

lij: Res Publica 2/3 (1998)

POLITIEK JAARBOEK
1 9 9 8
ANNEE POLITIQUE

POLITICAL YEARBOOK OF BELGIUM

RES PUBLICA

Tijdschrift voor Politologie
Revue de Science Politique
Belgian Journal of Political Science

INHOUD - SOMMAIRE - CONTENTS

Politiek Jaarboek 1998 Année politique Political Yearbook of Belgium

- Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1998
Mark DEWEERDT 162-238
- Les élections législatives et européennes du 13 juin 1999
William FRAEYS 239-264
- Belgian politics in 1998
Stefaan FIERS and Mark DEWEERDT . . . 265-284
- Overzicht van het Vlaams politiek gebeuren in 1998
Mark DEWEERDT 285-310
- Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1997 en
1998
Peter BIONDI 313-374
- Political opinion polls in Belgium from 1 January 1998
to 13 June 1999
Bram WAUTERS 375-385
-

OVERZICHT VAN HET BELGISCHE POLITIEK GEBEUREN IN 1998

Gedetailleerde inhoudsopgave

I.	De verdere politieke gevolgen van de zaak-Dutroux	163
A.	Het tweede rapport van de commissie-Dutroux	163
B.	De regeringsontwerpen over politie en gerecht	166
C.	Het ontslag van de ministers De Clerck en Vande Lanotte	168
II.	Het Octopusakkoord over de hervorming van politie en gerecht	171
A.	Meerderheid en oppositie vinden een vergelijk	171
B.	De krachtlijnen van het Octopusakkoord	173
C.	De uitvoering van het Octopusakkoord	176
III.	Het asielbeleid	180
A.	Het incident-Adamu en het ontslag van vice-premier Tobback	180
B.	Meningsverschillen in de coalitie	183
IV.	Het begrotingsbeleid en de toetreding van België tot de EMU	187
A.	De begrotingsresultaten voor 1997 en de controle van de begroting voor 1998	187
B.	De begroting voor 1999	188
V.	Het werkgelegenheids- en het sociaal beleid	191
A.	Het Belgisch Actieplan voor de Werkgelegenheid en de Maribel-kwestie	191
B.	Het sociaal overleg	195
C.	De verhoging van de 'sociale Maribel' in de non-profitsector	197
D.	De sociale zekerheid	198
VI.	Het binnenlands beleid	200
A.	Institutionele wetgeving	200
B.	Het gemeentelijk kiesrecht voor niet-Belgen	204
C.	De faciliteitenkwestie en het rapport-Columberg	208
D.	Andere communautaire problemen	214
VII.	Het Agusta-Dassault-proces	217
A.	De opheffing van de parlementaire onschendbaarheid van Guy Spitaels	217
B.	Cassatie spreekt strenge straffen uit	219
VIII.	Het buitenlandse en het defensiebeleid	222
A.	Buitenlandse politiek	222
B.	Landsverdediging	226
IX.	Overige gebeurtenissen en ontwikkelingen	227
X.	De evolutie in de politieke partijen	233

Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1998

door Mark DEWEERDT

Licentiaat in de Politieke Wetenschappen
Politiek redacteur bij De Financieel-Economische Tijd

Voor het derde opeenvolgende jaar werd het politieke gebeuren getekend door de Dutroux-affaire, de ontvoering van en de moord op enkele meisjes, die zware tekortkomingen in het justitiële en politionele apparaat aan het licht had gebracht en de politieke wereld onder druk had gezet om gerecht en politie te hervormen. Die druk werd nog groter na de kortstondige ontsnapping van Marc Dutroux (23 april 1998), die aanleiding gaf tot het ontslag van de ministers Vande Lanotte (Binnenlandse Zaken) en De Clerck (Justitie) en die een dergelijke schok teweegbracht, dat meerderheid en oppositie elkaar vonden in het Octopusakkoord voor een ingrijpende hervorming van justitie en politiediensten. De ontsnapping van Dutroux en het Octopusakkoord overschaduwden in het voorjaar de principiële toelating van België tot de Europese Muntunie en maakten een einde aan allerlei speculaties over vervroegde verkiezingen.

Na het zomerreces stonden het asielbeleid en het Agusta-Dassault-proces op de voorgrond. De dood van een uitgewezen Nigeriaanse asielzoekster leidde tot het ontslag van minister van Binnenlandse Zaken Tobback en een beperkte bijsturing van de asielprocedure. In december sprak het Hof van Cassatie zware straffen uit in de Agusta- en Dassault-smeergeldaffaires.

Andere onderwerpen die in 1998 het politieke leven beheersten waren het werkgelegenheidsbeleid, het kiesrecht voor niet-Belgen en communautaire wijzigingen over de toepassing van de taalwetgeving in de Vlaamse faciliteitengemeenten.

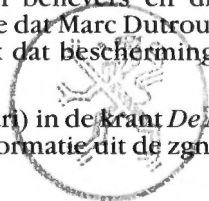
I. De verdere politieke gevolgen van de zaak-Dutroux

A. *Het tweede rapport van de commissie-Dutroux*

De bijzondere kamercommissie 'belast met het onderzoek naar de wijze waarop het onderzoek door politie en gerecht werd gevoerd in de zaak-Dutroux en Nihoul en consorten', die op 17 oktober 1996 was opgericht, op 15 april 1997 een eerste rapport aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers had voorgesteld en op 18 april 1997 van de Kamer het mandaat had gekregen om de aanwijzingen van 'normvervaging, corrumpering en bescherming' die zij had gevonden nader te onderzoeken, werkte tot half februari aan haar aanvullende opdracht.

Tijdens de laatste weken van haar werkzaamheden woedde in de media - en in mindere mate in de publieke opinie - een felle strijd tussen 'believers' en 'disbelievers', d.w.z. tussen voor- en tegenstanders van de theorie dat Marc Dutroux en Michel Nihoul deel uitmaakten van een pedofiliënetwerk dat bescherming genoot in de hoogste kringen.

De controverse was begonnen met de publicatie (7 januari) in de krant *De Morgen* en het weekblad *Télé-Moustique* van gedetailleerde informatie uit de zgn. ne-

vendossiers van Neufchâteau. Het ging om getuigenissen over kinderprostitutie-netwerken waarbij naast Dutroux en Nihoul prominenten uit de politieke, kerkelijke en bedrijfs wereld betrokken zouden zijn, die het gerecht na de aanhouding van Dutroux en Nihoul (augustus 1996) had gekregen. *De Morgen* en *Télé-Moustique* beweerden dat het onderzoek van de nevendossiers stillag en zelfs werd tegengewerkt, en dat zij om die reden de inhoud ervan publiceerden.

Kroongetuige was 'X1', die zichzelf na enkele weken bekendmaakte als Regina Louf, en die precieze details bleek te kennen van onopgeloste moorden in Antwerpen, Gent en Brussel.

De kwestie van de nevendossiers was, naar aanleiding van de verwijdering van enkele rijkswachters uit het onderzoek, in de herfst 1997 al ter sprake gekomen in de commissie-Dutroux. Die had na ondervraging van de belangrijkste betrokkenen haar vertrouwen in het gerecht van Neufchâteau bevestigd. De rijkswachters waren verwijderd omdat zij volgens onderzoeksrechter Jean-Claude van Espen suggestieve vragen hadden gesteld en schriftvervalsing hadden gepleegd.

Zowel procureur Benoît Dejemeppe van Brussel als minister van Justitie Stefaan de Clerck ontkende op 7 januari dat het onderzoek naar de 'champignonmoord' (die volgens Regina Louf door Dutroux en Nihoul in 1984 in haar bijzijn was gepleegd op Christine van Hees) stillag, zoals *De Morgen* had geschreven. De Clerck herhaalde dat op 8 januari in de Kamer, waar hij de 'dijkbreuk' in het onderzoeksgeheim betreurde en de pers opriep in de berichtgeving over de nevendossiers de nodige 'kiesheid' aan de dag te leggen.

Op 30 januari zeiden de magistraten die bij de X1-dossiers betrokken waren op een gezamenlijke persconferentie, dat er na anderhalf jaar speurwerk geen enkel doorslaggevend bewijs was gevonden dat de verklaringen van 'X1' kon staven, maar er intengendeel tegenstrijdigheden waren vastgesteld tussen haar verklaringen en de vaststellingen die het gerecht indertijd had gedaan. Het was de eerste keer in de Belgische gerechtelijke geschiedenis dat onderzoeksrechters een stand van zaken gaven over een lopend onderzoek.

De controverse in de pers woedde niettemin nog enige tijd voort. Doordat Louf zelf haar anonimiteit had opgeheven, kon het gerecht nieuwe getuigen ondervragen. Eind april deelden de parketten van Antwerpen, Brussel en Gent mee dat de verklaringen van 'X1' ongeloofwaardig waren en dat zij het dossier hadden gesloten.

Op 15 februari gaven in Brussel 25.000 tot 30.000 personen lucht aan hun ongenoegen over het 'blijvend falen van gerecht, politie en politiek'. Aan de manifestatie 'voor de waarheid' en 'tegen de wet van de stilte' namen vooral Franstaligen deel. Het initiatief van de 'witte comités' had de steun gekregen van andere slachtoffers, o.a. familieleden van de in Rwanda vermoorde para's, de vermoorde veearts-keurder Karel van Noppen en de slachtoffers van de Bende van Nijvel.

Op 16 februari keurde de commissie-Dutroux haar tweede rapport goed, waarvan begin februari al delen van de ontwerp tekst waren uitgelekt. Anders dan bij het eerste rapport, gebeurde dat niet eenparig; de twee PRL-leden alsook de tegenwoordiger van Ecolo en die van het Vlaams Blok onthielden zich om uiteenlopende redenen.

In haar tweede rapport, dat op 17 februari onder grote belangstelling van de binnenlandse en buitenlandse media aan de Kamer werd voorgesteld, kwam de commissie tot het besluit dat Dutroux geen directe bescherming had genoten die de mislukking van het onderzoek naar de verdwenen meisjes zou kunnen ver-

klaren. De commissie vond, "onder voorbehoud van de resultaten van de lopende gerechtelijke onderzoeken", evenmin bewijzen van het bestaan van pedofiele netwerken. Wel was zij van oordeel dat Dutroux en Nihoul bij hun criminele activiteiten "indirecte bescherming" hadden genoten door "normvervaging" en "corrumperend gedrag" bij sommige diensten en leden van de politie, het gerecht en de administratie. De commissie nam vooral opperwachtmeester René Michaux van de BOB van Charleroi en commissaris Georges Zicot van de gerechtelijke politie (GPP) van Charleroi op de korrel.

Het rapport bevatte een nieuwe reeks voorstellen voor de hervorming van politie en gerecht, onder meer:

- de oprichting van een federaal parket, met een federale procureur-generaal aan het hoofd (zoals de tweede 'Bende-commissie' eerder had voorgesteld);
- de centralisatie van de autozwendelzaken bij één onderzoeksrechter;
- de oprichting van een federale gegevensbank van foto's en video's van daders en slachtoffers van seksuele delinquentie;
- de verfijning van de deontologische regels en de verscherping van het toezicht op de naleving ervan;
- een wettelijke regeling van de bijzondere opsporingstechnieken, inclusief het inschakelen van informantanten.

Ten slotte stelde de commissie-Dutroux voor dat ze, zonder nog over onderzoeksbevoegdheid te beschikken, om de drie maanden de uitvoering van haar aanbevelingen zou evalueren en daar jaarlijks verslag over zou uitbrengen.

Op een persconferentie drong commissievoorzitter Marc Verwilghen erop aan dat de regering een "duidelijk signaal" zou geven dat ze de "Belgische ziekte" die de commissie in haar tweede verslag had vastgesteld, wilde uitroeien.

Op 19 februari keurde de Kamer het tweede rapport-Dutroux goed; de meerderheidspartijen en de VLD stemden voor, de PRL en de groenen onthielden zich, het Vlaams Blok, de Volksunie en het Front National stemden tegen. Tijdens het voorafgaande debat betreurde Verwilghen dat er nog geen enkele aanbeveling uit het eerste rapport-Dutroux was uitgevoerd. Premier Dehaene noemde die kritiek "onverantwoord". SP-fractie leider Louis Vanvelthoven zei dat de leden van de onderzoekscommissie door hun uitlatingen in de pers "te hoge verwachtingen" hadden geschapen over hoge bescherming van Dutroux en consorten. Hij verweet de commissie door het gebruik van de uitdrukking 'indirecte bescherming' de twijfel te blijven voeden. Aan het eind van het debat bood premier Dehaene, op aandringen van Verwilghen, zijn excuses aan de ouders van de Dutroux-slachtoffers aan. "Wat er is gebeurd, was niet correct", zei hij. "Het is erg om vast te stellen dat de dood van de kinderen vermeden had kunnen worden als onze instellingen beter hadden gefunctioneerd". De premier engageerde er zich toe "met volle kracht" voort te werken aan de hervorming van gerecht en politie.

De Kamer stemde ook in met de omvorming van de commissie-Dutroux tot een 'opvolgingscommissie' die de voorgang zou bewaken van de uitvoering van de aanbevelingen van de twee Dutroux-rapporten. De vier meerderheidsfracties en de PRL beslisten op 2 juli dat de opvolgingscommissie enkel de documenten kon inkijken waarvan de onderzoekscommissie een kopie naar het gerecht of de politieke tuchtoverheid had gestuurd. Verslagen van getuigenissen achter gesloten deuren mocht zij niet raadplegen. Voorzitter Verwilghen en de groenen hadden op inzage van alle documenten aangedrongen, maar een meerderheid in de

Kamer wees dat af omdat de opvolgingscommissie geen onderzoeksbevoegdheid had.

Van de tien rijkswachters die in het eerste rapport-Dutroux verantwoordelijk waren gesteld voor het falen van het onderzoek naar de verdwenen meisjes, werd alleen opperwachtmeester Michaux van de BOB van Charleroi gedegradeerd. Wegens zware fouten bij huiszoekingen in de woningen van Dutroux besliste minister van Binnenlandse Zaken Louis Tobback hem 'terug te zetten in graad'. Tegen de sanctie ging Michaux in beroep bij de Raad van State. Van de 26 magistraten en leden van de GPP die in het rapport waren genoemd, hadden er eind 1998 maar twee een sanctie gekregen. De Brusselse substituten Alain Geerinckx en Elisabeth Lustman kregen op 31 juli een berisping resp. een waarschuwing voor fouten in het onderzoek naar de verdwijning van Loubna Benaïssa. De twee vochten de sanctie aan bij de Raad van State, die de maatregel eind november schorste. Vice-premier Herman van Rompuy, die de tuchtprocedure voerde (zie onder C), ging, zonder een arrest over de grond van de zaak af te wachten, daartegen in beroep bij het Hof van Cassatie.

B. *De regeringsontwerpen over politie en gerecht*

Op 7 oktober 1997 had premier Dehaene in de Kamer een regeringsplan voor de politiehervorming ontvouwd, dat beoogde, in uitvoering van de aanbevelingen in het eerste rapport-Dutroux, 'een geïntegreerde politie op twee niveaus, een lokaal en een federaal' tot stand te brengen. De regering had de Kamer enige ruimte gelaten om het plan te amenderen. Daartoe waren de verenigde kamercommissies voor Binnenlandse Zaken en Justitie in november met de bespreking van het regeringsvoorstel begonnen.

Tijdens de debatten werden heel wat bedenkingen geuit, ook door leden van de meerderheid, vooral over de lokale structuur van de politie. De kamerleden konden het echter, wegens tegenstellingen tussen (vooral Franstalige) verdedigers van een zo ruim mogelijke autonomie van de gemeentepolitie en voorstanders van een zo groot mogelijke integratie van politie en rijkswacht niet eens worden over een alternatief voorstel. Op een persconferentie over het commissieverslag (29 januari 1998) zei Antoine Duquesne (PRL) dat een ruime meerderheid van de kamerleden een fusie van de politiekorpsen en de lokale rijkswachtbrigades wilde. Hij zei dat het een vergissing zou zijn indien de regering geen rekening zou houden met de aanbevelingen van het parlement. Andere commissieleden gaven toe dat er geen eensgezindheid was over de concrete vorm en de modaliteiten van zo'n 'fusie'.

Op 7 februari kwamen het kernkabinet (de premier en de vier vice-premiers) en minister van Justitie De Clerck de hele dag bijeen om een eerste keer drie voorontwerpen van wet te bespreken die uitvoering gaven aan het plan voor de politiehervorming. In het vooruitzicht van die bijeenkomst had de GPP op 6 februari het werk gedurende een uur neergelegd, uit protest tegen de voorontwerpen. De kritiek van de GPP'ers had betrekking op o.m. hun statuut en de organisatie van de nieuwe recherche (die zou bestaan uit speurders van de rijkswacht en de GPP).

De regeringstop vergaderde ook op 13, 14 en 15 februari over de politiehervorming. De gesprekken verliepen moeizamer dan was verwacht. Het grootste knelpunt was de 'integratie door associatie' op het lokale niveau. Op 16 februari loste de regeringstop de laatste problemen op. Beslist werd dat er in het hele land interpolitiezones (IPZ) zouden komen waarin gemeentepolitie en rijks-

wacht zouden samenwerken (wat sinds eind 1995 op vrijwillige basis mogelijk was). Gemeenten zouden bovendien met de ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie samenwerkingscontracten kunnen sluiten om de gemeentepolitie en de lokale rijkswachtbrigades in hun IPZ tot één operationele eenheid uit te bouwen. De regering zou dergelijke contracten financieel aanmoedigen door extra middelen te geven aan de betrokken korpsen.

De meeste politie- en rijkswachtvakbonden reageerden negatief op het akkoord. Zij spraken de vrees uit dat de hervorming alleen maar nog meer verwarring zou zaaien. Naast de oppositiepartijen reageerden ook enkele CVP-parlementsleden afwijzend, maar het partijbestuur schaarde zich op 17 februari achter het hervormingsplan.

De ministerraad hield op 18 februari een buitengewone vergadering om de drie voorontwerpen van wet goed te keuren. Op het nationale vlak zouden de rijkswacht en de GPP opgaan in een 'nationale politie', gestuurd door een nationale politieraad, geleid door een nationaal commissaris en bestaande uit verschillende directies, o.m. gerechtelijke politie, bestuurlijke politie en steundiensten. Op het lokale niveau zouden in elk van de 200 interpolitiezones de gemeentelijke politiekorpsen verplicht worden samen te werken met de zonale afdeling van de nationale politie, onder het gezag van de burgemeesters. De burgemeesters zouden hun eigen gemeentelijke korpsen kunnen fuseren; op vrijwillige basis zou ook een 'associatie' met de zonale afdeling van de nationale politie mogelijk zijn.

Premier Dehaene zei dat de regering de Dutroux-commissie "zover als mogelijk" had gevolgd. Hij beklemtoonde dat de lokale integratie van de politiediensten het einddoel bleef en sprak de verwachting uit dat de hervorming een "dynamiek naar meer samenwerking" op gang zou brengen. Daarom zou de hervorming na vier jaar geëvalueerd worden.

Intussen had de regering ook voortgewerkt aan de hervorming van het gerecht. De ministerraad keurde op 6 februari een voorontwerp van wet goed over de oprichting van een Benoemings- en Bevorderingscollege (BBC) dat zou bestaan uit tien magistraten, zes advocaten en zes academici, en dat bevoegd zou worden voor de benoemingen en bevorderingen in de magistratuur.

Om de benoemingsprocedure te kunnen wijzigen, moest artikel 151 van de grondwet worden herzien. Aangezien de regeringspartijen niet over de daartoe vereiste tweederde meerderheid beschikten, waren zij aangewezen op steun van (een deel van) de oppositie, zoals dat ook het geval was voor de regeling van de ministeriële verantwoordelijkheid en het zgn. EU-stemrecht (zie hoofdstuk V). De regering zocht daarover contact met de Vlaamse liberalen, die zich bereid hadden getoond onder bepaalde voorwaarden aan de herziening van grondwetsartikel 151 mee te werken (de Franstalige liberalen weigerden hun medewerking omdat de regering hen niet bij de politiehervorming wilde betrekken). Meer bepaald eiste de VLD dat het benoemings- en bevorderingsbeleid zou worden toevertrouwd aan de op te richten Hoge Raad voor de Justitie, die bevoegd zou worden voor de externe controle op het gerecht.

Op 4 maart stelde De Clerck in de verenigde kamercommissie voor Justitie en de Herziening van de Grondwet een nieuw model voor de Hoge Raad voor de Justitie voor, dat aan de wensen van de VLD tegemoetkwam. Er zouden binnen de overkoepelende Hoge Raad drie colleges worden opgericht, waarvan er een bevoegd zou zijn voor de benoemingen en bevorderingen. De VLD reageerde po-

sitief, maar bleef eisen dat de adviezen van de Hoge Raad bindend zouden zijn. In het voorstel-De Clerck kon de minister van Justitie van de adviezen afwijken.

Op initiatief van de Nationale Commissie voor de Magistratuur (NCM) had op 23 maart in Brussel een 'staten-generaal' plaats, waarop de plannen voor de hervorming van het gerecht besproken werden. Een meerderheid van de sprekers nam een open en constructieve houding aan tegenover de regeringsvoorstellen. De scherpste kritiek kwam van Pierre Marchal, de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie, die de oprichting van een Hoge Raad voor de Justitie en de invoering van tijdelijke ambtstermijnen voor de korpsoversten van de hand wees. NCM-voorzitter Jean-Pierre Palms maakte bezwaren tegen de aanstelling van een deel van de leden van de Hoge Raad door de Senaat.

CVP-kamerlid Tony van Parys, een justitiedeskundige in zijn partij, zei op 3 april aan *De Standaard* niet langer te willen wachten "op de tegenwerkende Waalse politici" om de gemeentepolitie en de rijkswacht verregaand te integreren. "We moeten tot een federalisering van politie en justitie komen", zei hij. Volgens hem waren er in Vlaanderen minder problemen met de politie en het gerecht dan in Wallonië en was de bereidheid ze op te lossen er groter.

De verklaringen die Van Parys op persoonlijke titel aflegde, vonden instemming bij de VLD, de Volksunie en het Vlaams Blok. Negatieve reacties kwamen er van de Franstalige partijen en de groenen, maar de Waalse gewestminister Jean-Claude van Cauwenberghe (PS) zei dat een splitsing van het justitiebeleid in de logica van de staatsvorming lag. PS-voorzitter Philippe Busquin zei dat een regionalisering van justitie en politie niet aan de orde was.

Op 21 april overhandigde minister van Justitie De Clerck aan de verenigde kamercommissies voor Justitie en de Herziening van de Grondwet een zo goed als definitieve versie van zijn wetsontwerp over de Hoge Raad voor de Justitie. Er bleven nog enkele knelpunten open, waarover op korte termijn op hoog niveau overleg zou worden gevoerd onder de regeringspartijen en met de oppositie.

C. *Het ontslag van de ministers De Clerck en Vande Lanotte*

Als een donderslag bij heldere hemel sloeg op 23 april het bericht in, dat Marc Dutroux omstreeks 15 uur was ontsnapt uit het gerechtsgebouw van Neufchâteau, waar hij zijn dossier was komen inkijken. In de Kamer was het wekelijkse vragenuur bezig toen het persbureau Belga het nieuws verspreidde. De vergadering werd onmiddellijk geschorst. Ongeloof en verbijstering maakten zich van de parlementsleden meester. Sommigen reageerden erg emotioneel, en maakten gewag van kwaadwillig opzet om de hele Dutroux-affaire in de doofpot te stoppen. "Dit is revolutie", zei VU-senator Bert Anciaux.

De regeringstop kwam voor crisisberaad bijeen op het kabinet van premier Dehaene. De oppositie eiste het ontslag van de ministers De Clerck van Justitie en Vande Lanotte van Binnenlandse Zaken, of zelfs van de hele regering; het Vlaams Blok en in een eerste reactie ook de PRL drongen op vervroegde verkiezingen aan. Bij de meerderheidspartijen groeide eveneens de overtuiging dat er een krachtig signaal nodig was om het andermaal geschonden vertrouwen van de bevolking in de overheid te herstellen.

In de vooravond kwam premier Dehaene naar de Kamer voor overleg met de fractieleiders. Algemeen werd verwacht dat hij in een mededeling aan het parlement het ontslag van De Clerck en Vande Lanotte zou aankondigen. Tijdens de vergadering met de fractievoorzitters vernam de premier dat Dutroux gepakt was.

Dehaene keerde terug naar de '16' om zich met zijn topministers op de gewijzigde omstandigheden te beraden.

Omstreeks 20 uur verscheen de premier opnieuw in de Kamer en las er een korte verklaring voor. Hij zei dat ook hij "met verbijstering" de ontsnapping van Dutroux had vernomen, die op zich "onbegrijpelijk en onaanvaardbaar" was, maar waarvoor er "geen aanwijzingen van medeplichtigheid" waren. Dehaene zei dat de regering een onderzoek zou instellen "en het parlement uitgebreid inlichten".

"De ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie hebben mij verzocht hun ontslag aan de Koning aan te bieden. Ik wens hen uitdrukkelijk te danken voor hun inzet en hun buitengewone werk op een uiterst moeilijk departement en in uiterst moeilijke omstandigheden", vervolgde de premier. "Hen zelf treft geen enkele directe fout. Maar ze voelen zich verantwoordelijk en ze hebben de moed gehad hun verantwoordelijkheid op te nemen, zodat de regering in de mogelijkheid is hun werk voort te zetten en de hervormingen van de politie en de justitie tot een goed einde te brengen".

Koning Albert, die ijlings uit vakantie in Zuid-Frankrijk was teruggekeerd, aanvaardde het ontslag en benoemde op 24 april Louis Tobback tot vice-premier en minister van Binnenlandse Zaken, en Tony van Parys tot minister van Justitie.

De terugkeer van SP-voorzitter Tobback, die van 1988 tot 1994 minister van Binnenlandse Zaken was geweest, was een verrassing. Hoewel hij liever burgemeester van Leuven was gebleven, liet Tobback zich door premier Dehaene overhalen in de regering te stappen, ook al omdat de SP over geen ander 'zwaargewicht' bleek te beschikken om Vande Lanotte op te volgen. Tegen de voordracht van Van Parys had de PSC bezwaren gemaakt wegens zijn recent pleidooi voor de regionalisering van het justitiebeleid, maar de CVP-top wist zijn benoeming door te drukken. Ze schiep wel een deontologisch probleem, omdat Van Parys als minister van Justitie bevoegd werd voor de tuchtprocedures tegen de magistraten die volgens de commissie-Dutroux hadden gefaald en hij lid was geweest van die commissie, waardoor hij tegelijk rechter en partij zou zijn. De regering droeg daarom vice-premier en minister van Begroting Herman van Rompuy op de tuchtzaken tegen de magistraten te behandelen.

De benoeming van Tobback werd algemeen beschouwd als een teken dat de regering krachtig wilde doorgaan en er geenszins over dacht ontslag te nemen, zoals de oppositie bleef eisen. De oppositie- en de meerderheidspartijen waren het er wel over eens dat niet alleen de politieke wereld, maar ook de rijkswacht en het gerecht besluiten moesten trekken uit de ontsnapping van Dutroux. De regering kondigde op 24 april in dat verband een snel onderzoek aan. In politieke kringen circuleerden de namen van rijkswachtcommandant Willy Deridder, procureur-generaal Anne Thily van Luik en oud-minister van Justitie Melchior Wathelet, die rechter was in het Europees Hof van Justitie. Na de vergadering van hun partijbureaus op 27 april vroegen de voorzitters van de vier regeringspartijen expliciet dat de top van de rijkswacht en de magistratuur naar het voorbeeld van De Clerck en Vande Lanotte een stap opzij zou zetten.

Nog op 27 april riep minister van Justitie Van Parys "alle democratische partijen" op aan de hervorming van gerecht en politie mee te werken, omdat anders "de extreem-rechtse partijen de enige winnaars zullen zijn" en in dat geval "de democratie in gevaar komt". Los van die oproep lieten de partijbureaus van de VLD en de PRL diezelfde dag verstaan dat zij onder bepaalde voorwaarden aan de reorganisatie van politie en gerecht wilden meewerken. De Vlaamse liberalen

keerden daarmee terug van de afwijzende houding die zij meteen na de ontsnapping van Dutroux hadden aangenomen. Bij de Franstalige liberalen, die tot dan toe helemaal dwars hadden gelegen, ging het om een nog grotere koerswijziging.

Op 28 april zou in de Kamer worden gestemd over de moties van wantrouwen die de oppositie vijf dagen eerder, na de mededeling van Dehaene, had ingediend. Op verzoek van de Franstalige meerderheidspartijen kwam de regeringstop op 27 april overeen aan het begin van de vergadering nogmaals een mededeling aan het parlement te doen. De premier zou zich ook via radio en televisie rechtstreeks tot de bevolking richten, maar toen bleek dat de opschudding onder de bevolking over de ontsnapping van Dutroux snel luwde, werd dat plan op 29 april afgeblazen.

Een hele reeks partijen en organisaties, onder meer Agalev, de Volksunie, de VLD, het Centrum voor Politieke Vernieuwing, ID21, Payoke, Vivant en de witte comités, hadden zich verenigd in 'SOS Democratie' en opgeroepen op 28 april op de middag aan het gerechtsgebouw in Brussel te verzamelen om van daar naar het parlement op te stappen. Aan de manifestatie namen amper 200 mensen deel.

In de regeringsmededeling die hij op 28 april in de Kamer voorlas, betoonde premier Dehaene zijn medeleven met de ouders van de ontvoerde kinderen en sprak hij nogmaals zijn waardering uit voor Stefaan de Clerck en Johan vande Lanotte. "Het signaal van de ministers zou ongetwijfeld nog sterker zijn als ook leidinggevende personen van de politiediensten en de justitie even consequent zouden handelen en een stap opzij zouden zetten", zei de premier. Tot veler verrassing kondigde hij daarop aan dat hij enkele uren voordien een brief had ontvangen van luitenant-generaal Willy Deridder, waarin de rijkswachtcommandant zijn ambt ter beschikking van de regering stelde. Dehaene beklemtoonde dat de ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie, op basis van een onderzoeksopdracht die zij de inspecteur-generaal van de rijkswacht resp. procureur-generaal Thily (Luik) hadden gegeven, de verantwoordelijkheden in de ontsnapping van Dutroux zouden vaststellen en "de nodige sancties zullen treffen". Hij stelde een hervorming van het tuchtrecht voor magistraten en politiebeambten in het vooruitzicht om "de procedures te versnellen en het risico te vermijden dat ze leiden tot een feitelijke straffeloosheid".

Dehaene zette de hervormingsmaatregelen die sinds augustus 1996 waren gerealiseerd op een rij en riep de oppositie op haar steun te verlenen aan de oprichting van de Hoge Raad voor de Justitie en de hervorming van de politiediensten, ook omdat "de basisinstellingen van onze democratie er enkel bij kunnen winnen als de hervorming op een ruime meerderheid steunt".

Tijdens het daaropvolgende debat maakten VLD en PRL duidelijk dat zij de regering aan een tweederde meerderheid voor de oprichting van de Hoge Raad voor de Justitie wilden helpen, op voorwaarde dat zij ook bij de politiehervorming zouden worden betrokken. Premier Dehaene zei open te staan voor een dialoog. Meerderheid tegen oppositie werden de moties van wantrouwen tegen de regering verworpen. Opvallend was dat Marc Verwilghen (VLD) zich onthield. Hij wilde daarmee zijn imago onderlijnen van bruggenbouwer uit de commissie-Dutroux, dat hij op het VLD-congres van 24-26 april even had verwaarloosd door er fel uit te halen naar de regering.

In de daaropvolgende dagen nam de druk toe op Melchior Wathelet om ontslag te nemen. Diverse Vlaamse socialistenvroegen in hun 1-meitoespraak onomwonden dat hij zou opstappen. De VLD en het Vlaams Blok dienden in de Ka-

mer resoluties in, waarin de regering werd verzocht Wathelet te vragen zijn ambt neer te leggen. De socialisten waren aanvankelijk geneigd de VLD-tekst te steunen, maar onder druk van de PSC, die haar oud-minister bleef steunen, en na bemiddeling van de CVP, sloten de regeringspartijen de rijen rond een resolutie waarin Wathelet werd opgeroepen "in het belang van de geloofwaardigheid van de democratische instellingen zijn verantwoordelijkheid op te nemen". De meerderheidsfracties keurden de resolutie op 7 mei goed. Wathelet bleef voor de oproep doof. Het Europees Parlement, dat in november 1997 Wathelet gevraagd had zijn verantwoordelijkheid op te nemen, verwierp op 13 mei het voorstel van de socialistische fractie nogmaals over de zaak te debatteren.

Op 5 mei brachten de ministers Tobback en Van Parys in de kamercommissies voor Binnenlandse Zaken en Justitie verslag uit over het onderzoek naar de ontsnapping van Dutroux. Van Parys zei dat onderzoeksrechter Jean-Marc Connerotte een "beoordelingsfout" had gemaakt toen hij in augustus 1996 toegestaan had dat Dutroux, in afwijking van een sinds 1994 geldende regel, zijn dossier in het gerechtshuis kon inkijken in plaats van in de gevangenis, en dat zijn opvolgers Jacques Langlois en Dominique Gérard, hem daarin ten onrechte gevolgd hadden. Volgens de minister was de beoordelingsfout evenwel niet van die aard dat zij aanleiding gaf tot een tuchtstraf. Tobback zei dat de rijkswacht het veiligheidsrisico had onderschat door maar twee rijkswachters mee te sturen om Dutroux te bewaken, van wie er dan nog één te weinig ervaring had. Hij zei dat tegen acht rijkswachters een tuchtonderzoek was geopend. Eind 1998 was dat onderzoek nog niet afgerond.

II. Het Octopusakkoord over de hervorming van politie en gerecht

A. *Meerderheid en oppositie vinden een vergelijk*

Meteen na de vertrouwensstemming van 28 april in de Kamer kwamen de voorzitters van vier oppositiepartijen, Guy Verhofstadt (VLD), Louis Michel (PRL), Patrik Vankrunkelsven (VU) en Olivier Maingain (FDF), en enkele medewerkers voor discreet overleg bijeen. Het initiatief ging uit van Vankrunkelsven, die er Verhofstadt van had kunnen overtuigen dat het aangewezen was dat de oppositie met een gezamenlijk plan voor de hervorming van politie en gerecht zou uitpakken. Verhofstadt had vervolgens contact genomen met Michel. De groene partijen waren eveneens aangezocht, maar Ecolo, dat zich nauw had gelieerd aan de witte beweging, weigerde uit tactische overwegingen op de invitatie in te gaan en Agalev wilde niet zonder zijn zusterpartij om de gesprekstafel gaan zitten. Het overleg duurde tot omstreeks 2 uur in de ochtend van 29 april. Na de middag ondertekenden de vier partijvoorzitters het akkoord dat ze hadden bereikt en waarover ze 'in blok' met de regering wilden onderhandelen.

Anders dan de regering stelden de oppositiepartijen ook op het lokale vlak een volledige integratie van de rijkswachtbrigades en de gemeentelijke politie voor. Tussen de federale en de lokale politie zou geen gezagshierarchie meer bestaan. Voorts wilde de oppositie dat de voordrachten van de Hoge Raad voor de Justitie bindend zouden zijn en dat de Hoge Raad uit twee taalafdelingen zou bestaan. De meerderheidspartijen en de regering reageerden aanvankelijk voorzichtig op het aanbod van de oppositie, maar al op 30 april nam eerste minister Dehaene de uitgestoken hand aan en zei hij bereid te zijn met de oppositie in gesprek te treden en haar de regeringsteksten als 'werkdocumenten' mee te delen. Op 4 mei had Dehaene een eerste verkennend gesprek met de vier betrok-

ken partijvoorzitters. 's Anderendaags ontmoette hij de voorzitters van de vier meerderheidspartijen en pleegde hij overleg met de kamerfractieleden. Op 7 mei maakten Dehaene en de voorzitters van de meerderheids- en de oppositiepartijen werkafspraken voor de eigenlijke onderhandelingen, die op 11 mei zouden beginnen. Elke partij zou, naast haar voorzitter, drie onderhandelaars afvaardigen.

In een gesprek met *De Standaard* en *La Libre Belgique* op 11 mei noemde Dehaene de op til zijnde gesprekken "de grootste onderhandelingsuitdaging waarvoor ik ooit gestaan heb" en presenteerde hij zich als verzoener tussen de coalitie en de oppositie.

Het overleg, dat verwijzend naar de acht deelnemende partijen in de pers 'Octopusoverleg' werd genoemd, begon op maandagmiddag 11 mei over de Hoge Raad voor de Justitie. 's Anderendaags kwam de politiehervorming ter sprake. De Vlaamse socialisten gaven op die vergadering hun principieel verzet tegen een fusie van de lokale politiediensten op. Aangezien er "een voldoende basis voor verdere discussie" bleek te bestaan, beslisten de acht partijen het overleg voort te zetten. De ministers Tobback en Van Parys kregen de opdracht tegen de volgende vergadering een nota voor te bereiden over de hervorming van de politie resp. het gerecht. De oppositiepartijen spraken af in het weekeinde van 16-17 mei bijeen te komen om hun voorstellen te verfijnen.

In interviews met *Knack* en de VRT-radio gaf ontslagnemend rijkswachtcommandant Deridder op 13 mei forse kritiek op de geplande fusie van de rijkswachtbrigades en de gemeentelijke politiekorpsen, die volgens hem onbetaalbaar en inefficiënt zou zijn en "een gevaar voor de democratie". Twee dagen later aanvaardde de regering zijn ontslag en benoemde zij Herman Fransen, die van generaal-majoor tot luitenant-generaal werd bevorderd, tot zijn opvolger. Deridder werd aangesteld tot bijzonder commissaris voor de telecommunicatie, tot hij in september juridisch adviseur werd bij Interpol in Lyon.

De beslissing van de raadkamer van Neufchâteau de aanhouding van Dutroux wegens ontvoering en moord niet te verlengen, leek op 14 mei even het Octopusoverleg te hinderen, maar snel werd duidelijk dat Dutroux hoe dan ook tot maart 2002 in de cel zou blijven voor een andere zaak en dat de beslissing was genomen uit veiligheidsoverwegingen: door de opheffing van de voorlopige hechtenis zou Dutroux niet meer maandelijks de gevangenis moeten verlaten om voor de raadkamer te verschijnen. Vele politici reageerden niettemin negatief op de "wereldvreemde" beslissing, die enige tijd later ongedaan zou worden gemaakt.

Vanaf 18 mei kwam het Octopusoverleg op kruissnelheid. Een technische werkgroep sleutelde die dag voort aan de op te richten Hoge Raad voor de Justitie. 's Anderendaags vonden de acht partijen een vergelijk over de contouren van de nieuwe politieorganisatie, meer bepaald de verhouding tussen het lokale en het federale niveau. Op 20 mei werd de nota van minister Van Parys over de aanpassing van de gerechtelijke organisatie besproken en werd overeenstemming bereikt over de oprichting van een federaal parket. Na een onderbreking op Hemelvaartsdag (21 mei) begon op 22 mei de derde en ultieme ronde van het overleg, waarvoor de ministers Tobback en Van Parys nieuwe nota's hadden voorbereid en die in de nacht van 23 op 24 mei tot een volledig akkoord leidde.

Premier Dehaene en de acht partijvoorzitters stelden het Octopusakkoord nog op 24 mei aan de pers voor. De meerderheidspartijen reageerden op 25 mei enthousiast op het akkoord; premier Dehaene kreeg van het CVP-bureau een ovatie (senaatsfractie leider Hugo Vandenberghe zou zijn partijgenoot op 28 mei "de Leo-

nardo da Vinci van de Belgische politiek" noemen). De vier oppositiepartijen riep die dag hun congres bijeen om het akkoord toe te lichten en te verdedigen. Ook daar waren de reacties vrij positief.

Algemene kritiek, ook in Brussel, kwam er wel op het feit dat het administratief arrondissement Brussel-Hoofdstad buiten de politiehervorming zou blijven. Tijdens de laatste overleguren hadden Charles Picqué (PS), de voorzitter van de Brusselse gewestregering en burgemeester van Sint-Gillis, en François-Xavier de Donnea (PRL), de burgemeester van Brussel, zich verzet tegen een integratie van de Brusselse politiekorpsen met de rijkswachtbrigades. Blijkbaar zagen zij daar een aanzet in tot een fusie van de negentien gemeenten, waar zij tegenstander van zijn. Premier Dehaene en minister Tobback beklemtoonden dat Brussel in dat geval niet kon rekenen op de extra middelen die zouden worden toegekend aan de gemeentebesturen om de kosten van de hervormingsoperatie te financieren.

B. *De krachtlijnen van het Octopusakkoord* *

Volgens het Octopusakkoord zou België, zoals de commissie-Dutroux had voorgesteld, een 'geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus' krijgen. Er zou met andere woorden één politiedienst komen op het lokale niveau en één politiedienst op het federale niveau, die ieder taken van zowel bestuurlijke als gerechtelijke politie uitoefenen. Beide politiediensten zouden autonoom zijn en afhangen van een verschillende overheid; tussen beide zou een functionele band gecreëerd worden.

De *lokale politie* staat in voor de basispolitiezorg, dit wil zeggen voor opdrachten van bestuurlijke en gerechtelijke politie die verband houden met plaatselijke toestanden en gebeurtenissen, en kan ook de opdracht krijgen federale politietaken uit te voeren (bescherming van ambassades en gerechtsgebouwen, controle van de varkenspest, bescherming van geldvervoer, ondersteuning van een belangrijk gerechtelijk onderzoek).

Zij ontstaat door samenvoeging van de gemeentepolitie en de rijkswachtbrigade van een politiezone, die kan samenvallen met één gemeente (eengemeentezone), maar om geografische of operationele redenen ook uit twee of meer gemeenten kan bestaan (meergemeentezone). Als basis voor de afbakening van de politiezones zou de bestaande indeling in interpolitiezones (IPZ's) worden genomen.

In een eengemeentezone staat de burgemeester aan het hoofd van de politie, onder controle van de gemeenteraad. In een meergemeentezone vormen de burgemeesters van de betrokken gemeenten een college van burgemeesters, dat door een van hen wordt voorgezeten. De bevoegdheden van de gemeenteraad worden er uitgeoefend door een *politieraad*, die bestaat uit de burgemeesters en enkele gemeenteraadsleden van alle betrokken gemeenten.

Voor de gerechtelijke politie kunnen de procureur des Konings en de onderzoeksrechters een beroep doen op de lokale politie. Zij hebben de leiding van het gerechtelijk onderzoek dat de lokale politie voert.

* Voor de nieuwe instellingen wordt de benaming gebruikt zoals ze in de Octopuswetten zou worden vermeld; in enkele gevallen is dat niet helemaal dezelfde als die in het Octopusakkoord.

Twee of meer politiezones kunnen een samenwerkingsakkoord sluiten. In dat geval kan het politiekorps van een zone een beroep doen op de collega's van de andere zone(s) voor de ordehandhaving bij grote manifestaties (bijvoorbeeld voetbalwedstrijden), bankovervallen, rampen,...

Een *bestuurlijke directeur-coördinator*, die tot de federale politie behoort, verzorgt de band tussen de lokale en de federale politie. Hij staat in voor steun vanuit het federale niveau aan het lokale niveau en kan in bepaalde gevallen de ordehandavingsopdrachten van de lokale politie mee coördineren. In principe komt er één coördinator per gerechtelijk arrondissement.

De burgemeester(s), de procureur des Konings, de bestuurlijke directeur-coördinator en de lokale politiefchef vormen samen de *zonale veiligheidsraad*. Zij plegen geregeld overleg en evalueren het *zonaal veiligheidsplan*. Dat plan, dat wordt opgesteld door de burgemeester(s) en de procureur des Konings, legt de prioritaire opdrachten en doelstellingen van de lokale politie vast. Het moet worden goedgekeurd door de gemeenteraad (eengemeentezone) of de zonale politieraad (meergemeentezone) en de federale overheid.

De *federale politie* staat onder het gezag van de ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie en moet gespecialiseerde en bovenlokale bestuurlijke en gerechtelijke politietaken verrichten en steun geven aan de lokale politie. Zij ontstaat door samenvoeging van de gerechtelijke politie bij de parketten (GPP), de bewakings- en opsporingsbrigades (BOB) en de federale eenheden van de rijks-wacht. De leiding ervan komt in handen van een commissaris-generaal die instaat voor de uitvoering van het *nationaal veiligheidsplan* dat de opdrachten en prioritaire doelstellingen van de federale politie beschrijft.

De federale politie bestaat uit vijf algemene directies: gerechtelijke politie (gespecialiseerd onderzoek en expertise bij gerechtelijk onderzoek); bestuurlijke politie (ordehandhaving, controle op de snelwegen); administratieve steundiensten (politiebeleid, veiligheidsplannen); niet-administratieve steundiensten (informatiebeheer); nationale operationele eenheden (Algemene Reserve, Speciaal Interventie-eskadron, luchtsteun, internationale samenwerking).

Tussen de lokale en de federale politie bestaat een functionele band. De ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie kunnen de burgemeesters opdragen in hun politiezone federale taken van bestuurlijke resp. gerechtelijke politie (zie supra) uit te voeren. Voorts kan de minister van Binnenlandse Zaken een deel van de lokale politie van een politiezone vorderen om bij oproer of rampen de lokale politie van een andere zone bij te staan.

Tussen de lokale politie en de federale politie opereren de 'gedeconcentreerde eenheden' van de federale politie. Voor de bestuurlijke politie doen zij dat onder leiding van de *bestuurlijke directeur-coördinator*, die betrokken wordt bij de coördinatie en de uitvoering van de lokale bestuurlijke politietaken; voor de gerechtelijke politie gebeurt het onder leiding van de *gerechtelijke directeur*, die de opsporingseenheden van de lokale politie ondersteunt bij de uitvoering van gerechtelijke politietaken. Hun werkgebied valt samen met een gerechtelijk arrondissement. De gerechtelijke directeur beschikt over *verbindingsagenten*, in principe één in elke politiezone, die de opdrachten van gerechtelijke politie tussen het lokale en het federale niveau coördineren.

Om de integratie van de verschillende politiediensten mogelijk te maken, zouden alle politiemensen eenzelfde administratief, financieel en tuchtstatuut, en eenzelfde opleiding krijgen. Zij kunnen van het ene korps tijdelijk naar het andere

gedetacheerd worden. Lokale en federale politie zullen gebruik maken van gemeenschappelijke informatica en telecommunicatie.

Eén algemene inspectie zou, onafhankelijk van de twee politieniveaus en onder verantwoordelijkheid van de ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie, de werking van de geïntegreerde politie opvolgen. Een parlementaire commissie zou instaan voor de externe controle.

Zoals dat het geval is voor het politiewezen, beoogt het Octopusakkoord tot meer integratie in het gerecht te komen, zowel verticaal als horizontaal. Daarnaast voorziet het akkoord in maatregelen om een einde te maken aan de politieke benoemingen in de magistratuur en om het gerecht aan extern toezicht te onderwerpen.

De belangrijkste 'verticale' integratiemaatregel is de oprichting, naast de parketten in de 27 gerechtelijke arrondissementen, van een 28ste, *federaal parket* onder leiding van een zesde, federale procureur-generaal. Het federale parket moet de inefficiënte indeling van België in 27 gerechtelijke arrondissementen corrigeren. Het is bevoegd voor dossiers die wegens hun specificiteit of complexiteit op het federale niveau moeten worden behandeld, onder meer zaken die de grenzen van een gerechtelijk arrondissement overschrijden en georganiseerde misdaad. De federale procureur-generaal maakt deel uit van het in 1997 geïnstalleerde *College van procureurs-generaal*, dat samen met de minister van Justitie een eenvormig vervolgingsbeleid uittekent en dat zal worden geadviseerd door een nieuw op te richten *Raad van procureurs des Konings*.

Van dat federale parket maken de zogenaamde nationale magistraten deel uit (die onder het gezag staan van het College van procureurs-generaal en bevoegd zijn voor het hele land), alsook de magistraat die wordt aangesteld bij de algemene directie 'gerechtelijke politie' van de federale politie en de magistraten die bij de federale politie belast zijn met de leiding van het informatiebeheer. Op die manier oefent het federale parket toezicht uit op de werking van de algemene directie 'gerechtelijke politie' van de federale politie.

Een procureur des Konings zal een individueel dossier voortaan in beginsel volledig afhandelen, inclusief de procedure voor het hof van beroep of het hof van assisen. Een procureur-generaal komt bijgevolg niet meer tussenbeide in individuele strafdossiers. Zijn hoofdopdracht ligt bij het College van procureurs-generaal.

Met het oog op de 'horizontale' integratie van de rechtbanken van eerste aanleg zal de indeling van het grondgebied in gerechtelijke arrondissementen worden doorgelicht en zullen er eventueel grotere arrondissementen worden gevormd.

In elk gerechtelijk arrondissement zal een *bevoegdheidskamer* worden opgericht, die de drie rechtbanken (rechtbank van eerste aanleg, rechtbank van koophandel, arbeidsrechtbank) overkoepelt. Alle zaken zullen via de bevoegdheidskamer worden ingeleid en van daaruit naar de bevoegde rechter worden verwezen. Die maatregel moet bevoegdheidsconflicten tussen de drie rechtbanken voorkomen.

Er zal worden nagegaan of de integratie van de rechtbank van eerste aanleg, de rechtbank van koophandel en de arbeidsrechtbank in één *arrondissementrechtbank* de efficiëntie van het gerecht kan verhogen. Zo'n arrondissementrechtbank zou uit verschillende afdelingen bestaan die ieder bevoegd zijn voor een bepaalde materie (burgerlijk recht, familierecht, strafrecht, sociaal recht, handelsrecht,...).

Magistraten worden niet langer meer aangesteld in een 'standplaats', maar kunnen over het hele rechtsgebied van een hof van beroep worden ingezet. Hetzelfde geldt voor het personeel van de griffie en het parket.

Met het oog op de externe controle op het gerecht en de 'depolitiserings' van de benoemingen en bevorderingen van magistraten wordt een *Hoge Raad voor de Justitie* opgericht, die 44 leden telt en verdeeld wordt in een Nederlandstalig en een Franstalig college. Elk college bestaat voor de helft uit magistraten die verkozen worden door de rechters en voor de andere helft uit niet-magistraten (advocaten, hoogleraren en deskundigen) die met een tweederde meerderheid worden aangewezen door de Senaat, op voorstel van de advocatuur en de universiteiten.

Elk college telt twee commissies. De *Benoemings- en Bevorderingscommissie* (BBC) doet, met een tweederde meerderheid, de voordrachten voor de benoemingen (van vrederechter tot raadsheer bij het Hof van Cassatie, alsook in het openbaar ministerie) en de aanwijzingen tot voorzitter (van voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg tot eerste voorzitter bij het Hof van Cassatie, alsook tot korpschef in het openbaar ministerie). De Koning moet de voorgedragen kandidaat benoemen. Als hij weigert, moet hij dat motiveren. De procedure moet dan worden overgedaan. Tegen een benoeming of weigering kunnen afgewezen kandidaten beroep aantekenen bij de Raad van State. De 'lekenrechters' in de arbeidsrechtbanken en de rechtbanken van koophandel worden rechtstreeks door de minister van Justitie benoemd; de BBC komt daarin niet tussenbeide.

De BBC organiseert de examens die toegang geven tot het ambt van rechter en ambtenaar van het Openbaar Ministerie. Zij doet ook de voordrachten tot korpschef (procureur-generaal, procureur, voorzitter van een hof of rechtbank). Korpschefs worden voortaan voor een periode van zeven jaar benoemd; kandidaten moeten een beleidsplan voorleggen.

De *Advies- en Onderzoekscommissie* (AOC) behandelt de klachten over de algemene werking van het gerecht, maar heeft geen tuchtbevoegdheid. Individuele dossiers moeten aan de tuchtoversten van de betrokken rechters worden doorgespeeld. De twee AOC's bereiden ten behoeve van de Hoge Raad adviezen voor aan de minister van Justitie en het parlement over de werking van het gerecht en ontwerpen standaardprofielen voor de functies van korpschef. Zij kunnen ook een onderzoek instellen naar de werking van het gerecht.

Los van de Hoge Raad voor de Justitie zou er een *Adviesraad van de Magistratuur* worden opgericht, bestaande uit 44 verkozen leden (22 van elke taalgroep), die de overheid adviseert over het statuut, de rechten en de werkomstandigheden van de rechters en de ambtenaren van het openbaar ministerie.

Ten slotte voorzag het Octopusakkoord in de oprichting van twee magistratenscholen, een Nederlandstalige en een Franstalige, in de vorm van een inter-universitair centrum. Zij moeten magistraten onder meer een eenvoudig(er) taalgebruik bijbrengen.

C. *De uitvoering van het Octopusakkoord*

Zowel in de Kamer als in de Senaat keurden de acht Octopusfracties op 28 mei een resolutie goed, waarin het Octopusakkoord werd bekrachtigd en waarin ze er zich toe engageerden "de wetsvoorstellen die deze hervormingen een wettelijke basis geven, snel aan te nemen".

De regering richtte op 29 mei bij koninklijk besluit een ambtelijke werkgroep op, die de opdracht kreeg het parlement en de regering te adviseren bij de legislatie van de politiehervorming, het uitwerken van het nieuwe politiestatuut en het formuleren van de normen voor de werking en de uitrusting van de politie. De werkgroep bestond uit kabinetsmedewerkers, deskundigen van de politiediensten en leden van de Raad van State, en werd voorgezeten door gouverneur Lode de Witte van Vlaams-Brabant, een gewezen kabinetschef van Binnenlandse Zaken. De uitwerking van de gerechtshervorming werd toevertrouwd aan interkabinettenwerkgroepen.

Tegen de hervormingsplannen bleef bij een deel van de magistratuur verzet bestaan. In interviews met de Franstalige tv-omroepen RTBf en RLT-TVi erkende procureur-generaal Liekendael van het Hof van Cassatie op 29 mei dat er hervormingsmaatregelen nodig waren, maar kante zij zich scherp tegen het voorstellen de raadsheren en de eerste voorzitter van het Hof door de Hoge Raad voor de Justitie te benoemen. Liekendael en eerste voorzitter Pierre Marchal, die hun bekommernissen al tijdens het Octopusoverleg schriftelijk aan minister van Justitie Van Parys hadden meegedeeld, konden die op 2 juni tegenover premier Dehaene mondeling toelichten.

Gouverneur De Witte overhandigde op 22 juni aan premier Dehaene een ontwerpvoorstel van organieke wet over de geïntegreerde politie dat de ambtelijke werkgroep had uitgeschreven. Nog diezelfde dag namen de premier en een delegatie van de acht partijen het voorstel een eerste keer door. De oppositiepartijen lieten er in een eerste reactie hun ongenoegen over blijken dat de werkgroep de regeling van een groot aantal aangelegenheden aan de uitvoerende macht delegeerde. Na een vergadering van de centrale Octopuswerkgroep, op 25 juni, waren de voorzitters van de oppositiepartijen nog scherper en hadden ze het over belangrijke verschillen tussen het Octopusakkoord en het ontwerpvoorstel van organieke wet, meer bepaald wat de bevoegdheid van de federale politie en het informatiebeheer betreft.

In de daaropvolgende weken kwamen de onderhandelaars geregeld bijeen om het voorstel van organieke politiewet en de twee wetsvoorstellen over de justiehervorming, die intussen gereed waren, grondig te bespreken en aan te passen. Dat gebeurde met name op 27 juni en op 4, 7, 10 en 13 juli. Op de vergadering van 10 juli werd de politiehervorming afgewerkt, op 13 juli werden de onderhandelaars het eens over de teksten voor de hervorming van het gerecht. Op 14 juli werd het geheel in tweede lezing doorgenomen. Parlementsleden van de acht betrokken partijen ondertekenden op 15 juli, tijdens een korte plechtigheid op het kabinet van premier Dehaene, de drie wetsvoorstellen, die meteen bij het parlement ingediend en voor advies naar de Raad van State gestuurd werden.

Intussen hadden de burgemeesters van Brussel, na overleg met afgevaardigden van het parket, de rijkswacht en de gemeentepolitie en onder bemiddeling van de gewestregering, op 25 juni een akkoord gesloten over de indeling van de agglomeratie in zeven politiezones, die zouden werken zoals de politiezones in de rest van het land. Het akkoord werd verwerkt in het voorstel van organieke wet, zodat het voor Brussel geen uitzonderingsregels bevatte.

Vanuit het gerecht en, in mindere mate, de politie bleef kritiek komen op de hervormingsvoorstellen. Procureur-generaal Christine Dekkers van Antwerpen, die op dat ogenblik het college van procureurs-generaal voorzat, zette in interviews met de VRT (14 juli) nogmaals de bezwaren tegen de oprichting van een federaal parket en de samensmelting van de parketten van eerste aanleg en die

van beroep uiteen. Zij herhaalde die kritiek in haar openingstoespraak bij de opening van het gerechtelijk jaar (1 september). Ook andere procureurs-generaal hielden in hun 'mercuriale' aspecten van de hervormingsplannen.

Begin september bracht de Raad van State zijn advies uit over de Octopuswetsvoorstellen. De belangrijkste kritiek betrof de hervorming van de politiediensten, waarvoor het volgens de Raad nodig was grondwetsartikel 184 over de rijks-wacht te herzien. Dat artikel was echter niet voor herziening vatbaar. Premier Dehaene en de Octopuspartijen schoven die opmerking terzijde en kwamen overeen artikel 184 na de verkiezingen van 1999 te wijzigen.

Op 8 september kwamen de leden van de verenigde kamercommissies voor de Grondwetsherziening en Justitie en van de bijzondere commissie voor de Hervorming van de Politie vervroegd uit reces terug voor de bespreking van het voorstel tot wijziging van artikel 151 van de grondwet en het wetsvoorstel over de Hoge Raad voor de Justitie en de benoeming en bevordering van magistraten resp. het voorstel van organieke wet over de geïntegreerde politie op twee niveaus. Al op 10 september keurde de verenigde commissie de nieuwe versie van grondwetsartikel 151 goed. Op 15 september begon de Senaatscommissie voor Justitie met de behandeling van het wetsvoorstel over de verticale integratie van het openbaar ministerie, het federaal parket en de raad van de procureurs des Konings. De bijzondere kamercommissie keurde op 30 september het voorstel over de geïntegreerde politie goed. Diezelfde dag werd in de kamercommissie voor Justitie het wetsvoorstel over de Hoge Raad aangenomen.

Half oktober, aan de vooravond van de plenaire kamerdebatten, zette de magistratuur een uitiem offensief tegen de hervormingsmaatregelen in. Aan het einde van haar rekvisitoor in het Agusta-Dassault-proces (zie hoofdstuk VII) deed procureur-generaal Liekendael een scherpe uitval naar de politiek. "Ik weet niet of de rechtsstaat waarin ik zo lang heb geloofd, nog lang zal bestaan", zei ze op 14 oktober. Liekendael doelde op het Octopusakkoord, meer bepaald de hervorming van het gerecht, die volgens haar met een "onrustwekkende haast" gerealiseerd werd en de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in gevaar bracht. Waarnemers vonden het ongepast dat Liekendael tijdens haar laatste rekvisitoor - zij zou op 1 december met pensioen gaan - en op een proces waarop toppolitici terechtstonden uit haar rol van openbaar aanklager viel. De uitval van Liekendael kwam op 15 oktober ter sprake in de Kamer, die daarvoor het debat over de Algemene Beleidsverklaring van de regering-Dehaene onderbrak. De liberale fractieleiders Patrick Dewael (VLD) en Didier Reynders (PRL) wezen erop dat de rechterlijke macht uitgebreid was gehoord tijdens de voorbereiding van de hervorming van het gerecht. CVP-fractieleider Paul Tant betreurde dat Liekendael gesproken had van een bedreiging van de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, terwijl het parlement die juist in de grondwet wilde verankeren. Op het Vlaams Blok na, sloten zich alle andere fracties op een of andere manier bij die kritiek aan. Ook premier Dehaene vond de verklaringen van Liekendael "totaal ongepast" in het kader van een rekvisitoor op een strafrechtelijk proces. Volgens hem vormde de Hoge Raad voor de Justitie geen bedreiging van de onafhankelijkheid van het gerecht en was van improvisatie en overhaasting geen sprake.

Twee dagen later, op 17 oktober, publiceerden *De Standaard* en *Le Soir* een 'vrije tribune' waarin de top van de rechterlijke macht herhaalde dat het Octopusakkoord de grondwettelijke waarborgen voor de onafhankelijkheid van de rechters opheft of ernstig aantast. De 'vaste vergadering van de korpschefs' die de tekst ondertekend had (en waartoe de eerste voorzitters van het Hof van Cas-

satie, de hoven van beroep, de arbeidshoven en het Militair Gerechtshof, alsook de procureurs-generaal bij het Hof van Cassatie en de hoven van beroep, en de auditeur-generaal bij het Militair Gerechtshof behoren) tilde er zwaar aan dat de hogere rechtscollages niet meer zelf en autonoom hun voorzitters zouden kunnen kiezen, en dat de korpschefs maar een tijdelijke benoeming van zeven jaar zouden krijgen. Ook op dat initiatief reageerden haast alle politieke partijen negatief.

Op 20 oktober begon in de Kamer de plenaire bespreking van het voorstel tot herziening van grondwetsartikel 151 en het wetsvoorstel over de politiehervorming. Aan het begin van de vergadering las premier Dehaene een brief voor waarin eerste voorzitter Marchal en procureur-generaal Liekendael van het Hof van Cassatie schreven dat ze "met verstomming" kennis hadden genomen van de felle politieke reacties op de 'vrije tribune'. Volgens de topmagistraten ging het om "een ernstig misverstand", waren zij "niet uit op een oorlog der machten" en wilden zij "nooit de grondwet ondermijnen". Zij zeiden het een plicht te voelen hun "stem te laten horen zolang de wetsvoorstellen niet zijn goedgekeurd in het parlement" en beloofden "loyaal mee te werken aan de hervormingen van justitie zodra de wetsvoorstellen zijn goedgekeurd".

Zonder verdere verrassingen keurde de Kamer op 22 oktober de nieuwe tekst van grondwetsartikel 151 en het wetsvoorstel over de reorganisatie van de politiediensten goed. Een meerderheid van de kamerleden stemde ook in met het wetsontwerp over de integratie van de spoorweg-, luchthaven- en zeevaartpolitie in de rijkswacht, dat als zodanig geen deel uitmaakte van het Octopuspakket, maar uitvoering gaf aan een beslissing van het zgn. Justitieconclaaf van december 1996.

In de Senaat lag de bespreking van het wetsvoorstel over de hervorming van de parketten intussen sinds 14 oktober stil. Uit het advies van de Raad van State was gebleken dat de tekst nog technische aanpassingen behoefde. Daarnaast was uit hoorzittingen gebleken dat er op het terrein nogal wat weerstand bestond tegen de verticale integratie van de parketten en waren vragen gerezen over de verhouding tussen het federaal parket en de lokale parketten. De senaatscommissie voor Justitie vond het daarom aangewezen de Octopusonderhandelaars te raadplegen. Die kwamen op 21 en 23 oktober bijeen en konden alle hangende problemen oplossen.

Op 9 november werden de Octopuspartijen nogmaals te hulp geroepen om een communautair gekleurde kwestie te regelen, met name de taalrol van de federale procureur-generaal. Aanvankelijk zou die aan het vijf leden tellende college van procureurs-generaal worden toegevoegd, waardoor de taalpariteit kon worden gerealiseerd, maar later werd daarvan teruggekomen. Een oplossing werd gevonden in de koppeling van de taalrol van de federale procureur aan die van de procureur-generaal bij het hof van beroep in Brussel; beide mandaten zouden om de zeven jaar van taalrol wisselen. Aangezien er in Brussel op dat ogenblik een Nederlandstalige procureur was, zou de eerste chef van het federale parket een Franstalige worden. Overigens werd afgesproken het systeem van de alternerende taalrol toe te passen op alle mandaten in het gerechtelijk arrondissement Brussel.

De Senaat wijzigde op 19 november op zijn beurt grondwetsartikel 151 en keurde op 26 november het wetsvoorstel over de parketten goed. Diezelfde dag nam de Kamer de wetsvoorstellen over de oprichting van de Hoge Raad voor de Justitie resp. de Adviesraad van de magistratuur aan. Op 17 december keurde de Kamer het wetsontwerp over de verticale integratie van de parketten goed en stem-

de de Senaat in met het ontwerp over de Hoge Raad voor de Justitie. Daarmee waren de belangrijkste bepalingen van het Octopusakkoord in wetteksten omgezet. Het was de bedoeling nog vóór de verkiezingen van 13 juni 1999 een nieuwe tuchtwet voor de politie uit te vaardigen.

De Octopuswetten werden op volgende data in het *Belgisch Staatsblad* gepubliceerd:

- de wijziging van 20 november 1998 van artikel 151 van de grondwet, over de onafhankelijkheid en de benoeming van de rechters en over de Hoge Raad voor de Justitie op 20 november 1998;
- de wet van 22 december 1998 tot wijziging van sommige bepalingen van deel II van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de Hoge Raad voor de Justitie, de benoeming en aanwijzing van magistraten en tot invoering van een evaluatiesysteem op 2 februari 1999;
- de wet van 22 december 1998 betreffende de verticale integratie van het openbaar ministerie, het federaal parket en de raad van de procureurs des Konings op 10 februari 1999;
- de wet van 8 maart 1999 tot instelling van een Adviesraad van de magistratuur op 19 maart 1999;
- de wet van 17 oktober 1998 houdende integratie van de zeevaartpolitie, de luchtvaartpolitie en de spoorwegpolitie in de rijkswacht op 11 december 1998;
- de wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus op 5 januari 1999.

III. Het asielbeleid

A. *Het incident-Adamu en het ontslag van vice-premier Tobback*

Zoals andere West-Europese landen werd België in 1998 geconfronteerd met een aanzwellende stroom asielzoekers (21.967 asielaanvragen en 1.455 erkenningen, tegenover 11.799 aanvragen en 1.718 erkenningen in 1997), die het toelatings- en uitzettingsbeleid onder druk zette.

Half december 1997 waren in Hasselt elf afgewezen Turks-Koerdische asielzoekers tegen hun uitwijzing naar Turkije in hongerstaking gegaan. Zij kregen de steun van verscheidene politici. Jef Smeets (SP) en Hugo van Rompuy (CVP), die beiden zitting hadden in het Vlaams Parlement, dreigden ermee hun partij de rug toe te keren als de Koerden het land zouden worden uitgezet. In voorkomend geval zou de CVP-SP-coalitie haar krappe meerderheid in het Vlaams Parlement kunnen verliezen.

Net vóór de jaarwisseling had minister van Binnenlandse Zaken Vande Lanotte beloofd de Koerden voorlopig niet uit te wijzen, in afwachting van een nieuw rapport over de toestand in Turks Koerdistan. Op 5 januari 1998 kwam het kernkabinet bijeen om de kwestie te bespreken. Het ging in op een suggestie van de twee Vlaamse regeringspartijen, CVP en SP, een bemiddelaar aan te wijzen; op voorstel van minister Vande Lanotte viel de keuze op de deken van Hasselt, priester Lambert Vanherk. Ingevolge diens bemiddeling maakten de Koerden in de avond van 6 januari een einde aan hun hongerstaking. Vande Lanotte had toegezegd een algemene beleidslijn voor het "terugkeerbeleid naar Turkije" vast te stellen, "waarbij uiteraard de veiligheid van de betrokkenen centraal staat", alsook

"overeenkomstig de Belgische procedureregels de dossiers van ieder persoon afzonderlijk te onderzoeken". Zonder daar veel ruchtbaarheid aan te geven, besliste het kernkabinet op 17 februari dat de elf Koerdische vluchtelingen in België konden blijven.

Op 25 juni stelde de senaatscommissie voor Binnenlandse Zaken, die sinds medio 1997 de op 15 juli 1996 verstrengde asielwet van 15 december 1980 evalueerde, haar verslag voor. De regering had die evaluatie moeten toestaan om voor de wetswijziging de steun te krijgen van een groep kritische parlementsleden van de meerderheidspartijen, hoofdzakelijk christen-democraten.

Het rapport bevatte een reeks aanbevelingen om het asielbeleid, dat vooral op de beheersing van de migratiestromen was gericht, humaner te maken. De senatoren vroegen dat er een apart Europees statuut zou komen ('B-statuut') voor vluchtelingen die niet voldoen aan de criteria van de Conventie van Genève, maar die wegens oorlog of algemeen geweld niet naar hun land of regio terug kunnen. Alle vluchtelingen, ook die 'zonder papieren', zouden het basisrecht moeten hebben op niet alleen dringende medische hulp, maar ook op voedsel en kleding. De administratieve opsluiting van uitgeprocedeerde asielzoekers, in afwachting van hun repatriëring, zou niet langer dan vijf (in plaats van acht) maanden mogen duren, tenzij er een gevaar voor de openbare orde is. In het rapport werd aangedrongen op de vaststelling van objectieve criteria voor de regularisatie om humanitaire redenen van illegaal in het land verblijvende vluchtelingen. De overheid zou alles in het werk moeten stellen om afgewezen asielzoekers aan te zetten vrijwillig terug te keren; een gedwongen repatriëring moet gebeuren "met inachtneming van de menselijke waardigheid". Voorts pleitten de senatoren ervoor het personeel van de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) beter te vormen (onthaal, interviewtechnieken, wetgeving, landenkennis,...). De Senaat stemde op 25 juli met het verslag en de aanbevelingen van de commissie voor Binnenlandse Zaken in.

Op 22 september kwam een uitgewezen Nigeriaanse asielzoekster, de 20-jarige Sémira Adamu, om het leven bij de zesde poging haar op een vliegtuig te zetten naar Lomé, de hoofdstad van Togo. Het gerechtelijk onderzoek bevestigde later het vermoeden dat de vrouw, die zich fel tegen haar uitzetting had verzet, gestikt was. Om te beletten dat zij zou schreeuwen of bijten, hadden de begeleidende rijkswachters, zoals dat wel meer gebeurde, haar gezicht in een kussentje geduwd. Adamu had daarbij het bewustzijn verloren; zij werd naar het ziekenhuis gebracht, waar zij overleed.

Het incident wekte grote verontwaardiging en veroorzaakte een storm van protest van onder meer mensenrechten- en vluchtelingenorganisaties, de christelijke arbeidersbeweging, de socialistische vakbond en diverse politieke partijen. Ook vanuit de meerderheid werd kritiek geuit op het uitzettingsbeleid van de regering. Minister van Binnenlandse Zaken Tobback zei in een eerste reactie dat "alle voorzorgen waren genomen om de terugbrenging zo goed mogelijk te laten verlopen" en dat hij het incident "ten zeerste" betreurde.

Op 23 september gaf Tobback uitleg in de senaatscommissie voor Binnenlandse Zaken en hield hij nadien een persconferentie. Hij zei dat de dood van Adamu "de zwartste dag uit mijn politieke loopbaan" was, maar verdedigde fel het asielbeleid en het handelen van de rijkswacht. Hij zei dat tot het gerechtelijk onderzoek het tegendeel zou bewijzen, de rijkswachters "volgens het boekje" hebben gehandeld. Tobback haalde scherp uit naar de actiescomités die uitgewezen vluchtelingen aansporen zich te verzetten tegen hun repatriëring. Een ingrijpende wijziging van het asielbeleid wees hij van de hand, omdat dit zou neerkomen op

een politiek van volledig open grenzen. Volgens Tobback kon het beleid wel worden bijgesteld in de zin van de aanbevelingen van de Senaat. Hij zei dat hij een nota terzake over een week aan de regering zou voorleggen.

Hoewel Tobback op de persconferentie gezegd had zich niet vast te zullen klampen aan zijn functie, waren er niet meteen aanwijzingen dat hij erover dacht af te treden. Des te verrassender kwam in de avond van 24 september het bericht dat hij premier Dehaene verzocht had zijn ontslag aan de Koning aan te bieden. In een mededeling zei Tobback dat de rijkswacht bij de voorbereiding van de gedwongen repatriëring in de fout was gegaan, door een rijkswachter die "zich vroeger schuldig heeft gemaakt aan ernstige mishandelingen tegenover een uit te wijzen persoon" in het luchthavendetachment te behouden en bevolen had "deel te nemen aan de delicate opdracht van dinsdag" (de repatriëring van Adamu). Tobback liet uitschijnen dat die informatie hem nog niet bekend was toen hij voor de senaatscommissie voor Binnenlandse Zaken verscheen en de pers te woord stond, maar tegenover journalisten spraken rijkswachters dat tegen; later gaf hij toe dat hij enkele minuten vóór hij naar de Senaat vertrok van een verbindings-officier "niet zeer duidelijke" informatie had gekregen over een eerdere tucht-sanctie tegen een van de betrokken rijkswachters, die hij niet meer had kunnen natrekken. Ook videobeelden van de uitwijzing van Adamu zouden op hem een diepe indruk hebben gemaakt. Tobback zei van mening te zijn de verantwoordelijkheid te moeten opnemen "voor de wijze van handelen van een dienst die onder mijn gezag ressorteert". Vanuit de regeringstop en de leiding van de SP was in de loop van de dag nog getracht Tobback te overtuigen geen ontslag te nemen, maar dat was niet gelukt.

Het ontslag van Tobback veroorzaakte grote opschudding in de Wetstraat. De ministerraad kwam op vrijdag 25 september als naar gewoonte op Hertoginnedal, maar zonder de minister van Binnenlandse Zaken bijeen. Na de vergadering verspreidde de regering een communiqué waarin ze haar "begrip en waardering" betuigde voor de houding van Tobback. Toch was zij "van oordeel dat het ontslag van de minister in de huidige omstandigheden niet de aangewezen manier is om politieke verantwoordelijkheid op te nemen". Volgens de regering dringt een ontslag zich enkel op als er een persoonlijke fout werd begaan, als een minister meent niet meer in de mogelijkheid te verkeren zijn ambt in goede voorwaarden uit te oefenen of als het ontslag nodig is om het beleid te kunnen voortzetten. "De ministerraad stelt vast dat geen van deze drie voorwaarden vervuld is", stond in het communiqué. "De ministerraad dringt er dan ook op aan bij minister Tobback zijn beslissing opnieuw te overwegen".

Na de middag had Tobback een gesprek met premier Dehaene en de vice-premiers. De eerste minister deelde na afloop mee dat Tobback zijn beslissing in beeraad hield en uiterlijk zaterdagavond (26 september) uitsluitel zou geven. Het uitstel, dat de indruk wekte dat Tobback van zijn voornemen zou terugkomen, hield ook verband met het feit dat koning Albert in Portugal verbleef, waardoor Dehaene niet meteen het ontslag van Tobback kon aanbieden.

In de loop van 26 september gaf Tobback te kennen bij zijn besluit te blijven. In Hasselt kwam hij samen met vier andere topmannen van de SP (partijvoorzitter Fred Erdman, Norbert de Batselier, Johan vande Lanotte en Steve Stevaert) bijeen om zijn opvolging te regelen. Nadat De Batselier, de voorzitter van het Vlaams Parlement en burgemeester van Dendermonde, het aanbod in de federale regering te stappen had afgewezen, werd Luc van den Bossche naar voren geschoven om Tobback als vice-premier en minister van Binnenlandse Zaken op te volgen. Zijn plaats in de Vlaamse regering, zou worden ingenomen door Steve

Stevaert, de populaire burgemeester van Hasselt. Iets na 20 uur maakte het persbureau Belga het definitieve ontslag van Tobback bekend. Een klein uur later deelde het Paleis mee dat de Koning het ontslag van Tobback had aanvaard en dat hij Van den Bossche benoemd had tot vice-premier en minister van Binnenlandse Zaken. Intussen had premier Dehaene een mededeling verspreid, waarin hij zei "eerbied en begrip" te hebben voor Tobbacks beslissing, en zijn besluit te respecteren maar ook te betreuren. Dehaene herinnerde eraan, dat Tobback "op een cruciaal moment" en "in ondankbare omstandigheden" opnieuw minister van Binnenlandse Zaken was geworden, en zei dat zonder hem het Octopusakkoord niet mogelijk zou zijn geweest. "De eerste minister verliest in de regering een vriend, die in alle moeilijke omstandigheden van de laatste jaren ook steeds een bondgenoot was. Dat zal ook zo blijven", stond nog in de mededeling.

B. *Meningsverschillen in de coalitie*

Van den Bossche werd op maandag 28 september beëdigd. Diezelfde dag werd duidelijk dat er binnen de meerderheid meningsverschillen leefden over de bijsturing van het asielbeleid. Terwijl de partijvoorzitters Van Peel (CVP) en Erdman (SP) zeiden dat er alleen beperkte aanpassingen mogelijk waren, drongen PSC-voorzitter Maystadt en PSC-ondervoorzitter Milquet op een drastische hervorming van de asielwet aan.

Nog op 28 september haalde Tobback in een 'afscheidsinterview' met het persbureau Belga fel uit naar de drie grote Franstalige regeringspartijen, die de asielwet mee hadden goedgekeurd, maar volgens hem de uitvoering ervan niet steunden. "Ik ben die hypocrisie kotsbeu", zei Tobback. Milquet, die ook de senaatscommissie voor Binnenlandse Zaken voorzat, reageerde op 29 september "verbijsterd" op de uitval van Tobback. Zij zei dat in het asieldebat geen enkele partij de afgelopen jaren zo consequent was geweest als de PSC, die van meet aan zware bedenkingen had bij de wet. Milquet brak nogmaals een lans voor het B-statuut en voor een meer algemene regularisatie van de illegaal in het land verblijvende, geïntegreerde vreemdelingen.

Op 1 oktober drong ook de PS op een ingrijpende bijstelling van het asielbeleid aan. Een commissie van de partij deed veertien voorstellen, die grotendeels gelijkliepen met het PSC-standpunt. Zo pleitten ook de Franstalige socialistische voor de B-statuut en een soepeler regularisatie van vreemdelingen die langere tijd in België verblijven.

Premier Dehaene en de vier vice-premiers vergaderden op 2 oktober nagevoel de hele dag om een nota van minister Van den Bossche te bespreken over de aanpassing van het asielbeleid, die het antwoord van de regering was op de aanbevelingen van de Senaat. De ministerraad kwam in het weekeinde van 3-4 oktober bijeen voor overleg over de asielnota en de ontwerp-begroting voor 1999. Over dat laatste onderwerp werd maar kort gesproken, omdat het beraad over de bijsturing van het asielbeleid stroef verliep en lang duurde. Uiteindelijk werd de regering het eens over een pakket maatregelen om het asielbeleid enigszins te 'verzachten'.

De regering beklemtoonde dat zij vasthield aan haar 'dubbelbeleid', dat gericht is op het voorkomen van illegale immigratie en op de integratie van vluchtelingen die mogen blijven, maar bij de realisatie daarvan de procedures sneller en humaner wilde laten verlopen.

Wat het algemene beleid betreft, stelde de regering de aanstelling van een bijzonder commissaris in het vooruitzicht, om het migratiebeleid te coördineren en

aanbevelingen te doen. De Dienst Vreemdelingenzaken zou meer personeel en meer middelen krijgen. 'Immigratieambtenaren', die tot de rijkswacht behoren, zouden vluchten vanuit landen met veel asielzoekers begeleiden en de luchtvaartmaatschappijen bij de controle van documenten bijstaan. De capaciteit van de opvangcentra zou met 840 plaatsen worden verhoogd. Het gesloten centrum 127bis in Steenokkerzeel zou worden gemoderniseerd; in Vottem, bij Luik, zou het eerste gesloten centrum in Wallonië dan toch geopend worden.

Vooraf aan de (gedwongen) repatriëring zou worden gesleuteld. Via cursussen zou de vrijwillige terugkeer worden aangemoedigd. De controle op de uitvoering van de uitzettingsbevelen zou worden versterkt. Een commissie, die zou worden geleid door prof. Etienne Vermeersch, kreeg de opdracht de regels voor het gebruik van dwangmaatregelen grondig te evalueren. Het gebruik van het 'kussentje' werd verboden. Het rijkswachtdetachement op de luchthaven in Zaventem zou worden versterkt en worden aangevuld met psychologen en sociaal assistenten; rijkswachters die met de uitzetting zijn belast, zouden worden 'gescreend' en extra vorming krijgen.

De regularisatieprocedure zou worden aangepast, zonder nochtans de voorwaarden te wijzigen om voor regularisatie in aanmerking te komen. Een uitgeprocedeerde asielzoeker bleef bijgevolg voor regularisatie in aanmerking komen als hij goed geïntegreerd is, geen gevaar voor de openbare orde vormt, geen fraude heeft gepleegd en binnen een termijn van vijf jaar (vier jaar voor gezinnen met schoolgaande kinderen) geen uitvoerbare beslissing is genomen. Daarnaast kwamen ook ernstig zieke personen, ontheemden uit Bosnië en vreemdelingen die onmogelijk kunnen terugkeren of "klemmende humanitaire omstandigheden" kunnen doen gelden, voor regularisatie in aanmerking. De regularisatieprocedure zou doorzichtiger worden gemaakt en de criteria zouden in één overzichtelijke rondzendbrief worden vastgelegd. Om grondiger en sneller te kunnen worden, zou de bijzondere cel voor regularisatie worden versterkt. Er zou een nieuwe, door een magistraat voorgezeten adviescommissie worden opgericht om de minister van Binnenlandse Zaken of de bijzondere cel op hun verzoek over regularisatieverzoeken te adviseren.

Indien als gevolg van verzet door de betrokkene een uitgeprocedeerde asielzoeker niet binnen de wettelijke termijn uitgezet kon worden, zou automatisch een nieuwe termijn beginnen te lopen. De duur van de opsluiting in gesloten centra werd beperkt tot vijf maanden, met mogelijke verlenging tot acht maanden "in uitzonderlijke gevallen van openbare orde".

Voor ontheemden kwam er geen speciaal statuut; de regering was van oordeel dat die kwestie een Europese regelgeving behoefde. Illegalen bleven recht hebben op dringende medische hulpverlening, maar niet op sociale hulp.

Premier Dehaene en minister Van den Bossche werden op 5 oktober in de kamercommissie voor Binnenlandse Zaken geïnterpelleerd over de zaak-Adamu, maar de interpellaties kwamen vooral neer op een eerste beoordeling van de 'zachte asielhervorming'. De meeste vertegenwoordigers van de regeringspartijen en van de oppositie reageerden gematigd tot ronduit positief. Kritiek kwam er van het Vlaams Blok, Agalev en Ecolo, maar ook van Serge Moureaux van de PS, die uithaalde naar de "fascistische en arrogante" wijze waarop de asielwet werd toegepast en een moratorium op de uitzetting van asielzoekers en een algemene regularisatie van alle asielzoekers zonder papieren eiste.

De regularisatie van 'mensen zonder papieren' kwam enkele weken later hoog op de politieke agenda, nadat een vijftigtal zwarte vluchtelingen op 20 oktober,

met instemming van de parochiepriester, een kerk in Luik hadden bezet. De daaropvolgende dagen en weken namen ook 'sans papiers' hun intrek in kerken in Brussel, Antwerpen en Verviers (half december waren er ruim 700 kerkbezitters). Zij eisten een verblijfsvergunning voor alle asielzoekers die ten minste vijf jaar in het land verbleven of van wie het dossier meer dan drie jaar stillag. De acties werden gecoördineerd door de 'Nationale Beweging voor de regularisatie van mensen zonder papieren'.

In een gesprek met *De Morgen* sprak staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking Réginald Moreels (CVP) op 2 november zijn steun uit aan de kerkbezettingen. Hij zei het onverantwoord te vinden "mensen en kinderen die hier al vijf jaar verblijven, terug naar hun land te sturen". Op 5 november bracht de top van het ACW een bezoek aan de bezetters van de Brusselse Begijnhofkerk.

Minister Van den Bossche zei op 6 november in *De Standaard* zijn beleid niet te wijzigen en een algemene regularisatie van 'mensen zonder papieren' uit te sluiten. De steun van Moreels aan de kerkbezetters noemde hij "onbehoorlijk", omdat de staatssecretaris de asielnota mee had goedgekeurd. "Moreels moet zich houden aan het regeringsbeleid", zei Van den Bossche.

Aan *De Financieel-Economische Tijd* (7 november) zei CVP-voorzitter Van Peel dat "Van den Bossche collega Moreels waarschijnlijk verkeerd begrepen heeft". Van Peel zei dat zijn partij ten volle achter de asielnota van de regering stond en dat er van een algemene regularisatie van vreemdelingen die vijf jaar in België verblijven, geen sprake kon zijn.

Op 8 november riep Van den Bossche de Kerk en sociale organisaties als het ACW op kloosters of vakantiehuizen ter beschikking te stellen om vluchtelingen op te vangen, omdat de overheid over onvoldoende plaatsen beschikte om de wassende stroom nieuwe asielzoekers (bijna 3.000 per maand) onderdak te geven. Volgens staatssecretaris voor Maatschappelijke Integratie Jan Peeters (17 november) had die oproep maar 170 permanente en 225 tijdelijke opvangplaatsen opgeleverd.

Nog op 8 november woonden enkele CVP-parlementsleden een eucharistieviering bij in de bezette kapel van de Ufsia in Antwerpen. Zij vroegen dat er ten minste een parlementair debat over de eisen van de bezetters zou worden gehouden. SP-kamerfractieleider Louis Vanvelthoven sprak zich op de VRT-radio in dezelfde zin uit en liet blijken voorstander te zijn van een algemene regularisatie.

De 'dissidenten' werden op 9 november tot de orde geroepen. Zowel CVP-voorzitter Van Peel als zijn SP-collega Erdman bevestigde de steun van de partij aan het regeringsbeleid en kante zich tegen een algemene regularisering van de 'mensen zonder papieren'. De PSC drong op een verdere versoepeling van de regularisatieprocedure aan en pleitte andermaal voor het B-statuut voor vluchtelingen die door een conflict niet naar hun land kunnen terugkeren.

De regering besprak op 13 november een nieuwe nota van minister Van den Bossche over 'de opvolging van het asielbeleid', die op 17 november aan de parlementsleden werd overhandigd. Uit de nota bleek dat in 1997 en 1998 bijna 4.000 nog niet erkende of afgewezen asielzoekers en andere vluchtelingen een vaste verblijfsvergunning hadden gekregen. De nota bevatte voorts een overzicht van de maatregelen die al waren genomen ter uitvoering van de regeringsbeslissing van 4 oktober. De regering kondigde in de nota aan bij de behandeling van de asielaanvragen voorrang te verlenen aan dossiers van mensen uit 'veilige' Oost-Europese landen (vooral Bulgarije, Roemenië, Tsjechië, Slowakije en Albanië) en

van vluchtelingen die zich voorstellen als Kosovaren, maar van wie er aanwijzingen zijn dat ze uit Albanië of Macedonië komen. In de Senaat verdedigde Van den Bossche op 17 november het regeringsbeleid, dat hij "strikt, doorzichtig, huimaan en realistisch" noemde.

Woordvoerders van de kerkbezitters drukten op 26 november de wens uit een gesprek te hebben met Van den Bossche en toonden zich ontgoocheld over diens beleid. Zij drongen nogmaals aan op een algemene regularisatie, maar konden ermee akkoord gaan dat die geval per geval zou worden behandeld, zij het door een onafhankelijke commissie waarin, anders dan in de commissie die de regering zou oprichten, geen vertegenwoordiger van de Dienst Vreemdelingenzaken zitting zou hebben. Van den Bossche wees het verzoek af en riep de kerkbezitters op hun dossiers in te dienen "liever dan een steriele polemiek te voeren". Begin december gingen enkele kerkbezitters in Brussel in hongerstaking; zij zouden hun actie twee weken volhouden. De twee federale ombudsmannen stelden voor te bemiddelen tussen de minister en de actievoerders, maar Van den Bossche wees hun voorstel af.

De twee Franstalige regeringspartijen, PS en PSC, klaagden er op 7 december over dat Van den Bossche talmde bij het uitvaardigen van de rondzendbrief over de criteria voor de regularisatie van 'mensen zonder papieren'. Een geprikkelde Van den Bossche antwoordde 's anderendaags dat hij alle regeringsbeslissingen nauwgezet en snel uitvoerde, en dat de rondzendbrief tegen 15 december klaar zou zijn.

In *La Libre Belgique* van 10 december zei vice-premier en minister van Landsverdediging Jean-Pol Poncelet (PSC) dat de rondzendbrief die Van den Bossche voorbereidde, niet in overeenstemming was met de regeringsnota van 13 november. Volgens Poncelet zou er op 16 november van die nota een tweede, gewijzigde versie zijn gemaakt die van de eerste versie verschilde op het punt van de regularisatie van gezinnen met kinderen. Van den Bossche wees de beschuldiging verontwaardigd af. Na een vergadering van het kernkabinet deelde het kabinet van de premier mee, dat "de Nederlandse en de Franse tekst van de regeringsnota van 13 november 1998 betreffende bepaalde aspecten van de procedure tot regularisering van asielzoekers in overeenstemming zijn gebracht". Het incident was daarmee officieel gereduceerd tot een vertaalprobleem, maar die verklaring kon niet geheel verdoezelen dat er tussen Vlamingen en Franstaligen meningsverschillen bestonden over het regularisatiebeleid.

Op 15 december stelde Van den Bossche zijn rondzendbrief, een soort handleiding over de asielprocedure, aan het kernkabinet en de senaatscommissie voor Binnenlandse Zaken voor. In de brief hield hij strikt vast aan de afgesproken regularisatievoorwaarden. Van den Bossche zegde wel toe de regularisatieaanvragen om humanitaire redenen soepel te zullen behandelen en steeds voor te leggen aan de adviescommissie, maar hij weigerde die toezegging in de rondzendbrief te vermelden. Twee dagen later herhaalde Van den Bossche in de Kamer dat enkel individuele dossiers die aan de wettelijke criteria voldoen, tot regularisatie kunnen leiden.

Op 28 december deelde de 'Nationale Beweging voor de regularisatie van mensen zonder papieren' mee, dat de kerkbezettingen werden opgeheven. Alleen in de Brusselse Begijnhofkerk zouden enkele 'mensen zonder papieren' aanwezig blijven. De betrokken asielzoekers zouden op 18 januari 1999 een regularisatieaanvraag indienen. Zij dreigden met hardere acties als er een maand later geen eerste positieve resultaten zouden zijn.

IV. Het begrotingsbeleid en de toetreding van België tot de EMU

A. *De begrotingsresultaten voor 1997 en de controle van de begroting voor 1998*

Minister van Begroting Herman van Rompuy deelde op 5 januari mee dat het totale overheidstekort over 1997 voorlopig uitkwam op 2,4% van het bruto binnenlands product (BBP). Daarmee lag het tekort 0,8 procentpunten onder dat van 1996 en 0,5 procentpunten onder het streefcijfer, en was het beste resultaat sinds 1970 gehaald. Het financieringstekort van de federale overheid was gedaald van 250,1 tot 220 miljard frank, of van 3 tot 2,6% van het BBP, dankzij de lage rentevoeten, de hoger dan voorziene fiscale ontvangsten (+ 30 miljard frank) en het niet gebruiken van toegekende kredieten. In reële cijfers daalden de federale overheidsuitgaven in 1997 met 2,9%.

De schuldratio was eind 1997 gedaald tot 123,6% van het BBP. Ook dat was beter dan verwacht (124,1%). Van Rompuy zei er niet aan te twijfelen dat België met zulke cijfers in mei tot de Europese Monetaire Unie (EMU) zou worden toegelaten.

In het jaarverslag van de Nationale Bank, dat op 13 februari werd vrijgegeven, was sprake van een overheidstekort van 2,3% van het BBP. Bij de voorstelling van het jaarverslag zei NBB-gouverneur Fons Verplaetse dat het definitieve cijfer hoogstwaarschijnlijk nog lager zou liggen.

Minister van Financiën Philippe Maystadt deelde op 16 februari, in de marge van een bijeenkomst van de Europese Ministerraad, mee dat het financieringstekort over 1997 uiteindelijk 2,1% van het BBP bedroeg. Zijn collega van Begroting bevestigde het cijfer, dat van het Instituut voor Nationale Rekeningen (INR) kwam (op 27 april publiceerde het INR de nationale rekeningen voor 1997. Daarin was sprake van een overheidstekort van 2% van het BBP, dat op 8.673 miljard frank werd becijferd). De verbetering schreef hij toe aan de gunstige resultaten van de gemeenschappen en de gewesten en van de lokale besturen, alsook aan de sterke groei van de economie (2,7%) en de betere fiscale ontvangsten. De definitieve schuldratio was eveneens beter dan de voorlopige en bedroeg 122,2% van het BBP.

Vier dagen later, op 20 februari, deelde premier Dehaene mee dat het INR verwachtte dat het financieringstekort in 1998 zou dalen tot 1,8% van het BBP, een half procentpunt minder dan bij de begrotingsopmaak was verwacht. Om dat cijfer te halen, zouden er volgens Dehaene geen aanvullende maatregelen moeten worden genomen. De schuldratio zou dalen tot 118,5% van het BBP. Dehaene zei dat België aan de toetredingsvoorwaarden voor de EMU voldeed, maar dat de begrotingsdiscipline nog jaren zou moeten worden voortgezet om de schuldgraad tot 60% te verminderen, zoals het Verdrag van Maastricht oplegt. Toch zag de premier enige ruimte om de arbeidskosten in 1999 en 2000 met meer dan de al toegezegde 12 miljard frank te verlagen.

De Standaard berichtte op 26 februari dat een studie van het Planbureau re-evalueerde dat de loonwíg (het verschil tussen de loonkosten en het nettoloon) in 1996 weer gestegen was tot 55,7% en groter was dan in 1988 (55,5%), vóór de fiscale hervorming een einde maakte aan de samenvoeging van de inkomsten van tweeverdieners, het huwelijksquotiënt invoerde voor eenverdienersgezinnen en de marginale aanslagtarieven lichtjes verlaagde. In 1991 was de loonwíg gedaald tot 53%. De invoering van de crisisbelasting en de bijzondere bijdrage voor de

sociale zekerheid, alsook de niet-indexering van de belastingschalen hadden de fiscale verlichting tenietgedaan.

De Hoge Raad van Financiën (HRF) adviseerde in zijn rapport over de uitvoering van het convergentieprogramma, dat op 6 maart werd vrijgegeven, het financieringstekort in 1998 tot 1,7% van het BBP te reduceren.

De regering hield op 13 maart, tijdens het reguliere wekelijkse kabinetsbeeraad, de jaarlijkse begrotingscontrole. Dankzij de gunstige conjunctuurevolutie en de historisch lage rentevoeten hoopte zij, zonder nieuwe maatregelen, het primaire overschot (inkomsten min uitgaven, exclusief rentelasten) op de begroting voor 1998 op te trekken van 5,9 tot 6,4% van het BBP, het financieringstekort te beperken tot 1,7% van het BBP en de schuld versneld af te bouwen tot 118,5% van het BBP. De Kamer keurde op 18 juni de begrotingsaanpassing goed.

Op 25 maart publiceerden de Europese Commissie en het Europees Monetair Instituut (EMI) hun rapporten op basis waarvan op 2 mei zou worden beslist dat elf landen op 1 januari 1999 tot de EMU mochten toetreden. In haar rapport zei de Europese Commissie dat België aan alle toetredingsvoorwaarden voldeed. Er was sprake van een "hoge mate van duurzame convergentie". Over de hoge overheidsschuld (het dubbele van de Maastrichtnorm) maakte de Commissie geen problemen. De belofte van de Belgische regering een primair saldo van 6% van het BBP aan te houden, beschouwde zij als een garantie voor de halvering van de schuld op een redelijke termijn.

In zijn convergentierapport was het EMI kritischer. Het zei dat het "een bron van zorg blijft of de Belgische schuldratio in voldoende mate afneemt en de referentiewaarde in een bevredigend tempo benadert". Volgens het EMI zou België niet alleen een primair overschot van ten minste 6% van het BBP moeten handhaven, maar ook streven naar "toenemende en aanzienlijke overschotten op de totale begroting". Als het begrotingstekort en het primair overschot van 1998 de komende jaren gehandhaafd zouden worden, zou het nog tot 2031 duren vooraleer de schuldratio van 60% bereikt zou worden, rekende het EMI voor.

De regering reageerde tevreden op beide rapporten. Door "een volgehouden saneringsbeleid, waarbij een inspanning werd gevraagd van de hele bevolking", stond het vast dat België in de kopgroep van de Muntunie zou worden opgenomen, deelden premier Dehaene en minister van Begroting Van Rompuy in een communiqué mee.

Op 2 mei, tijdens een 'historische' topbijeenkomst in Brussel bekrachtigden de staats- en regeringsleiders van de EU de toetreding per 1 januari 1999 van elf van de vijftien lidstaten tot de Muntunie of eurozone. Naast België waren het Duitsland, Finland, Frankrijk, Ierland, Luxemburg, Nederland, Italië, Oostenrijk, Portugal en Spanje.

B. De begroting voor 1999

Al op 27 maart deelde minister van Begroting Van Rompuy aan zijn collega's mee dat "de begrotingsdiscipline van de voorbije jaren ook in 1999 (zal) worden aangehouden" om de schuld in een bevredigend tempo te verminderen. De schuldafbouw was niet alleen nodig ter wille van de Maastrichtnorm, maar ook om ruimte te creëren voor verdere lastenverlaging en voor het opvangen van de gevolgen van de vergrijzing. Van Rompuy zei dat de uitgaven in 1999 niet sneller mochten groeien dan de inflatie, nieuwe initiatieven gecompenseerd moesten worden en de sociale zekerheid zijn boeken in evenwicht moest afsluiten.

Het CVP-congres, dat in Haasrode (Leuven) bijeenwas, keurde op 6 juni een resolutie goed waarin geëist werd dat de regering bij de opmaak van de begroting voor 1999 een eerste stap zou doen om tegen 2002 de fiscale discriminatie van gehuwde paren volledig weg te werken. CVP en SP waren in 1997, in het zgn. Vaderdagakkoord, overeengekomen gehuwde paren niet langer te benadelen in vergelijking met niet-gehuwde paren, maar een tijdschema was niet afgesproken. In de ontwerp-resolutie op het CVP-congres was sprake van "ten laatste tegen het einde van de komende legislatuur", dus 2003. Onder druk van de basis werd de resolutie aangescherpt en de vervaldatum vervroegd. Premier Dehaene waarschuwde de congressisten dat het geld niet voor het grijpen lag. Hij zei dat er al beslist was de arbeidskosten in 1999 met 18 miljard te verlagen en dat de belastingschalen vanaf dat jaar weer zouden worden geïndexeerd. "Er zullen dus keuzes moeten worden gemaakt of compensaties gezocht als men meer wil doen", zei Dehaene. Minister van Begroting Herman van Rompuy viel Dehaene bij in een gesprek met de RTBF-radio (8 juni). Als de snelle wegwerking van de fiscale discriminatie van gehuwden (die 60 tot 80 miljard frank zou kosten) een topprioriteit is, zal dat onvermijdelijk ten koste gaan van andere prioriteiten, liet de CVP-minister weten. De socialistische coalitiepartners herinnerden er op 8 juni aan dat ook zij een 'verlanglijstje' hadden, met name de bevordering van de werkgelegenheid en de verhoging van de laagste uitkeringen. De SP zei bereid te zijn in de begroting van 1999 een "eerste aanzet" te geven tot de gelijke fiscale behandeling van gehuwde en ongehuwde paren, te beginnen met de kleinere inkomens.

In zijn advies over de begroting voor 1999 zei de Hoge Raad van Financiën op 26 juni dat er, ondanks de hoge economische groei, niet automatisch budgettaire ruimte zou ontstaan om de sociale lasten verder te verlagen. De HRF verwachtte dat de ontvangsten relatief zouden dalen met 0,1 à 0,2% van het BBP en wees op eenzelfde effect van het uitdoven van eenmalige of niet-structurele maatregelen. De Raad zei dat de federale overheid in 1999 een financieringstekort van maximum 1,3% van het BBP mocht boeken om een primair begrotingsoverschot van 6% te halen.

Het INR rekende, volgens op 7 juli vrijgegeven cijfers, voor 1999 op een groei van 2,6%, een inflatie van 1,3% en een lichtjes hogere korte- en lantermijnrente.

In een interview met *La Libre Belgique* (1 september) zei minister van Begroting Van Rompuy dat er op de begroting 2 tot 5 miljard frank beschikbaar was voor nieuwe initiatieven, op voorwaarde dat in 1998 en 1999 de groeinorm (1,5%) in de ziekteverzekering gerespecteerd zou worden. Zonder correcties ter waarde van 4 tot 9 miljard frank zou dat laatste niet mogelijk zijn, zei hij.

Op 11 september betoogden, op initiatief van het ACV en het ABVV, in Brussel ca. 25.000 vakbondsleden, werklozen, chronisch zieken, gehandicapten en bestaansminimumtrekkers voor "betere sociale uitkeringen" en tegen "sociale uitsluiting". De liberale vakbond, de ziekenfondsen, gepensioneerdenorganisaties, de Bond van Grote en Jonge Gezinnen, en de Vierde-Wereldbeweging steunden de manifestatie.

Op 17 september besprak het kernkabinet een eerste keer de begrotingsplannen voor 1999. In de daaropvolgende weken zetten zware overstromingen in enkele delen van het land, waarvoor het Rampenfonds extra geld zou moeten krijgen, en een financiële crisis in verschillende Aziatische landen die de groei van de wereldeconomie zou afremmen, een domper op de gunstige begrotingsvooruitzichten. Bovendien drongen de ziekenfondsen en de zorgverstrekkers erop aan

het budget voor de ziekteverzekering te verhogen tot 485 à 488 miljard frank, hoewel volgens de wettelijke groeinorm maar 457 miljard frank beschikbaar was en volgens de technici van het RIZIV 482 miljard frank nodig zou zijn.

De Standaard en *Le Matin* maakten op 7 oktober melding van een nota van een hoge ambtenaar van Financiën, waarin werd beweerd dat de belastingdiensten ingevolge een verkeerde verdelingsmethode in de periode 1990-1997 91,4 miljard frank gemeentelijke aanvullende personenbelasting naar de federale vennootschapsbelasting hadden afgeleid. De gemeenten reageerden verbaasd en furieus, en eisten opheldering. In 1999 zou duidelijk worden dat de betrokken ambtenaar zich had vergist en er van "afwending" van middelen geen sprake was. Wel hadden de gemeenten nog een flink bedrag (17 miljard frank per 31 oktober 1998) achterstallige aanvullende personenbelasting tegoed van de federale overheid.

Nog op 7 oktober berichtten verscheidene kranten dat de regering de groei-verwachtingen had verlaagd van 2,6 naar 2,4%, waardoor de oorspronkelijke beleidsruimte van 5 miljard frank een 'tekort' van eenzelfde omvang was geworden. De woordvoerder van de premier bevestigde een en ander op 8 oktober, en sprak van een "extra inspanning van 7 miljard frank". De watersnood zou nog eens 3 miljard frank kosten.

Tijdens het weekeinde van 10-11 oktober kwamen de topministers 'in conclaaf' bijeen om de ontwerpbegroting op te stellen. De ministerraad vergaderde op 12 oktober om de beslissingen te bekrachtigen. De regering bleek, ondanks de tragere economische groei, toch nog ruimte te hebben gevonden voor enkele 'sociale correcties'. Door die niet op 1 januari maar pas op 1 juli 1999 te laten ingaan, kon het budget daarvoor worden beperkt tot 3,5 miljard frank. Het ging om de verhoging van de belastingvrije som voor gehuwden met 1.000 frank (kostprijs 550 miljoen frank), van de kinderbijslag voor +18-jarigen met 70 frank per maand (200 miljoen), van de pensioenen die vóór 1991 begonnen te lopen (+0,5% of 800 miljoen), en van de werkloosheidsuitkering van alleenstaande werklozen na één jaar werkloosheid (van 42 naar 43% of 150 miljoen frank). Voorts werd de loongrens voor de hulp aan zorgbehoevende bejaarden met 5% verhoogd (250 miljoen) en werd voor sociale maatregelen in de gezondheidszorg 1,5 miljard frank gereserveerd.

Ook de eerder toegezegde verlaging van de bedrijfslasten zou niet op 1 januari maar pas op 1 juli 1999 ingaan, waardoor ze de overheid geen 15,6 miljard frank maar 7,8 miljard frank zou kosten; de 2,4 miljard frank kostende 'Maribel'-lastenverlaging voor de non-profitsector bleef wel volledig behouden. De werkgevers reageerden woedend op de "woordbreuk" van de regering en zegden een voor 13 oktober geplande vergadering af met de vakbonden in het kader van het sociaal overleg (zie hoofdstuk V).

De belastingschalen zouden per 1 januari 1999 (opnieuw) geïndexeerd worden (kostprijs 4,5 miljard frank), maar pas vanaf 1 juli 1999 in de bedrijfsvoorheffing verrekend worden.

De regering sloot niet uit dat, als bij de begrotingscontrole in maart 1999 zou blijken dat de economie weer aantrekt, sommige van deze maatregelen, in de eerste plaats de loonlastenvermindering, toch vroeger zouden ingaan.

Aan de uitgavenzijde werden de budgetten voor justitie en rijkswacht met samen 4,5 miljard frank verhoogd. Voor het eerst sinds 1993 werd het budget voor landsverdediging opgetrokken, en wel met 500 miljoen frank. Het Rampenfonds kreeg er 2,5 miljard frank bij om de schade van de septemberoverstromingen te

vergoeden. Voor het HST-project kon de NMBS op 6,2 miljard frank extra rekenen.

Het budget voor de ziekteverzekering werd vastgesteld op 478 miljard frank.

Het tekort op de begroting bedroeg 121,8 miljard frank of 1,3% van het BBP. Zonder de rentekosten was er een overschot van 498,5 miljard frank.

In de Algemene Beleidsverklaring die hij op 13 oktober in de Kamer aflegde, ging premier Dehaene hoofdzakelijk in op de toetreding van België tot de Europese Muntunie, het werkgelegenheidsbeleid en de hervorming van politie en gerecht. Op een persconferentie die hij meteen daarna hield, riep Dehaene de sociale partners op de onderhandelingen over een nieuw centraal akkoord voort te zetten. Minister van Begroting Van Rompuy liet tegenover de pers nogmaals doorschemeren dat de lastenverlaging bij de begrotingscontrole in maart 1999 alsnog zou kunnen worden vervroegd.

Op 10 december aanvaardde de ministerraad het aanbod van de Belgisch-Nederlandse financiële groep Fortis het laatste kwart van de aandelen van de ASLK Bank- en Verzekeringsgroep die in handen waren van de Federale Participatiemaatschappij te kopen voor 50,5 miljard frank. Een eerste bod van 41,6 miljard frank had de regering enkele weken voordien afgewezen. Met de transactie was de privatisering van de ASLK voltooid. De opbrengst van de verkoop werd gebruikt om de overheidsbijdrage (30 miljard frank) in HST-Fin, de maatschappij die het HST-project financiert, vol te storten (waarvoor 7 miljard frank nodig was) en om de staatsschuld versneld af te bouwen.

Op 18 december keurde de regering het 'stabiliteitspact' voor de periode 1999-2002 goed. Het pact geeft uitvoering aan het 'stabiliteits- en groeipact' dat de EU-lidstaten in juni 1997 ondertekenden en waarin zij beloofden ook na de invoering van de euro een strak begrotingsbeleid te voeren. België zou erover waken het primaire begrotingsoverschot van alle overheden samen op 6% van het BBP te handhaven, zodat het financieringstekort tegen 2002 zo goed als verdwenen zou zijn en de schuldratio de 100% van het BBP zou benaderen.

V. Het werkgelegenheids- en het sociaal beleid

A. *Het Belgisch Actieplan voor de Werkgelegenheid en de Maribelkwestie*

Het werkgelegenheidsbeleid dat in 1998 werd gevoerd, sloot aan op drie ontwikkelingen die zich het jaar voordien hadden voorgedaan. Eerste minister Dehaene had eind september 1997 te kennen gegeven in het voorjaar 1998 met de sociale partners een 'pact' te willen sluiten over een verdere verlaging van de loonkosten en arbeidsherverdeling. De vakbonden en de werkgeversorganisaties hadden in een 'gemeenschappelijke verklaring' (25 september 1997) hun bereidheid getoond naar een sociaal akkoord te streven. Op de Europese werkgelegenheidstop van 20-21 november 1997 in Luxemburg was overeengekomen dat elke lidstaat van de Europese Unie tegen eind april 1998 een actieplan zou voorleggen met maatregelen om, ter uitvoering van negentien 'richtsnoeren', de werkgelegenheid te bevorderen.

Op 20 januari 1998 kwamen de sociale partners in de 'Groep van Tien' voor een eerste verkennend overleg bijeen. Zij drongen er bij premier Dehaene op

aan snel duidelijkheid te scheppen over de onderwerpen die in het actieplan zouden worden opgenomen en deze die later konden worden geregeld.

De Hoge Raad voor Werkgelegenheid, die eind 1996 was opgericht om, naar analogie met de Hoge Raad van Financiën, de regering te adviseren over het werkgelegenheidsbeleid, publiceerde op 29 januari zijn eerste rapport. De Raad bepleitte een geleidelijke verdere verlaging van de loonkosten, gekoppeld aan een alternatieve financiering (kapitaal- of energiebelasting) van de sociale zekerheid, en de aanmoediging van diverse formules van arbeidsherverdeling, met uitzondering van een veralgemeende en lineaire verkorting van de arbeidsduur. Geen van de sociale partners was onverdeeld tevreden met het rapport, waarover slechts moeizaam en op de valreep een consensus was gevonden.

In haar jaarverslag, dat op 13 februari werd voorgesteld, riep de Nationale Bank eveneens op de loonkosten verder te verlagen, de loonmatiging voort te zetten en meer inspanningen te doen om de arbeid te herverdelen teneinde de werkloosheid sneller te doen dalen.

Tijdens een eerste officiële ontmoeting tussen de regering en de sociale partners, op 2 februari, bleek dat Dehaene niet langer aan een alomvattend 'pact' dacht, maar stapsgewijs wilde tewerk gaan en in een eerste fase het door de EU opgelegde 'actieplan' zou opstellen, waarbij ook de gewesten en de gemeenschappen moesten worden betrokken. De federale regering en de gewest- en gemeenschapsregeringen regelden op 16 februari de taakverdeling voor het EU-werkgelegenheidsplan. Zij voerden ook later overleg over hun respectieve inbreng.

Op 17 februari had een tweede overleg plaats tussen de regering en de 'Groep van Tien'. In een 'discussienota' formuleerde de regering een reeks 'oriënterende' aanbevelingen inzake vorming en opleiding, lastenverlaging en arbeidsherverdeling. Er werd afgesproken op 11 maart over de integratie van jongeren en werkzoekenden op de arbeidsmarkt te praten en een week later over loonmatiging, lastenverlaging en arbeidsherverdeling.

De sociale partners overhandigden premier Dehaene op 11 maart een nota met voorstellen voor een heroriëntering van het vormings- en opleidingsbeleid, die de federale regering op 16 maart tijdens overleg met de gewesten en gemeenschappen besprak.

Op 18 maart gaf de eerste minister toelichting bij de regeringsvoorstellen voor loonkostenverlaging. Hij bevestigde dat daarvoor ten minste 12 miljard frank per jaar beschikbaar was, te verdelen over een algemene maatregel, maatregelen voor risicogroepen en maatregelen gericht op arbeidsherverdeling. Over de nadere invulling van die beginselen bleek er binnen de regering nog geen overeenstemming te zijn.

De sociale partners informeerden op 2 april premier Dehaene over de vordering van de gesprekken die zij onderling voerden. Zij verzochten de regering de lastenverlaging van het Europese werkgelegenheidsplan te laten samenvallen met de cyclus van de sociale akkoorden en dus de 6 miljard frank die voor de tweede helft van 1998 beschikbaar was, bij de 12 miljard voor 1999 te voegen. De regering deelde de sociale partners op 6 april mee hun verzoek in te willigen, met dien verstande dat van de 18 miljard frank er 2,2 miljard bestemd was voor de non-profitsector (zie verder onder C.).

Op 8 april had op Hertoginnedal de laatste overlegronde plaats over het actieplan voor de werkgelegenheid. De gesprekken resulteerden niet in een akkoord,

al werden de regering en de sociale partners het eens over enkele krachtlijnen die in het plan zouden worden opgenomen. Het zou een zesjarenplan worden, dat met drie deelperiodes van twee jaar in de pas van de nationale 'interprofessionele' akkoorden zou lopen. De 15,8 miljard frank die in 1999 én in 2000 beschikbaar zou zijn voor loonkostenverlaging, zou voor de helft worden gebruikt voor een algemene, structurele verlaging van de werkgeversbijdragen, door een integratie van de bestaande Maribel-formule (lastenverlaging voor arbeiders in voornamelijk de industrie) en de lagelonenmaatregel (loonkostenverlaging voor werknemers die minder dan 62.000 frank bruto per maand verdienen). De overige 7,9 miljard frank zou worden gebruikt om arbeidsherverdeling aan te moedigen, waarover sectorale akkoorden zouden worden gesloten.

Op 24 april keurde de regering het 'Belgisch Actieplan voor de Werkgelegenheid' goed. Een eerste pakket maatregelen beoogde de inzetbaarheid van werklozen en werknemers te verhogen. Om de jeugdwerkloosheid te bestrijden, zouden alle werkzoekenden die jonger zijn dan 25 jaar, te beginnen met de laagstgeschoolden, vanaf hun zesde werkloosheidsmaand begeleiding en vorming krijgen, die uitzicht geven op een vaste baan. Het Voordeelbanenplan, waarin werkgevers een vermindering krijgen van de sociale lasten als zij langdurig werklozen in dienst nemen, dat eind 1998 was begonnen, werd verlengd tot eind 2000 en opengesteld voor nieuwe groepen, zoals herintreders en geschorste werklozen. Ook jongeren zouden al na negen maanden werkloosheid toegang krijgen tot het Voordeelbanenplan, alsook tot de zogenaamde doorstromingsprogramma's. Het stelsel van de verplichte jongerenstages, dat wat verwaterd was, zou strikter worden toegepast; de strafsancie werd door een administratieve sancie vervangen. Alle werkzoekenden die dreigen langdurig werkloos te worden, zouden vanaf hun twaalfde werkloosheidsmaand begeleiding en hulp bij indienstneming krijgen.

Het beleid van de 'activering' van de werkloosheidsuitkeringen werd voortgezet. Werklozen die werken in het PWA-stelsel ('klusjesdiensten') zouden voortaan een contract krijgen. Werklozen die een opleiding volgen voor een 'knelpuntberoep' behouden hun uitkering. Werklozen die zich voorbereiden om zich als zelfstandige te vestigen, behouden hun uitkering gedurende zes (in plaats van drie) maanden.

Een tweede reeks maatregelen had tot doel de werkgelegenheid in de ondernemingen te bevorderen. Het ging hoofdzakelijk om de al genoemde verlaging van de loonkosten met 18 miljard frank per jaar, gedurende zes jaar, waarvan de helft moet worden gebruikt voor een algemene en structurele lastenverlaging door de integratie van de Maribel- en lagelonenmaatregelen; met die maatregel wilde de regering de sociale lasten tegen 2004 tot het Europese gemiddelde reduceren. Als tegenprestatie moesten de werkgevers aanvaarden dat het recht op loopbaanonderbreking wordt verruimd tot 3% van het personeelsbestand, en beloven zij bijkomende vormingsinspanningen te doen. De regering vermeldde in dit deel van het Actieplan ook de creatie van 27.000 nieuwe jobs in de non-profitsector (zie verder onder C).

Maatregelen om de flexibiliteit in de bedrijven te verhogen, waren onder meer de verhoging van de loopbaanonderbrekingsvergoeding van 12.000 tot 20.000 frank in geval van ouderschapsverlof, palliatief verlof en opvang van zieke gezins- en familieleden, en een degressieve vermindering van de socialezekerheidsbijdragen gedurende zeven jaar voor de werknemers die in een stelsel van collectieve arbeidsduurvermindering stappen. Eenzelfde regeling zou gelden voor bedrijven in moeilijkheden die door collectieve arbeidsduurvermindering het aantal ontslagen beperken. Een degressieve vermindering van de socialezekerheids-

bijdragen gedurende zeven jaar zou ook gelden voor het extra personeel dat bedrijven in dienst nemen bij omschakeling naar een vierdagenweek om arbeidsorganisatorische redenen.

De regering keurde op 26 juni een eerste en op 10 december de definitieve versie goed van het wetsontwerp ter uitvoering van het Actieplan voor de Werkgelegenheid. Het wetsontwerp, dat ook het fiscaal regime van aandelenopties regelde, de dienstencheque invoerde waarmee schilder- en andere binnenwerken kunnen worden betaald (tot 40.000 frank per jaar) en bepalingen bevatte ter uitvoering van het sociaal akkoord 1999-2000 (zie verder onder B), zou pas in 1999 worden goedgekeurd (wet van 26 maart 1999 betreffende het Belgisch actieplan voor de werkgelegenheid 1998 en houdende diverse bepalingen, *Belgisch Staatsblad* 1 april 1999). De vertraging had deels te maken met meningsverschillen in de meerderheid over de bepalingen inzake de controle van de gezinstoestand van werklozen, die uiteindelijk in een apart wetsontwerp zouden worden ondergebracht.

In een eerste evaluatie van de werkgelegenheidsplannen drong de Europese Commissie op 14 oktober er bij de Belgische regering op aan actievere maatregelen te nemen voor de inschakeling van werklozen in de arbeidsmarkt. Volgens de Commissie deed België nog te veel een beroep op passieve middelen als tewerkstellingssubsidies. Ook inzake de preventie van langdurig werkloosheid schoot het Werkgelegenheidsplan tekort. De Europese Commissie vond voorts dat arbeidsherverdeling slechts matig aan bod kwam in het Belgisch plan.

Het meningsverschil tussen de Belgische regering en de Europese Commissie over 'Maribel-bis' en 'Maribel-ter' (de bijkomende vermindering, bovenop de Maribel-lastenverlaging voor alle bedrijven met handarbeiders uit 1981, van de werkgeversbijdragen voor de industrie sectoren die blootstaan aan internationale concurrentie, het internationaal vervoer en de tuinbouw, die in 1993 en 1994 was ingevoerd) duurde voort. De Europese Commissie had eind 1996 de maatregelen wegens concurrentievervalsing verboden en de terugvordering geëist van de uitgekeerde steun (11,4 miljard frank). De regering had in 1997 een nieuwe, ruimere Maribel-formule goedgekeurd, ter vervanging van de bestaande drie, waarmee de Commissie had ingestemd, maar de terugvordering afgewezen.

Op 14 juli besliste de Europese Commissie België voor het Europees Hof van Justitie te dagen wegens het niet terugvorderen van de Maribel-bis- en -ter-steun. België zelf had al in 1997 de Commissie voor het Hof van Justitie gedaagd om de annulatie te verkrijgen van haar negatieve beslissing van eind 1996. Op 12 november veegde de advocaat-generaal van het Europees Hof van Justitie de argumenten van de Belgische regering van tafel. Volgens hem ging het om ongeoorloofde sectorale exploitatiesteun en was de terugbetaling onredelijk noch onoverkomelijk. Het Hof zou zijn arrest pas in 1999 wijzen.

De Financieel-Economische Tijd meldde op 18 december dat de Europese Commissie de Belgische regering schriftelijk had laten weten nieuwe staatssteun te verbieden aan bedrijven die Maribel-bis en -ter-steun hadden gekregen. De Commissie vroeg de lijst van de betrokken bedrijven op, maar minister van Arbeid Miet Smet zei niet op dat verzoek te willen ingaan.

Eind 1998 telde België 411.575 uitkeringsgerechtigde volledig werklozen (178.212 mannen en 233.363 vrouwen), 39.493 of 8,7% minder dan eind 1997 en het laagste cijfer sinds 1991.

B. *Het sociaal overleg*

Sociaal akkoord 1999-2000

Na de zomervakantie begon het overleg van de werkgeversorganisaties en de vakbonden over een sociaal ('interprofessioneel') akkoord voor 1999-2000.

De regering had, zoals hoger geschreven, in april toegezegd voor elk van die jaren 15,8 miljard frank ter beschikking te stellen voor een verlaging van de loonkosten in de profit-sector. De helft daarvan zou worden gebruikt voor een algemene, structurele maatregel; over de aanwending van de andere helft konden de sociale partners beslissen tijdens hun onderhandelingen over de loon- en arbeidsvoorwaarden voor 1999 en 2000.

De Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB), die de regering jaarlijks moet adviseren over de nominale loonstijging die volgens de wet op de concurrentiekracht toelaatbaar is, zei op 24 september in een technisch rapport dat de loonnorm voor 1999-2000 tussen 5,8 en 6,3% zou moeten liggen. De CRB suggereerde de lonen met niet meer dan 5,9% te laten stijgen (inclusief 3,1% voor inflatie en 1% voor loonschaalverhogingen). In de daaropvolgende gesprekken pleitten de vakbonden ervoor het principe van een strakke loonnorm te laten vallen en te werken met een streefcijfer dat de bedrijfssectoren meer onderhandelingsvrijheid zou geven, zodat in sterke sectoren de lonen meer zouden kunnen stijgen dan in zwakkere. De werkgeversorganisaties VBO en NCMV wezen dat spoor niet af. De sociale partners spraken af de kwestie op 12 oktober te regelen.

De die dag bekend geworden beslissing van de regering, bij de opmaak van de begroting voor 1999, de toegezegde verlaging van de loonkosten maar op 1 juli in plaats van 1 januari 1999 te laten ingaan (zie hoofdstuk IV) strooide roet in het eten. VBO en NCMV reageerden woedend op de "woordbreuk" en zegden het geplande overleg met de bonden af. De vakbonden zagen in het regeringsbesluit geen reden om het sociaal overleg op te doeken. Zij zeiden dat er voldoende andere onderwerpen dan loonkostenverlaging waren om over te onderhandelen en verweten de werkgevers alleen maar een drogreden te zoeken om geen sociaal akkoord te moeten sluiten.

Premier Dehaene riep op 13 oktober de sociale partners op hun onderhandelingen voort te zetten. De regering liet uitschijnen dat het niet uitgesloten was de loonkostenverlaging toch nog vroeger te laten ingaan.

Aan het eind van het kamerdebat over de Algemene Beleidsverklaring sprak Dehaene op 15 oktober de hoop uit in de daaropvolgende maanden met de sociale partners overeenstemming te vinden over een soepeler alternatief voor de loonnorm, dat vakbonden en werkgevers meer onderhandelingsvrijheid geeft. Ook zei Dehaene dat het onvermijdelijk zou zijn op termijn opnieuw loongrenzen voor de sociale bijdragen in te voeren, om de solidariteit in de sociale zekerheid niet in gevaar te brengen.

Op 16 oktober kwamen de vertegenwoordigers van de vakbonden en de werkgeversorganisaties overeen hun overleg toch voort te zetten. Er hadden gesprekken plaats op 22 en 23 oktober, en op 5 en 16 november. In de ochtend van 17 november werden de sociale partners het, na zeventien uur onderhandelen, eens over een ontwerp van sociaal akkoord voor 1999-2000.

Over de loonkostenontwikkeling stond in de ontwerp tekst geen concreet cijfer, maar riepen de sociale partners hun onderhandelars in de sectoren en de bedrijven op zich aan de indicatieve CRB-norm (5,9%) te houden.

Het ontwerp bevatte evenmin een tewerkstellingsnorm, zoals de vakbonden graag hadden gezien. De werkgevers zegden wel toe zich in te spannen om in 1999-2000 ten minste evenveel nieuwe arbeidsplaatsen te creëren als in de buurlanden; volgens een CRB-verslag kwam dat neer op 50.400 jobs.

Werkgevers en vakbonden spraken af de achterstand van België tegenover zijn buurland inzake vorming in zes jaar weg te werken. Dat impliceerde dat het budget voor opleidingen zou worden opgetrokken tot 1,4% van de loonsom tegen eind 2000 en tot 1,9% tegen 2004. Het ging om een bedrag van om en bij de 20 miljard frank.

De sectoren en de bedrijven kregen de raad vormings- en tewerkstellingsakkoorden te sluiten die rekening hielden met de reeds gedane inspanningen en met regionale maatregelen, zoals 'Vlamivorm', de verlaging van de onroerende voorheffing die de Vlaamse regering zou toekennen aan bedrijven in ruil voor opleidingsinitiatieven.

Anders dan de regering had voorgesteld, kon het bedrag (oorspronkelijk 15,8 miljard frank) dat voor 1999 voor loonkostenverlaging voorzien was, volgens het ontwerpakkoord volledig voor een algemene forfaitaire bijdrageverlaging worden gebruikt. Voor 2000 vroegen de sociale partners een structurele verlaging van 9 miljard frank; de toekenning van de overige 9 miljard frank werd afhankelijk gemaakt van een evaluatie, in september 1999, van de loon-, tewerkstellings- en vormingsafspraken.

De regering zegde op 18 november toe alle nodige maatregelen te nemen op het sociaal akkoord te kunnen uitvoeren. Bij de begrotingscontrole in het voorjaar 1999 zou zij niet alleen nagaan of de verlaging van de loonkosten vroeger kon ingaan dan 1 juli, maar ook het nettoloon van minimumverdieners verhogen om de 'werkloosheidsval' - het te kleine verschil tussen hun nettoloon en de werkloosheidsuitkering - te dichten.

In de daaropvolgende weken keurden de werkgeversorganisaties en de vakbonden het sociaal akkoord goed. Het werd op 8 december ondertekend. Begin 1999 zouden op basis van het akkoord de sectorale en bedrijfsonderhandelingen beginnen.

Uitstel sociale verkiezingen

Om te voorkomen dat die onderhandelingen zouden samenvallen met de campagne voor de sociale verkiezingen, die normaal in mei 1999 zouden plaatshebben, kondigde minister van Arbeid Miet Smet op 5 mei aan dat de sociale verkiezingen, die in beginsel om de vier jaar worden gehouden, met een jaar zouden worden uitgesteld. Vooral de werkgeversorganisatie VBO had daarop aangedrongen. De socialistische vakbond was tegen een uitstel gekant, maar de regering keurde op 26 juni een wetsontwerp goed om de sociale verkiezingen tot mei 2000 uit te stellen. De Kamer zou in 1999 met het ontwerp instemmen.

Ambtenarenpensioenen

Op 7 januari schreef *De Financieel-Economische Tijd* dat er binnen de regering onenigheid was over de hervorming van de ambtenarenpensioenen die in het regeerakkoord van juni 1995 in het vooruitzicht was gesteld. Volgens de krant was minister van Pensioenen Marcel Colla klaar met de voorbereiding van het dossier, maar bleef het ingevolge verzet van de vakbonden en politici in de koelkast liggen. Vooral binnen de SP, de partij van Colla, zou er weinig bereidheid bestaan om nog vóór de verkiezingen te raken aan het pensioenstelsel, meer be-

paald de zogenaamde perequatie, de aanpassing van de pensioenen aan de ambtenarenweden. De minister zou dat betreuren.

Tegenover dezelfde krant bevestigde vice-premier en minister van Begroting Herman van Rompuy (CVP) op 23 september dat de hervorming van de ambtenarenpensioenen "niet meer voor deze legislatuur zal zijn".

C. *De verhoging van de 'sociale Maribel' in de non-profitsector*

De vakbonden van de gezondheids- en welzijnssector voerden sinds de herfst van 1997 een offensief voor de uitbreiding van de werkgelegenheid en de verlichting van de werkdruk. Zij wilden dat er over een periode van drie tot vijf jaar in de non-profitsector 70.000 nieuwe arbeidsplaatsen zouden worden gecreëerd, zodat de arbeidsduur kon worden verkort tot 35 uur per week. Op 16 december 1997 had een eerste actiedag plaatsgehadt, met onder meer een betoging in Brussel.

Vakbonden en werkgevers van de verzorgings-, welzijns- en sociaal-culturele sector stelden op 19 januari 1998 op een 'Staten-generaal' een (korte) gemeenschappelijke verklaring op die zij aan federale en regionale regeringen bezorgden en waarin zij een verhoging van de 'sociale Maribel' (de lastenvermindering van 13.000 frank per werknemer en per jaar) vroegen om nieuwe arbeidsplaatsen te scheppen.

Op 21 en 22 januari werd in de ziekenhuizen, rusthuizen en andere verzorgingsinstellingen opnieuw actie gevoerd. In Brussel betoogden op 22 januari "iets meer dan 10.000" (rijkswacht) tot 30.000 (organisatoren) werknemers.

De federale regering had niet meteen een antwoord klaar op de nieuwe golf van 'witte woede'. Op de vakbondseis kon niet worden ingegaan, niet alleen om financiële redenen, maar ook wegens een tekort aan verpleegkundigen. Op 27 januari stelde de regering aan de vakbonden en de werkgeversorganisaties een plan voor om in twee jaar 23.300 arbeidsplaatsen te scheppen. Zij stelde onder meer voor 25.000 'gewone' rusthuisbedden om te zetten in RVT-bedden, de sociale Maribel te verhogen tot 26.000 frank op 1 juli 1998 en 39.000 frank op 1 juli 1999, en het toepassingsgebied ervan te verruimen tot de sociaal-culturele instellingen. De regering zou daartoe 2,2 miljard frank afnemen van de 18 miljard frank die zij reserveerde voor de lastenverlaging in 1999 en 2000. De bonden reageerden koel en wezen erop dat sommige voorstellen, zoals de omzetting van de rusthuisbedden, al voorzien waren in de begroting voor 1998, zodat er maar 14.500 echt nieuwe arbeidsplaatsen zouden bijkomen.

Op 9 februari vroegen de vakbonden de federale en/of regionale overheden ten minste 6 miljard frank extra vrij te maken om nog eens 7.300 arbeidsplaatsen te creëren. Om zijn eisen kracht bij te zetten, besliste het vakbondsfrent op een militantenvergadering in Brussel (20 februari) vanaf 2 maart dagelijks in een van de provincies actie te voeren.

De Vlaamse regering besliste op 10 maart over een periode van drie jaar 2,5 miljard frank vrij te maken voor de creatie van 4.000 drievierde-banen, door de uitbouw van nieuwe diensten, en voor beperkte loonsverhogingen en een verlichting van de werkdruk. Vakbonden en werkgevers zeiden dat het besluit niet helemaal aan hun wensen beantwoordde.

In de laatste week van maart werden in Vlaanderen duizenden stakende werknemers opgevorderd om de dienst in de verzorgingsinstellingen te verzekeren. De Vlaamse minister van Welzijn, Luc Martens, zei bereid te zijn de 3 miljard frank te herschikken. Met de vakbonden kwam hij op 1 april overeen 1,130 miljard frank

te gebruiken voor loonsverhoging (380 miljoen) en de verlichting van de werkdruk (750 miljoen), en 1,870 miljard frank voor nieuwe diensten. De Waalse gewestregering besliste op 2 april in de periode 1998-2000 telkens 600 miljoen frank uit te trekken voor de non-profitsector. De federale regering keurde diezelfde dag het besluit over de verhoging en verruiming van de 'sociale Maribel' goed.

Hoewel de vakbonden ontevreden bleven met de toezeggingen, beslisten zij hun acties stop te zetten, in het besef dat er geen extra geld te verwachten was. Zij gaven voorrang aan onderhandelingen in de diverse paritaire comités over de aanwending van de 'sociale Maribel'. De akkoorden die daarover gesloten werden, zouden zo'n 15.000 additionele arbeidsplaatsen creëren.

D. *De sociale zekerheid*

Begroting ziekteverzekering

Ondanks eerdere alarmerende berichten - in juli was er sprake van een verwacht deficit van 9 miljard frank - kon de ziektekostenverzekering het jaar afsluiten met een tekort van 'maar' 2,6 miljard frank op een budget van 453 miljard. In 1997 was er een tekort van 1,6 miljard frank, maar doordat de opbrengst van de belasting op de omzet van de geneesmiddelenindustrie (2,6 miljard frank) als een extra ontvangst werd beschouwd, kon de rekening met een saldo van 1 miljard frank worden goedgekeurd en hoefden de ziekenfondsen niet op te draaien voor het tekort. Diezelfde regeling zou voor de rekening van 1998 echter niet meer worden toegepast.

Voor 1999 was volgens de Riziv-ambtenaren 476,8 miljard frank nodig om het beleid te kunnen voortzetten. Volgens de ziekenfondsen en de zorgverstrekkers zou er 485 resp. 488 miljard frank nodig zijn om ook nieuwe behoeften te kunnen dekken, beduidend meer dan de 472 miljard frank die wettelijk (een reële groei van 1,5%) was toegestaan. Bij de opmaak van haar begroting voor 1999 legde de regering het Riziv-budget vast op 477,8 miljard. Om de begrotingsdoelstelling te kunnen realiseren, zou 6 miljard frank moeten worden bespaard, vooral (5,8 miljard) bij de geneesmiddelen, door onder meer de verlenging van de prijsblokkering, een verdere verlaging van de prijs van oudere geneesmiddelen en wijzigingen in het voorschrijfgedrag van de artsen.

Tarievenakkoorden en medisch dossier

De Belgische Vereniging van Artsensyndicaten (BVAS) zegde per 1 april het tarievenakkoord op dat de artsen op 3 november 1997 met de ziekenfondsen hadden gesloten. De BVAS reageerde daarmee vooral op de publicatie in het *Belgisch Staatsblad* van 3 maart van de sociale programmawet, die ziekenhuisartsen verbood ereloonsupplementen aan te rekenen aan patiënten die in een twee- of meerpersoonskamer verblijven. De tweede grootste artsenbond, het Algemeen Syndicaat van Geneeskundigen van België (ASGB), zag geen reden om het tarievenakkoord op te zeggen.

Om de weg naar een tarievenakkoord voor 1999 vrij te maken, amendeerde de regering, in overleg met de kamerfracties, de sociale programmawet. In de nieuwe regeling kunnen artsen en ziekenfondsen in het tarievenakkoord afspraken maken over het verbod ereloonsupplementen te heffen; de regering kan die afspraken algemeen bindend verklaren.

Een ander knelpunt in de onderhandelingen tussen artsen en ziekenfondsen was het 'medisch dossier'. In het najaar 1996 had minister van Volksgezondheid

Marcel Colla een principiessaakkoord gesloten met de artsen over nieuwe regels voor de organisatie van de gezondheidszorg, de zogenaamde pax medica. Pas op 7 september, na bijna twee jaar gebakkelei, vonden Colla, de artsensyndicaten en de ziekenfondsen een vergelijk over de koninklijke besluiten om het akkoord te kunnen uitvoeren. Het betrof onder meer de normen voor een medische praktijk, de regeling van een groepspraktijk en de pensionering van artsen. Het meest delicate element van de 'pax medica', het medisch dossier, werd doorgeschoven naar de commissie artsen-ziekenfondsen. Het medisch dossier, dat de huisarts zou beheren, zag Colla als de aanzet tot een 'getrapte' gezondheidszorg. De BVAS, dat sterker staat bij de specialisten en in het Franstalige landsdeel, was er tegenstander van; het ASGB, dat vooral Vlaamse huisartsen groepeert, was er een pleitbezorger van.

In de vroege ochtend van 16 november vonden artsen en ziekenfondsen een akkoord over een tarievenakkoord voor 1999-2000, inclusief een regeling voor het medisch dossier. Patiënten van 60 jaar en ouder die een huisarts de opdracht geven hun medisch dossier te beheren, zouden 30% minder remgeld moeten betalen bij een bezoek aan om het even welke huisarts. De huisartsen zouden jaarlijks een forfaitaire vergoeding van 5.000 frank en per bijgehouden dossier een ereloon van 500 frank krijgen. Het tarievenakkoord verhoogde de erelonen van alle artsen met 1,84%; sommige specialisten kregen een extra verhoging.

Artsenverkiezingen

In juni hadden voor de eerste keer verkiezingen plaats voor de aanwijzing van de artsenvertegenwoordigers in de Riziv-organen. De oververtegenwoordiging van de BVAS, die in de commissie artsen-ziekenfondsen negen van de elf artsenzetels bezette, beantwoordde al lang niet meer aan de krachtsverhoudingen tussen de artsenorganisaties. De BVAS, die zich lange tijd tegen de verkiezingen en de verkiezingsprocedure had verzet, besliste pas op 18 maart, met een nipte meerderheid, toch aan de verkiezingen deel te nemen. De BVAS veroverde in de commissie artsen-ziekenfondsen zeven van de (voortaan) twaalf mandaten (waarvan vijf van de zes specialistenmandaten). De overige vijf (waarvan vier van de zes huisartsenzetels) gingen naar het 'Kartel', een samenwerkingsverband van het ASGB en het Syndicaat van Vlaamse Huisartsen. In de andere Riziv-organen was het overwicht van de BVAS groter.

Beperking kinesitherapeuten

De ministerraad besliste op 24 juli dat er in 2003, 2004 en 2005 telkens maar 450 kinesitherapeuten door het Riziv zullen worden erkend, van wie 270 (60%) met een Nederlandstalig diploma. Met de maatregel wil de federale overheid het overaanbod tegengaan.

Sociale identiteitskaart

In mei begon, na twee jaar voorbereiding, de verdeling van de 'Sociale Informatie Systeem'-kaart of SIS-kaart. Op die 'sociale identiteitskaart' zijn alle socia-lezekerheidsgegevens van de kaarthouder opgeslagen. De SIS-kaart zou tot een administratieve vereenvoudiging moeten leiden en een betere controle op onder meer zwartwerk mogelijk moeten maken.

VI. Het binnenlands beleid

A. Institutionele wetgeving

Ministeriële verantwoordelijkheid (grondwetsartikelen 103 en 125)

De herziening van de grondwetsartikelen 103 en 125 over de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van federale resp. gewest- en gemeenschapsministers, die sinds de zaak-Di Rupo (eind 1996) op de politieke agenda stond, liep verder vertraging op. De behandeling door de PS-PSC-meerderheid in het Waals Parlement van het verzoek tot opheffing van de parlementaire onschendbaarheid van Guy Spitaels in de Dassault-affaire (zie hoofdstuk VII), was voor de PRL aanleiding om begin maart haar toegezegde steun voor de wijziging van grondwetsartikel 103 in te trekken. PRL-kamerfractie leider Didier Reynders sprak op 10 maart, verwijzend naar het beoogde parallelisme met de procedure voor de parlementaire onschendbaarheid (grondwetsartikel 59), de vrees uit dat de Kamer een nog te grote rol zou krijgen toebedeeld in de nieuwe procedure. Als gevolg daarvan werd de stemming die voor 11 maart was voorzien, uitgesteld en werd het herzieningsvoorstel terug naar de commissie voor de Herziening van de Grondwet verwezen.

In de commissie werd op 31 maart een compromis gevonden waarmee de meerderheidspartijen, de PRL en de groenen, maar niet de andere oppositiepartijen, konden instemmen. Het compromis hield in, dat in de uitvoeringswet zou worden bepaald dat de Kamer, die toestemming moet geven voor de vervolging of inhechtenisneming van een minister, enkel moet nagaan of de vervolging niet politiek geïnspireerd is en de aanwijzingen niet "onrechtmatig, willekeurig of onbeduidend" zijn. Met die verduidelijking wilde de PRL voorkomen dat het parlement zich over de grond van de zaak zou uitspreken en bijvoorbeeld de betrokken minister met het openbaar ministerie zou confronteren.

Op 23 april keurde de Kamer met de vereiste tweederde meerderheid de nieuwe versie van grondwetsartikel 103 goed. De Senaat stemde op 11 juni met de nieuwe grondwetsartikelen 103 en 125 in. Op 16 juni keurde ook de Kamer het aangepaste artikel 125 goed. De uitvoeringswet bij artikel 103 werd op 24 juni door de Kamer goedgekeurd. Voor de regeling van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van gewest- en gemeenschapsministers was een bijzondere wet nodig. De Senaat nam die op 18 juni aan, de Kamer op 24 juni.

Het herzieningsbesluit van grondwetsartikel 103, met datum van 12 juni 1998, verscheen op 16 juni in het *Belgisch Staatsblad*. De wijziging van artikel 125 van 17 juni 1998 werd in het *Belgisch Staatsblad* van 18 juni gepubliceerd. In de nieuwe regeling moeten ministers niet meer van het Hof van Cassatie maar voor het hof van beroep terechtstaan voor misdrijven die zij in de uitoefening van hun ambt hebben gepleegd, alsook voor misdrijven die zij buiten de uitoefening van hun ambt hebben gepleegd en waarvoor zij tijdens hun ambtstermijn worden berecht. Tegen de arresten is wegens vormfouten beroep mogelijk bij het Hof van Cassatie. Het parlement, dat tot dan toe een minister in beschuldiging moest stellen om vervolging te kunnen instellen, hoeft niet langer zijn toestemming te geven om een strafonderzoek te kunnen beginnen. Alleen voor elke vordering tot regeling van de rechtspleging, voor elke rechtstreekse dagvaarding en voor elke aanhouding, behalve bij ontdekking op heterdaad, is de instemming van de Kamer resp. het regionale parlement vereist.

De wet van 25 juni 1998 tot regeling van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van ministers en de bijzondere wet van 25 juni 1998 tot regeling van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van leden van een gemeenschaps- of gewestregering, die de nadere regels voor vervolging, onderzoek, aanhouding, voorlopige hechtenis, de procedure voor het hof van beroep en het cassatieberoep bevatten, verschenen in het *Belgisch Staatsblad* van 27 juni 1998.

Kieswetgeving

Begin 1998 bleek er in de politieke wereld overeenstemming te bestaan om de verkiezingen voor Kamer en Senaat, die volgens het Kieswetboek op 27 juni 1999 moesten worden gehouden, te vervroegen en te laten samenvallen met de verkiezingen voor het Europees Parlement en de gewest- en gemeenschapsraden die op 13 juni 1999 zouden plaatshebben. Op 13 februari keurde de ministerraad een wetsontwerp goed om de procedures van de verschillende verkiezingen op elkaar af te stemmen wanneer die gelijktijdig of bijna gelijktijdig worden gehouden. Het voorontwerp regelde aanvankelijk ook het gemeentelijk kiesrecht voor EU-burgers, maar nadat daarover een akkoord met de PRL was gevonden, werd de kwestie met een wijziging van de grondwet en een aparte uitvoeringswet geregeld (zie verder onder B).

De wet van 18 december 1998 tot regeling van de gelijktijdige of kort opeenvolgende verkiezingen voor de federale wetgevende Kamers, het Europees Parlement en de Gewest- en Gemeenschapsraden verscheen in het *Belgisch Staatsblad* van 31 december 1998 (tweede uitgave). Zij bevat een aantal technische bepalingen over onder meer de kiezerslijsten, lijstnummers, stembiljetten en het sluitingsuur van de stembureaus voor het geval de verkiezingen van de regionale parlementen en het Europees Parlement samenvallen met die van Kamer en Senaat. Ook wanneer de verkiezingen van Kamer en Senaat enerzijds en het Europees Parlement en de regionale parlementen anderzijds minder dan zes maanden van elkaar worden gehouden, worden dezelfde kiezerslijsten, lijstnummers en beschermde letterwoorden gebruikt.

Eveneens in het *Belgisch Staatsblad* van 31 december 1998 verscheen de bijzondere wet van 18 december 1998 houdende wijziging van de bijzondere wet van 16 juli 1993 tot vervollediging van de federale staatsstructuur en tot aanvulling van de kieswetgeving met betrekking tot de Gewesten en de Gemeenschappen, alsook de wet van 18 december 1998 tot organisatie van de geautomatiseerde stemopneming door middel van een systeem voor optische lezing en tot wijziging van de wet van 11 april 1994 tot organisatie van de geautomatiseerde stemming. De bijzondere wet bevat, met dezelfde bedoeling als de wet van 18 december, bepalingen over de verdeling van de verkiezingskosten die met een bijzondere meerderheid moesten worden aangenomen omdat ze op de financiering van gewesten en gemeenschappen betrekking hebben. De tweede wet was nodig om het elektronisch stemmen uit te breiden en om de optische lezing van stembiljetten als alternatief voor de elektronische stemming mogelijk te maken.

Ten slotte werd in het *Belgisch Staatsblad* van 31 december de wet van 18 december 1998 gepubliceerd tot wijziging van het Kieswetboek om het stemrecht toe te kennen aan de Belgen die gevestigd zijn in het buitenland, voor de verkiezing van de federale Wetgevende Kamers. Zij kunnen een kiezer in België machtigen in hun naam te stemmen.

(De wijziging aan de grondwet en de kieswetgeving in verband met het kiesrecht voor niet-Belgen worden onder B behandeld)

Begin juli kondigde Agalev een wetsvoorstel aan dat een verbod invoerde bij gelijktijdig gehouden verkiezingen kandidaat voor meer dan één parlement te zijn. De groenen reageerden daarmee op berichten dat 'boegbeelden' als Guy Verhofstadt en Bert Anciaux bij de verkiezingen van 13 juni 1999 kandidaat zouden zijn voor de Senaat en het Vlaams Parlement resp. de Senaat en Brusselse Hoofdstedelijke Raad. Zij noemden die dubbele kandidatuur "kiezersbedrog". Hoewel verscheidene partijen aanvankelijk hun steun toezegden, besliste een meerderheid in de senaatscommissie voor Binnenlandse Aangelegenheden op 15 december het voorstel pas na de verkiezingen van 1999 te bespreken.

Een week voordien, op 8 december, had dezelfde commissie zes (meestal liberale) wetsvoorstellen verworpen om bij de diverse verkiezingen de lijststem te neutraliseren als middel om de rangorde van de gekozenen te bepalen.

Verkiezingsuitgaven en partijfinanciering

In uitvoering van de afspraken die in 1997 gemaakt werden in de overleggroep-Langendries over een 'nieuwe politieke cultuur' bracht het parlement enkele wijzigingen aan de wetgeving over de partijfinanciering en de verkiezingsuitgaven aan. De wijzigingen werden opgenomen in de wet van 25 juni 1998 tot wijziging van de wet van 19 mei 1994 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezing van het Europees Parlement (*Belgisch Staatsblad* van 4 september 1998), de wet van 25 juni 1998 tot wijziging van de wet van 19 mei 1994 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven voor de verkiezingen van de Vlaamse Raad, de Waalse Gewestraad, de Brusselse Hoofdstedelijke Raad en de Raad van de Duitstalige Gemeenschap (*Belgisch Staatsblad* van 4 september 1998) en de wet van 19 november 1998 tot wijziging van de wet van 4 juli 1989 betreffende de beperking en de controle van de verkiezingsuitgaven van de federale Kamers, de financiering en de open boekhouding van de politieke partijen (*Belgisch Staatsblad* van 10 december 1998).

De maximumbedragen die partijen en kandidaten mogen uitgeven werden verder beperkt. Partijen mogen maximaal 40 miljoen frank (geïndexeerd) uitgeven. Tijdens de 'sperperiode' van drie maanden vóór de verkiezingen is het gebruik van commerciële reclameborden en affiches verboden. Niet-commerciële borden en affiches mogen niet groter zijn dan 4 m². Het verbod van giften van rechtspersonen (zoals bedrijven) aan politieke partijen werd uitgebreid tot "componenten van politieke partijen", zoals studiediensten en andere rechtstreeks met de partij verbonden organisaties. Giften van natuurlijke personen van meer dan 5.000 frank, die tot dan toe vertrouwelijk werden gehouden, moeten sinds 1 januari 1999 geregistreerd worden; het bedrag van de giften werd beperkt tot 20.000 frank per partij en 80.000 frank per jaar.

Na een lang debat keurde de kamercommissie voor Binnenlandse Zaken op 23 juni een wetsvoorstel van Claude Eerdekens (PS) goed, dat partijen waarvan de leden zich schuldig maken aan "door racisme of xenofobie ingegeven daden" straft met de inhouding van hun overheidsdotatie voor maximum één jaar. Volgens de wet op de partijfinanciering moeten partijen die aanspraak maken op overheidsfinanciering in hun statuten de eerbiediging van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens opnemen. Een ruime meerderheid in de commissie was van oordeel dat inbreuken op de naleving van het Verdrag zouden moeten kunnen worden gestraft. Het voorstel viseerde duidelijk het Vlaams Blok.

Eerdekens had eerst voorgesteld dat de parlementaire Controlecommissie voor de verkiezingsuitgaven en de partijboekhouding over de intrekking van de dotatie zou beslissen, maar andere fracties vonden dat men parlementsleden niet in

zo'n delicate kwestie kon laten oordelen. De vier meerderheidspartijen, de groenen en de Franstalige liberalen kwamen overeen dat de Controlemcommissie het gemotiveerd en bindend advies zou vragen van een college van de voorzitters van het Hof van Cassatie, de Raad van State en het Arbitragehof.

Op 29 juni vroeg het CVP-partijbureau aan de christen-democratische kamerfractie "een initiatief te nemen waardoor het wetsvoorstel kan worden getoetst door de Raad van State", omdat de financiële bestraffing van opiniedelicten "in een democratie immers altijd een hachelijke zaak is". De CVP vreesde, zoals de VLD, de VU en een deel van de Vlaamse pers, dat financiële sancties in de kaart van het Vlaams Blok zouden spelen. De CVP-kamerfractie, die zich in de rug geschoten voelde door het partijbureau, ging aanvankelijk niet op het verzoek in. Pas op 15 juli vroeg de Kamer, op voorstel van de CVP en de twee liberale fracties, het advies van de Raad van State.

In zijn advies, dat op 2 september bekend werd, zei de Raad van State dat de voorgestelde procedure ongrondwettelijk was omdat alleen hoven en rechtbanken kunnen vaststellen "of een gedrag een strafbaar feit is".

Na de deining over het congres dat het Vlaams Blok op 7 november in Brussel had gehouden (zie hoofdstuk X), zette de kamercommissie voor Binnenlandse Zaken op 17 november de bespreking van het wetsvoorstel-Eerdekens voort. Eerdekens had de tekst intussen aangepast, door elke expliciete verwijzing naar de 'antiracismewet' van 1981 en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens te schrappen, zoals de Raad van State in zijn advies had gesuggererd.

Met de steun van VLD, VU en Vlaams Blok (dat een paar duizend amendementen hadden ingediend) verkreeg de CVP op 19 november dat kamervoorzitter Langendries opnieuw, dit keer dringend advies vroeg aan de Raad van State. De CVP zei bezorgd te zijn over het ontbreken van een beroepsprocedure in het voorstel-Eerdekens.

Het nieuwe advies dat de Raad van State op 24 november uitbracht, was vrij mild voor het geamendeerde voorstel. De Raad zei dat het door de weglating van de verwijzing naar de 'antiracismewet' en het EVRM niet meer om een strafrechtelijke maar om een geoorloofde disciplinaire procedure ging.

De SP-kamerfractie verraste op 26 november met een nieuw voorstel: de Controlemcommissie zou de volledige dotatie maar kunnen inhouden na een gerechtelijke veroordeling wegens overtreding van de 'antiracismewet' uit 1981. Parallel stelde de SP voor, racistische persmisdrijven door een correctionele rechtbank te laten behandelen in plaats van door een assisenhof, omdat persdelicten daar meestal geseponneerd werden. De Franstalige partijen en Agalev reageerden teleurgesteld op het SP-initiatief.

Druk overleg - de meerderheid wilde snel een einde maken aan een 'vertoning' waar volgens waarnemers alleen het Vlaams Blok garen van kon spinnen - resulteerde op 1 december in een compromis, dat nu ook de steun van de VU kreeg. Een tweekamergezamenlijke kamer van de Raad van State zou binnen de twee maanden oordelen over klachten die door ten minste vijf leden van de parlementaire controlemcommissie werden ingediend. Beroep zou bij het Hof van Cassatie ingesteld kunnen worden. De kamercommissie voor Binnenlandse Zaken keurde het voorstel in de nacht van 1 op 2 december goed. De voltallige Kamer keurde op 10 december het wetsvoorstel goed. Alleen het Vlaams Blok stemde tegen; de VLD-fractie en enkele VU-kamerleden onthielden zich. De Senaat zou het voorstel op 4 februari 1999 goedkeuren.

De wet van 12 februari 1999 tot invoeging van een artikel 15ter in de wet van 4 juli 1989 (...) en van een artikel 16bis in de op 12 januari 1973 gecoördineerde wetten op de Raad van State verscheen op 18 maart 1999 in het *Belgisch Staatsblad*. Volgens de wet kan de overheidsdotatie geheel of gedeeltelijk worden ingetrokken "indien een politieke partij door eigen toedoen of door toedoen van haar componenten, lijsten, kandidaten of gekozenen, duidelijk en door middel van verscheidene met elkaar overeenstemmende tekenen, aantoonde dat ze vijandig staat tegenover de rechten en vrijheden die gewaarborgd worden" door het EVRM.

B. *Het gemeentelijk kiesrecht voor niet-Belgen*

Het Verdrag van Maastricht (1992) en de in uitvoering daarvan uitgevaardigde Europese Richtlijn 94/80/EG van 19 december 1994 legt elke lidstaat van de Europese Unie de verplichting op aan onderdanen van andere EU-landen die in de lidstaat verblijven gemeentelijk kiesrecht toe te kennen. België had verzuimd de Richtlijn tegen 1996 in intern recht om te zetten en was daarvoor de Europese Commissie gedagvaard voor het Hof van Justitie in Luxemburg.

Tegen de toekenning van gemeentelijk kiesrecht aan EU-burgers was in Vlaanderen bezwaar gerezen. Er werd gevreesd dat die ca. 135.000 potentiële kiezers die vooral in Brussel en de Vlaamse Rand rond Brussel wonen, overwegend voor Franstalige lijsten zouden stemmen, waardoor de positie van de Vlamingen daar verder zou verzwakken. De Vlaamse Raad had daarom al in een motie van 17 november 1994 verzocht de toekenning van het actief kiesrecht aan EU-onderdanen aan enkele voorwaarden te verbinden. Op 25 juni 1997 had het Vlaams Parlement een resolutie goedgekeurd, waarin het federale parlement andermaal opgeroepen werd voorwaarden te verbinden aan de toekenning van gemeentelijk EU-kiesrecht: de betaling van gemeentebelastingen; een minimale verblijfsduur; de strikte toepassing van de taalwetgeving; het voorbehouden van uitvoerende mandaten aan Belgen. In de resolutie werd ook aangedrongen op een gewaarborgde vertegenwoordiging van de Vlamingen in de regionale en lokale instellingen in Brussel. De resolutie had de steun van vijf van de zes fracties gekregen; Agalev had zich onthouden.

In 1997 was, in de comotie rond de zaak-Loubna Benaïssa en op verzoek van de socialisten, de kwestie van het EU-kiesrecht gekoppeld aan de invoering van gemeentelijk kiesrecht voor migranten. Op 11 juni was met de stemmen van christen-democraten, socialisten en liberalen in de bevoegde kamercommissie een voorstel goedgekeurd voor een 'half open' herziening van grondwetsartikel 8, dat bepaalt dat men de 'staat van Belg' moet bezitten om de politieke rechten te genieten. Met 'half open' werd bedoeld dat het gemeentelijk kiesrecht principieel werd losgekoppeld van de Belgische nationaliteit, maar dat de uitvoeringswet voor niet EU-burgers met een bijzondere meerderheid zou moeten worden goedgekeurd (voor EU-burgers zou een wet met een gewone meerderheid volstaan). Daarmee werd tegemoetgekomen aan de eis van de CVP niet-EU-burgers op zijn vroegst in 2006 aan de gemeenteraadsverkiezingen te laten deelnemen.

In de daaropvolgende dagen hadden socialisten en VLD om uiteenlopende redenen het compromis op de helling gezet. De kwestie was daardoor tot begin 1998 van de politieke agenda verdwenen.

Op 13 februari 1998 keurde de regering een voorstel goed voor een 'open' herziening van grondwetsartikel 8. Een gewone uitvoeringswet zou volstaan om na 2000 alle niet-Belgen gemeentelijk kiesrecht te geven. De regering keurde te-

vens een wetsontwerp goed over de gelijktijdige organisatie van de Europese, federale en regionale verkiezingen (zie hoger onder A), dat merkwaardigerwijs ook een reeks bepalingen bevatte die het gemeentelijk kiesrecht voor EU-burgers regelden. Premier Dehaene beklemtoonde dat het de bedoeling bleef de kwestie met een grondwetsherziening te regelen. Alleen indien dat niet zou lukken, zou het gemeentelijk EU-kiesrecht, in afwachting van een latere grondwetsherziening, met een gewone wet worden ingevoerd. Ter verantwoording werd gewezen op de voorrang die de Europese regelgeving op de nationale wetgeving heeft en de plicht richtlijn 94/80/EG uit te voeren. Juristen betwistten echter dat het EU-stemrecht zonder grondwetsherziening kon worden ingevoerd.

De grootste Vlaamse oppositiepartijen hadden scherpe kritiek op het regeringsinitiatief, vooral omdat het geen rekening hield met de resolutie van het Vlaams Parlement. De CVP-fractie in het Vlaams Parlement, die de resolutie mee had goedgekeurd, haalde op 18 februari deels bakzeil. Zij zei achter de gestelde voorwaarden te blijven staan "in de mate dat de federale regering ze kan inlossen". Premier Dehaene had al herhaaldelijk gezegd dat de EU niet toestond aparte verblijfs- en fiscale voorwaarden aan het EU-kiesrecht te koppelen. CVP-fractie-leider Johan de Roo erkende dat de voorwaarden van de resolutie moeilijk realiseerbaar waren.

De Franstalige liberalen lieten begin maart weten bereid te zijn de regering aan een tweederde meerderheid te helpen voor de herziening van grondwetsartikel 8, als de meerderheid hun voorstellen steunde voor een versoepeling van de naturalisatieprocedure en voor de toekenning van kiesrecht aan Belgen die in het buitenland verblijven. De PRL maakte daarmee een belangrijke opening, ook al eiste ze nog dat de uitvoeringswet voor het migrantenstemrecht met een bijzondere meerderheid zou worden goedgekeurd.

Op 10 maart begon in de kamercommissie voor de Herziening van de Grondwet de bespreking van het regeringsvoorstel over de wijziging van artikel 8.

In het Vlaams Parlement, waar hij over de kwestie werd geïnterpelleerd, zei minister-president Luc van den Brande op 17 maart dat voor de invoering van het EU-kiesrecht de grondwet moest worden herzien.

In Brussel namen op 22 maart bijna 10.000 manifestanten deel aan de 'Lentemars tegen racisme' van 'Hand in hand', waarin o.m. voor migrantenstemrecht werd gepleit.

De Raad van State bevestigde op 23 maart in een advies over het regeringsontwerp over de 'superverkiezingen' zijn standpunt, dat de invoering van EU-kiesrecht een wijziging van artikel 8 van de grondwet vereist. Premier Dehaene en SP-voorzitter Tobback lieten blijken het advies zo nodig te negeren, maar binnen de CVP was niet iedereen het daarmee eens.

In de kamercommissie voor de Herziening van de Grondwet verwierpen de meerderheidspartijen op 31 maart het voorstel van de VLD en de VU de wijziging van artikel 8 te steunen in ruil voor de regionalisering van de Gemeente- en Provinciewet (zoals al in het Sint-Michielsakkoord van 1992 was overeengekomen. De regionalisering van de Gemeentewet was overigens niet hun enige voorwaarde; zij eisten ook een gewaarborgde politieke vertegenwoordiging van de Vlamingen in Brussel). De twee Vlaamse oppositiepartijen wilden daarmee een concrete regeling van het gemeentelijk kiesrecht overlaten aan de gewesten, zodat de Vlaamse overheid voorwaarden zou kunnen verbinden aan het EU-kiesrecht in Vlaanderen. Door het aanbod af te wijzen, konden de regeringspartijen alleen nog op de PRL rekenen om hen aan een tweederde meerderheid te helpen; voor

de groene partijen, die voorstander waren van de onmiddellijke invoering van het migrantenstemrecht, ging het regeringsvoorstel niet ver genoeg.

In het Vlaamse Parlement werd op 1 april gestemd over een motie waarin de Vlaamse regering verzocht werd er bij de federale regering op aan te dringen met de resolutie van 25 juni 1997 rekening te houden. De motie werd goedgekeurd door VLD, VU, Vlaams Blok en de CVP'er Herman Suykerbuyk; de SP stemde tegen; CVP en Agalev onthielden zich. De CVP-fractie zei achter de resolutie van 1997 te blijven staan, maar het overbodig te vinden dat standpunt nogmaals te bevestigen.

Op 9 juli veroordeelde het Europees Hof van Justitie in Luxemburg België omdat het richtlijn 94/80/EG nog niet had uitgevoerd. Doordat het om een eerste veroordeling ging, kon België nog een sanctie ontlopen; pas bij een tweede veroordeling kan het Hof een dwangsom opleggen. Premier Dehaene greep het arrest aan om te trachten vaart te krijgen in de invoering van het EU-kiesrecht. Nog dezelfde dag overlegde hij met de voorzitters van de regeringspartijen en had hij een gesprek met PRL-voorzitter Michel. Na de vergadering van het PRL-bureau op 13 juli zei Michel een mandaat te hebben gekregen om te onderhandelen over de steun van zijn partij aan een herziening van grondwetsartikel 8 en herinnerde hij aan de voorwaarden die zij daaraan verbond. Dehaene had die dag een nieuwe ontmoeting met de PRL-voorzitter.

Nog op 13 juli kantte CVP-voorzitter Van Peel zich tegen een koppeling van de gewaarborgde Vlaamse aanwezigheid in de Brusselse politieke instellingen aan de invoering van het EU-stemrecht. Hij nam daarmee afstand van zijn partijgenote Brigitte Grouwels, minister van Brusselse Aangelegenheden en Gelijkekansenbeleid in de Vlaamse regering, die op 12 juli had gepleit voor die koppeling, zo nodig door beide dossiers door te schuiven tot na de verkiezingen van 1999.

Op verzoek van premier Dehaene schrapte de kamercommissie voor Justitie op 14 juli de bespreking van het PRL-wetsvoorstel over de versoepeling van de naturalisatieprocedure van haar agenda, om verder overleg mogelijk te maken. Tussen CVP en PRL bleken meningsverschillen te bestaan over de manier waarop de wil tot integratie van kandidaat-Belgen onderzocht zou worden. Aangezien de Kamer aan de vooravond van het reces stond, werd de regeling van het EU-kiesrecht tot het najaar uitgesteld.

De Vlaamse minister-president, Luc van den Brande, zei in een gesprek met *De Standaard* (18 juli) dat de invoering van het kiesrecht voor niet-Belgen beter kon worden uitgesteld tot na de verkiezingen van juni 1999, al wenste hij geen formele koppeling te maken met de positie van de Brusselse Vlamingen.

De ministerraad keurde op 24 juli een wetsontwerp goed om de naar schatting 560.000 Belgen die in het buitenland verblijven kiesrecht te verlenen voor de Kamer en de Senaat. Zij zouden bij volmacht kunnen stemmen, door zich te laten inschrijven in een register in de gemeente waar zij vóór hun vertrek woonden en daar een jaarlijks te bevestigen volmacht te deponeren voor de persoon die in hun plaats mag stemmen. PRL-kamerfactieleider Didier Reynders zei op 28 juli dat het wetsontwerp niet ver genoeg ging. Hij vroeg een uitbreiding van het kiesrecht tot de regionale parlementen (waarvoor een wijziging van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 op de staatshervorming vereist was) en wilde dat ook op de ambassades en consulaten of per brief kon worden gestemd.

Meteen na de zomervakantie domineerde het EU-stemrecht opnieuw de politieke agenda. Op de 71ste IJzerbedevaart (30 augustus) riep voorzitter Lionel Vandenberghe op de kwestie pas na de verkiezingen te regelen en te koppelen aan

een gewaarborgde vertegenwoordiging van de Vlamingen in Brussel. De partij-bureaus van CVP, SP en PS drongen op 31 augustus echter aan op een snelle afhandeling van het dossier. Het CVP-bureau wees een koppeling aan de Vlaamse vertegenwoordiging in Brussel af en nam daarmee afstand van pleidooien van minister Grouwels, die de IJzerbedevaart had bijgewoond.

Op 3 september maakte PRL-voorzitter Michel bekend dat hij met premier Dehaene een akkoord had bereikt over een "versoepeling van de naturalisatievoorwaarden" en dat hij de wijziging van grondwetsartikel 8 zou steunen. De CVP ontkende dat zij was tegemoetgekomen aan de eisen van de PRL, zoals Michel liet uitschijnen, maar bevestigde het akkoord over de "harmonisering van de naturalisatieprocedure".

Op 4 september keurde de ministerraad definitief het wetsontwerp over de deelname van EU-burgers aan de gemeenteraadsverkiezingen goed.

De Standaard publiceerde op 7 september een artikel waarin acht CVP-parlementsleden (o.a. senator Ludwig Caluwé en de Vlaamse parlementsleden Leo Delcroix, Herman Suykerbuyk, Mia de Schamphelaere en John Taylor) aandacht vroegen voor de grondwettelijke verankering van "de gewaarborgde basisvertegenwoordiging van de Brusselse Vlamingen". Van een formele koppeling aan de invoering van het EU-kiesrecht was in het stuk (dat geschreven bleek te zijn door voorzitter Matthias Storme van het Overlegcentrum van Vlaamse Verenigingen) geen sprake. CVP-voorzitter Van Peel ontkende dat er in zijn partij dissidentie zou zijn over het EU-kiesrecht, maar tijdens de vergadering van het partijbureau was op 7 september betreurd dat de acht de indruk van verdeeldheid hadden gewekt.

Op de reguliere vergadering van de CVP-fractie in het Vlaams Parlement bleek op 8 september dat de acht ondertekenaars er zich bij neerlegden dat de garanties voor de Brusselse Vlamingen pas na de verkiezingen van 1999 zouden worden gerealiseerd. De fractie hield er blijkens een mededeling wel aan vast, dat EU-burgers aan dezelfde fiscale verplichtingen werden onderworpen als de Belgen. Minister-president Van den Brande steunde dat standpunt. De CVP verwees naar het wetsvoorstel dat senator Caluwé al in maart had ingediend om de gemeenten de mogelijkheid te geven een belasting op het gebruik van een woning in te voeren.

Premier Dehaene liet, na een afwijzende reactie van de PRL, op 10 september weten zich aan het akkoord met de Franstalige liberalen te houden. Daarmee verwierp hij een koppeling van het EU-stemrecht aan een gemeentelijke belastingplicht.

De ministerraad keurde op 11 september in tweede lezing het wetsontwerp goed over het kiesrecht van Belgen die in het buitenland verblijven, alsook enkele amendementen op het PRL-wetsvoorstel over de versoepeling van de naturalisatieprocedure. Daarmee was alles in gereedheid voor de invoering van het EU-kiesrecht, waarvan de bespreking in de kamercommissies op 28 september begon.

Een ultiem offensief van de oppositiepartijen in het Vlaams Parlement tegen het EU-kiesrecht en een versoepeling van de naturalisatiewetgeving botste op 13 oktober in de commissie voor Staatshervorming op een zo goed als gesloten CVP-SP-front (alleen Suykerbuyk onthield zich), dat op de steun van Agalev kon rekenen. Moties van VLD en VU enerzijds en het Vlaams Blok anderzijds om een belangenconflict in te roepen tegen het wetsontwerp over het gemeentelijk EU-kiesrecht werden op 28 oktober door CVP, SP en Agalev weggestemd.

Parlementsleden van de VU hielden op 27 oktober vóór het Natiegebouw een symbolische actie voor een gewaarborgde politieke vertegenwoordiging van de Brusselse Vlamingen. In de Kamer zelf voerde het Vlaams Blok een ware amendementenslag tegen de wijziging van grondwetsartikel 8 en het naturalisatieontwerp. Op 29 oktober keurden de regeringspartijen en de PRL het nieuwe grondwetsartikel 8 en de vernieuwde naturalisatieprocedure goed. In de Senaat gebeurde hetzelfde op 10 december. De uitvoeringswet bij grondwetsartikel 8 zou de Kamer op 7 januari 1999 definitief goedkeuren; zij werd niet door de Senaat geëvoceerd. Het wetsontwerp over het stemrecht van Belgen in het buitenland werd op 22 oktober in de Kamer en op 3 december in de Senaat goedgekeurd.

Het herzieningsbesluit dd. 11 december 1998 verscheen op 15 december 1998 in het *Belgisch Staatsblad*. Grondwetsartikel 8 werd aangevuld met de bepaling dat, in afwijking van het algemene principe, het stemrecht van de burgers van de Europese Unie die niet de Belgische nationaliteit hebben, bij wet kan worden geregeld. Dat stemrecht kan bij wet, maar niet vóór 1 januari 2001, worden uitgebreid tot de in België verblijvende niet-Europese Unie onderdanen.

De wet van 27 januari 1999 'tot wijziging van de wet van 19 oktober 1921 tot regeling van de provincieraadsverkiezingen, van de nieuwe gemeentewet en van de gemeentekieswet, en tot uitvoering van de richtlijn van de Raad van de Europese Unie nr. 98/80/EG van 19 december 1994' (*Belgisch Staatsblad 30 januari 1999*) bevat de 'technische' maatregelen voor de invoering van het EU-kiesrecht. Zij bepaalt onder meer dat de onderdanen van de andere lidstaten van de EU hun wil moeten te kennen geven het kiesrecht uit te oefenen, door zich te laten inschrijven op de kiezerslijst van de gemeente waar zij hun hoofdverblijfplaats hebben. Niet-Belgische onderdanen van de Europese Unie kunnen pas vanaf de gemeenteraadsverkiezingen van 2006 schepen worden; het burgemeestersambt blijft voorbehouden aan Belgen.

De wet van 22 december 1998 'tot wijziging van het Wetboek van de Belgische nationaliteit wat de naturalisatieprocedure betreft' (*Belgisch Staatsblad 6 maart 1999, tweede uitgave*) regelt de nieuwe procedure voor de verkrijging van de Belgische nationaliteit door naturalisatie, die op 1 oktober 1999 van kracht zou worden.

De wet van 18 december 1998 'tot wijziging van het Kieswetboek om het stemrecht toe te kennen aan de Belgen die gevestigd zijn in het buitenland, voor de verkiezingen van de federale Wetgevende Kamers' (*Belgisch Staatsblad 31 december 1998, tweede uitgave*) bevat de vrij complexe procedure die Belgen in het buitenland moeten volgen om zich in België op de kiezerslijst te laten inschrijven.

C. De faciliteitenkwestie en het rapport-Columberg

De rondzendbrieven van de Vlaamse regering over de toepassing van de faciliteitenwetgeving, die in 1997 aan Franstalige zijde negatieve reacties hadden uitgelokt, dreven in het verslagjaar de communautaire spanningen verder op.

Een rondzendbrief van 7 oktober 1997 van minister-president Luc van den Brande over het taalgebruik in de diensten van de Vlaamse regering beklemtoonde "het niet-repetitieve karakter van de faciliteiten". Een en ander betekende dat de Franstalige inwoners van de twaalf Vlaamse faciliteitengemeenten niet langer automatisch in het Frans mochten worden aangeschreven, maar telkens opnieuw uitdrukkelijk een Franstalig document dienden aan te vragen. De Vlaamse minis-

ter van Binnenlandse Aangelegenheden, Leo Peeters, legde in een rondzendbrief van 17 december 1997 de gemeentebesturen van de faciliteitengemeenten eenzelfde gedragsregel op. Zijn collega van Welzijn, Luc Martens, deelde in een brief van 10 februari 1998 de OCMW-besturen van de acht faciliteiten mee, dat rondzendbrief BA97/22 van minister Peeters ook op hen van toepassing was.

De Franse gemeenschapsregering deelde op 5 januari 1998 mee, dat zij tegen rondzendbrief BA97/22 een belangenconflict inriep. De Waalse gewestregering sloot zich daar op 8 januari bij aan. Als gevolg daarvan werd de brief met ingang van 14 januari voor zestig dagen geschorst, met het oog op overleg tussen de drie regeringen.

Premier Dehaene werd op 8 januari opnieuw over de kwestie geïnterpelleerd in de Kamer. Zoals hij eind 1997 op soortgelijke interpellaties had geantwoord, zei de premier dat de gewesten de voogdij over de toepassing van de wetgeving uitoefenen en dat bevoegdheidsconflicten daarover langs "jurisdictionele weg" moeten worden opgelost.

Op de vergadering van het Overlegcomité van 4 februari bleven de Vlaamse regering enerzijds en de Franse gemeenschapsregering en Waalse gewestregering anderzijds op hun standpunt en werd er geen oplossing voor het belangenconflict gevonden. Minister-president Laurette Onkelinx van de Franse gemeenschapsregering deelde daarop mee, dat zij het advies van de Raad van State zou vragen over de aard van het conflict. Volgens de bijzondere wet over de hervorming van de instellingen van 8 augustus 1980 kan tijdens een belangenconflict-procedure aan de Raad van State de vraag worden voorgelegd of er al dan niet sprake is van een bevoegdheidsconflict.

Op 18 februari besliste de Franse gemeenschapsregering ook tegen de rondzendbrief van minister Luc Martens een belangenconflict in te roepen.

De (tweetalige) Verenigde Kamer van de Raad van State oordeelde op 24 februari dat er sprake was van een bevoegdheidsconflict tussen de Vlaamse regering enerzijds en de Franse gemeenschapsregering en Waalse gewestregering anderzijds. Door dat advies van de Raad van State kwam er een einde aan het belangenconflict dat de Franstaligen hadden ingeroepen en konden zij bij de Raad van State schorsings- en vernietigingsberoep tegen de rondzendbrief-Peeters instellen. Onkelinx en haar Waalse ambtgenoot, Robert Collignon, kondigden op 25 februari aan die stap te zullen doen. Ook een inwoner van Sint-Genesius-Rode, de gemeente Linkebeek en drie inwoners uit de randgemeenten dienden schorsings- en vernietigingsberoep in. De gemeente Kraainem diende enkel vernietigingsberoep in. Onkelinx maakte de zaak ook aanhangig bij de Vaste Commissie voor Taaltoezicht.

De burgemeesters van de zes Vlaamse faciliteiten om Brussel deelden op 10 maart tijdens een gezamenlijke persconferentie mee dat zij afgesproken hadden de rondzendbrief van minister Peeters in afwachting van een uitspraak van de Raad van State niet toe te passen.

Nog op 10 maart vernietigde het Arbitragehof voor de tweede keer de zogenaamde Carrefour-subsidie, een krediet van 10,5 miljoen frank op de begroting van de Franse Gemeenschap voor steun aan Franstalige verenigingen in faciliteitengemeenten. Het Arbitragehof had de subsidie in de begroting voor 1995 op 3 oktober 1996 een eerste keer vernietigd, maar het Parlement van de Franse Gemeenschap had het krediet overgeheveld naar de begroting voor 1996, dit keer als toelage voor de bevordering en uitstraling van de Franse taal en cultuur. Het Arbitragehof verweet de Franse Gemeenschap zich niet te houden aan de grond-

wettelijke regels waaraan het in zijn arrest van 3 oktober 1996 had herinnerd en stelde nog eens duidelijk dat de Franse Gemeenschap geen financiële steun mag geven aan Franstalige verenigingen in Vlaanderen. In een reactie zei Onkelinx dat de Franse Gemeenschap de publicatie van het blad Carrefour zou blijven steunen.

Uit verklaringen in het Vlaams Parlement (18 maart) bleek dat minister Peeters gouverneur Lode de Witte van Vlaams-Brabant gevraagd had na te gaan of de inkohiering van de milieubelasting in de gemeente Wezembeek-Oppem, een van de zes randgemeenten, in overeenstemming met zijn rondzendbrief over de taalwetgeving was gebeurd.

In een gemeenschappelijke verklaring spraken de partijvoorzitters Busquin (PS), Michel (PRL) en Nothomb (PSC) en federaal secretaris Isabel Durant van Ecolo op 25 maart hun steun uit aan de burgemeesters van de faciliteitengemeenten en kanten zij zich tegen mogelijke sancties tegen hen. Als er toch maatregelen tegen de burgemeesters zouden worden genomen, zouden zij "het verzet tegen die sancties politiek op het federale niveau brengen".

Le Soir schreef op 28 maart dat de vier meerderheidspartijen zouden zijn overeengekomen om de rondzendbrief te bevriezen tot de Raad van State uitspraak zou hebben gedaan over de grond van de zaak. Diezelfde dag hielden zo'n 250 Franstalige raadsleden uit de Rand in Brussel hun tweede congres, dat werd bijgewoond door de voorzitters van de Franstalige partijen. Het congres keurde een manifest goed, waarin onder meer de onmiddellijke intrekking van de rondzendbrieven van Peeters en Martens werd geëist, de uitbreiding van de faciliteiten tot alle gemeenten om Brussel en de vrije financiering van Franstalige activiteiten in Vlaanderen.

De gemeenteraad van Sint-Genesius-Rode besliste op 2 april de rondzendbrief Peeters niet toe te passen. De zaak was op de agenda van de gemeenteraad gekomen omdat daarover, wegens het verzet van de enige Vlaamse schepen, geen akkoord was bereikt in het college van burgemeester en schepenen. De gemeenteraad van Voeren nam op 16 april een gelijkkluidend besluit.

PSC-voorzitter Charles-Ferdinand Nothomb maakte op 28 april op de RTBf-radio gewag van een akkoord onder de vier regeringspartijen een "communautair bestand" in acht te nemen. De Vlaamse regering zei niets af te weten van een afspraak haar rondzendbrieven niet toe te passen.

De Vaste Commissie voor Taaltoezicht (VCT) verklaarde op 4 juni de klacht van minister-president Onkelinx tegen de rondzendbrief van minister Peeters onontvankelijk omdat de Franse gemeenschapsregering geen belang kon aantonen.

Op 7 juli verwierp een tweetalige kamer van de Raad van State het verzoek van de Franse gemeenschapsregering en de Waalse gewestregering de rondzendbrief Peeters te schorsen, omdat zij er geen ernstig nadeel van ondervonden. Ook het schorsingsberoep van Jacqueline Gregoire uit Sint-Genesius-Rode werd verworpen omdat zij niet duidelijk aantoonde welk ernstig nadeel zij zou ondervinden. In zijn arrest zei de Raad van State dat de federale loyaleit impliceert dat de Franse gemeenschaps- en de Waalse gewestregering "zich niet moeten bemoeien met een omzendbrief die uitleg geeft over het bestuurlijk toezicht in het Vlaams Gewest".

Een eentalig Nederlandse kamer van de Raad van State verwierp in arresten van 10 juli de schorsingsverzoeken van de gemeente Linkebeek en van drie particulieren. Ook in die gevallen was volgens de Raad van State niet voldaan aan de

vereiste schorsingsvoorwaarde, het bestaan van een ernstig en moeilijk te herstellen nadeel.

In het weekeinde van 18-19 juli raakte bekend dat gouverneur De Witte een besluit van 27 mei had geschorst waarmee het schepencollege van Wezembeek-Oppem de gemeentelike milieubelasting te versturen "met respect voor de taalaanhorigheid van de belastingplichtigen". Volgens de gouverneur was dat strijdig met de taalwet, die niet toestaat aanslagbiljetten in een andere taal dan het Nederlands te versturen. De Witte paste daarmee de rondzendbrief van minister Peeters toe, zonder daar nochtans in het schorsingsbesluit naar te verwijzen.

In een radio- en televisietoespraak naar aanleiding van de nationale feestdag (21 juli) waarschuwde koning Albert voor het opvoeren van de communautaire spanning. "De taal en de cultuur van de andere gemeenschappen moeten wij leren waarderen en eerbiedigen. Verdraagzaamheid mogen wij niet enkel met woorden belijden, maar ook door een dagelijkse houding wars van elke provocatie", zei de vorst.

Het schepencollege van Wezembeek-Oppem besliste op 27 juli zijn besluit over de inning van de milieubelasting te handhaven. Burgemeester François van Hoo-brouck beschuldigde gouverneur De Witte van machtsoverschrijding, omdat hij niet bevoegd was de taalwetgeving te wijzigen.

Tijdens een vergadering in Wemmel op 19 augustus beslisten de burgemeesters van de zes randgemeenten een onderhoud te vragen met premier Dehaene en de partijvoorzitters om "de problemen mee te delen waarmee ze in hun dagelijks bestuur te kampen hebben". Op 3 september zonden zij een brief in die zin naar de eerste minister, en een afschrift ervan naar de voorzitters van alle 'democratische' partijen. Premier Dehaene zou niet op hun verzoek ingaan. Op vragen daarover in de Kamer antwoordde hij dat hij de brief "bestudeert".

Intussen was de aandacht van het faciliteitenconflict verschoven naar het rapport-Columberg. Dumeni Columberg, een Zwitsers parlements lid, bracht van 25 tot 27 mei een bezoek aan België om in opdracht van de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa de situatie van de Franstaligen in de Vlaamse Rand om Brussel te onderzoeken. Het bezoek was een gevolg van het voorstel van resolutie dat Georges Clerfayt (FDF) in de Parlementaire Vergadering had ingediend.

In het voorstel van resolutie stond dat in België een groep Franstaligen "geen democratisch statuut heeft", de grenzen van Brussel niet democratisch werden vastgelegd en de Franstaligen in de provincie Vlaams-Brabant niet het recht hebben hun taal te gebruiken. Het initiatief van Clerfayt hield verband met het feit dat België de Conventie van de Raad van Europa over de bescherming van nationale minderheden van 1 februari 1995 nog niet had ondertekend. De Vlaamse regering, die moet instemmen met de ondertekening, wilde dat maar doen als genoteerd werd dat de Franstaligen in België niet als een nationale minderheid kunnen worden beschouwd. Volgens de Vlaamse regering hoopten de Franstaligen via de Conventie en de daarop gebaseerde rechtspraak van het Europees Hof in Straatsburg de taalwetgeving en de op het territorialiteitsprincipe gebaseerde grondwettelijke structuur te laten wijzigen.

De commissie van de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa die het voorstel van resolutie besprak, achtte het aangewezen in te gaan op de suggestie van Clerfayt een onderzoek naar de situatie van de Franstaligen in de Vlaam-

se Rand in te stellen. Het bezoek van Columberg werd in Vlaanderen argwanend bekeken. Tijdens zijn kortstondig verblijf voerde de Zwitser een vijftigtal gesprekken met federale, regionale en lokale politici.

Op 25 augustus lekte via de VRT-radio de inhoud uit van het verslag dat Columberg had gemaakt. Het rapport bevatte aanbevelingen aan de federale regering, de Vlaamse regering en de Franstaligen in de Rand. De Vlaamse regering werd aangemaand de taalfaciliteiten niet strikt te interpreteren en haar rondzendbrieven daarover in te trekken, te stoppen met de "gedwongen assimilatie" van de anderstaligen in Vlaanderen en hun in staat te stellen hun taal en cultuur te behouden. De Franstaligen in de Vlaamse gemeenten rond Brussel kregen de raad zich te integreren door Nederlands te leren en deel te nemen aan het culturele leven in Vlaanderen, het eentalig karakter van het taalgebied te erkennen en te stoppen met hun pogingen de taalfaciliteiten uit te breiden en hun gemeenten een tweetalig statuut te geven. In zijn aanbevelingen aan de federale regering suggereerde Columberg de geleidelijke invoering van de tweetaligheid in heel België te overwegen en daar een nationaal referendum over te houden, regionale of lokale volksraadplegingen te houden over de aanhechting van de zes randgemeenten bij Brussel, "waardoor het aantal Nederlandstaligen in dat gewest zou stijgen", en de Europese Conventie over de bescherming van de minderheden goed te keuren.

De Franstaligen reageerden vrij positief op het rapport. In Vlaanderen lokte het zowel hoongelach als afwijzende reacties uit.

Columberg kwam zijn verslag op 1 september op een persconferentie toelichten. Hij betreurde dat het voortijdig was uitgelekt, noemde het een "genuanceerd" rapport dat een "evenwichtig beeld" geeft van het taalconflict in België, liet uitschijnen dat het selectief gelezen werd en pleitte voor tolerantie en goede wil.

Op 3 september keurde de commissie voor Juridische Aangelegenheden en Mensenrechten van de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa het controversiële rapport met een overweldigende meerderheid goed; er waren 24 ja-stemmen, twee onthoudingen en één tegenstem (van Johan Weyts, de enige stemgerechtigde Vlaming).

In een interview (6 september) met de Franstalige commerciële zender RTL-TVi zei premier Dehaene verbaasd te zijn over sommige voorstellen van Columberg, onder meer de invoering van een veralgemeende tweetaligheid en het houden van regionale referenda.

In het vooruitzicht van de stemming in de plenaire vergadering stuurde minister-president Luc van den Brande half september naar de ambassadeurs van de lidstaten van de Raad van Europa een nota waarin hij het "vertekend en onvolledig beeld" dat het rapport-Columberg van de communautaire verhoudingen in België zou geven, aanvulde en bijstelde. Hij verzocht de ambassadeurs hun regering en hun vertegenwoordigers in de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa van het Vlaamse antwoord op de hoogte te brengen.

Op 25 september keurde de Parlementaire Vergadering een geamendeerde, afgezwakte versie van het rapport-Columberg goed. De amendementen, die waren ingediend door Vlaamse parlementsleden, schraptten de meeste betwiste, communautair geladen paragrafen, onder meer de aanbevelingen over de intrekking van de rondzendbrieven, de geleidelijke invoering van de tweetaligheid en het houden van lokale of regionale referenda over de aansluiting van de zes randgemeenten bij Brussel. De aanbeveling over de goedkeuring van de Conventie over

de bescherming van de minderheden bleef behouden. Bij de stemming, op een vrijdagmiddag, na een urenlang debat, was nog maar een twintigtal parlementsleden aanwezig. Aan Vlaamse zijde waren de reacties positief. Van den Brande sprak van een "mislukte strategie" van de Franstalige politici. In het Franstalige kamp werd eerder zuur gereageerd.

Inmiddels was er weer beweging gekomen in het faciliteitenconflict. Op 8 september vernietigde de Vlaamse minister van Binnenlandse Aangelegenheden, Leo Peeters, het besluit van 29 juli van het schepencollege van Wezembeek-Oppem over de inning van de milieubelasting. Dat gebeurde wegens twee vormfouten en niet omdat het strijdig was met Peeters' rondzendbrief: het besluit dateerde een gemeenteraadsbeslissing verkeerd en het college was buiten zijn bevoegdheid gegaan door aan de opdracht die het de gemeenteontvanger gaf voorwaarden te verbinden, meer bepaald over het taalgebruik. Het schepencollege nam op 14 september een nieuw besluit, waarin de vormfouten werden gecorrigeerd. Eind 1998 had de gemeenteontvanger de aanslagbiljetten voor de milieubelasting (ca. 12 miljoen frank) nog niet verstuurd.

Op 9 september werd bekend dat gouverneur De Witte een besluit van het schepencollege van Sint-Genesius-Rode om de aanslagbiljetten voor enkele kleinere belastingen in de taal van de belastingplichtige op te sturen, niet had geschorst. Een soortgelijk besluit over de huisvuilbelasting schorste de gouverneur op 21 oktober wel wegens een vormfout. Zoals minister Peeters voerde hij aan dat een schepencollege de gemeenteontvanger geen opdrachten kan geven over de manier waarop hij een belasting moet innen. Ook in Rode werd de huisvuilbelasting niet geïnd in 1998.

Nog op 21 oktober riep FDF-voorzitter Olivier Maingain de Franstalige inwoners van de Vlaamse Rand op tot burgerlijke ongehoorzaamheid en geen belastingen te betalen aan de Vlaamse overheid. Het FDF zou de gerechtskosten van eventuele processen betalen die daaruit konden voortvloeien.

Op 24 oktober verschenen in de pers berichten over een advies waarin de VCT een klacht van drie Franstaligen uit de Rand gegrond vond. De drie hadden ertegen geprotesteerd dat de dienst Kijk- en Luistergeld van de Vlaamse Gemeenschap hun een Nederlandstalig betalingsformulier had toegezonden, hoewel zij tot in 1997 een Franstalig formulier hadden gekregen. Het advies lag helemaal in de lijn van de standpunten die de VCT sinds haar oprichting in 1963 had ingenomen.

Te vermelden is nog dat ook het woonbeleid van de Vlaamse regering in de Rand kwaad bloed zette. De gemeentebesturen van Linkebeek en Wezembeek-Oppem dienden op 29 december bij de Raad van State vernietigingsberoep in tegen een besluit van 6 oktober van de Vlaamse regering dat de Vlaamse overheid, de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij en de sociale huisvestingsmaatschappijen in de 22 gemeenten van de Vlaamse Rand en vier taalgrensgemeenten een voorkooprecht op huizen en bouwpercelen geeft. De maatregel past in het beleid van de Vlaamse regering sociale verdringing tegen te gaan. Eind juli hadden de Franstaligen al geprotesteerd tegen het besluit van de Vlaamse regering financiële steun te geven aan kopers van bouwgrond in de Rand, die een maatschappelijke, economische en/of sociaal-culturele band met de streek kunnen aantonen.

D. *Andere communautaire problemen*

De wet van 10 december 1997 die, op initiatief van SP-kamerlid Louis Vanvelthoven en met steun van in hoofdzaak Vlaamse parlementsleden, reclame voor en sponsoring door tabakswaaren met ingang van 1 januari 1999 zo goed als verbiedt, bleef in Wallonië op hevig verzet stuiten. Gevreesd werd dat het sponsoringverbod evenementen als de 'Grand Prix' op het autocircuit van Francorchamps in het gedrang zou brengen. Parlementsleden van de grootste Franstalige partijen hadden wetsvoorstellen ingediend om het tabaksreclameverbod alsnog te versoepelen. De zaak was ook aanhangig gemaakt bij het gerecht.

Op 12 februari zei het hof van beroep in Luik dat het niet bevoegd was, de zogenaamde wet-Vanvelthoven te schorsen. Het bevestigde daarmee het vonnis van de rechtbank van eerste aanleg in Verviers, dat zich op 30 december 1997 onbevoegd had verklaard in te gaan op het schorsingsverzoek van onder meer de Waalse regering en de intercommunale vereniging Spa-Francorchamps.

Michel Foret (PRL), Jacques Santkin (PS) en Philippe Charlier (PSC) dienden op 16 februari in het Waals Parlement een voorstel van decreet in, waarmee het sponsoringverbod zou worden omzeild. Volgens het voorstel is "parrainage" van manifestaties in gebouwen of op plaatsen die eigendom zijn van het Waals Gewest of erdoor gesubsidieerd worden onvoorwaardelijk toegestaan. 'Peterschap' door de tabaksindustrie zou evenwel maar mogelijk zijn tot 2003 voor nationale manifestaties en tot 2006 voor evenementen met een internationale uitstraling. Als gevolg van dit initiatief besliste de Internationale Autosportfederatie (FIA) op 18 februari de Grand Prix in Francorchamps op haar kalender voor 1998 te houden. De kwestie verdween daarmee voor enige tijd van de politieke agenda.

Op 17 oktober schreef Het Laatste Nieuws dat premier Dehaene onder Waalse druk aan een versoepeling van de 'anti-tabakswet' werkte. Daarover door de VRT-televisie ondervraagd, zei de eerste minister "dat wij niet katholieker (moeten) zijn dan de paus, in dit geval Europa, en een aantal grote evenementen in ons land geen bijkomende handicaps opleggen". Dehaene verwees naar de Europese richtlijn, die tabaksreclame en -sponsoring pas vanaf 2006 volledig verbodt. CVP-kamerfractie leider Paul Tant bevestigde op de VRT-radio (18 oktober) dat de premier hem "enkele weken geleden" had benaderd over een versoepeling van de wet-Vanvelthoven. Volgens Tant was zijn fractie bereid daarover te praten, maar zou zij zelf geen initiatief nemen.

Het CVP-bureau nam op 19 oktober afstand van Dehaene. "Het parlement heeft een tabakswet aangenomen. Er is geen reden om het verbod te wijzigen", zei partijvoorzitter Marc van Peel na de bureauvergadering. Ook de andere Vlaamse partijen wezen een versoepeling van het reclame- en sponsoringverbod af.

Na het parlementair reces was in de senaatscommissie voor Sociale Aangelegenheden de bespreking begonnen van het wetsvoorstel-Happart-Charlier dat de regering machtigde bij koninklijk besluit uitzondering op het reclame- en sponsoringverbod toe te staan. Vrij onverwacht keurde de commissie op 25 november het voorstel goed. De zeven Franstalige commissieleden stemden voor; vijf van de acht Vlaamse leden stemden tegen, de twee SP-leden onthielden zich en een VLD'er was afwezig. De onthouding van de Vlaamse socialisten verraste. Blijkbaar hadden zij erop gerekend dat ook de CVP zich, op verzoek van de PS, zou onthouden. Na de vergadering van de SP-fractie, op 26 november, zei partij- en fractievoorzitter Fred Erdman dat het "misverstand" was rechtgezet en de SP-senatoren in de plenaire vergadering tegen het wetsvoorstel zouden stemmen.

Als gevolg daarvan besliste de Senaat op 3 december het voorstel-Happart-Charlier terug naar de commissie voor Sociale Aangelegenheden te sturen. CVP-fractieleider Hugo Vandenberghe, die dat had voorgesteld, verheelde niet daarmee een communautaire stemming te willen vermijden. Diezelfde dag verwierp de Kamer, na een heftig debat tussen Vlamingen en Franstaligen, een voorstel van resolutie waarmee Ecolo en Agalev een belangenconflict wilden inroepen tegen het voorstel van 'Francorchamps-decreet' dat in het Waals Parlement in behandeling was. Het resolutievoorstel kreeg, door de tegenstemmen van de PS en de PRL en de onthouding van de PSC, niet de vereiste drievierde meerderheid.

In de hoop dat er op het federale niveau alsnog een compromis zou worden gevonden, stelde het Waals Parlement op 9 december de stemming over het voorstel van decreet-Foret-Santkin-Charlier een week uit. Een ultieme poging van de Franstaligen om in de senaatscommissie voor Sociale Aangelegenheden het reclame- en sponsoringverbod uit te stellen tot 2002, botste op 15 december op een Vlaams afwijzingsfront.

Op 16 december keurde het Waals Parlement met een grote meerderheid het voorstel van decreet goed dat 'parrainage' door tabaksproducenten van manifestaties in gebouwen of op plaatsen die eigendom zijn van het Waals Gewest of erdoor gesubsidieerd worden toestaat tot 2006, en dat zo de wet-Vanvelthoven uitholde.

Minister van Volksgezondheid Marcel Colla kondigde tijdens het kabinetsbeeraad van 18 december aan bij het Arbitragehof vernietigingsberoep aan te tekenen tegen het Waalse decreet. In de pers verschenen berichten dat de Waalse gewestregering met de afkondiging en publicatie van het decreet zou wachten tot vlak vóór de verkiezingen van 13 juni 1999, zodat het Arbitragehof nog geen arrest zou hebben gewezen vóór eind augustus in Francorchamps de Grand Prix werd verreden.

Ook de aanpassing van de verdeelsleutel voor de onderwijsmiddelen in de Financieringswet van 16 januari 1989 stelde Vlamingen en Franstaligen tegenover elkaar. Volgens de Financieringswet worden de BTW-middelen die de Vlaamse en de Franse Gemeenschap krijgen om, althans in principe, hun onderwijsbeleid te financieren, met een forfaitaire sleutel verdeeld: 57,55% voor de Vlaamse Gemeenschap en 42,45% voor de Franse Gemeenschap. In de wet stond ook: "Vanaf het begrotingsjaar 1999 wordt deze verdeelsleutel aangepast aan de verdeling van het aantal leerlingen aan de hand van bij wet vastgestelde objectieve criteria".

De Vlaamse regering had al in 1997 gezegd dat het aantal financierbare leerlingen geen relevant verdelingscriterium kon zijn, omdat sinds de 'communautarisering' (1989) het Vlaamse en het Franstalige onderwijsbeleid steeds verder uit elkaar waren gaan drijven, wat een weerslag had op zowel de instroom als de uitstroom van het aantal leerlingen. Voor de Vlaamse regering zouden de BTW-middelen moeten worden verdeeld volgens het aantal min-18-jarigen in elke gemeenschap. De Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) had berekend dat Vlaanderen daardoor 5 miljard frank meer zou krijgen.

Op 3 december 1997 hadden de voorzitters van PS, PSC en PRL, en een vertegenwoordiger van Ecolo, hun voorkeur laten blijken voor het leerlingenaantal als verdelingscriterium. Een ruime interpretatie daarvan, die ook het aantal deeltijdse leerlingen in het onderwijs voor sociale promotie meenam, zou de Franse Gemeenschap 4 miljard frank extra kunnen opleveren.

Minister-president Laurette Onkelinx van de Franse gemeenschapsregering verstuurde op 19 januari 1998 een brief naar premier Dehaene, met het verzoek over de herziening van de verdeelsleutel overleg te beginnen. Vier dagen eerder had Dehaene in de Kamer gezegd dat er voor de vaststelling van de criteria ter bepaling van het aantal leerlingen overleg met de gemeenschappen nodig was, maar dat hij nog geen verzoek daartoe had ontvangen.

Op 28 januari bevestigden de Franstalige partijleiders dat de onderwijsmiddelen moeten worden verdeeld volgens het aantal leerlingen die regelmatig zijn ingeschreven in het basis- en secundair onderwijs of die een opleiding volgen die aan dezelfde voorwaarden voldoet. In het Vlaams Parlement herhaalde minister-president Van den Brande diezelfde dag het standpunt van de Vlaamse regering. Hij zei dat de herziening van de verdeelsleutel niet kon worden losgekoppeld van het debat over de verruiming van de fiscale autonomie van de deelstaten. Van den Brande liet uitschijnen dat premier Dehaene niet van plan was de kwestie op de agenda van het Overlegcomité te zetten.

In de begroting van de Franse Gemeenschap voor 1999, die Onkelinx op 19 mei voorstelde, had de gemeenschapsregering 2,5 miljard frank extra ingeschreven als verwachte opbrengst van de herziening van de Financieringswet. Omdat er twijfel bestond over de daadwerkelijke ontvangst, kreeg het geld geen bestemming en werd het in een egalisatiefonds ondergebracht. Onkelinx riep die dag Dehaene andermaal op overleg over de herziening van de Financieringswet op gang te brengen.

De eerste minister werd op 1 juli in de Kamer over de zaak geïnterpelleerd. Hij antwoordde dat de regering naar aanleiding van de opmaak van de begroting voor 1999 met de Vlaamse en de Franse Gemeenschap overleg zou plegen over hun onderwijsmiddelen.

Na het parlementair reces richtte Dehaene in de schoot van het Overlegcomité een werkgroep op om de kwestie uit te diepen. Tegen de afspraak in, legde de Vlaamse regering op de vergadering van de werkgroep van 23 november haar leerlingengegevens niet voor. Zij schreef dat toe aan de aan gang zijnde verhuizing van het Onderwijsdepartement. Op de vergadering van het Overlegcomité van 2 december laakte Onkelinx de Vlaamse "vertragingsmanoeuvres". Premier Dehaene beloofde het overleg te versnellen, maar in 1998 werd geen vordering gemaakt.

In april veroorzaakte een wetsvoorstel van SP-kamerlid Dirk van der Maelen over een verstrenging van de wet op de wapenhandel uit 1991 een korte communautaire opstoot. *Le Matin* berichtte op 15 april dat de Waalse minister-president, Robert Collignon, die op bezoek was in Brazilië, elke poging om de uitvoer van Waalse wapens verder aan banden te leggen als een "casus belli" beschouwde. Op 16 april nam Collignon ook een wetsontwerp op de korrel van de ministers Vande Lanotte (Binnenlandse Zaken) en De Clerck (Justitie), om het particuliere wapenbezit en de verkoop van wapens strikter te reglementeren. Hij had het over "Vlaamse wetsontwerpen die FN zowat de helft van zijn klanten kunnen doen verliezen". Aan Vlaamse zijde werd verbolgen gereageerd op de uitlatingen van Collignon. Staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking Réginald Moreels noemde ze een "dolksteek in de rug".

Premier Dehaene en SP-voorzitter Tobback spraken de daaropvolgende dagen sussende taal. Zij wezen erop, dat het voorstel van der Maelen maar een van de vele wetsvoorstellen was die over die materie waren ingediend, onder meer ook door de PSC, en dat ze samen behandeld zouden worden. Op 14 mei besliste

een meerderheid in de kamercommissie voor Buitenlandse Zaken die wetsvoorstellen dringend te behandelen. Toch begon de bespreking pas na het reces, op 10 november. De meerderheidspartijen beslisten die dag de voorstellen naar een subcommissie te verwijzen en over de problematiek van de legale en illegale wapenhandel een reeks hoorzittingen te houden. Daarmee verdween de kwestie van de politieke agenda.

Een felle uitval naar Vlaanderen van minister-president Robert Collignon, tijdens een toespraak op de 'Fêtes de Wallonie' in Namen (19 september), lokte 's anderendaags een even scherpe reactie uit van zijn Vlaamse ambtgenoot, Van den Brande. Collignon hekelde het beleid van de Vlaamse regering in de Rand, het verzet in Vlaanderen tegen het EU-kiesrecht en het zogenaamde repressiedecreet. In zijn reactie had Van den Brande het over de marxistische ideologie die doorweegt in het Waalse beleid en de hoge werkloosheid in Wallonië. Hij greep de uitval van Collignon aan om te pleiten voor een verdere staatshervorming. Van den Brande reageerde via de televisie. Dat daarbij beelden werden getoond van zijn hond met een 'Waalse Haan' - in feite een namaakkip - in de muil, zette dan weer kwaad bloed in het Waalse kamp.

Andere bronnen van communautaire wrijving waren de geplande bouw van een verbrandingsoven in de Vlaamse randgemeente Drogenbos, op de grens met Brussel, waartegen de Brusselse gewestregering verzet aantekende bij de Raad van State en de Europese Commissie, en het nieuwe frequentieplan voor de lokale radio's van de Franse Gemeenschap dat in botsing kwam met het nieuwe Vlaamse plan en Vlaamse lokale radio's met een zwakker zendvermogen bedreigde. Bemiddeling van het Belgisch Instituut voor Post en Telecommunicatie leidde in 1998 niet tot een oplossing.

(Voor de communautaire aspecten van het 'repressiedecreet', zie het artikel 'Overzicht van het Vlaams politiek gebeuren in 1998').

VII. Het Agusta-Dassault-proces

A. *De opheffing van de parlementaire onschendbaarheid van Guy Spitaels*

Op 6 januari kwam de commissie voor Vervolgen van het Waals Parlement bijeen om zich te beraden over het verzoek van procureur-generaal Eliane Liekendael van het Hof van Cassatie de parlementaire onschendbaarheid van Guy Spitaels op te heffen.

Spitaels had op 27 februari 1997 ontslag genomen als voorzitter van het Waals Parlement, nadat zijn onschendbaarheid gedeeltelijk en tijdelijk was opgeheven, met het oog op zijn ondervraging over de Dassault-smeergeldaffaire. Begin 1997 was duidelijk geworden dat niet alleen de SP maar ook de PS geld had gekregen van de Franse vliegtuigbouwer die in 1989 het contract had binnengehaald voor de modernisering van de F16-toestellen van de Belgische Luchtmacht. Bezwarende verklaringen van zijn oud-medewerker François Piroot als zou hij op de hoogte zijn geweest van de gift van Dassault, hadden Spitaels in een lastig parket gebracht. Op 5 december 1997 had hij toegegeven als PS-voorzitter in 1989 een bankrekening in Luxemburg te hebben laten openen om 'zwart' partijgeld op te parkeren, waarvan hij naar eigen zeggen de oorsprong niet kende.

De commissie voor Vervolgen van het Waals Parlement hoorde op 6 januari 1998 zowel Liekendael als Spitaels. Tot veler verrassing stemde zij, met een tweederde meerderheid (PS en PSC) in met het verzoek van Spitaels het volledige dos-

sier te kunnen inzien, daar twee maanden de tijd voor te krijgen en de onderzaging in de commissie van het openbaar ministerie te mogen bijwonen. De commissie week daarmee af van de procedure die de diverse parlementen tot dan toe hadden gevolgd bij de behandeling van verzoeken tot opheffing van de immuniteit. De verdediging van Spitaels had aangevoerd dat de commissie en het Waals Parlement als een raadkamer moeten worden beschouwd en had daarom de inzage in het volledige dossier geëist.

Op 9 januari kwam de commissie voor Vervolgen van het Parlement van de Franse Gemeenschap bijeen, die een gelijkaardig verzoek tot opheffing van Spitaels' onschendbaarheid had ontvangen. Tijdens de vergadering deelde commissievoorzitter Anne-Marie Corbisier (PSC) mee dat zij na rijp beraad beslist had ontslag te nemen uit de commissie. Zij voerde onder meer aan dat zij niet de tijd had om het 130.000 bladzijden tellende dossier te bestuderen. De oppositie zag in haar ontslag een politiek manoeuvre om het commissievoorzitterschap toe te kennen aan Henri Mouton (PS), die al de commissie voor Vervolgen in het Waals Parlement voorzat.

Het Hof van Cassatie dagvaardde op 20 januari twaalf verdachten voor het Agusta-Dassault-proces, dat op 2 september zou beginnen. Het ging om de industriëlen Serge Dassault (Dassault) en Rafaello Teti (Agusta), de oud-ministers Willy Claes (SP) en Guy Coëme (PS), de SP-medewerkers Etienne Mangé, Luc Wallyn en Johan Delanghe, de PS-medewerkers François Piro, Merry Hermanus, Jean-Louis Mazy en André Bastien, en zakenadvocaat Alfons Puelinckx. Zij werden beschuldigd van schriefvervalsing en corruptie bij de toekenning van legerbestellingen aan de Italiaanse helikopterbouwer Agusta en/of de Franse vliegtuigconstructeur Dassault.

In de commissie voor Vervolgen van het Parlement van de Franse Gemeenschap kwam het op 21 januari tot een hoog oplopende ruzie tussen de meerderheid en de oppositie over de verklaring van Marcel Cheron (Ecolo), als zouden de PS en de PSC overeengekomen zijn de onschendbaarheid van Spitaels niet op te heffen. De voorzitters van de twee regeringspartijen spraken dat ten stelligste tegen. Als gevolg van het incident nam André Antoine, de plaatsvervanger van Corbisier, eveneens ontslag uit de commissie. Hij werd vervangen door Dominique Harmel.

Op 4 februari werd de commissie het eindelijk eens over de procedure die zij zou volgen. Opvallend was dat zij besliste, anders dan in het Waals Parlement, geen confrontatie te houden tussen Spitaels en Liekendael. De commissie nam die beslissing met drie stemmen (PS) tegen vier (PSC, PRL-FDF en Ecolo).

Op 3 maart adviseerde de commissie de onschendbaarheid van Spitaels op te heffen in zowel de Dassault- als de Agusta-affaire; de drie PS-leden stemden tegen. Het Parlement van de Franse Gemeenschap volgde het advies en stemde op 11 maart met een ruime meerderheid (56 ja, 27 neen en 9 onthoudingen) in met de opheffing van de immuniteit.

Vijf dagen later, op 16 maart, begon de commissie voor Vervolgen van het Waals Parlement haar werkzaamheden. Op 19 maart adviseerde zij de onschendbaarheid van Spitaels op te heffen, maar enkel voor de Dassault-affaire. Het voorstel dat ook voor de Agusta-zaak te doen, werd verworpen bij staking van stemmen; er waren vier voorstanders (twee PRL-FDF, één Ecolo en één PSC) en vier tegenstanders (drie PS en één PSC), terwijl de derde PSC'er zich onthield. Het Waals Parlement volgde op 25 maart het advies niet helemaal, want het stemde

ook in met de opheffing van de onschendbaarheid van Spitaels in de Agusta-affaire.

Meteen na de opheffing van zijn immuniteit werd Spitaels gedagvaard om op 2 september eveneens voor het Hof van Cassatie te verschijnen.

De kamer van inbeschuldigingstelling in Luik wees op 2 april het verzet af van Johan Delanghe en Etienne Mangé tegen de overheveling van het Agusta-Dassault-dossier van onderzoeksrechter Véronique AnCIA naar het Hof van Cassatie. Zij hadden aangevoerd dat de rechten van de verdediging werden geschonden omdat zij, door samen met ministers voor Cassatie berecht te worden, niet in beroep zouden kunnen gaan.

Op 17 juni schreef het weekblad *Knack* dat Alfons Puelinckx aan het Hof van Cassatie bewijzen had doorgespeeld dat ook andere partijen dan de SP en de PS smeergeld hebben gekregen van de Franse vliegtuigconstructeur Dassault. Via een Zwitserse rekening zou ook geld naar de PSC en 'misschien ook' naar de CVP zijn gegaan. In de pers was eerder al geschreven dat het Hof van Cassatie sinds 6 mei 1997 een onderzoek voerde naar de rol die oud-minister Melchior Wathelet (PSC) in de Agusta- en Dassault-affaires zou hebben gespeeld. Oud-PSC-voorzitter Gérard Deprez zei op 17 juni aan de RTBF-radio dat zijn partij geen geld van Dassault had gekregen. In het VRT-programma 'De zevende dag' zei procureur-generaal Liekendael op 21 juni niet uit te sluiten dat er een tweede Dassault-proces tegen Franstalige christen-democraten zou komen.

Op 29 juni wees de kamer van inbeschuldigingstelling van Luik, zoals ze dat eerder voor Mangé en Delanghe had gedaan, het verzet van Alfons Puelinckx en Luc Wallyn tegen hun verwijzing naar het Hof van Cassatie af.

In Rome overleed op 22 augustus Raffaello Teti (73), een van de dertien verdachten die door het Hof van Cassatie gedagvaard was, aan de gevolgen van een hartaanval.

B. *Cassatie spreekt strenge straffen uit*

Onder grote mediabelangstelling, ook uit het buitenland, begon op 2 september voor het Hof van Cassatie het Agusta-Dassault-proces met een inleidende uitzetting van procureur-generaal Liekendael, waarin zij verslag uitbracht over beide dossiers. Voorzitter Marc Lahousse verwees alle procedurekwesties naar de tweede procesdag.

Mr. Leo Martens, de verdediger van Johan Delanghe, eiste op 3 september dat het proces, conform de taalwetgeving, in het Nederlands zou worden gevoerd omdat de meeste beklaagden Nederlandstalig waren. Het Hof besliste diezelfde dag niet op die eis in te gaan en het proces in het Frans voort te zetten. De advocaten kregen wel de toestemming om in het Nederlands te pleiten.

Andere procedurele bezwaren die de verdediging opwierp, betroffen vooral de bevoegdheid van het Hof van Cassatie. In haar 'mercuriale' bij de opening van het gerechtelijk jaar, op 1 september, had Liekendael daarop geanticipeerd en gewezen op de voordelen van de bijzondere strafrechtsprocedure voor (gewezen) ministers. Op 7 september werd het proces geschorst om het Hof in staat te stellen de procedurekwesties te onderzoeken.

In hun tussenarrest veegden de vijftien raadsheren op 16 september zo goed als alle bezwaren van tafel. Alleen op een paar ondergeschikte punten kreeg de verdediging genoegdoening. Uitvoeriger dan in het Uniop-arrest toonde het Hof

van Cassatie aan dat het, bij ontstentenis van een wettelijke regeling, bevoegd is de procedure voor het strafrechtelijk onderzoek tegen (gewezen) ministers vast te stellen.

Op 17 september kon het Hof van Cassatie beginnen met het eigenlijke onderzoek van het Agusta-dossier. Een centrale vraag daarin was het tijdstip waarop de SP-leiding voor het eerst over de Agusta-gift hoorde. Luc Wallyn, de toenmalige adjunct-secretaris-generaal van de SP, verklaarde op 18 september dat hij, samen met Puelinckx, op 13 oktober 1988 van Agusta-topman Enrico Guerra de bevestiging kreeg dat het bedrijf een gift wilde doen aan de SP, en dat Etienne Mangé, die toen penningmeester was van de partij, hooguit drie weken later te kennen gaf dat de SP de gift zou aanvaarden. De SP-top beweerde pas op 19 januari 1989, na de ondertekening van het contract (19 december 1988), voor het eerst van de schenking te hebben gehoord. Mangé had tijdens het onderzoek eerst gezegd dat hij over de gift had gesproken met Van Miert, die tot eind 1988 SP-voorzitter was, maar had die verklaring enkele dagen later gewijzigd en gezegd dat het tegenover Vandenbroucke was dat hij de gift ter sprake had gebracht.

Vanaf 28 september werd het Dassault-dossier behandeld. Oud-premier Wilfried Martens en eerste minister Jean-Luc Dehaene, die de verdediging eerst als getuigen wilde laten oproepen, zeiden in een schriftelijke verklaring dat het contract voor de modernisering van de F16-toestellen op rechtmatige wijze naar Dassault was gegaan.

Op een vraag van voorzitter Lahousse antwoordde procureur-generaal Liekendael op 1 oktober dat de oud-SP-voorzitters Karel van Miert, Frank Vandenbroucke en Louis Tobback, die als getuige zouden worden opgeroepen, onder ede zouden kunnen worden verhoord. Daarmee maakte zij duidelijk dat Van Miert en Tobback buiten vervolging waren gesteld, anders zouden zij niet onder ede kunnen getuigen. Voor Vandenbroucke was er volgens Liekendael een 'klein probleem' omdat er nog een onderzoek liep naar schrijftvervalsing - een bedrag van 5 miljoen frank was niet in de boekhouding opgenomen -, maar zij liet verstaan dat de kans op vervolging eerder klein was.

Op 6 oktober zei financieel expert Olivier Deblinde dat hij niet de volledige bestemming had kunnen achterhalen van de 111 miljoen frank Agusta- en Dassault-geld dat op rekeningen van Wallyn was terechtgekomen. Meer bepaald van een bedrag van 28 miljoen frank was niet duidelijk wie de beneficiant(en) was (waren).

De drie gewezen SP-voorzitters, Van Miert, Tobback en Vandenbroucke, bevestigden tijdens hun getuigenis op 9 oktober hun vroegere verklaringen. Van Miert zei als voorzitter nooit van de Agusta-gift te hebben gehoord. Tobback en Vandenbroucke zeiden dat Mangé hun op 19 januari 1989 over de gift had gesproken.

In hun rekwisitoor haalden Liekendael en eerste advocaat-generaal Jean du Jardin op 13 oktober ongemeen scherp uit naar de gewezen ministers Claes, Coëme en Spitaels. Zij zeiden dat de drie in een vroeg stadium op de hoogte waren van het smeergeldaanbod voor hun partij. "Corruptie valt moeilijk te bewijzen, maar er zijn te veel toevalligheden om nog toevallig te zijn", zei Du Jardin. Liekendael zei niet te twijfelen aan de schuld van de drie verdachten, behalve wat de aanklacht van schrijftvervalsing door Claes in het Dassault-dossier betrof. Op dat punt vroeg ze de vrijspraak.

Op 14 oktober volgde het rekwisitoor tegen de negen andere beklaagden. Ook zij waren volgens het openbaar ministerie allen schuldig, zij het niet in gelijke

mate. Du Jardin was vrij mild voor Hermanus, Mazy en Pirot wat het Agusta-dossier betrof en voor Mangé in de Dassault-zaak. De drie toenmalige kabinetsmedewerkers Delanghe, Bastien en Mazy hebben daarentegen een essentiële rol gespeeld in de beide corruptiezaken. Aan het eind van haar rekwisitoor vroeg Liekendael de twaalf verdachten te veroordelen wegens corruptie, maar eiste zij geen effectieve gevangenisstraffen. Dat aan het eind van de jaren tachtig er geen wettelijke regeling was voor de partijfinanciering en alle partijen wanhopig op zoek waren naar geld, was volgens haar een verklaring, maar geen rechtvaardiging van de feiten, die hoogstens als verzachtende omstandigheid kon worden ingeroepen. De nevenstraffen, zoals ontzetting uit de burgerlijke en politieke rechten, zouden daarom wél effectief moeten worden uitgesproken.

In de daaropvolgende weken kwam de verdediging aan het woord. Op 5 november berichtte *Het Laatste Nieuws* dat op de pc van Etienne Mangé een ontwerpbrief was gevonden die geschreven was door zijn echtgenote, die enkele dagen voordien zelfmoord had gepleegd. Uit de brief zou blijken dat Mangé op eigen houtje had gehandeld toen hij Wallyn en Puelinckx de toestemming gaf van Agusta 51 miljoen frank te aanvaarden voor de SP.

Bij monde van mr. Marc de Kock, zijn verdediger, wijzigde Luc Wallyn op 10 november een eerdere verklaring en zei hij de "persoonlijke overtuiging" te hebben dat Mangé pas op 19 januari 1989 de SP-top over de Agusta-gift informeerde. Hij baseerde zich daarvoor op de "zeer rigoureuze morele principes" van Vandenbroucke, die niet te rijmen waren met het vermoeden dat die zou hebben gelogen, en op de brief van mevrouw Mangé.

Op de laatste dag van de debatten, op 17 november, vroeg Willy Claes dat het Hof van Cassatie "mij en mijn familie in mijn eer herstelt, die volkomen ten onrechte werd aangetast, zwaar werd aangevreten", zodat "vooral mijn kinderen en kleinkinderen met opgeheven hoofd door het leven kunnen gaan, waardoor zij niet langer het voorwerp kunnen uitmaken van spot en vernedering, die zij onder geen beding verdienen".

Op 23 december wees het Hof van Cassatie zijn arrest, dat algemeen als 'zwaar' werd bestempeld. Het sprak volgende straffen uit (de veroordeelden zijn alfabetisch gerangschikt):

- André Bastien, gewezen kabinetschef van Guy Coëme: zes maanden voorwaardelijke gevangenisstraf en een boete van 6.000 frank wegens valsheid in geschrifte en passieve corruptie in de Dassault-zaak;
- minister van Staat Willy Claes, gewezen vice-premier en minister van Economische Zaken: drie jaar voorwaardelijke gevangenisstraf, een boete van 60.000 frank en vijf jaar ontzetting uit de burgerlijke en politieke rechten wegens passieve corruptie in de Agusta- en de Dassault-zaak;
- Guy Coëme, gewezen minister van Landsverdediging: twee jaar voorwaardelijke gevangenisstraf, een boete van 60.000 frank en vijf jaar ontzetting uit de burgerlijke en politieke rechten wegens valsheid in geschrifte en passieve corruptie in de Dassault-zaak;
- Serge Dassault: twee jaar voorwaardelijke gevangenisstraf en een boete van 60.000 frank wegens actieve corruptie in de Dassault-zaak;
- Johan Delanghe, gewezen kabinetschef van Willy Claes: 18 maanden voorwaardelijke gevangenisstraf, een boete van 60.000 frank en vijf jaar ontzetting uit de burgerlijke en politieke rechten wegens valsheid in geschrifte in de Dassault-zaak en passieve corruptie in de Agusta- en de Dassault-zaak;

- Merry Hermanus, gewezen medewerker van verscheidene PS-ministers: één jaar voorwaardelijke gevangenisstraf, een boete van 30.000 frank en vijf jaar ontzetting uit de burgerlijke en politieke rechten wegens passieve corruptie in de Dassault-zaak;
- Jean-Louis Mazy, gewezen adjunct-kabinetschef van Guy Coëme: zes maanden voorwaardelijke gevangenisstraf en een boete van 6.000 frank wegens valsheid in geschrifte en passieve corruptie in de Dassault-zaak;
- Etienne Mangé, gewezen penningmeester van de SP: één jaar voorwaardelijke gevangenisstraf, een boete van 30.000 frank en vijf jaar ontzetting uit de burgerlijke en politieke rechten wegens passieve corruptie in de Agusta- en de Dassault-zaak;
- François Pirot, naaste medewerker van Guy Spitaels: drie maanden voorwaardelijke gevangenisstraf en een boete van 6.000 frank wegens passieve corruptie in de Dassault-zaak;
- Alfons Puelinckx, zakenadvocaat: twee jaar voorwaardelijke gevangenisstraf, een boete van 60.000 frank en vijf jaar ontzetting uit de burgerlijke en politieke rechten wegens valsheid in geschrifte in de Dassault-zaak en actieve corruptie in de Agusta- en de Dassault-zaak;
- Guy Spitaels, gewezen voorzitter van de PS: twee jaar voorwaardelijke gevangenisstraf, een boete van 60.000 frank en vijf jaar ontzetting uit de burgerlijke en politieke rechten wegens passieve corruptie in de Dassault-zaak;
- Luc Wallyn, gewezen adjunct-nationaal secretaris van de SP: twee jaar voorwaardelijke gevangenisstraf, een boete van 60.000 frank en vijf jaar ontzetting uit de burgerlijke en politieke rechten wegens valsheid in geschrifte in de Agusta-zaak en passieve corruptie in de Agusta- en de Dassault-zaak.

Willy Claes, Johan Delanghe, Etienne Mangé en Luc Wallyn werden ertoe veroordeeld het Agusta- en Dassault-geld (ongeveer 111 miljoen frank) terug te betalen. Guy Coëme, André Bastien, Jean-Louis Mazy, Merry Hermanus, François Pirot en Guy Spitaels werden tot de terugbetaling van het Dassault-geld (49.376.250 frank, waarvan al 4 miljoen door het gerecht in beslag was genomen) veroordeeld. De twaalf veroordeelden moesten samen 60% van de gerechtskosten (21 miljoen frank) betalen.

SP-voorzitter Fred Erdman deelde op 24 december mee dat de SP voor Claes, Delanghe en Mangé het deel (voor ieder bijna 28 miljoen frank) van het geconfisqueerde smeergeld zou terugbetalen.

De vijf Vlaamse veroordeelden, Claes, Mangé, Wallyn, Delanghe en Puelinckx, tekenden bij het Hof van Cassatie beroep aan wegens vormfouten, om zo de mogelijkheid open te houden later een klacht in te dienen bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Door het cassatieberoep werd het arrest opgeschort.

VIII. Het buitenlands en het defensiebeleid

A. *Buitenlandse politiek*

Congo-Zaire - Een reeks kleine incidenten verkoelde in de lente de op zich al moeilijke betrekkingen tussen Brussel en het Kabila-regime in Kinshasa. Het ging om onder meer de verbanning van oppositieleider Etienne Tshikedi, de ontbinding van de mensenrechtenorganisatie Azadho en de beschuldiging door de Congolese staatstelevisie dat België een 'terroristische staat' is na een rel rond ver-

meende wapensmokkel door drie Belgische diplomaten op het consulaat in Lubumbashi. Buitenlandse Zaken zei dat de wapens die begin april op het consulaat waren gevonden, toebehoorden aan Belgische militairen die in het voorjaar 1997 naar Lubumbashi waren gestuurd om er de veiligheid van de Belgen te verzekeren en daar, na de machtsovername door president Kabila, op bevel van de nieuwe machthebbers in het consulaat waren achtergelaten. In de kamercommissie voor Buitenlandse Zaken zei minister van Buitenlandse Zaken Eric Derycke op 21 april dat er in die omstandigheden van een hervatting van de directe bilaterale ontwikkelingssamenwerking geen sprake kon zijn.

Begin juni reisde Yves Haesendonck, de kabinetschef van Derycke, naar Kinshasa om de houding van het Kabila-regime te peilen. Hij had er gesprekken met verschillende Congolese ministers, die bijdroegen tot een zekere ontspanning in de bilaterale relaties.

In augustus brak in Congo een opstand uit tegen het regime van Kabila. De regering stuurde de Belgische Luchtmacht naar Kinshasa om, nadat de commerciële luchtvaartmaatschappijen niet langer op de Congolese hoofdstad vlogen, met enkele Airbus-vluchten honderden Belgen en andere buitenlanders te evacueren. De regering nam in de burgeroorlog een neutrale houding aan en onderhield contacten met alle betrokken partijen.

In dat kader bracht president Kabila van 24 tot 26 november, op diens verzoek, een werkbezoek aan Brussel. Het Congolese staatshoofd werd vrij koel ontvangen door onder anderen koning Albert, premier Dehaene en minister van Buitenlandse Zaken Derycke. Het viel op dat de Belgische vorst, althans in het publiek, niet de hand van Kabila drukte. Volgens Derycke was aan Kabila gevraagd een einde te maken aan de "totaal onaanvaardbare schendingen van de mensenrechten en de oproepen tot mensenhaat". Kabila, die niet de verhoopte toezegging van politieke en financiële steun had gekregen, reisde op 26 november duidelijk misnoegd naar Parijs door.

Rwanda - Drie weken na de Senaat, besprak de Kamer van Volksvertegenwoordigers op 7 januari het rapport van de bijzondere senaatscommissie die de moord (7 april 1994) op tien Belgische blauwhelmen in Rwanda had onderzocht. Premier Dehaene had zich in de Senaat verontschuldigd voor de gebrekkige manier waarop de familieleden van de vermoorde para's waren opgevangen en behandeld. Ook in de Kamer weigerde hij in te gaan op het verzoek van de oppositie te erkennen dat de toenmalige, door hem geleide regering ernstige inschattingsfouten had gemaakt, zowel bij het uitsturen van de para's als bij de beslissing ze terug te trekken. Dehaene betreurde wel de verklaringen van gemeenschaps senator Leo Delcroix (CVP). Delcroix, die in 1994 minister van Landsverdediging was, had na de publicatie van het Rwanda-rapport gezegd er niet over te denken ontslag te nemen wegens feiten die zich een jaar voor zijn verkiezing tot lid van het Vlaams Parlement hadden voorgedaan en had, als lid van het Vlaams Parlement, de Franstaligen het recht ontzegd uitspraken te doen over zijn politiek mandaat. De premier deelde mee dat de regering beslist had 7 april uit te roepen tot officiële herdenkingsdag voor de Belgische soldaten die tijdens vredesoperaties zijn omgekomen.

In uitvoering van de aanbevelingen van de Rwanda-commissie keurde de regering op 23 januari een nota goed over de Belgische deelname aan vredesoperaties van de VN en de OVSE. Volgens de nota zal België maar deelnemen aan vredesoperaties na "zorgvuldig beraad" en als er een mandaat bestaat dat "een duidelijke omschrijving geeft van realistische en coherente militaire doelstellingen".

gen". De Belgische deelname werd voorts afhankelijk gemaakt van "de uitgedrukte internationale solidariteit", de "geloofwaardigheid van de operatie en de partners" en de "spreiding van de verantwoordelijkheid, de risico's en de financiële lasten tussen de lidstaten".

In de nota staat voorts dat de ingezette troepen over voldoende middelen moeten beschikken, dat er nood is aan een efficiënte bevels- en controlestructuur en duidelijke 'rules of engagement', dat deelname aan een actie in de tijd begrensd moet zijn en dat er in een 'worst case'-scenario moet worden voorzien. In verband met operaties in Afrika zegt de nota onder meer: "België hoort geen gevechtstroepen op het terrein te sturen naar landen waarmee we koloniale banden hebben. Dat sluit niet elke deelname aan een vredesoperatie in die landen uit. Een Belgische deelname moet ter overweging kunnen worden genomen in de vorm van steun - op logistiek vlak of met communicatiemiddelen - voor de vredesoperaties".

Paul Kagame, de vice-president, minister van Defensie en 'sterke man' van Rwanda, bracht op 20 en 21 januari een werkbezoek aan Brussel. Hij werd ontvangen door onder anderen koning Albert en premier Dehaene. Het was het eerste officiële contact tussen Brussel en Kigali sinds de moord op de para's.

Op 17 maart vertrok een rogatoire commissie onder leiding van onderzoeksrechter Damien Vandermeersch naar Arusha, waar het Rwanda-tribunaal zetelde, om dertien gedetineerden te ondervragen. De zending paste in het onderzoek naar de moord op de tien Belgische blauwhelmen en op drie coöperanten van de organisatie Nord-Sud uit Bergen, en de daarmee verbonden verduistering van ontwikkelingssteun. De commissie keerde onverrichter zake terug, nadat de dertien op raad van hun advocaten weigerden met Vandermeersch te praten.

Drie Belgische officieren die "faalden" in de voorkoming van de moord op de blauwhelmen, kolonel Dewez en de majoors Choffray en Maggen, werden in oktober van hun bevelvoering ontheven. De generale staf van de Belgische krijgsmacht werd in een vertrouwelijk rapport van stafchef Willy Herteleer, dat minister van Landsverdediging Poncelet op 7 december overhandigde aan senaatsvoorzitter Frank Swaelen en de volgende dag uitlekte in *De Morgen*, vrijgepleit van fouten. In een begeleidende brief steunde Poncelet de aanbeveling van Herteleer, dat er geen sancties moesten worden genomen tegen de top van de generale staf, die geen "grove fouten" kan worden verweten. De Rwanda-commissie had in haar rapport nochtans felle kritiek geuit op de "gebrekkige werking" van de generale staf en daar vier officieren hoofdelijk verantwoordelijk voor gesteld.

Het rapport lokte scherpe afwijzende reacties uit van leden van de intussen ontbonden bijzondere senaatscommissie. Guy Verhofstadt (VLD), die verslaggever was geweest, zei dat het rapport van Herteleer op alle cruciale punten in strijd was met de bevindingen van de onderzoekscommissie. Hij kondigde op 15 december aan een resolutie te zullen indienen om minister Poncelet te dwingen alsnog sancties te nemen.

Burundi - Tijdens een bezoek aan Bujumbura (29 juli-2 augustus) kondigde staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking Réginald Moreels aan, dat België de officiële ontwikkelingshulp aan Burundi gedeeltelijk zou hervatten, als signaal dat Brussel het vredesproces en de dialoog tussen Tutsi en Hutu steunt. In Brussel floot minister van Buitenlandse Zaken Eric Derycke de staatssecretaris terug. Een hervatting van de structurele samenwerking "moet het voorwerp uitmaken van een regeringsbeslissing, mede op basis van overleg met de internationale partners van België", zei hij. Derycke zei dat een hervatting van de struc-

turele hulp beschouwd kon worden "als een vorm van politieke steun aan president Buyoya op een ogenblik dat de onderhandelingen nog lopen".

Het incident tussen de twee regeringsleden werd op 4 september bijgelegd. Na het kabinetsberaad verspreidde de regering een mededeling waarin de Belgische ontwikkelingsamenwerking met Burundi "in het kader van de inspanningen van de internationale gemeenschap" gesitueerd werd. Verwijzend naar afspraken die op 19-20 augustus in Ottawa werden gemaakt, zei de regering dat België bereid was "met verruimde humanitaire hulp het Burundese vredesproces (te) steunen", maar dat bilaterale samenwerking pas kon als alle deelnemers van het Arusha-vredesproces de legitimiteit van de Burundese regering zouden erkennen.

(Ex-)Joegoslavië - Op 29 maart werd in het Koning Boudewijnstadion in Brussel hulde gebracht aan de ruim achtduizend Belgische militairen die sinds 1992 hadden deelgenomen aan opdrachten op het grondgebied van het voormalige Joegoslavië en van wie er zeven om het leven waren gekomen. Eind juli verloor bij een ongeval in Bosnië een achtste soldaat het leven.

De ministerraad besliste op 2 april een infanteriebataljon van 500 man ter beschikking te stellen van de post-SFOR-vredesmacht van de NAVO, om vanaf 15 juli in Bosnië toe te zien op de naleving van de vredesakkoorden van Dayton. Op 9 oktober stemde de regering in met de Belgische deelname aan een mogelijke NAVO-luchtoperatie in Kosovo. De actie, die bedoeld was om president Slobodan Milosevic van (Klein-)Joegoslavië ertoe te brengen zich naar de VN-resoluties over Kosovo te schikken, ging na diens positieve reactie uiteindelijk niet door. Op 10 december ging de ministerraad akkoord met de Belgische deelname aan de Kosovo Verification Mission, een Europese zending die vanaf begin 1999 zou toezien op de naleving van het wankel vredesakkoord tussen Milosevic en de opstandige, door etnische Albanezen bewoonde provincie Kosovo.

ABOS - Jan Gijsen, die in oktober 1996 belast was met de hervorming van het Algemeen Bestuur voor Ontwikkelingssamenwerking (ABOS), nam op 6 april ontslag, zes maanden voor zijn opdracht ten einde liep. Officieel deed hij dat uit "medische voorzorgsredenen", maar in de pers werd melding gemaakt van spanningen met het kabinet van staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking Moreels. Hij werd als bijzonder commissaris van het ABOS op 30 april opgevolgd door de diplomaat Marc van Craen.

De Kamer van Volksvertegenwoordigers stemde op 16 december, nadat de Senaat de teksten had geëvoceerd en gewijzigd, definitief in met de twee wetsontwerpen die de uitvoering van de ontwikkelingssamenwerking weghalen bij het ABOS en toevertrouwen aan de naamloze vennootschap van publiek recht Belgische Technische Coöperatie (BTC). De wet van 21 december 1998 tot oprichting van de 'Belgische Technische Coöperatie' in de vorm van een vennootschap van publiek recht en de wet van 21 december 1998 betreffende de oprichting van de 'Belgische Technische Coöperatie' in de vorm van een vennootschap van publiek recht (over het contractueel karakter van de beheersovereenkomst die de overheid met de BTC sluit) verschenen op 30 december 1998 in het *Belgisch Staatsblad* (derde uitgave).

In 1998 gaf België 32,5 miljard frank uit aan ontwikkelingssamenwerking, of 0,36% van het bruto binnenlands product. Dat was 5 miljard frank meer dan in 1997, toen de ontwikkelingshulp een historisch dieptepunt had bereikt.

IJzeren Rijn - Op 29 juni begonnen tussen België, Nederland en Duitsland nieuwe onderhandelingen over de heropening en modernisering van de IJzeren Rijn, de spoorverbinding tussen de haven van Antwerpen en het Ruhrgebied die door Nederland loopt. Antwerpen drong al lang op de heringebruikname van de spoorlijn aan. België verdedigde de modernisering van het 'historisch' traject, maar omdat dit door een stiltegebied loopt, stelde Nederland een omweg via het noordelijker gelegen Venlo voor.

B. Landsverdediging

In uitvoering van het investeringsplan 1997-1999 maakte de regering in 1998 geld vrij voor de 'engineeringfase' van de bouw van vier kustmijnenvegers (220 miljoen frank), de modernisering van de laatste achttien (van in totaal 90) F16-gevechtsvliegtuigen (1,32 miljard frank) en de aankoop van een nieuw antitankstelsel voor de Landmacht, ter vervanging van de Milan-raketten (6,3 miljard frank). Op 10 december stemde de regering in met de aankoop van achttien onbemande Hunter-verkenningsvliegtuigen, een contract ter waarde van 2,5 miljard frank.

Bij de opmaak van de rijksbegroting voor 1999 werd het budget van Landsverdediging, dat sinds 1993 bevroren was op 98 miljard frank, met 500 miljoen frank verhoogd. Daarnaast kon Landsverdediging rekenen op uitzonderlijke inkomsten, zoals de opbrengst van de verkoop van overtollig materiaal (3,1 miljard frank) en militaire domeinen (340 miljoen frank), en de terugbetaling door de VN van kosten van buitenlandse opdrachten (500 miljoen frank).

De afvloeiingsmaatregelen die de regering in 1997 had genomen om het personeelsbestand te verminderen, hadden resultaat. Eind 1998 telde het leger 42.850 militairen, iets meer dan er volgens het herstructureringsplan (1994) nog mochten zijn (42.500). Het aantal burgers lag met 3.200 onder de norm van het herstructureringsplan (4.850). Problematisch bleven het hoge aantal onderofficieren (bijna 18.000, terwijl het streefcijfer 15.000 was) en de ondervertegenwoordiging van Vlamingen bij de vrijwilligers (51%, terwijl 60% de norm is). Om de taalverhouding bij te sturen, zouden in 1999, zoals in 1998, 70% van de 1.265 vacatures voor beroepsvrijwilliger en kortetermijnvrijwilligers voor Vlamingen worden voorbehouden.

Minister van Landsverdediging Jean-Poncelet werkte aan een nieuw concept voor de legerreserve, maar legde het, hoewel hij dat in het vooruitzicht had gesteld, nog niet aan de ministerraad ter goedkeuring voor. Het nieuwe concept was nodig als gevolg van de afschaffing van de dienstplicht. De reserve zou bestaan uit ex-militairen, ex-kortetermijnvrijwilligers, vrijwilligers (vanaf 18 jaar) en 14.000 dienstplichtigen van de lichten 1991-1993, die echter maar tot 2005 zouden kunnen worden opgeroepen.

De kamercommissie voor Landsverdediging vond in het verslagjaar nog geen overeenstemming over de besluiten van het 'nationaal legerdebat' dat zij op initiatief van minister van Landsverdediging Jean-Pol Poncelet had gehouden. De commissie zou op 7 oktober over een ontwerp van syntheserapport stemmen, maar tijdens een vrij chaotische vergadering werden dermate veel opmerkingen geformuleerd, dat besloten werd dat elke fractie amendementen kon indienen en een nieuw rapport zou worden geschreven. Vooral de Vlaamse socialisten kantten zich tegen de verhoging van het defensiebudget waar het ontwerp rapport een lans voor brak.

In maart begon 'Vision 2015', een 'strategische denkoefening' van de generale staf over de toekomstige rol van de Belgische krijgsmacht en het veiligheids- en defensiebeleid tegen het jaar 2015. Het project zou in 2000 afgerond moeten zijn.

De Krijgsraad veroordeelde op 23 februari vier militairen wegens wangedrag in Vukovar (Kroatië), waar zij in 1997 deelnamen aan een VN-missie. De zwaarste straf, voor een luitenant, bedroeg vier maanden gevangenisstraf met uitzetel en een boete van 40.000 frank. Het Krijgshof veroordeelde op 7 mei in beroep een paracommando die in 1993 tijdens een humanitaire VN-opdracht in Somalië actief was tot twaalf maanden cel, waarvan de helft voorwaardelijk. Hij werd schuldig bevonden aan zedenschennis, het toebrengen van slagen en verwondingen, en racisme omdat hij een moslim verplicht had varkensvlees te eten. Voor de Krijgsraad, die hem niet schuldig had bevonden aan racisme, had hij op 30 maart drie maanden voorwaardelijk gekregen. Het was de eerste keer dat een militaire rechtbank zich op de antiracismewet beriep. Drie andere para's die beschuldigd werden van openbare zedenschennis kregen in beroep strafopschorting, zoals de Krijgsraad eerder had gevonnist.

Naar aanleiding van deze en eerdere gelijkaardige incidenten voerde het leger bij wijze van proef een test in om bij kandidaat-vrijwilligers 'afwijkend gedrag' op te sporen. Kandidaat-officieren en -onderofficieren werden al aan zo'n test onderworpen. Uit een onderzoek van het Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding, dat op verzoek van minister Poncelet was gevoerd en op 13 mei werd voorgesteld, bleek dat racistisch gedachtegoed in het leger niet meer verspreid is dan in andere geledingen van de samenleving. Het onderzoek wees wel uit dat er in de krijgsmacht kernen van racisme bestaan en dat er zich vaker dan elders situaties voordoen die tot 'afwijkend gedrag' kunnen leiden.

Een identiteits- en imago-onderzoek dat de krijgsmacht door de KU Leuven had laten uitvoeren en waarvan op 1 december enkel een syntheseverslag werd voorgesteld, toonde aan dat de bevolking een vrij positief beeld heeft van het leger, al scoorden de politie en het Rode Kruis nog beter. Zestien procent van de ondervraagden zei zijn mening over het leger het afgelopen jaar in negatieve zin te hebben herzien. De militairen zelf hebben nochtans het gevoel dat de bevolking het leger niet hoog inschat.

IX. Overige gebeurtenissen en ontwikkelingen

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van gebeurtenissen en ontwikkelingen die nog niet eerder werden behandeld.

Koninklijk Huis - Op 3 april publiceerde *De Standaard Magazine* uittreksels uit de dagboeknotities van Achiël van Acker, waarvan de Gentse historicus Karel de Clerck de publicatie voorbereidde. Volgens *De Standaard* bevatten de nota's "uiterst waardevolle en nieuwe gegevens over de Koningskwesitie" en blijkt eruit dat Van Acker zich zorgen maakte over de invloed van prinses Liliane op de veertienjarige koning Boudewijn. Na de mededeling in *De Standaard* dat de CVP-regering in 1952 "er ongerust over was dat Boudewijn en Liliane samen incognito naar Rome reisden, in dezelfde slaapwagen", maakten sommige kranten op 4 april insinuaties op een seksuele relatie tussen Boudewijn en zijn stiefmoeder. Dat lokte verontwaardigde reacties uit van onder anderen oud-premier Pierre Harmel en CVP-voorzitter Marc van Peel.

Op 23 juli bevestigde het Paleis een bericht in *Pan* dat prins Alexander, de halfbroer van koning Albert, in 1991 in het huwelijk was getreden met Léa Wolman.

Regeringsherschikking - De verkiezing van vice-premier en minister van Financiën en Buitenlandse Handel Philippe Maystadt tot voorzitter van de PSC, leidde op 17 juni tot een beperkte herschikking van het kabinet-Dehaene. Jean-Jacques Viseur (PSC), die Maystadts vervanger was in de Kamer, werd tot minister van Financiën benoemd. Minister van Landsverdediging Jean-Pol Poncelet werd de nieuwe vice-premier voor de PSC. Maystadts portefeuille van Buitenlandse Handel ging naar vice-premier en minister van Economie en Telecommunicatie Elio di Rupo (PS). Di Rupo moest zijn bevoegdheid voor Energie afstaan aan Poncelet.

Ministers van Staat - Oud-minister Herman de Croo (VLD) werd op 3 juni, de dag waarop de Kamer hem huldigde voor zijn dertigjarig parlementair mandaat, tot minister van Staat benoemd.

Ter gelegenheid van de nationale feestdag benoemde de Koning bij besluit van 17 juli Philippe Maystadt (PSC), Gaston Geens (CVP), Robert Urbain (PS), François-Xavier de Donnée (PRL) en Antoine Duquesne (PRL) tot minister van Staat.

Op 18 november benoemde de Koning kamerlid en oud-premier Mark Eyskens (CVP) tot minister van Staat.

Provincies - Europees parlamentslid Raymonde Dury (PS) werd op 9 april benoemd tot gouverneur van het arrondissement Brussel-Hoofdstad. Zij volgde op 1 mei André Degroove op, die wegens het bereiken van de leeftijdsgrens (67 jaar) ontslag had genomen. Op 11 november nam Dury ontslag, nadat zij in aanvaring was gekomen met minister van Binnenlandse Zaken Luc van den Bossche. Van den Bossche had haar op 6 november de opdracht gegeven een besluit te vernietigen van de burgemeester van Brussel, dat elke samenscholing verbood die verband hield met het congres dat het Vlaams Blok op 7 november in het Congresgebouw in Brussel zou houden. De Raad van State schorste op 7 november, terwijl het VB-congres al bezig was, het besluit van Dury omdat zij verzuimd had naar artikel 128 van de Provinciewet te verwijzen. Dury was met de zachte terechtwijzing van Van den Bossche niet opgezet en nam ontslag. Op 18 december werd Véronique Paulus de Châtelet, die sinds eind 1994 het Comité I voorzat dat de inlichtingendiensten controleert, tot gouverneur van het arrondissement Brussel-Hoofdstad benoemd.

Nationale Bank van België - De wet van 22 februari 1998 tot vaststelling van het organiek statuut van de Nationale Bank van België (*Belgisch Staatsblad* van 28 maart 1998) paste de bestaande regelgeving over de NBB aan de inwerking-treding, op 1 januari 1999, van het Europees Stelsel van Centrale Banken (ESCB) aan. Van de hervorming werd gebruik gemaakt om de structuur van de NBB te herzien, onder meer door de afschaffing van de Algemene Raad. Opvallend was dat het aantal leden van het Directiecomité werd verhoogd van zes naar "ten hoogste zeven", exclusief de gouverneur. Volgens de regering was dat nodig ter wille van de nieuwe taken en het taalevenwicht. De oppositie zei dat de NBB in de Europese Muntunie precies bevoegdheden zou verliezen en dat het bijkomende mandaat in het Directiecomité werd ingevoerd om de twee CVP-kandidaten voor de opvolging van Frans Junius te kunnen benoemen. Het ging om Marcia de Wachter, die de steun van gouverneur Fons Verplaetse had, en Jan Smets, die door premier Dehaene werd gesteund.

Overname Generale Bank - De strijd tussen de Nederlandse bank ABN AMRO en de Nederlands-Belgische Fortis Groep om de overname van de Generale Bank eindigde op 6 juni in het voordeel van Fortis. In de voorgaande weken waren in

de pers berichten verschenen over de inmenging van "de hoogste financiële en politieke kringen" in de overnamestrijd. Zo maakte *De Financieel-Economische Tijd* op 28 mei gewag van "de algemene mobilisatie van het establishment", dat zich verzette tegen het bod dat ABN AMRO op de Generale Bank had uitgebracht, omdat het de politieke plannen een 'Grote Belgische Bank' te creëren doorkruiste, en dat tot elke prijs een "Belgische oplossing" wilde doordrukken. Volgens de krant had de audiëntie die koning Albert II op 26 mei NBB-gouverneur Verplaetse en op 27 mei aan minister van Financiën Maystadt had verleend, ongetwijfeld met de overname te maken. Volgens *De Standaard* van 8 juni noemde Maurice Lippens, de voorzitter van Fortis AG, de overwinning die zijn groep had behaald op ABN AMRO "een verjaardagsgeschenk voor de koning". *De Financieel-Economische Tijd* meldde op 8 juni dat premier Dehaene in een brief van 3 juni aan Lippens had geschreven dat de regering er geen bezwaar tegen had dat de Generale Bank het resterende overheidsaandeel (25,1%) in de ASLK Bank zou overnemen als dat het industrieel project van Fortis ten goede kwam.

In de Kamercommissie voor het Bedrijfsleven zei premier Dehaene op 9 juni dat de regering geen partij had gekozen in de overnamestrijd van de Generale Bank en dat het Hof daarin geen politieke rol had gespeeld. "Bij mijn weten heeft het Hof geen politieke daden gesteld", zei de premier. Dat het Paleis ABN AMRO-topman Kalff op diens verzoek niet had willen ontvangen, noemde Dehaene "niet meer dan logisch", want anders "zou de overnamestrijd in een politieke sfeer zijn beland".

Op 17 juli verleende koning Albert II aan Maurice Lippens de titel van graaf. Dat gebeurde ter gelegenheid van de nationale feestdag. Aan nog twaalf andere prominenten werd een adellijke titel verleend.

Inlichtingen- en veiligheidsdiensten - Op 19 november keurde de Senaat het wetsontwerp houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst goed, dat de Kamer al op 23 oktober 1997 had aangenomen. De wet dd. 30 november 1998, die op 18 december 1998 in het *Belgisch Staatsblad* (tweede uitgave) werd gepubliceerd, maakte een einde aan het wettelijke vacuüm waarin de Veiligheid van de Staat ('Staatsveiligheid') en de Algemene Dienst Inlichting en Veiligheid ('militaire inlichtingendienst') tot dan toe opereerde.

Executief van de Moslims - Bij KB van 24 juni stemde de ministerraad ermee in dat het (voorlopig) Executief van de Moslims van België verkiezingen organiseerde met het oog op de erkenning van een representatief orgaan van de (sinds 1974 erkende) islamitische eredienst. De verkiezingen hadden plaats op 13 december. Van de naar schatting 300.000 moslims in België voldeden er 90.000 aan de leeftijds- en verblijfsvoorwaarden, hadden er zich 70.000 als kiezer laten registreren en brachten er 45.000 hun stem uit. Zij verkozen 51 leden van een 'constituante', die 17 andere leden moesten coöpteren. Vervolgens zou de 'constituante' in 1999 de 17 leden van het 'Executief van de Moslims van België' of 'Hoofd van de Islam' aanwijzen.

Hervorming gerecht - In 1998 werd de parlementaire behandeling voltooid van twee belangrijke maatregelen voor de hervorming van het gerecht die de regering op haar 'Sinterklaasconclaf' (6 december 1996) had genomen, in antwoord op de kritiek op het gerechtelijk optreden in de zaak-Dutroux.

De wet van 5 maart 1998 betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling en tot wijziging van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers, vervangen door de wet van 1

juli 1964 (*Belgisch Staatsblad* van 2 april 1998) bevatte nieuwe regels voor de voorwaardelijke invrijheidstelling, ter vervanging van de zogenaamde wet-Lejeune uit 1888. Niet langer de minister van Justitie maar een commissie beslist over de voorwaardelijke invrijheidstelling van gevangenen die ten minste een derde van hun straf hebben uitgezeten en aan enkele andere voorwaarden voldoen. De wet van 18 maart 1998 tot instelling van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling (*Belgisch Staatsblad* van 2 april 1998) bepaalt dat er in elk rechtsgebied van een hof van beroep zo'n commissie wordt opgericht (in Brussel een Nederlandstalige en een Franstalige) en regelt de samenstelling, bevoegdheden en werking ervan.

Eveneens in het *Belgisch Staatsblad* van 2 april verscheen de wet van 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, de zogenaamde kleine wet-Franchimont, genoemd naar de Luikse hoogleraar Michel Franchimont die de deskundigencommissie leidde die sinds 1991 de hervorming van het strafprocesrecht voorbereidde. De wet versterkte de rol van de magistratuur in het opsporingsonderzoek, dat altijd onder leiding van de procureur des Konings moet staan, en de onafhankelijkheid van de onderzoeksrechter in het gerechtelijk onderzoek door hem aan het toezicht van de procureur-generaal te onttrekken. De positie van de verdachte die niet gearresteerd werd en van het slachtoffer werd verbeterd; zij kunnen beiden inzage krijgen in het gerechtelijk dossier. Slachtoffers kunnen het gerecht verzoeken bijkomende onderzoekshandelingen te stellen. Op het beginsel van het geheim van het strafonderzoek staat de wet enkele uitzonderingen toe: iedere ondervraagde heeft het recht een kopie te krijgen van het proces-verbaal met zijn verklaringen, en het parket en de advocaat van de verdachte mogen de media informeren over een lopend onderzoek, zolang het onderzoek en de rechten van de betrokkenen niet in het gedrang komen. Ten slotte regelt de wet het verhoor, de opmaak van processen-verbaal, de verplichte motivering van seponering door het parket en het recht van nabestaanden om het lichaam van een overleden slachtoffer te zien.

De commissie-Franchimont werkte intussen voort aan een algehele modernisering van de strafprocedures. In oktober nam Chris van den Wyngaert, hoogleeraar strafrecht aan de UA, ontslag als ondervoorzitter. Zij verweert de Franstalige commissieleden te weigeren kennis te nemen van Nederlandstalige rechtsliteratuur.

Hof van Cassatie - In afwachting van de oprichting van de Hoge Raad voor de Justitie (zie hoofdstuk II) dienden de Kamer en de Senaat een laatste keer tussenbeide te komen in de benoeming van zes raadsheren bij het Hof van Cassatie. Het Hof had op 12 december 1997 zes kandidaten voorgedragen die in politieke kringen allen als christen-democraten werden bestempeld. Voor twee plaatsen schoven de Senaat en de Kamer, na hoorzittingen, een andere kandidaat naar voor dan het Hof van Cassatie: Dirk Debruyne, die de steun van de SP had, maar ook van de CVP het vertrouwen kreeg, resp. Didier Batselé, die door de PS naar voren was geschoven, tot begin 1998 op het kabinet van minister-president Laurette Onkelinx (PS) van de Franse Gemeenschap werkte en strikt genomen niet de tien jaar juridische ervaring had die wettelijk vereist was. De PS had de kwestie ter sprake gebracht in het kernkabinet. Op 17 augustus meldde *De Standaard* dat minister van Justitie Tony van Parys het benoemingsbesluit van Batselé had ondertekend. De oppositie sprak van een "schandalige politieke benoeming". Voorzitter Pierre Marchal van het Hof van Cassatie schreef Batselé eind augustus dat het Hof diens eedaflegging zou uitstellen tot de beroepstermijn van

zestig dagen verstreken was, maar na een onderhoud tussen minister Van Parys en procureur-generaal Liekendael werd het conflict tussen gerecht en politiek bijgelegd en werd Batselé samen met de andere vijf raadsheren beëdigd.

Taalwetgeving in gerecht - Het wetsontwerp dat minister van Justitie Stefaan de Clerck in 1997 had ingediend over de taalkennis van Brusselse magistraten werd op de lange baan geschoven. Op 28 januari riep het Vlaams Parlement unaniem een belangenconflict in tegen het wetsontwerp. Volgens het ontwerp zou in het gerechtelijk arrondissement Brussel nog maar een derde in plaats van twee derde van de rechters een "grondige kennis" van de twee landstalen moeten hebben; voor het andere derde zou een "voldoende kennis" volstaan (het laatste derde mag eentalig zijn). Volgens het Vlaams Parlement zou daardoor de tweetaligheid in het Brusselse gerecht op de helling komen te staan. Door de goedkeuring van de motie door het Vlaams Parlement werd de behandeling van het wetsontwerp gedurende zestig dagen opgeschort voor overleg met de Senaat. Dat eindigde zonder resultaat, zodat de kwestie naar het Overlegcomité werd doorgeschoven en de Senaat de opdracht kreeg een gemotiveerd advies uit te brengen aan het Overlegcomité. Op 4 juni adviseerde de Senaat de procedure van het belangenconflict op te schorten tot na de stemming over het wetsontwerp in de senaatscommissie voor Justitie. De commissie zou het ontwerp echter niet meer behandelen voor de ontbinding van het parlement in mei 1999.

Verjaringswet - In allerijl wijzigden Kamer en Senaat in de eerste weken van december de Verjaringswet. Aanleiding daartoe was de dreigende verjaring, op 28 december, van een reeks overvallen die de 'Securitas-bende' in 1987-1988 had gepleegd. Krachtens de wet van 11 december 1998 tot wijziging, wat de verjaring van de strafvordering betreft, van de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering (*Belgisch Staatsblad* van 16 december 1998) wordt de verjaring van de strafvordering voor één jaar en onder strikte voorwaarden geschorst zodra de zaak bij het vonnisgerecht is ingeleid.

Samenlevingscontract - Ter uitvoering van het zogenaamde Vaderdagakkoord (juni 1997) over de verlaging van de successierechten voor samenwonenden door het Vlaams Parlement en de gelijkschakeling van het statuut van gehuwden en samenwonenden, keurde het parlement een wetsvoorstel goed dat in het Burgerlijk Wetboek de "wettelijke samenwoning" invoerde. Twee personen die "niet verbonden zijn door een huwelijk of door een andere wettelijke samenwoning" kunnen tegenover de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeenschappelijke woonplaats een "verklaring van wettelijke samenwoning" afleggen. Zo'n verklaring beschermt volgens de wet van 23 november tot invoering van de wettelijke samenwoning (*Belgisch Staatsblad* van 12 januari 1999) de woning en de eigen en gemeenschappelijke goederen, en geeft de vrederechter de mogelijkheid tussenbeide te komen als de relatie verstoord geraakt. De wet regelde ook de lasten die uit de samenwoning voortvloeien. De inwerkingtreding van de wet, die door de CVP afhankelijk werd gemaakt van de wegwerking van de fiscale discriminatie van gehuwden, zou later worden bepaald bij koninklijk besluit. De CVP-eis zou 60 tot 80 miljard frank kosten en kon pas op langere termijn worden gerealiseerd. Over het derde deel van het Vaderdagakkoord, het geregistreerd partnerschap voor homoseksuelen ('homo-huwelijk') werd in het parlement geen consensus gevonden.

Georganiseerde misdaad - De Senaat keurde op 17 december het verslag goed van de bijzondere commissie die sinds juli 1996 de georganiseerde misdaad had

onderzocht. Volgens de commissie onderschat zowel de politieke wereld als het gerecht de bedreiging die van de georganiseerde misdaad uitgaat. Zij vond de greep van de maffia op de olie- en diamantsector onrustwekkend. De bestrijding van de 'hormonenmaffia' in de vleessector, de derde sector die de commissie in het bijzonder had onderzocht, kon volgens het rapport model staan voor een effectieve aanpak. De commissie deed een reeds aanbevelingen voor de bestrijding van de georganiseerde misdaad: betere informatiegaring en gegevensuitwisseling tussen gerecht, politiediensten en administratie; scherpere controle op de uitreiking van verblijfs- en exploitatievergunningen; strafverzwaring.

Criminele organisaties - Na een lange parlementaire procedure keurden de Kamer en de Senaat in december het wetsontwerp over criminele organisaties goed. Het ontwerp was in juni 1997 een eerste keer door de Kamer goedgekeurd, maar in april 1998 door de Senaat geamendeerd. Op 3 december keurde de Kamer een nogmaals geamendeerde tekst goed, waarmee de Senaat op 17 december instemde. De wet past enkele bepalingen in het Strafwetboek en het Wetboek van Strafvordering aan, om de georganiseerde criminaliteit beter te kunnen bestrijden. De wet definieert het begrip criminele organisatie en stelt deelname aan zo'n organisatie strafbaar. De discussie in en tussen Kamer en Senaat ging vooral over de definitie. Onder de aanvankelijk ruime omschrijving zouden onder meer vakbonden kunnen vallen. Uiteindelijk werd bepaald dat "een organisatie waarvan het feitelijk oogmerk uitsluitend politiek, vakorganisatorisch, menslievend, levensbeschouwelijk of godsdienstig is" als zodanig niet als een criminele organisatie kan worden beschouwd. De wet van 10 januari 1999 betreffende de criminele organisaties werd op 26 februari 1999 in het *Belgisch Staatsblad* gepubliceerd.

Informatiecentrum sekten - In uitvoering van de aanbevelingen die een onderzoekcommissie van de Kamer in 1997 had gedaan, keurden de kamerleden op 28 april het wetsvoorstel goed houdende oprichting van een Informatie- en Adviescentrum inzake de schadelijke sektarische organisaties en van een Administratieve coördinatiecel inzake de strijd tegen schadelijke sektarische organisaties. De wet van 2 juni 1998 werd op 25 november 1998 in het *Belgisch Staatsblad* gepubliceerd. Het centrum bij het ministerie van Justitie kreeg de opdracht het sektefenomeen te bestuderen, het publiek te informeren en adviezen te geven.

Zaak-Cools - Op 2 juni werden in Tunis de Tunesiërs Ben Almi Abdelmajid Ben Lamin en Ben Brahim Abdeljelil Ben Regeb tot 20 jaar gevangenisstraf veroordeeld voor de moord op minister van Staat André Cools (18 juli 1991). De twee huurdoeders waren in september 1996 in Tunesië gearresteerd. Eind 1998 waren hun opdrachtgevers nog altijd niet bekend.

Aan het begin van het proces over gestolen aandelen (10 maart), waarin zes van de beklaagden ook beschuldigd waren in de moord op Cools, zei de voorzitter van de correctionele rechtbank van Luik dat er geen verband was tussen beide zaken, zoals het gerecht van Neufchâteau lang had gedacht.

Obussenaffaire - De correctionele rechtbank van Brussel vond op 24 september lobbyist Johan Lampaert schuldig aan actieve corruptie en schriftvervalsing bij de aankoop, in maart 1985, bij het Amerikaanse bedrijf GDC van 100.000 granaten voor de krijgsmacht. Dertien andere beklaagden, onder wie toenmalige kabinetmedewerkers van oud-minister van Landsverdediging Freddy Vreven (PVV/

VLD), waren in 1997 wegens verjaring buiten vervolging gesteld. Omdat hij niet binnen een redelijke termijn was berecht, werd Lampaert evenwel niet gestraft. De rechter verweet de overheid te hebben nagelaten "een grondig intern onderzoek uit te voeren of een tuchtprocedure in te stellen over deze buitengewone corruptiezaak".

Van der Biest - Alain van der Biest (PS) werd op 10 juni door het hof van beroep van Luik veroordeeld tot een gevangenisstraf van vijftien maanden wegens wanbeheer en fraude op zijn kabinet toen hij Waals minister van Binnenlandse Aangelegenheden was (1990-1992). Hij werd voor vijf jaar uit zijn burgerlijke en politieke rechten ontzet. In eerste aanleg had Van der Biest van de correctionele rechtbank van Luik twee jaar gevangenisstraf gekregen, waarvan acht maanden effectief. De oud-minister tekende tegen het arrest cassatieberoep aan.

Grafé - De raadkamer van Luik stelde, met instemming van het parket, op 11 september oud-minister Jean-Pierre Grafé (PSC) buiten vervolging. Grafé had begin 1997 ontslag genomen uit de Franse gemeenschapsregering nadat hij, samen met federaal minister Elio di Rupo (PS), in opspraak was gekomen wegens pedofilie.

X. De evolutie in de politieke partijen

Het conflict in de Parti Social Chrétien (PSC) tussen oud-voorzitter Gérard Deprez, die in 1997 aan de oprichting van een vernieuwingsbeweging (Mouvement des Citoyens pour le Changement, MCC) was begonnen te werken en die toenaadering tot de PRL-FDF-federatie zocht, en de partijleiding nam begin 1998 almaar scherper vormen aan.

Op 4 januari kwam een 'Comité des sages' bijeen om Deprez te horen. De vergadering verliep grimmig. Deprez ontzegde de 'wijzen' het recht een oordeel te vellen en eiste een debat in het partijbestuur ('Comité directeur') en op een congres. Op de bijeenkomst van het partijbestuur van 5 januari kwam het nog niet tot de verwachte breuk. De partijleiding herinnerde er in een communicatie aan dat alleen de statutaire organen met andere partijen kunnen onderhandelen en zei dat partijleden die zich niet aan die regel houden, zichzelf uitsluiten.

Nadat Deprez op 7 januari in zijn driemaandelijks blad *L'Elan* andermaal voor de vorming van een PRL-FDF-PSC-federatie had gepleit, deelde PSC-voorzitter Charles-Ferdinand Nothomb 's anderendaags mee dat het 'Comité directeur' op zijn volgende vergadering zou vaststellen dat Deprez zich buiten de partij had geplaatst. Nothomb herhaalde dat op 10 januari, tijdens een provinciaal partijcongres in Libramont.

Met 34 stemmen tegen zes en twee onthoudingen stelde het partijbestuur op 12 januari vast dat Deprez zich "door zijn strategische keuzen buiten de PSC heeft geplaatst en bijgevolg geen lid meer is".

De blijvende malaise in de PSC en tegenvallende resultaten in de opiniepeilingen noopten ertoe Nothomb, wiens mandaat tot maart 1999 liep, toe gevraagd op te stappen als partijvoorzitter. Op 28 maart al liet hij, op het driemaandelijks 'conclaf' van de partijtop, verstaan dat hij in de loop van juni zou aftreden. Het partijbestuur gaf op 18 mei het 'nationaal bureau' de opdracht een consensuskandidaat te zoeken om tot 2003 de partij te leiden. Het nationaal bureau was een nieuw, twaalf leden tellend statutair orgaan dat het dagelijks bestuur van de partij waarneemt. Tot de oprichting ervan was besloten door het partijcon-

gres dat op 16 mei in Bergen bijeen was. Het congres bracht toen ook het voorzittersmandaat van drie op vier jaar, en beperkte het voorzitterschap tot twee opeenvolgende mandaten.

Een week later stelde het partijbestuur vice-premier en minister van Financiën Philippe Maystadt als opvolger van Nothomb voor. Maystadt, die niet verheeld dat hij liever in de regering was gebleven, zei bereid te zijn de partij zeker tot na de verkiezingen van 1999 te leiden. Volgens persberichten zou onder anderen premier Dehaene druk op Maystadt hebben uitgeoefend, omdat het voor de CVP van belang was dat de PSC bij de verkiezingen van 1999 stand zou houden. Na die verkiezingen zou Maystadt eventueel worden opgevolgd door PSC-ondervoorzitter Joëlle Milquet.

Van 4 tot 19 juni konden de PSC-leden zich over het 'ticket' Maystadt-Milquet uitspreken. Het tweetal kreeg de steun van 90,2% van de leden die aan de schriftelijke verkiezing deelnamen. Andere kandidaten hadden er zich niet gemeld. Met de voorstelling van een nieuw partijlogo van 'le nouveau PSC', op 21 september, wilden Maystadt en Milquet de hervonden dynamiek van de partij illustreren.

De MCC kreeg op 6 juni een voorlopig bestuur. Op 27 augustus resp. 4 september deelden de PSC-kamerleden Nathalie de T'Serclaes en Pierette Cahay-André mee uit de christen-democratische fractie te stappen en bij de MCC aan te sluiten. Op 24 oktober werd de MCC officieel opgericht in Waver. Met overweldigende meerderheid keurden de ca. 320 aanwezigen een manifest goed en stemden zij ermee in onderhandelingen te beginnen met de PRL-FDF en eventueel andere "democratische krachten" met het oog op de vorming van een grote 'Fédération des forces du changement'. Nathalie de T'Serclaes werd met 68,5% van de stemmen tot voorzitter van de beweging verkozen; van de 1.420 leden namen er 494 deel aan de schriftelijke verkiezingen. Deprez werd voorzitter van het 'exécutif', Joël de Decker van het 'parlement' van de MCC.

De gesprekken met de PRL-FDF begonnen op 12 november en resulteerden vrij snel in een akkoord, dat op 1 december werd voorgesteld. De PRL-FDF-federatie en de MCC zouden met gezamenlijke lijsten aan de verkiezingen van juni 1999 deelnemen en van de economische herleving van Wallonië hun belangrijkste programmapunt maken.

De Christelijke Volkspartij (CVP) hield op 5 en 6 juni in Haasrode (Leuven) het tweede deel van haar dubbelcongres 'Samen leven - Samen vooruitgaan'. Het eerste deel, in december 1997, was gewijd aan de partijwerking. Op het programmacongres in Haasrode werden 26 resoluties goedgekeurd, waarin de partij onder meer de wegwerking van de fiscale discriminatie van gehuwde paren tegen 2002, een wettelijk kader voor werknemersparticipatie in de ondernemingen, een Tobin-taks op speculatieve verrichtingen en een zwarte doos en snelheidsbegrenzer in elke wagen eiste.

De Socialistische Partij (SP) splitste op 7 februari de federatie Brussel-Halle-Vilvoorde in twee afzonderlijke federaties, Brussel en Halle-Vilvoorde. Zij paste daarmee de partijstructuren aan de splitsing van de provincie Brabant aan.

Louis Tobback trad terug als voorzitter van de SP, nadat hij op 24 april tot vice-premier en minister van Binnenlandse Zaken was benoemd, in opvolging van Johan vande Lanotte die na de ontsnapping van Marc Dutroux ontslag had genomen (zie hoofdstuk I). Senator Fred Erdman werd als waarnemend voorzitter aangewezen. Op 7 september besliste het partijbureau dat niet de 'Raad van voorzitters' (van de partijfederaties en -afdelingen) een nieuwe voorzitter zou aan-

wijzen, zoals de statuten voorschreven, maar het congres. In de pers werden de namen genoemd van Norbert de Batselier, Steve Stevaert en Johan vande Lanotte, maar op 14 september besliste het SP-bureau Erdman voor te dragen als kandidaat-voorzitter, met een mandaat tot na de verkiezingen van 13 juni 1999 en de daaropvolgende regeringsvorming. Vande Lanotte werd ermee belast de verkiezingscampagne te leiden. Op het partijcongres van 10 oktober kreeg Erdman als enige kandidaat voor het voorzitterschap 98% van de stemmen.

Op 16-17 mei herschreef de SP op een 'Toekomstcongres' haar ideologisch program. De Vlaamse socialisten zeiden zich te willen profileren als een "rood-groene en radicaal-democratische waardenpartij". Het congres schrapte het streven naar "antikapitalistische structuurhervormingen" uit het partijprogram (dat nog van 1974 dateerde) en erkende de rol van de markt als motor van de economische ontwikkeling. Het stemde ook in met het vergelijk tussen de 'autonomisten' (rond Norbert de Batselier) en de 'belgicisten' (rond Freddy Willockx) over de verdere staatsvorming. De SP zei van België een volwaardige federale staat te willen maken en verzette zich uitdrukkelijk tegen confederalisme en separatisme. De sociale zekerheid zou een federale aangelegenheid moeten blijven. De splitsing van de gezondheidszorg kon enkel overwogen worden als de scheeftrekkingen in de klinische biologie en het voorschrijfgedrag niet "op korte termijn" weggerukt zouden worden.

De Parti Socialiste (PS) kwam op 17 mei in Brussel bijeen voor een 'actualiseringscongres'. Opmerkelijk was dat de 466 afgevaardigden eerst over de twaalf hoofdstukken van het bijgestelde partijprogramma stemden en pas nadien twaalf door PS-voorzitter Philippe Busquin aangewezen sprekers het woord mochten voeren. De eerder vage ontwerp tekst was wel vooraf, onder druk van de Luikse en Brusselse federaties, in links-doctrinaire zin aangescherpt. Het congres sprak zich uit voor onder meer de vierdaagse werkweek en progressieve frontvorming.

Bij de Vlaamse Liberalen en Democraten (VLD) woedde in de eerste jaarhelft een machtsstrijd tussen voorzitter Guy Verhofstadt en kamerlid Marc Verwilghen, die als voorzitter van de Dutroux-commissie een grote populariteit had gekregen. Verhofstadt wilde die populariteit bij de parlementsverkiezingen van 1999 verzilveren door Verwilghen de kamerlijst in Antwerpen of Brussel te laten aanvoeren. Verwilghen zelf gaf er de voorkeur aan lijsttrekker te zijn voor de Kamer in zijn eigen kieskring, Dendermonde, of kandidaat op de senaatslijst. Verhofstadt, die de senaatslijst zou aanvoeren, zag Verwilghen blijkbaar liever niet op die lijst staan, uit vrees minder voorkeurstemmen te krijgen.

Het conflict, dat tot dan toe grotendeels binnenskamers was gebleven, nam scherpere vormen aan nadat Verwilghen in een interview met *De Standaard* (29 mei) had gezegd dat hij niet "als een dikbilstier op de markt van Brussel of Antwerpen" wilde staan. De kwestie kwam ter sprake op de daaropvolgende vergadering van het partijbureau; sommige bureauleden pleitten ervoor Verwilghen spreekverbod te geven. Een verzoeningsgesprek tussen Verhofstadt en Verwilghen bracht enige toenadering maar resulteerde niet in een concrete oplossing. Kort daarop haalde Verwilghen in een interview met *Humo* (16 juni) scherp uit naar Verhofstadt, die hij verweet een coach te zijn die "tegelijk de spits wil zijn en alle goals wil maken". In het interview klaagde hij ook over de hetze die in de partij tegen hem zou worden gevoerd. Verhofstadt bood in een gesprek met *Het Laatste Nieuws* (22 juni) de oud-voorzitter van de Dutroux-commissie als "medelijsttrekker" en "symbool van hoop" de tweede plaats op de senaatslijst aan. Verwilghen noemde dat "een goede uitgangsbasis die op korte termijn moet leiden

tot volledige overeenstemming". Daarmee leek de weg geëffend voor de bijlegging van het conflict, al werd het project om samen een boek te (laten) schrijven later afgevoerd.

De VLD hield op 24-26 april in Gent een congres 'Fundamenten voor verandering', waarop "minimale krachtlijnen" voor het regeringsbeleid voor de komende jaren werden goedgekeurd. Het congres, dat het hoogtepunt had moeten zijn van een "groots project" dat sinds het begin van het jaar werd voorbereid, werd overschaduwed door de commotie over de ontsnapping van Marc Dutroux en het ontslag van de ministers De Clerck en Vande Lanotte.

Op een persconferentie maakte Bert Anciaux op 9 januari bekend dat de politieke vernieuwingsbeweging waaraan hij werkte, de naam ID21 zou dragen, verwijzend naar 'ideeën voor de 21ste eeuw' en 'integrale democratie'. Hij stelde er ook de eerste medestanders voor, zoals het Centrum voor Politieke Vernieuwing (met Pieter Vandekerckhove), TriAngel (met Vincent van Quickenborne), mensen uit bewegingen Wit en Stem (Samen tegen elke misstand bij de overheid) en oud-VLD'ers. Uiteindelijk zouden alleen het Centrum voor Politieke Vernieuwing en TriAngel de vernieuwingsbeweging mede dragen.

Bepaalde ontwikkelingen in ID21, meer bepaald het voorbehoud dat sommige 'vernieuwers' maakten tegenover een alliantie met de Volksunie (VU) en tegenover de confederale standpunten van de partij, veroorzaakten enige onrust in de VU-rijen. Daar kwam bij dat de VU, na de totstandkoming van het Octopusakkoord (zie hoofdstuk III), door de VLD openlijk uitgenodigd werd een verkiezingskartel te vormen met de liberale partij. Op een bijeenkomst in Laakdal wees het VU-partijkader op 29 mei de VLD-avances af (later zei de VU bereid te zijn tot programmatische afspraken met de VLD; in de herfst lieten beide partijen verstaan het eens te zijn over een minimaal staatshervormingsprogramma, maar eind 1998 leek de 'blokvorming' aan het verwateren te zijn). Tegelijkertijd bevestigde het partijkader het voornemen bij de verkiezingen van 1999 gezamenlijke lijsten in te dienen met ID21. Het eiste wel duidelijkheid over "de structuur en leiding" van de vernieuwingsbeweging.

Het VU-partijbestuur ging op 31 augustus, met zestien stemmen tegen zes, akkoord met het principe een verkiezingsalliantie te vormen met ID21. *De Standaard* meldde op 3 september dat negen van de zestien VU-parlementsleden voorbehoud maakten bij de alliantie-structuur en voor een integratie van ID21 in de VU pleitten, maar op 7 september schaarden het partijbestuur en de fracties zich, na een dag vergaderen, unaniem achter de alliantie-formule, die een "unieke bundeling van een sterk gestructureerde partij en een vernieuwende politieke beweging" werd genoemd.

De partijraad van de VU ging op 12 september, met 97 stemmen voor, 25 tegen en vijf onthoudingen, akkoord met de vorming van een alliantie met ID21; de raad droeg Bert Anciaux als voorzitter van de alliantie voor. Een algemene vergadering van ID21 op 26 september en het VU-congres op 4 oktober bezegelden de alliantie, verkozen Anciaux tot voorzitter en keurden het gezamenlijk actieprogramma goed, gebaseerd op radicale democratie, integraal federalisme, rechtvaardig en efficiënt bestuur, een economie op mensenmaat en een kwaliteitsvolle samenleving.

Op 14 oktober verkoos de VU-partijraad Patrik Vankrunkelsven tot partijvoorzitter, in opvolging van Bert Anciaux. Vankrunkelsven, die het voorzitterschap sinds eind 1997 waarnam, kreeg als enige kandidaat 88% van de stemmen.

De VU-ID-alliantie was het enige resultaat van de pogingen die sinds de zomer van 1996 waren ondernomen om het partijpolitieke landschap te vernieuwen. Wel kwam in Brussel, onder invloed van de verwachte opmars van het Vlaams Blok, samenwerking tussen de Vlaamse partijen tot stand. Het plan een SP-VU-Agalev-alliantie te vormen, liep spaak. De SP en Agalev weigerden in te gaan op de VU-eis de gezamenlijke lijst voor de Brusselse Hoofdstedelijke Raad ook open te stellen voor de VLD. Daarop beslisten SP en Agalev samen met enkele onafhankelijke kandidaten met een 'open stadslid' aan de verkiezingen van 13 juni 1999 deel te nemen. VU en VLD kwamen overeen met een kartellijst aan die verkiezingen deel te nemen.

Op 25 april paste Agalev op een 'politiek-inhoudelijk' congres in Leuven het 'groene gedachtegoed' aan de gewijzigde maatschappelijke omstandigheden en de uitdagingen van de 21ste eeuw aan. Naar eigen zeggen legde Agalev zijn "fundamentalistische, moralistische en etatistische gewaden" af. Het congres sprak zich uit voor onder meer de 30-urige werkweek, stemrecht op 16 jaar en het bindend referendum. Een voorstel om de burgemeesters en de gouverneurs rechtstreeks te verkiezen, werd weggestemd.

De zes Agalev-parlementsleden die ingevolge de rotatieregels na de verkiezingen van juni 1999 geen derde parlementair mandaat zouden kunnen bekleden, kregen met de vereiste tweederde meerderheid een afwijking van de regel. Een van de zes, Hugo van Dienderen, zou zich niettemin niet herkiesbaar stellen.

Na het overlijden (24 juli) van Wilfried Bervoets werd Jos Geysels, de Agalev-fractie leider in het Vlaams Parlement, tot de verkiezingen van 1999 als politiek secretaris aangewezen.

De 'Assemblée générale' van Ecolo verlengde op 29 maart voor vier jaar het mandaat van de drie federale secretarissen Isabelle Durant, Jacky Morael en Jean-Luc Roland. Ook Ecolo verleende voor zijn acht betrokken parlementsleden een afwijking van de rotatieregels.

De partijraad van het Vlaams Blok besliste op 10 januari dat Frank Vanhecke tot eind 2000 partijvoorzitter zou blijven. Zijn mandaat liep normaal tot juni 1999, maar omdat er in juni 1999 parlementsverkiezingen en in oktober 2000 gemeenteraadsverkiezingen zouden zijn, vond de partij het aangewezen de voorzittersverkiezingen uit te stellen.

Op 24 februari maakte het Vlaams Blok bekend dat bij de verkiezingen van 13 juni 1999 Johan Demol zijn lijst voor de Brusselse Hoofdstedelijke Raad zou aanvoeren. Demol was op 27 januari door minister van Binnenlandse Zaken Vande Lanotte ambtshalve ontslagen als hoofdcommissaris van de politie van Schaarbeek. Eerder was hij geschorst wegens schending van het beroepsgeheim en in opspraak gekomen omdat hij verzwegen had lid te zijn geweest van het Front de la Jeunesse. De Raad van State verwierp op 11 februari het verzoek van Demol het ontslagbesluit te schorsen. Demol stond bekend voor een krachtdadige aanpak van de criminaliteit.

Voorzitter Frank Vanhecke legde de parlementsleden Filip Dewinter en Alexandra Colen op 10 juni spreekverbod op over het wetsvoorstel-Colen om affiches met naakt te verbieden op openbaar domein. De twee hadden daarover via de pers gebakkeleid. Dewinter noemde Colen, die een kruistocht voert tegen "moreel verval en antikatholiek gedrag", een "puriteinse kwezel". Hij nam het haar

kwalijk dat zij het wetsvoorstel zonder overleg in de partij had ingediend. De ruzie werd op een vergadering van de partijraad (13 juni) bijgelegd.

Het voornemen van het Vlaams Blok op 7 november in het Congresgebouw in Brussel een congres te houden over Brussel veroorzaakte politieke deining. Minister van Wetenschapsbeleid Yvan Ylief (PS), die bevoegd is voor de overheidsgebouwen, weigerde het Congresgebouw ter beschikking te stellen. Het Vlaams Blok spande op 23 oktober tegen dat besluit een kort geding aan. De handelsrechtbank van Brussel besliste op 30 oktober dat het Blok het Congresgebouw mocht gebruiken; het vonnis werd op 6 november in beroep bevestigd. Intussen had de partij als uitwijkmogelijkheid een zaal in Sint-Joost-ten-Node gereserveerd, maar burgemeester Guy Cudell verbood op 5 november ter wille van de openbare veiligheid de bijeenkomst. Op 6 november verbood burgemeester François-Xavier de Donnée van Brussel, eveneens uit veiligheidsoverwegingen, "elke samenscholing, elke bijeenkomst, elke groepsgewijze verplaatsing op de openbare weg" die verband hield met het congres. Minister van Binnenlandse Zaken Van den Bossche gaf de gouverneur van het arrondissement Brussel-Hoofdstad Raymonde Dury de opdracht het verbod van De Donnée te vernietigen. Van den Bossche zei dat hij daarmee een veldslag tussen Blok-congresgangers en tegenstanders wilde vermijden. De burgemeester van Brussel vocht de vernietiging van zijn besluit in kort geding voor de Raad van State aan. Op 7 november schorste de Raad van State het besluit van de gouverneur wegens een vormfout. Intussen was in het Congresgebouw de bijeenkomst van het Vlaams Blok begonnen en had een tegenbetoging plaats, zonder dat er zich incidenten voordeden. De commotie rond het congres zou leiden tot het ontslag van Dury (zie hoofdstuk IX) en de wijziging van de wet op de financiering van politieke partijen om 'racistische partijen' te straffen (zie hoofdstuk VI).

Paul Marchal, de vader van het Dutroux-slachtoffer An, die lange tijd ontkend had politieke ambities te hebben, maakte op 14 januari de oprichting bekend van de 'Partij voor een Nieuwe Politiek' (PNP), die zich zou inzetten voor alle zwakkeren in de samenleving (de afkorting werd later gewijzigd in PNPb omdat PNP een gedeponerd merk bleek te zijn). De partij werd officieel opgericht op 14 oktober. Marc Similon, de advocaat van Marchal, werd voorzitter. De partij kreeg snel te kampen met interne twisten. Eind december maakten drie provinciale afdelingen (Antwerpen, Oost-Vlaanderen en Brussel-Halle-Vilvoorde) bekend dat zij zich afscheurden en een eigen partij zouden oprichten. Zij verweten Marchal dictatoriaal te handelen. Ook Similon dreigde ermee ontslag te nemen en zou dat in 1999 daadwerkelijk doen.

Les élections législatives et européennes du 13 juin 1999. Analyse des résultats.

par William FRAEYS,

Ingénieur Commercial U.L.B.

Le 13 juin 1999, les électeurs étaient convoqués pour la 25e fois depuis l'instauration du suffrage universel en 1919 en vue de renouveler les chambres législatives. Ce jour-là également, ils avaient à élire les membres belges du Parlement européen, leurs représentants dans les trois conseils régionaux et, pour quelques-uns d'entre eux, les membres du Conseil de la Communauté germanophone.

Cette simultanéité des divers suffrages est un phénomène intéressant en soi, puisqu'il permet de mesurer une attitude éventuellement différente de l'électeur, selon l'assemblée à laquelle se présentent les candidats. Nous verrons que les résultats furent effectivement différents pour certaines listes, mais pas pour toutes, suivant les divers scrutins, mais ces différences sont très fortement liées à la personnalité de certains candidats.

Les élections du 13 juin furent également caractérisées, sur le plan opérationnel, par une large extension du vote électronique: quelque 44 % des électeurs eurent à exprimer leurs intentions sur écran, plutôt qu'en remplissant les bulletins traditionnels. Cette technique a eu, nous le verrons, une incontestable conséquence sur la proportion des suffrages " Blancs et nuls ».

*
* *
*

Les grandes tendances du scrutin du 13 juin sont connues: un recul des quatre partis de la majorité sortante, sociale-chrétienne socialiste, une avance importante des écologistes, plus nette du côté francophone que néerlandophone, une très légère avance de la famille libérale, tout entière réalisée par la branche néerlandophone, mais suffisante pour faire des libéraux la première force politique du pays. Ce fait est unique depuis l'instauration du suffrage universel, mais il est plus largement dû au recul des socialistes et des sociaux-chrétiens qu'à un progrès libéral.

Le comportement de l'électeur vis-à-vis de l'extrême droite, fut totalement opposé au nord et au sud du pays; l'avance du Vlaams Blok contrastant avec le recul du Front National et des listes dissidentes d'extrême droite à Bruxelles et en Wallonie.

Remarques liminaires

1. Traditionnellement, ¹ notre analyse portait sur les seuls résultats pour la Chambre des Représentants, vu que les résultats du Sénat étaient fort semblables aux premiers. A l'exception de quelques différences dues à la personnalité de certains candidats, les mouvements électoraux étaient parallèles pour les deux Assemblées. Cette année, nous ajouterons à l'analyse détaillée des résultats pour la Chambre, des comparaisons exprimées en " pour-cent » des votes valables pour le Sénat, les Conseils régionaux et le Parlement européen. Les différences sont en effet parfois significatives pour certains partis. Pour ne prendre qu'un seul exemple, la Volksunie recueille plus de 150.000 voix de plus au Parlement européen qu'au Sénat.
2. Nous utiliserons les résultats officieux complets publiés par le Ministère de l'Intérieur au lendemain du scrutin, sans attendre la diffusion des résultats officiels qui intervient ultérieurement. Les différences entre le uns et les autres étant traditionnellement faibles et n'entachant pas le sens de l'analyse.
3. Nous examinerons d'abord les résultats au niveau de l'ensemble du pays et ensuite à celui des trois régions.

Nous avons toujours, dans nos analyses, regroupé sous le vocable " Cantons flamands », ceux des quatre provinces flamandes, de l'arrondissement de Louvain et les cantons flamands de l'arrondissement de Bruxelles-Hal-Vilvorde. Aujourd'hui nous couvrons la même aire électorale en totalisant les votes obtenus dans les cinq provinces flamandes, étant entendu que le Brabant flamand regroupe l'arrondissement de Louvain et les six cantons de l'arrondissement de Bruxelles-Hal-Vilvorde qui ne font pas partie de la région de Bruxelles Capitale.

La situation est plus simple en ce qui regarde les cantons wallons, puisque ceux-ci sont tous compris dans les cinq provinces wallonnes. Ils comprennent les deux cantons germanophones d'Eupen et de St. Vith, qui tant pour la Chambre que le Sénat et le Conseil régional wallon, sont sur le même pied que les autres cantons wallons. Afin de rendre nos comparaisons tout à fait exactes, nous avons ajouté aux résultats de la circonscription wallonne, ceux de la circonscription électorale allemande (Eupen et St. Vith) pour le Parlement européen.

Enfin, les cantons bruxellois sont les huit cantons de l'arrondissement électoral de Bruxelles-Hal-Vilvorde, qui comprennent les 19 communes de Bruxelles Capitale et ne comprennent qu'elles.

1 Nous avons analysé les résultats de tous les scrutins législatifs depuis 1961 (à l'exception de celui de 1995) pour la revue *Res Publica*. Voir p. 264

I. Les résultats pour l'ensemble du pays et la Chambre des Représentants

A Les résultats en voix

La liste unique des électeurs conforme à la loi du 18 décembre 1998, comportait 7.343.464 personnes dont 37.833 ressortissants d'un pays de l'Union européenne et qui ne devaient exprimer un choix que pour le Parlement européen.

Le nombre de bulletins déposés s'est élevé à 6.657.112, soit 90,65 % des inscrits (ou 91,12 % si l'on ne tient pas compte des électeurs inscrits "non Belges"). Ce pourcentage se situe tout à fait dans la ligne de ceux remarqués lors des élections précédentes. Notons qu'il a été déposé quelque 28.000 bulletins de plus pour le Parlement européen que pour la Chambre, ce sont évidemment ceux des "non Belges".

Le nombre de bulletins blancs et nuls représente 6,58 % des bulletins déposés. Ceci est le plus faible pourcentage recensé depuis 1961 et est indubitablement dû au vote électronique.

Si l'on calcule en effet la proportion de "blancs et nuls" par rapport aux bulletins déposés, on arrive à 5,10 % dans les cantons à vote électronique, contre 7,70 % dans ceux à vote traditionnel.

Le mouvement électoral global peut être mesuré, en première approximation, par le taux de mobilité externe. Rappelons que ce taux est égal à la demi-somme des valeurs absolues des différences de pourcentages obtenus par les diverses listes ou groupes de listes lors de deux scrutins consécutifs. Il ne mesure pas, par contre, les transferts compensés entre deux partis. Sans lui attribuer une valeur exagérée, il donne cependant une idée de la volatilité électorale d'un scrutin à l'autre.

Entre les élections de 1995 et celles de 1999, ce taux s'établit pour l'ensemble du pays à 9,64 %, c'est-à-dire deux fois plus élevé qu'entre 1991 et 1995, mais au-dessous de celui du niveau atteint en 1991 (12,28 %) et bien au-dessous de celui des élections de 1965 (16,94 %), marquant la grande rupture dans l'évolution électorale belge, caractérisée jusque là par la dominance de deux grandes familles politiques (socialiste et sociale-chrétienne) et d'un parti libéral ne représentant que 15 % de la somme des deux autres. Pour situer l'ampleur du mouvement électoral de 1999, comparons ces 9,64 % aux 7,37 % qui représentent la moyenne des taux de mobilité des électeurs de 1919 à 1939 et aux 8,46 % de ceux des élections législatives d'après guerre. La première conclusion à tirer de ces chiffres, c'est que l'ampleur du mouvement électoral de 1999 est supérieur à la moyenne de ces mouvements, mais n'atteint pas les maxima réalisés en 1965 ou en 1991.

Nous verrons ultérieurement que l'ampleur des variations est la plus importante à Bruxelles, légèrement inférieure en Wallonie et la plus faible dans les cantons flamands.

Les chiffres électoraux des diverses listes sont résumés dans le tableau I.

Les partis d'**extrême gauche** (essentiellement PTB et PVDA) restent tout à fait marginaux et ne progressent pas de 1995 à 1999, tandis que les listes **commu-**

nistes passent de 0.10 % à 0.37 % des votes valables. Ensemble, cette tendance politique ne représente même pas 1 %. Contrairement à d'autres pays, il n'y eut donc pas de transfert de voix entre les socialistes et l'extrême gauche. Les électeurs qui auront quitté le PS et le SP l'auront très certainement fait en faveur des écologistes et sans doute, en Flandre, pour une part vers le Vlaams Blok.

Le recul **socialiste** est important: 4.67 % des suffrages valables. Il est plus net pour le SP que pour le PS, mais amène les Socialistes à leur plus mauvais score de toute l'histoire du suffrage universel et presque à la moitié de leur maximum d'après guerre, atteint en 1954.

La perte **sociale-chrétienne** est légèrement supérieure à celle de leurs collègues de la majorité sortante: 4.96 %. Ici aussi le recul ramène les sociaux-chrétiens à leur minimum historique, 19.95 % des votes valables, soit à moins de 42 % de leur maximum absolu, atteint en 1950 à l'occasion de l'affaire royale. Les pertes sociales-chrétiennes auront certainement bénéficié aux écologistes et en partie au VLD ainsi qu'à la Fédération PRL-FDF à laquelle les électeurs chrétiens se seront ajoutés sous la bannière MCC.

Les **libéraux** deviennent avec 24.42 % des voix la première famille politique de Belgique. Ils ne progressent cependant que de 1.01 %, mais se hissent à la première place grâce au recul des deux autres familles traditionnelles. Sans l'apport du FDF et bien évidemment celui du MCC, les libéraux avaient déjà atteint, seuls, plus de 21 % des voix en 1965 et 1981.

Les **écologistes** apparaissent comme les grands vainqueurs du scrutin, progressant de 5.92 % pour se situer à 14.36 % des voix. Le succès est très net dans les trois régions, et particulièrement à Bruxelles. Signalons que les écologistes obtiennent traditionnellement de meilleurs résultats aux élections européennes, où leur précédent record était atteint en 1989 avec 13.86 % des suffrages.

La **Volksunie** avance de 0.89 % des voix, mais avec 5.56 % ne retrouve pas ses niveaux des années 1970.

Les listes d'**extrême droite** connaissent une évolution divergente dans les deux grandes parties du pays. Le **Vlaams Blok** progresse de 2.03 %, tandis que le **Front National** et les autres listes francophones d'extrême droite sont en recul sévère. Avec 9.86 %, le Vlaams Blok est évidemment à son maximum absolu.

Les **listes diverses**, extrêmement nombreuses bien qu'un peu moins qu'en 1995, récoltent toutes ensemble 3.25 %. Parmi elles, les listes **Vivant** totalisent 2.1 %

TABLEAU I
Ensemble du pays

Elections législatives de 1995 et de 1999
Résultats pour la Chambre des Représentants

	1999		1995	
	Nombres absolus	%	Nombres absolus	%
Electeurs inscrits	7.343.464		7.199.440	
Bulletins déposés	6.657.112	90.65	6.562.149	91.15
Blancs et nuls	437.931	6.58	490.098	7.47
Votes valables	6.219.181	93.42	6.072.051	92.53
1. Extrême gauche	37.349	0.60	37.099	0.61
2. Communistes	23.081	0.37	6.277	0.10
3. Socialistes		(19.76)		(24.43)
PS	631.653	10.16	720.819	11.87
SP	596.939	9.60	762.444	12.56
4. Sociaux-chrétiens		(19.95)		(24.91)
PSC	365.318	5.87	469.101	7.73
CVP	875.455	14.08	1.042.933	17.18
5. Libéraux		(24.42)		(23.41)
PRL-FDF- MCC	630.220	10.13	623.250	10.26
VLD	888.765	14.29	798.363	13.15
6. Ecologistes		(14.36)		(8.44)
Ecolo	457.283	7.35	243.362	4.01
Agalev	435.684	7.01	269.058	4.43
7. Volksunie	345.972	5.56	283.516	4.67
8. Extrême droite		(11.73)		(10.51)
Vlaams Blok	613.399	9.86	475.677	7.83
FN	90.401	1.45	138.496	2.28
Autres	25.677	0.42	24.353	0.40
9. Divers	201.985	3.25	177.303	2.92

Après avoir examiné les résultats des principaux partis, nous voudrions rappeler dans une perspective plus longue, l'évolution des tendances politiques du pays. Nous choisirons les scrutins de référence en fonction des maxima ou minima de certaines familles politiques ou en raison de ruptures nettes intervenues dans l'évolution de certaines listes. Nous regroupons ces chiffres dans les tableaux II et III.

Il ressort du premier de ceux-ci que les trois familles traditionnelles qui avaient représenté jusqu'à plus de 95 % des suffrages en 1950, ne totalisent plus, à elles trois, les deux tiers des électeurs. Ceci est le signe le plus tangible de la

diversification du choix des citoyens. Cette évolution ne date pas de 1999, mais elle s'est accélérée dès la fin des années 1980. Au sein de cet ensemble des trois familles, deux mouvements divergents sont à remarquer. Tout d'abord un profond recul des socialistes et des sociaux-chrétiens, que nous avons déjà signalé plus haut, qui est plus net pour les seconds que pour les premiers, mais qui signifie que plus d'un électeur socialiste ou social-chrétien sur deux a quitté ces partis en un demi siècle. Pendant la même période, mais surtout au moment de la grande rupture de 1965, la tendance libérale, aujourd'hui renforcée par le FDF bruxellois, qui ne représentait cependant plus qu'environ 1.5 % des suffrages de l'ensemble du pays en 1991 et le MCC, a doublé son pourcentage électoral. Il est certain qu'une partie des électeurs, aujourd'hui libéraux, proviennent des rangs sociaux-chrétiens et sans doute aussi, mais pour une moindre part, socialistes.

TABLEAU II
Résultat des trois «familles» traditionnelles en % des votes valables
Chambre des Représentants - Ensemble du pays

	Socialistes	Sociaux-chrétiens	Libéraux*	Total
1950	35.53	47.68	12.00	95.21
1965	28.28	34.48	21.61	84.37
1987	30.54	27.46	20.96	78.96
1991	25.46	24.55	20.12	70.13
1995	24.43	24.91	23.41	72.75
1999	19.76	19.95	24.42	64.13

* Du côté francophone: en 1995: Fédération PRL-FDF; en 1999: Fédération PRL-FDF-MCC.

Si les trois familles traditionnelles ne recueillent plus que 64.13 % du vote de l'ensemble des électeurs, la " dispersion » des autres suffrages a varié selon les époques. En 1971, plus de 22 % des voix se portaient sur les partis " Communautaires »; Volksunie en Flandre, Rassemblement wallon au sud du pays et FDF à Bruxelles. Après le repli de ces listes, deux courants d'orientation politique fort différents ont recueilli les votes des électeurs se détachant des familles traditionnelles, mais nous l'avons vu essentiellement socialiste et sociale-chrétienne: d'une part, les écologistes, d'autre part, l'extrême droite.

TABLEAU III
 Pourcentage de voix par groupes de partis en % des votes valables
 Chambre des Représentants - Ensemble du pays

	Trois familles traditionnelles	Listes communautaires*	Ecologistes	Communistes et extrême gauche	Extrême droite**	Autres
1965	84.37	9.36	-	5.03	-	1.24
1971	73.74	22.34	-	3.11	-	0.81
1987	78.96	9.41	7.05	2.08	2.11	0.39
1991	70.13	7.42	9.93	0.89	7.86	3.77
1995	72.75	4.79	8.44	0.71	10.51	2.80
1999	64.13	5.87	14.36	0.97	11.73	2.94

* Volksunie, FDF-Rassemblement wallon et autres listes wallonnes. En 1995 et 1999, le FDF fait partie de la fédération PRL-FDF et est donc repris dans les résultats des familles traditionnelles.

** Vlaams Blok, FN et autres listes d'extrême droite.

Apparus à la fin des années 1970, les écologistes sont montés de 7 à 14 %, tandis que l'extrême droite progressait de 2 à près de 12 %.

Le progrès de l'extrême droite étant quasi exclusivement dû à la percée du Vlaams Blok, tandis qu'Ecolo devançait proportionnellement Agalev d'assez loin.

Dans cette conjoncture de repli socialiste et social-chrétien, l'extrême gauche ne joua aucun rôle et le succès des listes diverses varia au gré des élections avec des succès temporaires de "Rossem" (1991) ou de Vivant (1999).

B. La composition des Assemblées

Nous donnons au tableau IV la composition politique des diverses assemblées, reprenant l'ensemble des sièges, qu'ils soient dévolus directement ou, en tout ou partie, attribués par un vote au second degré.

A la **Chambre**, la majorité sortante perd 17 sièges, ce qui a pour conséquence que socialistes et sociaux-chrétiens ne disposent plus de la majorité simple. Les libéraux, avec 41 sièges sur 150, sont la famille la mieux représentée, malgré un gain modeste de 2 unités.

L'éparpillement des sièges est tel qu'aucune majorité ne peut être atteinte grâce à la somme des députés de deux "familles". Il faut au moins une tripartite de "familles" (c'est à dire 6 partis) ou une bipartite complétée par un tiers parti.

Les écologistes gagnent 9 sièges, mais seul Ecolo se hisse à la troisième place des groupes francophones, tandis qu'Agalev n'est que le cinquième groupe néerlandophone.

Le Vlaams Blok est le troisième groupe du côté néerlandophone et avec 15 élus, il représente 1 député sur 10. En 1939, le VNV² obtenait 17 sièges sur 202, soit proportionnellement moins.

Le Sénat n'étant composé qu'en partie d'élus directs, nous ne nous étendons pas sur les gains et pertes de sièges, mais indiquerons qu'ici aussi, une majorité simple ne peut être atteinte de justesse que par une alliance libérale socialiste ou par la réunion d'au moins trois familles politiques.

Dès avant les élections, il était apparu que la majorité d'une seule voix des socialistes et des sociaux-chrétiens était menacée au **Vlaamse Raad**. Le recul de 13 sièges de ces deux formations a plus que confirmé cette hypothèse. Dans cette assemblée aucune majorité ne peut être atteinte par deux partis, il faut soit trois groupes mais comprenant obligatoirement le CVP³ soit une quadripartite.

Au **Conseil régional wallon**, les socialistes bien qu'en recul de 5 sièges restent le groupe le plus important et pourraient constituer une bipartite avec chacun des trois autres groupes représentés. Sans eux aucune bipartite n'est possible.

Au **Conseil de la région de Bruxelles Capitale**, douze listes sont représentées et le PRL-FDF-MCC reste de loin le groupe le plus important avec 27 sièges sur 75, malgré la perte d'une unité. Ecolo en progressant de 7 sièges, devient le second groupe et dépasse le PS en recul de 4 sièges.

Reflet de son sévère recul en voix et conséquence de la présence de diverses listes concurrentes, l'extrême droite francophone perd 3 sièges. Au total les francophones se retrouvent à 64 soit 1 de moins qu'en 1995.

Du côté néerlandophone, où avec 1 siège de plus, les élus sont au nombre de 11, les gains sont réalisés par le Vlaams Blok qui double sa représentation (4 sièges au lieu de 2) et par Agalev qui obtient 1 siège, mais sur la liste de cartel avec le SP.

Le parlement de la **Communauté française** est composé au second degré. Une bipartite socialiste libérale, ou libérale Ecolo disposerait de la majorité simple. En dehors de ces deux cas, il faut une tripartite.

Au **Parlement européen** la Belgique enverra trois écologistes ainsi qu'un député Volksunie en plus qu'en 1994, tandis que le PSC, le SP, le CVP et le FN perdront chacun un siège.

Si l'on souhaite mesurer l'importance des votes "utiles", c'est-à-dire ceux qui dans chaque circonscription se sont portés sur des listes ayant eu, au moins, un élu, on constate qu'en 1995, 92,95 % des suffrages avaient contribué à l'élection d'un membre de la Chambre des Représentants. En 1999, ce pourcentage passe à 94,12 %. L'augmentation est due au fait qu'Ecolo, Agalev et le Vlaams Blok parviennent à avoir un élu dans certaines circonscriptions où il n'en avaient pas en 1995 et rendent ainsi "utiles" les suffrages qui se sont portés sur leurs candidats.

2 Vlaamsch Nationaal Verbond. Parti nationaliste flamand qui sombra dans la collaboration pendant la guerre.

3 ou le Vlaams Blok, mais ce qui n'est pas politiquement envisagé

TABLEAU IV
Composition des Assemblées

	Chambre		Sénat		Vlaamse Raad		C.R. wallon		C.R. de Bruxelles Capitale		Communauté française		Parlement européen	
PS	19	(-2)	10	(-1)			25	(-5)	13	(-4)	29	(-6)	3	(-)
SP	14	(-6)	6	(-3)	20	(-6)			1	(-1)			2	(-1)
PRL-FDF-MCC	18	(-)	9	(-)			21	(+2)	27	(-1)	30	(+2)	3	(-)
VLD	23	(+2)	11	(+1)	28	(+1)			1	(-1)			3	(-)
PSC	10	(-2)	5	(-2)			14	(-2)	6	(-1)	16	(-2)	1	(-1)
CVP	22	(-7)	10	(-2)	30	(-7)			3	(-)			3	(-1)
Ecolo	11	(+5)	6	(+3)			14	(+6)	14	(+7)	18	(+8)	3	(+2)
Agalev	9	(+4)	5	(+3)	12	(+5)			1	(+1)			2	(+1)
Volksunie	8	(+3)	3	(-)	11	(+2)			1	(-)			2	(+1)
Vlaams Blok	15	(+4)	6	(+1)	22	(+5)			4	(+2)			2	(-)
FN	1	(-1)					1	(-1)	3*	(-3)	1	(-2)	-	(-1)
Autres					1	(-)			1	(+1)			1	(-)
Total	150		71		124		75		75		94		25	

* dont 1 FNB

Ce pourcentage élevé de votes " utiles » contraste ainsi avec la multiplication des listes et indique qu'il y a finalement assez peu d'électeurs qui se laissent tenter par les petites listes.

II. Les résultats par régions pour la Chambre des Représentants

A. Les cantons flamands.

La participation électorale a été de 92.27 % dans les cantons flamands, chiffre très comparable à ceux des élections antérieures. Le pourcentage de bulletins blancs et nuls est, par contre, en net recul (5.61 % contre 7.07 %) en raison du grand nombre de cantons à vote électronique.

L'**extrême gauche** demeure avec 0.63 % des voix, tout à fait marginale.

Le **SP** régresse de 4.81 % et se retrouve avec 15.05 % à son minimum historique et à près de la moitié de son meilleur résultat d'après guerre (29.56 % en 1961). Le recul socialiste est général dans les cinq provinces, mais surtout important dans la circonscription de Louvain (- 11.34 %), où le résultat de 1995 lui avait été très favorable et dans la province d'Anvers (- 5.39 %). Dans les autres provinces le recul est inférieur à 4 %. Il est probable que beaucoup d'électeurs socialistes se seront retournés vers Agalev et quelques uns sans doute vers le Vlaams Blok.

Le **CVP** enregistre le recul le plus important de tous ceux des divers partis. En perdant 5.05 %, les sociaux-chrétiens se retrouvent à 22.21 %, perdent la place de premier parti au profit du VLD et sont à leur minimum historique.

Pour illustrer la régression impressionnante du CVP, rappelons que ce parti avait recueilli jusqu'à 60.37 % de suffrages en 1950. Le recul est général dans toutes les provinces, mais particulièrement fort dans le Limbourg (- 6.43 %) et en Flandre orientale. Les voix perdues se seront sans doute réparties entre les quatre partis en progrès (VLD, Volksunie, Agalav et Vlaams Blok).

Le **VLD** progresse de 1.69 % des suffrages et devient avec 22.52 %, le premier parti de Flandre ⁴. Ce résultat électoral est le maximum historique des libéraux flamands, mais ne dépasse que de peu le sommet antérieur de 21.29 % atteint en 1981. Le VLD progresse dans quatre provinces sur cinq, avec un maximum dans la circonscription de Louvain, mais recule en Flandre occidentale ⁵. Ce recul est dû au mauvais résultat obtenu dans la circonscription Courtrai-Roulers-Tielt et sans doute à la bonne résistance du CVP menée par M. S. De Clerck.

⁴ Pour l'élection du Vlaamse Raad, le CVP devance le VLD de 0.05 %.

⁵ Pour les autres élections, le VLD progresse aussi en Flandre occidentale.

TABLEAU V
Cantons flamands
Elections législatives de 1995 et 1999
Résultats pour la Chambre des Représentants

	1999		1995	
	Nombres absolus	%	Nombres absolus	%
Electeurs inscrits	4.471.695		4.392.481	
Bulletins déposés	4.125.999	92.27	4.062.719	92.49
Blancs et nuls	231.527	5.61	287.216	7.07
Votes valables	3.894.472	94.39	3.775.503	92.93
1. Extrême gauche	24.571	0.63	21.550	0.57
2. Communistes	534	0.01	-	-
3. SP	586.606	15.05	749.893	19.86
4. CVP	864.785	22.21	1.029.090	27.26
5. VLD	876.967	22.52	786.589	20.83
6. Agalev	428.652	11.01	263.836	6.99
7. Volksunie	342.493	8.80	278.661	7.38
8. Vlaams Blok	595.931	15.31	460.269	12.19
9. Listes francophones	65.161	1.67	58.670	1.55
10. Divers	108.772	2.79	126.945	3.37

Agalev progresse de 4.02 % et atteint 11.01 % ce qui représente son maximum pour les élections législatives, mais se situe sous le résultat européen de 1989 (12.20 %) et à peine au-dessus de celui de 1994 (10.59 %). Agalev progresse dans toutes les provinces mais surtout à Anvers. Notons cependant que l'avance d'Agalev ne représente qu'environ la moitié du progrès d'Ecolo en Wallonie.

La **Volksunie** progresse de 1.42 %, mais avec 8.80 % ne se rapproche pas de ses maxima des années 80, ni de son sommet de 1971 (18.77 %). Une partie de ses électeurs d'alors ont très certainement fait choix du Vlaams Blok au cours des années récentes.

La **Volksunie** progresse dans les cinq provinces, mais surtout à Anvers (+ 2.33 %).

Le **Vlaams Blok** progresse de 3.12 % et atteint le niveau de 15.31 % des suffrages. Ceci est son maximum historique et dépasse quelque peu le maximum atteint par le VNV en 1939 (15.05 %).

Le **Vlaams Blok** progresse dans toutes les provinces, mais surtout en Flandre orientale (+ 4.11 %) et à Anvers (3.48 %).

Il atteint ses meilleurs résultats dans la province d'Anvers et recueille jusqu'à 28.75 % dans le canton d'Anvers. Avant guerre, le VNV avait surtout pénétré au Limbourg (24.45 %) et atteint son sommet dans le canton campinois de Mol (37.07 %). Il est probable que les suffrages gagnés par le Blok, en 1999, provien-

nent essentiellement du CVP, partiellement du SP et sans doute d'autres électeurs d'origines diverses.

Les **listes francophones** qui sont présentes dans les six cantons flamands de l'arrondissement de Bruxelles-Hal-Vilvorde, recueillent 1.67 % des suffrages, en léger progrès par rapport à 1995.

Les **listes diverses** totalisent 2.79 % contre 3.37 % en 1995. Parmi elles signalons, la liste Vivant (1.96 %) et la liste PNPb (Parti blanc) pour 0.33 %.

Signalons pour terminer l'analyse du scrutin au nord du pays que le taux de mobilité externe s'est élevé à 10.44 %, soit le double de celui de 1995, mais moins élevé qu'en 1991.

B. *Les cantons wallons.*

Dans les cantons wallons, la participation électorale s'est élevée à 89.45 % des inscrits, soit une proportion légèrement inférieure à la moyenne des vingt dernières années. Le pourcentage des bulletins blancs et nuls est quant à lui plutôt supérieur à ce qu'il fut antérieurement et très supérieur à ce qu'il a été, en 1999, en Flandre et à Bruxelles. La raison doit en être cherchée dans le nombre assez faible de bureaux à vote électronique.

TABLEAU VI
Cantons wallons
Elections législatives de 1995 et de 1999
Résultats pour la Chambre des Représentants

	1999		1995	
	Nombres absolus	%	Nombres absolus	%
Electeurs inscrits	2.327.725		2.269.135	
Bulletins déposés	2.082.244	89.45	2.054.307	90.53
Blancs et nuls	184.395	8.86	172.683	8.41
Votes valables	1.897.849	91.14	1.881.624	91.59
1. Extrême gauche	12.409	0.65	13.250	0.70
2. Communistes	19.743	1.04	6.277	0.33
3. PS	554.100	29.20	634.146	33.70
4. PSC	319.448	16.83	423.811	22.52
5. PRL-FDF - MCC	469.245	24.73	450.000	23.92
6. Ecolo	347.409	18.31	194.336	10.33
7. Extrême droite		(5.02)		(6.42)
FN	77.614	4.09	102.832	5.47
Autres	17.683	0.93	17.928	0.95
8. Divers	80.198	4.22	39.044	2.08

Les listes d'**extrême gauche** stagnent au niveau de 0.65 %, tandis que le **parti communiste** passe de 0.33 % à 1.04 %. Le progrès est cependant plus apparent que réel, vu que les communistes ne se présentaient, en 1995, que dans deux seules circonscriptions du Hainaut.

Le **PS** recule de 4.5 % et avec 29.20 % s'il demeure le premier parti de Wallonie, il n'en est pas moins à son minimum historique. En 1954, il avait frôlé la barre des 50 % des suffrages. Son recul est donc à rapprocher de celui du CVP en Flandre, bien que d'ampleur inférieure. Le PS recule dans les cinq provinces, mais surtout à Liège (- 6.66 %), tandis qu'il limite ses pertes dans le Hainaut (- 3.06 %) grâce à une légère avance dans la circonscription de Mons-Soignies où la liste était menée par M. E. Di Rupo. Nous verrons, en fin d'analyse, que la perte socialiste a été quasi double au Sénat (- 8.67 %).

Le **PSC** régresse plus encore que les socialistes puisqu'il perd 5.69 % des suffrages et se retrouve avec 16.83 % à la quatrième place des partis wallons. Le PSC avait obtenu jusqu'à 34 % des votes en 1958. Les sociaux-chrétiens reculent dans les cinq provinces mais surtout dans le Hainaut et à Liège.

La Fédération **PRL-FDF-MCC** connaît des succès divers selon les provinces. Si globalement elle gagne 0.81 % des votes, la Fédération recule dans 3 provinces: Brabant wallon (- 2.41 %), Luxembourg (- 0.91 %) et Namur (- 0.18 %), tandis qu'elle progresse dans le Hainaut et à Liège. Il est probable que la présence de candidats, soit effectifs, soit suppléants, provenant du MCC aura expliqué en partie ces résultats différents.

Quoiqu'il en soit les libéraux avec 24.73 % des voix et même deuxième parti de Wallonie, ne rejoignent pas leurs sommets de 1965 et 1968 (26.68 %).

Le progrès le plus net est réalisé par **Ecolo** qui gagne 7.98 % des voix et se retrouve avec 18.31 % au troisième rang des partis wallons. Ses progrès sont quasi du même ordre de grandeur dans les cinq provinces, même si le meilleur score est réalisé à Liège (+ 8.36 %). Ecolo est de très loin à son maximum historique et dépasse même son résultat européen de 1989 ce que n'a pas réussi Agalev en Flandre.

Les partis d'**extrême droite** se présentaient en ordre dispersé sur plusieurs listes et connurent un recul global de 1.40 %. Le Front National régressant pour sa part de 1.38 % mais conservant son unique élu de Wallonie.

Les **listes diverses** recueillent 4.22 % des voix. Parmi celles-ci, la liste Vivant obtint 2.46 %, les listes Wallon (0.63 %), PNPb (Parti blanc: 0.46 %) et France (0.39 %) ne mordant vraiment pas sur le corps électoral.

Le taux de mobilité externe s'établit à 11.64 %, ce qui figure parmi les plus élevés des trente dernières années. Les élections en Wallonie témoignent ainsi d'un mouvement d'une ampleur supérieure à celle enregistrée en Flandre.

C. *Les cantons bruxellois*

La participation électorale est traditionnellement plus faible à Bruxelles que dans les autres régions du pays. Même en tenant compte de 4.884 électeurs non Belges inscrits sur les listes, et ne pouvant voter pour la Chambre, la participa-

tion ne s'élève qu'à 83.25 %, c'est-à-dire, à un niveau nettement moins important que dans les années 70 ou 80.

Par contre, l'application du vote électronique à tous les bureaux a fait chuter le pourcentage des bulletins blancs et nuls à 4.90 %, chiffre bien inférieur à tous ceux constatés auparavant dans n'importe quelle région du pays.

Les listes d'**extrême gauche** restent, ici comme ailleurs, marginales (0.48 %) et les **communistes** qui ne se présentaient pas en 1995, n'obtiennent que 0.66 % des voix.

Les **socialistes**, tant francophones que néerlandophones, régressent. Les premiers perdent 1.73 % des voix, ce qui est nettement moins qu'en Wallonie et sans doute dû à l'influence personnelle de M. Ch. Picqué. Soulignons, en effet, que dans les cantons bruxellois, la liste PS du Sénat régresse de 4.4 %. Le PS est néanmoins dépassé par Ecolo et devient le troisième parti à Bruxelles.

Le SP perd 0.60 % des suffrages.

Ensemble les socialistes ne représentent plus que 18.88 % des votes, bien au-dessous des années antérieures et fort loin de leur maximum de 1954 (45.07 %).

Les **sociaux-chrétiens** perdent 1.05 % et sont, eux aussi, à leur minimum historique, loin derrière leur sommet de 1950 (34.68 %). Le PSC ne recule que de 0.21 %, contre une perte de 0.84 % pour le CVP. Notons cependant que le CVP bruxellois, qui se présentait au Conseil régional, progresse lui de 0.07 %. L'électeur chrétien flamand a donc fait la différence entre le parti de la majorité fédérale et celui qui participait au pouvoir dans la capitale.

Les **libéraux** reculent assez nettement et la perte de 4.17 % est quasi intégralement due au PRL-FDF-MCC. Si cette Fédération gagnait quelque 19.000 voix en Wallonie, elle en reperdrait plus de 13.000 à Bruxelles. Malgré ce recul, les libéraux restent la première famille à Bruxelles. L'écart qui la sépare de la deuxième se restreint cependant (10.33 % contre 16.38 %).

Les grands vainqueurs du scrutin sont, ici comme ailleurs, les **écologistes**, mais le progrès est quasi exclusivement imputable à Ecolo qui, progressant de 11.32 % des voix, devient le deuxième parti à Bruxelles. Agalev pour sa part n'avance que de 0.39 %.

Ecolo aura pris des voix à quasi tous les partis et son progrès, s'il tient sans doute aux préoccupations environnementales d'un nombre croissant de citoyens, tient aussi pour une bonne part au mécontentement général envers la politique.

TABLEAU VII
Cantons bruxellois
Elections législatives de 1995 et de 1999
Résultats pour la Chambre des Représentants

	1999		1995	
	Nombres absolus	%	Nombres absolus	%
Electeurs inscrits	544.044		537.824	
Bulletins déposés	448.869	82.51	445.123	82.76
Blancs et nuls	22.009	4.90	30.199	6.78
Votes valables	426.860	95.10	414.924	93.22
1. Extrême gauche	2.072	0.48	2.299	0.55
2. Communistes	2.804	0.66	-	-
3. Socialistes		(18.88)		(21.21)
PS	70.245	16.46	75.461	18.19
SP	10.333	2.42	12.551	3.02
4. Sociaux-chrétiens		(11.60)		(12.65)
PSC	38.832	9.10	38.627	9.31
CVP	10.670	2.50	13.843	3.34
5. Libéraux		(33.42)		(37.59)
PRL-FDF - MCC	130.879	30.66	144.167	34.75
VLD	11.798	2.76	11.774	2.84
6. Ecologistes		(23.09)		(11.38)
Ecolo	91.515	21.44	41.986	10.12
Agalev	7.032	1.65	5.222	1.26
7. Volksunie	3.479	0.82	4.855	1.17
8. Extrême droite		(8.09)		(11.43)
FN	11.097	2.60	31.663	7.63
Autres listes francophones	5.997	1.40	362	0.09
Vlaams Blok	17.468	4.09	15.408	3.71
9. Divers	12.639	2.96	16.706	4.02

La **Volksunie** recule de 0.35 %, contrairement à son avance dans le nord du pays.

L'**extrême droite** se présentait divisée du côté francophone et paye lourdement le prix de ses divisions.

Le Front National recule de 5.03 %, tandis qu'à peine 1.31 % était récupéré par les autres listes, le FNB notamment.

Du côté néerlandophone, le progrès du Vlaams Blok se limite à 0.38 %, soit beaucoup moins qu'en Flandre.

L'extrême droite représente 8.09 % à Bruxelles, contre 4.09 % en Wallonie et 15.31 % au nord du pays.

Les **listes diverses** ne totalisent que 2.96 % des voix, dont 1.75 % pour la liste Vivant.

Comme s'est souvent le cas, le taux de mobilité externe est plus élevé à Bruxelles que dans les deux autres régions. Il s'élève en 1999 à 12.37 % contre 5.96 % en 1995, mais n'atteint cependant pas les niveaux élevés de 1991 (15.08 %) ou de 1981 (22.71 %) et de 1985 (18.30 %), élections marquées par l'effondrement du FDF.

Il peut être intéressant de comparer le nombre de suffrages s'étant portés sur des listes francophones ou néerlandophones.

Pour trois des quatre scrutins, l'électeur bruxellois devait, en effet, choisir son collège électoral. Nous avons résumé ces choix dans le tableau VIII.

On constate, tant pour le Parlement européen que pour le Sénat, une augmentation du nombre d'électeurs francophones d'environ 3.30 %. Ce phénomène est sans doute lié à la participation électorale des " nouveaux Belges », immigrants naturalisés, en majorité de langue française. Cette hausse contraste avec l'augmentation des votes néerlandophones (0.44 %) au Conseil régional bruxellois.

TABLEAU VIII
Répartition des votes valables par collèges linguistiques
dans les cantons bruxellois

	Collège francophone		Collège néerlandophone	
	1994 ou 1995	1999	1994 ou 1995	1999
Parlement européen	83.16%	86.79%	16.84%	13.21%
Sénat	82.76%	85.80%	17.24%	14.20%
Conseil régional bruxellois	86.25%	85.81%	13.75%	14.19%

Ceci traduit le fait qu'un certain nombre d'électeurs francophones auront voté pour des listes flamandes en vue de contrer l'offensive du Vlaams Blok visant la majorité dans le groupe néerlandophone du Conseil régional. Nous évaluons cette proportion d'électeurs à un peu moins de 4 % (3.30 % + 0.44 %).

III. La représentativité des diverses listes

Aucun des différents partis ne se présente devant le corps électoral belge tout entier, mais toutes les grandes listes se présentent devant les électeurs de l'arrondissement de Bruxelles-Hal-Vilvorde. Comme le nombre de votes valables est très différent dans les cantons flamands et les cantons wallons (près de 2 millions de votes de plus dans les flamands), le seul moyen de mesurer la représen-

tativité des diverses listes est de calculer le pourcentage obtenu par rapport aux votes valables émis soit dans les cantons flamands et ceux de Bruxelles-Hal-Vilvorde, soit dans les cantons wallons et les mêmes cantons de Bruxelles-Hal-Vilvorde.

Nous faisons cette comparaison au tableau IX.

TABLEAU IX
Taux de représentativité
Pourcentages de voix par rapport au total des votes valables
des arrondissements où la liste se présentait
Chambre des Représentants

	Arrondissements wallons et arrondissement de Bruxelles-Hal-Vilvorde	Arrondissements flamands et arrondissement de Bruxelles-Hal-Vilvorde
Votes valables	2.675.492	4.321.332
PS	23.61 %	
PRL-FDF-MCC	23.56 %	
VLD		20.57 %
CVP		20.26 %
Ecolo	17.09 %	
Vlaams Blok		14.19 %
SP		13.81 %
PSC	13.65 %	
Agalev		10.09 %
Volksunie		8.01 %
FN	3.38 %	

Il apparaît que c'est le PS, devançant de peu le PRL-FDF-MCC qui a le taux de représentativité le plus grand. Il est normal que deux partis francophones soient en tête, vu le nombre moins élevé de partis francophones à recueillir un nombre significatif de suffrages. L'émiettement des votes est donc plus réduit.

Le VLD précède de peu le CVP qui, bien qu'ayant toujours été présenté comme le premier parti de Belgique, n'est finalement que quatrième au classement des taux de représentativité.

Ecolo, avec 17.09 %, est le cinquième parti, précédant le Vlaams Blok, qui se situe lui-même avant les deux composantes minoritaires des familles socialiste (SP: 13.81 %) et sociale-chrétienne (PSC: 13.65 %).

Suivent, dans l'ordre, Agalev et la Volksunie. Le Front National ferme la marche des listes ayant eu au moins 1 élu, avec 3.38 %

IV. Les «autres» scrutins du 13 juin 1999

Nous avons dit qu'une des caractéristiques intéressantes des élections du 13 juin 1999 était le fait que quatre scrutins se déroulaient le même jour ⁶.

Nous avons comparé, en pour-cent des votes valables et au niveau des 3 régions du pays, les résultats des divers partis pour le Parlement européen, la Chambre, le Sénat et pour le Conseil régional de la région en question. Nous donnons les chiffres de 1994 ou 1995 et ceux de 1999. Pour ne pas allonger démesurément notre commentaire, nous n'attirerons l'attention que sur les divergences principales.

Dans les cantons flamands, il convient de souligner un meilleur résultat du VLD au Sénat, lié à la présence de M. M. Verwilghen principalement et de M. G. Verhofstadt sur la liste de ce parti.

M. J.-L. Dehaene limite quelque peu le recul CVP au Sénat par rapport aux autres assemblées et surtout vis-à-vis de la liste européenne.

Le résultat le plus "différencié" est celui de la liste de la Volksunie, menée par M. Bert Anciaux, qui obtient 12.02 % au scrutin européen, contre une moyenne de 8.71 % pour les autres assemblées. Ceci est un phénomène exceptionnel et signifie que les votes de préférence obtenus par ce candidat proviennent largement d'électeurs (ou d'électorices?) ayant porté leur choix sur d'autres listes pour les autres scrutins.

Du côté des cantons wallons, la présence de la liste "Debout" menée par M. R. D'Orazio, vaut aux partis d'extrême gauche un résultat européen bien supérieur à ceux acquis dans les autres scrutins. Ces listes obtiennent 2.11 %, contre une moyenne de 0.73 % ailleurs.

Le résultat du PS est caractérisé par un score nettement meilleur à la Chambre et au Conseil régional wallon, qu'au Sénat et au Parlement européen. La différence est de l'ordre de 1.66 %.

La Fédération libérale recueille de meilleurs résultats au Sénat, en raison sans doute de la présence de M. L. Michel.

Il en est de même du PSC, mené par M. Ph. Maystadt. La liste "européenne" faisant les plus mauvais résultats

Le meilleur score d'Ecolo au Parlement européen peut être dû à la présence de M.V. Decroly, mais est assez traditionnel pour ce parti aux élections européennes.

⁶ Sauf dissolution anticipée des chambres législatives, ce phénomène ne se reproduira pas avant 2019.

Nous avons peu de chances de le commenter.

TABLEAU X
Cantons flamands
En % des votes valables

	Parlement européen		Chambre		Sénat		Vlaamse Raad	
	1994	1999	1995	1999	1995	1999	1995	1999
Extrême gauche	1.12	0.56	0.57	0.63	0.57	0.61	0.58	0.62
Communistes	-	-	-	0.01	-	-	-	-
SP	17.43	14.00	19.86	15.05	20.89	14.01	19.45	15.00
VLD	18.07	21.52	20.83	22.52	20.96	24.13	20.18	22.04
CVP	26.93	21.35	27.26	22.21	26.59	23.22	26.78	22.09
Agalev	10.59	11.73	6.99	11.01	5.88	11.11	7.08	11.62
Volksunie	6.99	12.02	7.38	8.80	8.38	8.10	8.96	9.25
Vlaams Blok	12.20	14.68	12.19	15.31	11.96	14.65	12.33	15.54
Divers	5.62	2.37	3.37	2.79	3.25	2.46	3.47	2.90
Listes francophones	1.05	1.77	1.55	1.67	1.52	1.71	1.17	0.94

TABLEAU XI
Cantons wallons
En % des votes valables

	Parlement européen		Chambre		Sénat		Conseil régional wallon	
	1994	1999	1995	1999	1995	1999	1995	1999
Extrême gauche	2.10	2.11	0.70	0.65	1.44	0.80	0.71	0.74
Communistes	-	1.12	0.33	1.04	-	0.97	0.34	1.00
PS	33.08	27.54	33.70	29.20	36.40	27.73	35.22	29.40
PRL-FDF-MCC	20.75	24.73	23.92	24.73	26.34	25.76	23.67	24.72
PSC	20.63	14.64	22.52	16.83	20.96	17.40	21.56	17.10
Ecolo	12.57	21.46	10.33	18.31	11.27	18.93	10.42	18.23
Extrême droite	9.16	5.26	6.42	5.02	0.48	5.23	6.08	4.82
Divers	1.71	3.14	2.08	4.22	3.11	3.18	2.00	3.99

TABLEAU XII
Cantons bruxellois
En % des votes valables

	Parlement européen		Chambre		Sénat		Conseil régional bruxellois	
	1994	1999	1995	1999	1995	1999	1995	1999
Extrême gauche	3.13	1.19	0.55	0.48	1.42	0.62	1.06	0.45
Communistes	-	0.87	-	0.66	-	0.78	-	0.78
PS	14.37	15.70	18.19	16.46	20.38	15.98	21.40	16.01
SP	2.06	1.49	3.02	2.42	2.95	1.53	2.42	C ⁽¹⁾ 3.10 Est 1.84
PRL-FDF-MCC	32.38	30.03	34.75	30.66	38.33	32.39	34.98	34.41
VLD	2.93	2.63	2.84	2.76	3.10	3.56	2.67	C ⁽²⁾ 3.22 Est 2.48
PSC	9.68	8.34	9.31	9.10	9.96	9.24	9.26	7.92
CVP	4.81	2.41	3.34	2.50	3.87	2.77	3.28	3.35
Ecolo	12.64	24.16	10.12	21.44	10.62	20.36	9.03	18.27
Agalev	1.37	1.96	1.26	1.65	0.90	1.73	0.95	C ⁽¹⁾ 3.10 Est 1.26
Volksunie	1.05	1.02	1.17	0.82	1.32	0.78	1.39	C ⁽²⁾ 3.22 Est 0.74
Vlaams Blok	3.33	3.29	3.71	4.09	4.15	3.37	3.03	4.52
Extrême droite, FN + autres	9.99	4.48	7.63	4.00	3.00	4.33	7.46	4.11
Divers	2.26	2.43	4.11	2.96	-	2.56	3.07	3.86

⁽¹⁾ Cartel SP-Agalev: estimation des pourcentages PS d'une part, Agalev de l'autre.

⁽²⁾ Cartel VLD-Volkunie: estimation des pourcentages VLD d'une part, Volkunie de l'autre.

Dans les cantons bruxellois, les faits sont assez semblables à ce qu'ils sont en Wallonie. La liste " Debout » se démarque, et le résultat socialiste est faible au Sénat et au Parlement européen.

Il faut néanmoins souligner que les libéraux qui reculent assez fortement pour trois des quatre assemblées, résistent beaucoup mieux à celle du Conseil régional bruxellois. Il en est de même pour le CVP qui, dans une ambiance générale de recul, parvient à progresser légèrement pour ce même Conseil.

Ecolo recueille plus de voix pour l'Europe que pour les assemblées belges, mais son score, tout en progressant nettement, est le plus faible pour le Conseil bruxellois.

Le phénomène inverse se constate pour le Vlaams Blok qui atteint 4.52 % pour le Conseil bruxellois, contre 3.58 % en moyenne pour les trois autres assemblées. La personnalité de M. J. Demol, tout en ne réalisant pas la percée espérée, doit en être la cause.

V. CONCLUSIONS

Les résultats des élections étaient-ils attendus et quelles conclusions peut-on en tirer?

Remarquons dès l'abord qu'aucun sondage publié n'a pu tenir compte de la crise de la dioxine, intervenue après la diffusion des résultats du dernier sondage, celui de " La Libre Belgique » de mai 1999.

Malgré cela, la lecture du tableau XIII, montrera clairement que le recul socialiste et social-chrétien, la légère avance du VLD, le progrès net d'Ecolo et du Vlaams Blok, contrastant avec le recul du Front National étaient clairement annoncés.

Trois éléments n'y apparaissaient cependant pas: l'ampleur du recul socialiste et de celui du CVP tout d'abord, l'avance d'Agalev et l'importance du progrès Ecolo ensuite et, enfin, le progrès beaucoup plus faible que prévu du PRL-FDF-MCC.

Il est hautement probable que la crise de la dioxine aura amplifié les pertes prévues pour la majorité et aura reporté, au profit des écologistes, une partie des transferts attendus vers les libéraux.

TABLEAU XIII
Sondages et réalité
En % des votes valables

Cantons flamands			Cantons wallons				
	Elections 1995	Sondage mai 1999	Elections 1999		Elections 1995	Sondage mai 1999	Elections 1999
CVP	27.3	24.9	22.2	PSC	22.5	16.4	16.8
SP	19.9	17.1	15.1	PS	33.7	30.2	29.2
VLD	20.8	21.2	22.5	PRL	23.9	29.3	24.7
Agalev	7.0	7.3	11.0	Ecolo	10.3	15.7	18.3
Volksunie	7.4	8.0	8.8				
Vlaams Blok	12.2	15.6	15.3	Front National	5.5	3.6	4.1

Sondage publié en mai 1999 par «La Libre Belgique» (sondage effectué avant l'annonce de la crise de la dioxine).

Les sondages réalisés à intervalles réguliers entre 1995 et 1999 indiquaient d'ailleurs déjà la plupart de ces tendances.

Nous ne reproduisons pas le sondage relatif à Bruxelles, beaucoup moins précis et ne donnant pas toujours le résultat de toutes les listes, notamment flamandes.

Si les grandes orientations ne surprisent donc pas l'analyste, c'est qu'elles résultaient d'une part d'un mouvement " long »; la régression des votes socialistes et sociaux-chrétiens et, d'autre part, d'un mécontentement latent de la population vis-à-vis des partis politiques et particulièrement de ceux qui occupèrent le pouvoir plus ou moins longtemps. La perte d'influence relative des trois familles traditionnelles doit être interprétée dans ce sens. L'électeur aura été beaucoup plus sensible aux nombreux dysfonctionnements de l'Etat (ce qui n'est pas un fait exclusivement belge d'ailleurs), qu'aux efforts pourtant nécessaires d'assainissement des finances publiques et à ceux ayant permis à la Belgique de participer à l'Union économique et monétaire.

Plus sensible au " qualitatif » qu'au " macro-économique », pas toujours bien perçu par la population, l'électeur s'est tourné en Flandre soit vers l'extrême droite nationaliste (plus de 15 %), soit vers l'écologie (11 %), tandis qu'il dédaignait le premier choix en Wallonie, mais portait Ecolo à quelque 18 %.

Bien que les libéraux représentent aujourd'hui la première famille politique, ils n'ont récupéré que 1.01 % des 9.63 % perdus par la majorité sortante. Il ne s'agit donc pas d'un mouvement de balancier " à l'anglaise », mais d'une fuite vers d'autres formations. Dans ce contexte, et contrairement à la France, l'extrême gauche ne joua aucun rôle et n'attira même pas une frange d'électeurs socialistes déçus par le PS ou le SP.

Suite à ces élections, la composition des exécutifs tant fédéral que régionaux ou communautaires a été profondément modifiée. La composante sociale-chrétienne est absente du pouvoir, fait inconnu depuis 41 ans, tandis que les " verts » en partagent aujourd'hui l'exercice.

L'avenir dira si les nouvelles majorités auront ou non longue vie et comment l'électeur les jugera.

Summary: The Elections of June 13 th, 1999 in Belgium

On June 13th, the Belgian voters had to choose their representatives in four assemblies: the European Parliament, the Chamber of Representatives, the Senate, and the Regional Council of either the Flemish, the Walloon or the Brussels-Capital regions accordingly.

Thus these elections made it possible to measure possible differences in the results a same list obtained in the different polls. These differences could be observed for some lists, but not for all and were essentially due to the personality of certain candidates rather than to a political will to differentiate, with the exception perhaps of the Ecologists, who traditionally perform better in European elections.

These elections also saw an increased use of computer based voting: some 44 % of the registered voters had to express their choice via a computer screen. As a consequence one observed a sensitive drop in " blank and spoil » ballots.

The elections have been characterized by several phenomena. First, there was a marked decline, amounting to some 10 % of the votes, in the support for the parties of the outgoing majority: christian democrats and socialists. In losing each somewhat less than 5 %, they have both hit their historical low and together no longer hold a simple majority in Parliament.

The liberal family has become the largest in Belgium, which had never occurred since the introduction of the single vote system (1919). This first position was conquered more through the decline in the results of the socialists and the christian democrats than via a true advance of the liberals. Though the Flemish component of the liberals progressed by 1.14 %, the French-speaking wing receded by 0.13 %.

The overall winners of the elections are the ecologists who on the whole climb from 8.44 % to 14.36 %. This progression is however proportionately much more marked for the French-speaking component (Ecolo) than for the Flemish part (Agalev).

Ecolo has become the thirdmost important party of Wallonia and the second one in Brussels, whereas Agalev remains the fifth party in Flanders.

The extremist parties have had diverging results. The extreme left remains altogether very marginal in Belgium (about 1 %), whereas the extreme right appears to be a typically Flemish phenomenon. Indeed, the Vlaams Blok increases its share of votes by 3.12 % and with 15.31 % has become the third party in Flanders and thereby even surpasses somewhat the result obtained by the V.N.V. in 1939.

The French-speaking extreme right suffered a decline due among others to internal divisions and only stands for 4.09 % in Wallonia and 4 % in Brussels.

As a consequence of these results the composition of the assemblies has changed drastically. To constitute a government holding a simple majority in the Chamber of Representatives, one needs at least three political families (i.e. 6 parties) or two families and the support of another party (5 parties). In the Flemish parliament, one needs either a threeparty coalition, but necessarily comprising the CVP, or a four party coalition to obtain a majority. In the Walloon parliament, a two party coalition is only possible if the PS participates.

In Brussels, the Vlaams Blok, although passing from 2 to 4 seats, has not succeeded in paralysing the functioning of the institutions as this party didn't obtain the majority in the Flemish group.

Opinion polls held before the elections had forecast the direction in which votes would shift, but not the extent. The dioxine crisis has reinforced this shift and has undoubtedly accentuated the progression of the ecologist lists.

Les analyses de William Fraeys des résultats des élections en Belgique

I. Les élections législatives

- 1961: Les résultats des élections législatives du 26 mars 1961. *Res Publica*, 1961, nr. 4, pp. 388-403.
- 1965: Les résultats des élections législatives du 23 mai 1965. *Res Publica*, 1966, nr. 1, pp. 133-146.
- 1968: Les élections du 31 mars 1968. *Res Publica*, 1969, nr. 1, pp. 271-292.
- 1971: Analyse des résultats des élections législatives du 7 novembre 1971. *Res Publica*, 1972, nr. 2, pp. 383-398.
- 1974: Les élections législatives du 10 mars 1974. *Res Publica*, 1974, nr. 3-4, pp. 517-536.
- 1977: Les élections législatives du 17 avril 1977. Analyse des résultats. *Res Publica*, 1977, nr. 3, pp. 495-513.
- 1978: Les élections législatives du 17 décembre 1978. Analyse des résultats. *Res Publica*, 1979, nr. 2, pp. 309-328.
- 1981: Les élections législatives du 8 novembre 1981. Analyse des résultats. *Res Publica*, 1982, nr. 1, pp. 129-149.
- 1985: Les élections législatives du 13 octobre 1985. Analyse des résultats. *Res Publica*, 1986, nr. 2, pp. 213-233.
- 1987: Les élections législatives du 13 décembre 1987. Analyse des résultats. *Res Publica*, 1988, nr. 1, pp. 3-24.
- 1991: Les élections législatives du 24 novembre 1991. Analyse des résultats. *Res Publica*, 1992, nr. 2, pp. 131-153.
- 1995: Voir 1999
- 1999: Les élections législatives et européennes du 13 juin 1999. Analyse des résultats. *Res Publica*, 1999, nr 2-3, pp. 239-264.

II. Les élections européennes

- 1979: Les élections européennes de 1979. Analyse des résultats. *Res Publica*, 1979, nr. 3, pp. 411-426.
- 1984: Les élections européennes de 1984. Analyse des résultats pour la Belgique. *Res Publica*, 1984, nr. 5, pp. 587-601.
- 1989: Les élections européennes de 1989. Analyse des résultats pour la Belgique. *Res Publica*, 1989, nr. 4, pp. 551-564.
- 1994: Voir 1999
- 1999: Voir: Les élections législatives

III. Les élections communales

- 1976: Les élections communales de 10 octobre 1976. *Res Publica*, 1976, nr. 3-4, pp. 427-444.
- PS. Autres analyses des élections communales:
- 1982: D. VAN DE WAUWER, Les élections communales du 10 octobre 1982. Analyse des résultats. *Res Publica*, nr. 2-3, pp. 377-389.
- 1988: J. ACKAERT, De gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober 1988. *Res Publica*, nr. 3, pp. 359-384.
- 1994: J. ACKAERT, De gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober 1994. *Res Publica*, 1995, nr. 3-4, pp. 351-388.

Belgian Politics in 1998

by **Stefaan FIERS**

Research assistant at the section Political Sociology of the Katholieke Universiteit Leuven

and **Mark DEWEERDT**

Political journalist of the *Financieel Economische Tijd*

For the third consecutive year, Belgian politics was to a large extent dominated by the aftermath of the Dutroux-pedophile case. The political world was under pressure to reform the judiciary and the police forces, as these had shown lack of competence in this case. The pressure mounted after Dutroux' brief escape on April 23rd, which caused the resignation of the ministers of Interior (Van de Lanotte) and of Justice (De Clerck). Dutroux' escape, however, reunited the majority and the opposition parties to make a deal on the reforms of the judiciary and the police forces (the Octopus-agreements).

The aftermath of Dutroux' escape, and the Octopus-agreements overshadowed the entry of Belgium into the EMU. It also made an end to the everlasting speculations about snap elections.

From autumn 1998 onwards, most attention was paid to the policy on asylum and the Agusta/Dassault trial. The death of a Nigerian refugee during her forced repatriation caused the resignation of deputy prime minister Tobback, and a limited adjustment of the procedure to grant asylum. In December 1998, the Court of Cassation convicted the politicians that were charged in the Agusta/Dassault-bribery cases.

Other important issues in 1998 were the policy on employment, the right to vote for non-Belgian citizens and disputes on the implementation of the language-laws in communities with a special linguistic status.

I. The political consequences of the Dutroux pedophile-case

A. The second report of the parliamentary committee 'Dutroux'

The special parliamentary committee 'Dutroux', set up on 17 October 1996, continued its activities until mid-February 1998. The committee looked for indications of 'decay of moral principles, corruption and protection'. The last weeks of the committee's activities were influenced by a fierce debate in the media between so-called 'believers' and 'non-believers', i.e. between supporters and opponents of the theory that Marc Dutroux and Michel Nihoul formed part of a pedophile ring that was protected by high officials. The controversy began with the publication of parts of a hearing of the so-called 'Witness X1' (Miss. Regina Louf) in the newspapers 'De Morgen' and 'Téléoustique'. Louf claimed that she had been a victim of a pedophile ring and that she had witnessed unsolved murder cases in Ghent, Antwerp and Brussels, dating back as far as the mid-1980s. However, at the end of April 1998 the offices of the public prosecutors in Ghent, Antwerp and Brussels officially stated that the declarations of 'X1' were implausible and that therefore the case had been closed. In the meanwhile, some 25.000 to 30.000 mainly francophone people, had given rise to their discontent on the en-

during series of failures by the judiciary, the police and the political world, on 15 February 1998.

The next day, on February 16th, the committee 'Dutroux' approved its second report. Unlike the first report, there was no unanimous support for the second report. Four members voted abstention (2 PRL, 1 Ecolo, 1 Vlaams Blok) for divers reasons. The report was presented in the Chamber on February 17th, and retained massive attention by Belgian and international press. The committee concluded that there was no evidence that Dutroux had benefited from protection by high officials, nor that Dutroux and Nihoul formed part of a large pedophile ring. However, the committee concluded that Dutroux and Nihoul had benefited from 'indirect protection', pointing at a decay of moral principles and corrupting behaviour of police officers, members of the judiciary and civil servants. The report contained a series of proposals for the reorganisation of the police forces and the judiciary (cfr. *infra*).

After the plenary debate, during which the chairman of the committee (Marc Verwilghen) had deplored that none of the recommendations of the first report (February 1997) had been implemented, the second report was approved by the Chamber of Representatives on February 19th. The majority parties (christen-democrats and socialists) and the Flemish liberals (VLD) voted in favour, while the francophone Liberals (PRL) and the Green parties voted abstention. The MPs of Vlaams Blok, the Volksunie and the Front National voted against the report. Prime Minister Dehaene said the accusations of Verwilghen were "unjustified". Nonetheless he apologised (on explicit demand by Verwilghen) to the parents of the Dutroux-victims: "What has happened was incorrect. It is sad to find out that the death of the children could have been avoided if our institutions had functioned in a better way".

At the end of the debate, the committee 'Dutroux' was transformed into a 'follow-up'-committee, which would keep an eye on the implementation of the recommendations it had put forward in both its reports.

Out of the ten police-agents that following the first report of the committee 'Dutroux' were blamed for the unsuccessful investigation to the missing girls, only one was downgraded.

B. *The plans of the government to reorganise the police forces and the judiciary*

In his 'State of the Union' of October 1997, prime minister Dehaene had announced the governments plans to reorganise the police forces into one integrated police force, as was recommended by the first report of the committee 'Dutroux'. The standing committees of Internal Affairs and of Justice of both Chamber and Senate, had started to discuss the governments plans in November 1997.

On February 7th, 1998, the core cabinet (the prime minister and the four deputy prime ministers), joined by the minister of Justice Stefaan De Clerck, gathered for a first revision of the drafts of three specific bills concerning the reorganisation. The core problem was the 'integration by association' on local level. This problem was solved on February 16th.

Most trade-unions of policemen criticized the plans, for they feared even more confusion among police forces of the exact competencies of the different brigades. Even some christen-democratic MPs were opposed to the governments

plans. Nonetheless, the three bills were approved by the government on a special council of ministers on February 18th. Prime Minister Dehaene declared that the government had aimed to implement the recommendations of the committee 'Dutroux' "as far as possible". He stressed that the main objective remained to fully integrate all police forces on local level. He expected that the reorganisation would lead to "a dynamism of more co-operation". He promised the reorganisation would be evaluated after four years.

In the meanwhile, the government continued to work on the reorganisation of the judiciary. On February 6th, the council of ministers approved the installation of a Board for Nominations and Promotions, which was put in charge of all nominations and promotions in the judiciary. Therefore, article 151 of the Belgian Constitution needed to be revised by a two third majority (of which the government did not possess). Contacts with the opposition parties revealed that only the Flemish liberals were willing to co-operate, be it under strict conditions. The attitude of the other opposition parties would change dramatically after the brief escape of Dutroux, and the consequent resignation of two ministers.

C. *The resignation of the ministers Stefaan De Clerck and Johan Vande Lanotte*

As a bolt from the blue, the news was spread on April 23rd, that Marc Dutroux had escaped from the court of justice in Neufchateau at around 3 pm. The moment the Belgian press agency Belga distributed the news, the plenary session of the Chamber of Representatives was suspended, due to the dismay of most MPs. Instantly, the core cabinet gathered in the office of prime minister Dehaene. A couple of hours later, while Dehaene was in a meeting with the leaders of the parliamentary parties, Marc Dutroux was seized. Dehaene returned to his cabinet, to reconsider the situation. At 8 pm, the prime minister said, in a brief declaration before the Chamber, that he was perplexed by the fact that Dutroux had escaped. He said it was "unacceptable", but added that there were no indications of any compliance. He promised that the government would investigate what had happened, and that parliament would be informed about this investigation.

Dehaene said that he was asked by Johan Van de Lanotte (SP) and Stefaan De Clerck (CVP), the ministers of Interior and of Justice, to present their resignation to the King. He added that he was very grateful for their efforts, and the extraordinary amount of work they had done on very demanding departments and in extremely difficult circumstances. He continued as follows: "They are not to blame, but they feel responsible and had the courage to take their responsibility. In doing so, the government can continue its activities and persist in its aim to reorganise the police forces and the judiciary".

King Albert, who had to return from taking holidays in France, accepted the resignations. The next day, on 24 April 1998, Louis Tobback (SP) was sworn in as deputy prime minister and minister of Interior, and Tony Van Parijs (CVP) as minister of Justice. The appointment of the latter, posed a deontological problem, as Van Parijs had been member of the committee 'Dutroux'. As new minister of Justice, he was put in charge with the implementation of sanctions. This would make him judge and party at the same time. Therefore, deputy prime minister Herman Van Rompuy was asked to deal with the issue of sanctions.

The appointment of SP-party leader Louis Tobback was a surprise, and was interpreted as a strong signal of the governments will to continue its activities, de-

spite the opposition's call for resignation. The majority parties as well as the parties in opposition agreed that not only politicians, but also members of the gendarmerie and of the judiciary had to draw conclusions from Dutroux' escape. In this respect three people were particularly looked at: the commander of the gendarmerie (Willy Deridder), the prosecutor-general of Liege (Anne Thily) and Melchior Wathelet, judge at the European Court of Justice. After the meetings of the partybureaus on 27 April 1998, the presidents of the four governing parties explicitly claimed the resignation of high officials of the gendarmerie and the judiciary.

The next day, on April 28th, the Chamber had to deal with some votes of no-confidence. In his address to the Chamber, Dehaene repeated the demand that other officials of police forces and the judiciary would "step aside". He admitted to have received a letter by commander Deridder, in which the latter put his function in the hands of the government. (In the end, the government would accept Deridder's resignation two weeks later (May 15th), for as Deridder had uttered severe criticism in the press. Deridder was succeeded by Herman Fransen).

In reaction to Dehaenes address, the liberal parties said to be willing to co-operate with the government in creating a High Council for Justice. This needed a two thirds majority. The liberal parties wanted to deliver their support under strict condition that they would get involved in the reorganisation of the police-structures. The votes of no-confidence were rejected, majority against opposition.

As a consequence of Dutroux' brief escape, a disciplinary procedure was started against 8 officers of the gendarmerie. The procedure was not yet finished by the end of 1998.

II. The Octopus-agreement on the reorganisation of police forces and the judiciary

Immediately after the votes of no-confidence of April 28th, the presidents of four parties in opposition met for discreet negotiations. The initiative was taken by Patrik Vankrunkelsven (VU), who had convinced Guy Verhofstadt (VLD) of the need to co-operate in order to draw up an alternative plan for the reorganisation of the police forces and the judiciary. Louis Michel (PRL) and Olivier Maingain (FDF) were the other party leaders that took part in the negotiations. The green parties were absent, and that had much to do with the strategic reasoning of Ecolo, as they were linked in a very profiled way to the 'White Movement'. Agalev did not dare to take part in the negotiations without its francophone sisterparty. The four parties rapidly reached an agreement. In the afternoon of April 29th, the party leaders signed the agreement, on the basis of which they jointly wanted to negotiate with the government.

The majority parties first reacted in a very reserved way. However, prime minister Dehaene declared on April 30th that he was willing to negotiate with the opposition parties. These negotiations started on May 11th, with the issue of the High Council for Justice. Less than two weeks later, the negotiations were completed. On a press-conference on May 24th, prime minister Dehaene, surrounded by the eight presidents of the parties involved in the agreement, presented the agreement to the public. All parties were very enthusiastic about the final result.

III. The policy on asylum

A. *The death of Semira Adamu and the resignation of deputy prime minister Louis Tobback*

On 22 September 1998, Sémira Adamu, a 20-year old Nigerian asylum-seeker, died when she was being deported from the country. The judicial investigation made clear that the woman had died of suffocation after a pillow was placed over her face as police tried to force her aboard a plane.

Immediately after the incident, the government decided to suspend all deportations. On a press conference on September 23rd, the interior minister Louis Tobback took responsibility for the incident, but did at first not respond to calls for resignation. So, the news that Tobback had ordered prime minister Dehaene to offer his resignation to the King, in the evening of September 24th, came as a surprise. Tobback said that the incident was "the blackest day in [his] political career". He felt responsible for the behaviour of the officer of the gendarmerie who had violated the code of conduct for deportation. Although he claimed that he had not been informed on the fact that the officer already once had been suspended after having mistreated a deported asylum-seeker, several sources within the gendarmerie challenged this statement.

As the possibility of his resignation had caused great upheaval, both members of the government and of his own Socialist Party tried to convince Tobback not to resign. Tobback agreed to postpone his final decision for another 48 hours, at the end of which he confirmed his prior decision. Consequently, a summit of socialist leaders took place in Hasselt, in order to deal with his succession. Fred Erdman (party leader), Norbert De Batselier (chairman of the Flemish Assembly), Johan Vande Lanotte (former interior minister) and Steve Stevaert (mayor of Hasselt and 'coming man' of the SP) agreed that Luc Van Den Bossche (minister of education in the Flemish regional government) would replace Louis Tobback in the federal government. This decision resulted in a cabinet reshuffle on the Flemish regional level. Steve Stevaert entered the Flemish government, and was sworn in as minister of environmental planning. The former minister of this department, Eddy Baldewijns, moved on to the department of education.

B. *Differences in opinion among the majority parties on the policy on asylum*

While Luc Van Den Bossche was sworn in on 28 September 1998, the majority parties discussed the future of the asylum policy during their weekly meetings on the party headquarters. It became clear that the parties had different opinions as to whether or not the policy on asylum had to be altered. In a newspaper interview, the former minister of interior, Louis Tobback, criticized the fact that the francophone parties did not back the implementation of the governments policy on asylum, while they had not opposed the principles on which this policy is based.

A few days later, on 2 October 1998, the core cabinet discussed a report of Luc Van Den Bossche on modifications to the policy on asylum. The negotiations were difficult, as a result of which the government could only reach an agreement on small modifications. On the one hand, the practice of forcible deportations was suspended, the use of a pillow was prohibited, and an advisory committee was

installed to evaluate the use of coercive measures. The procedure for regularisation, on the other hand, had to be more transparent, and the criteria on which regularisation could be given were to be determined. Special attention had to be paid to information campaigns and courses by which the return of the refugees' own free will would be encouraged. The following debate in the parliamentary committee on internal affairs showed some positive reactions by the coalition parties, and fierce criticism by the parties in opposition (esp. Vlaams Blok and the Green parties).

Three weeks later, the regularisation of people who illegally stayed in the country (the so-called 'people without papers') returned as a hot topic on the political agenda. Some fifty, mostly black, refugees had occupied a church in Liège. They were supported in their protest by the parish priest. The following days and weeks the number of church-occupants in Brussels, Antwerp and Verviers, raised to some 700. They demanded a residence permit for all asylum-seekers that lived for more than 5 years in the country and for those whose dossiers had been left untouched for the last three years.

Early November 1998, the leaders of the majority parties CVP and SP blew the whistle on some of their MPs who had expressed their support to the actions of the asylum-seekers. Van Peel and Erdmand confirmed the support of their parties to the governments policy on asylum and were opposed to a general regularisation of illegal residents in the country.

The occupation of churches lasted until December 28th, 1998.

IV. The budgetary policy and Belgium's entry into the EMU

A. The budgetary results for 1997 and the control of the 1998-budget

On February 16th, the minister of Finance, Philippe Maystadt, declared that the overall public deficit for 1997 had dropped to 2,1 % of GDP. As a result of this, the debt to GDP ratio was 122,2 % (being 8.673 billion BEF). Four days later, on February 20th, prime minister Dehaene declared that the financing debt for 1998 was estimated to be a mere 1,8 % of GDP, which would lead to a further decrease of the debt to GDP ratio (estimated at 118,5 %). According to Dehaene, Belgium would meet the criteria for entry into the EMU. Still, he warned that the budgetary discipline had to be continued in future, for as the debt to GDP ratio was still far above the 60 %-norm of the Maastricht Treaty. On 13 March 1998, during a regular council of ministers, the government dealt with the annual control of the budget. Due to a better economic situation and to low interest rates, the government thought of being able to reduce the financing deficit to 1,7 % of GDP. This would lead to a debt to GDP ratio of less than 118,5 %.

On March 25th, the European Commission and the European Monetary Institute published their reports on the basis of which would be decided which countries could enter into the European Monetary Union from January 1st, 1999 onwards. Whereas the European Commission was quite positive on the Belgian measures to meet the criteria, the EMI expressed more concern. According to the EMI-calculations, the Belgian debt to GDP ratio would meet the 60 % Maastricht-criterion not before the year 2031.

At a 'historic' summit in Brussels on 2 May 1998, the heads of state and heads of government of the EU-Member States decided that Belgium could enter into

the EMU, together with Germany, France, Finland, Ireland, Luxembourg, the Netherlands, Italy, Austria, Portugal and Spain.

B. *The 1999-budget*

Yet on 27 March 1998, the minister of Budget, Herman Van Rompuy made firm to his fellow ministers that the strict budgetary discipline needed to be continued. Not only was it necessary to do so in order to meet the Maastricht-criteria, but as well to create room for a reduction of the costs of labour and to be prepared for the consequences of the strong increase of the ageing population. While Van Rompuy urged for caution, he was put under pressure by his own party (CVP) to make an end to the fiscal discrimination of married couples by the year 2003. This operation would cost approximately 60 to 80 billion BEF. Prime minister Dehaene responded to the CVP-audience on the party congress where this resolution was passed (Leuven, June 6th) that it was not possible to start this operation instantly, as the government already had decided to lower the costs of labour for a total of 18 billion BEF. Dehaene said that there was no room for other likewise operations. In reaction to the decision of the CVP-party congress, the socialist coalition partner remarked that they also had a list of priorities (the encouragement of jobcreation and a raise of the lowest social benefits). However, the socialists said they were willing to think about an equal fiscal treatment of both married and unmarried couples from 1999 onwards.

On October 10th-11th, the core cabinet made up the draft of the 1999-budget. The deficit on the budget was estimated at 121,8 billion BEF (being 1,3 % of GDP). The original budgetary plans which dated from September 17th, had to be changed as parts of the country suffered from heavy floods in September and October. The government promised to give aid to the victims for a total of 2,5 billion BEF. By November 1998, the government needed an extra effort of 7 billion BEF to keep the budgetary plans for 1999 on track, due to the economic crisis in Asia and the less optimistic prospects on economic growth (which had dropped from 2,6 % to 2,4 %).

In his annual 'State of the Union' before the Chamber of Representatives (13 October 1998), prime minister Dehaene paid a lot of attention to Belgium's entry into the EMU, to the governments policy on employment and to the reform of the police forces and the judiciary. He urged the social partners to continue the talks for a new 'central agreement'. These negotiations were halted by the unions of employers in reaction to the governments decision to postpone a minor cut in the costs of labour (see chapter 5).

On December 10th, the government accepted the bid from the Dutch-Belgian holding Fortis for the last quarter of the shares of the ASLK-bank. Fortis paid 50,5 billion BEF.

On 18 December 1998, the government agreed on a so-called 'stability pact'. This pact, agreed for the period 1999-2002, was the implementation of the 'stability and growth pact' that all EU-Member States had signed in June 1997. In doing so, the governments of the EMU-countries had promised to proceed with a rigorous budgetary policy after the introduction of the Euro. The Belgian 'stability pact' foresaw in a debt to GDP ratio of around 100% by the year 2002.

V. Employment and social policy

A. *Belgium's Employment Action Plan and the Maribel-issue*

The governments 1998-policy on employment was largely the result of three evolutions which had occurred in 1997: Dehaene's call on the social partners to make a deal on the reduction of the costs of labour and the redistribution of labour; the willingness of the social partners to strive for a social agreement; and the demand by the European Union to set up a National Employment Action Plan.

The High Council for Employment, which was set up at the end of 1996 to advise the government on employment policies, published its first report on 29 January 1998. The High Council pleaded for a gradual reduction of the costs of wages, in combination with alternative ways to financially support the social security system and with different formulas to encourage the redistribution of labour. In its annual report, which was presented on 13 February 1998, the National Bank also advised the government to reduce the costs of labour, to continue a policy of wage restraint and to increase the efforts to redistribute labour in order to decrease the level of unemployment.

At a first meeting with the social partners on 2 February 1998, prime minister Dehaene left the idea of a 'general pact'. Instead, he wished to take gradual initiatives for a National Employment Action Plan in which all state levels (the federal state, the communities and the regions) would be involved. Several other meetings between the government and the social partners in February-April 1998 resulted in Belgium's Employment Action Plan. The government agreed on the Plan, on April 24th. Special attention was paid to the young and unemployed people, and the ways in which they could be introduced in the job-market. A second series of actions was intended to encourage job creation in companies, via a reduction of the costs of wages and the promotion of the system in which people could temporarily interrupt their career. A third series of actions intended to increase the flexibility of employees, by encouraging programs of training and permanent education. However, it took the majority parties another 6 months to agree on the concrete implementation of these measures. In the meanwhile, the Belgian government was urged by the European Commission in its first evaluation report of the Belgian Employment Action Plan, to take more accurate actions to integrate unemployed people in the job-market.

Still in 1998, the dispute continued between the European Commission and the Belgian government on presumed illegal financial aid to companies that operate in highly competitive international markets - the so-called operations 'Maribel 2' and 'Maribel 3'. On 14 July 1998, the European Commission summoned the Belgian government to the European Court of Justice because of its refusal to pay back the financial advantages. The Belgian government was convicted on November 12th, but the dispute continued even after that.

By the end of 1998, official figures stated a number of 411.575 unemployed people. This was a drop by 39.493 units in comparison with 1997. It was the lowest number of unemployed people since 1991.

B. *Social Agreement for 1999-2000*

After the summer holidays, the social partners started negotiations for a new social (interprofessional) agreement for 1999-2000. Although the talks had started in a constructive way, the atmosphere changed after the governments decision to postpone the reduction of the costs of labour (12 October 1998). The unions of the employers threatened to leave the negotiation table, for they accused the government of breaking its promise. After a few days, however, the unions of employers agreed to return and continued the talks. A final agreement was reached on November 17th, which was solemnly signed on December 8th. The text of the agreement was deliberately kept vague, and paid special attention to job-creation and training on the spot.

To prevent that the social negotiations would coincide with the social elections of May 1998, the minister of Labour, Miet Smet, decided to postpone the social elections to May 2000.

C. *The 'social Maribel'-operation in the non-profit sector and the social security budget for 1999*

Since the autumn of 1997, the trade unions of the welfare and healthcare sectors pushed for actions to increase employment and to lower the pressure of work for the employees. The unions demanded 70.000 new jobs in a period of 3 to 5 years, so that the working hours would drop to 35 hours a week.

On a so-called 'States General' (18 January 1998) both trade unions and employers unions of the healthcare, welfare and social-cultural sectors signed a joint declaration in which they urged all governments (federal and regional) to set up a so-called 'social Maribel'-operation. This intended to decrease the labour costs of every employee by 13.000 BEF a year. In doing so, new jobs would be created and the pressure of work would decrease. To back their demands, the trade unions planned a manifestation in Brussels on 22 January 1998, at which between "some 10.000" (according to the police) and 30.000 (according to the organisers) people participated.

Several actions followed, as the governments concessions were judged too poor. In the last week of March, the Flemish minister of Welfare, Luc Martens, even had to call in thousands of employees on strike, in order to assure a minimum-service in the healthcare institutions.

Contrary to earlier alarming reports, the social security budget was closed with a deficit of 'merely' 2,6 billion BEF (on a total budget of 453 billion). Civil servants of the RIZIV estimated the needs for 1999 at 476,8 billion BEF, while the health services asked for 488 billion. At the end, the government decided to fix the social security budget for 1999 at 477,8 billion BEF.

VI. Internal Affairs

A. Institutional legislation

Ministerial responsibility (articles 103 and 125 of the Constitution)

The issue of the revision of the constitutional articles 103 and 125, on criminal responsibility of federal and regional ministers, caused some tension between the majority and opposition parties. The French-speaking liberal party PRL played a key-role, as they decided on 10 March 1998 to withdraw their support to the proposed revision. The PRL was upset by the way in which the PS-PSC-majority had solved the issue of the parliamentary immunity of former PS-president Guy Spitaels (see chapter VII). At the end of the debate in the standing committee for the revision of the constitution a compromise was found. The involvement of the Chamber of Representatives when the criminal responsibility of a minister is at stake, was cut back. The Chamber of Representatives passed the bill on 23 April 1998; the Senate did so on June 11th. From this moment onwards, the only task of the Chambers of Representatives is to verify whether charges against ministers are not merely inspired by political opportunism. Ministers would no longer be summoned to appear for the Court of Cassation, but for one of the Courts of Appeal. They could go for appeal at the Court of Cassation, an opportunity they did not have previously. The parliament no longer has to give its permission to the judicial authorities to start an investigation into a ministers' actions. Only in case a minister would instantly be arrested, parliament would still have to grant its permission.

Electoral laws

Early 1998 the political parties agreed to put forward the date of the elections of the federal parliamentary assemblies, which normally was due on June 27th, 1999. In this respect the elections of the federal assemblies would coincide with the European and regional elections of June 13rd, 1999.

At the beginning of July 1998, the green party Agalev said it would introduce a bill which would prevent politicians to stand for more than one parliamentary assembly at a time. This was a reaction to the announcement that some popular politicians like Guy Verhofstadt (VLD) and Bert Anciaux (VU) had the intention to stand for two parliamentary assemblies in June 1999 (when the voters would have to elect at least four assemblies). At first, nearly all political parties reacted in a positive way to the Agalev-bill. Still, a majority of MPs in the standing committee on internal affairs decided to postpone the debate, until after the 1999-elections.

The financing of political parties

In accordance with the outcome of the special task-force on a 'New Political Culture', the Belgian legislator modified the laws on the financing of political parties and the costs of campaigning. The modifications were laid down in three bills (two of 25 June 1998, and one of 19 November 1998). Parties could spend no more than 40 million BEF for an election and a moratorium on the use of advertising boards, was imposed. All giant advertising posters (20 m²) were prohibited within a period of three months before election day. The ban on donations by companies to political parties was extended to "all components of political parties", such as party's research centres and other organisations which are di-

rectly linked to a political party. All donations of individuals of more than 5.000 BEF had to be registered, and individuals could donate no more than 20.000 BEF to a party and 80.000 BEF in total.

Another important element in the debate on the financing of political parties, was the bill proposed by Claude Eerdekens (PS), to abolish state subsidies (for a period of one year) to parties with a racist or xenophobe platform. In the law on the financing of political parties the granting of state subsidies was linked to respecting the European Treaty on Human Rights. After a long debate, the standing committee for internal affairs voted in favour of the bill on 23 June 1998. A large majority in the standing committee deemed that violations of the European Treaty had to be punished. It was clear to all that Eerdekens' bill was aimed at punishing the extreme right party Vlaams Blok.

However large the majority in the standing committee, the plenary debate on the bill revealed that some political parties were very reserved to back the bill. The key question was whether or not it is up to politicians to decide which parties can be granted state subsidies. Especially the CVP was hesitant, for they feared the bill would put the Vlaams Blok in a position of martyr. The CVP asked for a delay in order to allow the Council of the State to examine the constitutionality of the bill. In its first advise of 2 September 1998, the Council of the State judged the bill to be unconstitutional, because only courts can decide whether or not an act is liable for punishment.

A compromise was found on 1 December 1998: in case five members of the parliamentary committee would make a complaint to the Council of the State, the latter had to start an investigation. A judgement had to be made within two months time. Parties could go for appeal to the Court of Cassation. On 10 December 1998 the Chamber passed the bill; the MPs of the Vlaams Blok voted against, while the Flemish liberal party and some of the Volksunie MPs voted abstention.

The right to vote on community level for non-Belgian citizens

The granting of the right to vote to citizens of the EU-Member States was strongly opposed in Flanders, because it was believed that these voters (up to a potential total of some 135.000) would favour the French-speaking parties. Hence, this could weaken the position of the Flemish community in Brussels and in the Brussels' periphery.

The issue was related to the question whether or not a revision of the constitutional article 8 was necessary to install this right to vote. As at some points of the discussion the majority parties were looking for allies among the opposition parties to get a two thirds majority in the Chamber (which was necessary in case the constitution had to be revised), some of the opposition parties made their support conditional to their own demands.

In the meanwhile, the Belgian state was convicted by the European Court of Justice on 9 July 1998, because it had not yet implemented the EU Council Directive 94/80/EC. For prime minister Dehaene, the conviction was a means to accelerate the negotiations on the issue.

Early March 1998, the PRL said to be willing to co-operate with the majority parties for the necessary revision of article 8 of the Constitution. However, it would take until after the summer holidays before prime minister Dehaene and the lib-

eral party leader Louis Michel reached an agreement to settle the issue (3 September 1998). The liberals obtained some guarantees on the relaxation of the naturalisation procedure in return for their support. Consequently, on 4 September 1998 the government agreed on the text of the bill. In an opinion article, which was published in the newspaper 'De Standaard' on September 8th, some CVP-backbenchers uttered criticism to the agreement. They asked for a guaranteed representation of the Flemish community in Brussels. The 'rebellion' was rapidly suppressed by prime minister Dehaene and Marc Van Peel, party leader of the CVP.

At last, a majority of christen-democrats, socialists and the French-speaking liberals passed the revision of the constitutional article 8 and the new procedures for naturalisation on 29 October 1998 in the Chamber of Representatives and on 10 December 1998 in the Senate. The supplement to article 8 of the Constitution stated that "contrary to the general principle, the right to vote for citizens of EU-Member States could be granted by simple revision of the law. This right to vote can be extended to residents of non-EU-Member States, but only after 1 January 2001". This last sentence meant that migrants could not take part at the local elections of October 2000.

C. The issue of the facilities, and the Columberg report

The circular letters of the Flemish ministers Luc Van Den Brande (7 October 1997), Leo Peeters (17 December 1997) and Luc Martens (10 February 1998) continued to cause great upheaval among the French-speaking community in Belgium throughout 1998. The circular letters stated that the linguistic facilities that were granted to the French-speaking population in some of the communities in the Brussels' periphery, might not be considered to be a life-time achievement. Through these 'facilities', the French-speaking population had the right to be addressed in French despite the strict linguistic laws of the (Flemish) territory in which these communities are located. The circular letters stated that every French-speaking person would have to declare his or her wish to be addressed in French at the beginning of each year.

The government of the French-speaking community declared on 5 January 1998 to make an official complaint against the letter on the basis of a conflict of competences. As a result of this, the implementation of the circular letter was immediately suspended for 60 days. Asked for its advice, the Council of the State confirmed at the end of February 1998, that there was a conflict of competences between the Flemish government on the one hand and the governments of both the French-speaking community and the Walloon region on the other hand. In the meanwhile, the (francophone) mayors of the six so-called 'communities with facilities' in the Brussels' periphery declared that they did not wish to implement the circular letter of minister Peeters, pending the decision of the Council of the State. The mayors were backed in their protest by a joint declaration of 25 March 1998, which was signed by the leaders of all French-speaking political parties.

The Council of the State took its final decision on 7 July 1998. In its verdict, the Council of the State denied the claim of the governments of the French-speaking community and of the Walloon region to peremptory suspend the circular of minister Peeters, as they had suffered no direct disadvantage by the circular letter. But still, even after the verdict of the Council of the State, the tension did not pass away. In October 1998, the leader of the Brussels francophone party FDF, Olivier Maingain, called on the French-speaking inhabitants of the Flemish periphery around Brussels to civil disobedience.

In the meanwhile, a lot of attention was paid to the 'Columberg-report'. Dumeni Columberg, a Swiss MP, paid a visit to Brussels (May 25-27th) on behalf of the Council of Europe to verify the situation of the French-speaking community in the Brussels' periphery. His visit was a result of a resolution introduced by Georges Clerfayt (FDF) in the Council of Europe, in which Clerfayt stated that a group of francophone people in Belgium did not have a democratic statute, that the borders of the city of Brussels had not been assigned in a democratic way, and that the French-speaking community in the province of Flemish-Brabant does not have the right to use their own language. During his short visit to Brussels, Dumeni Columberg met with some fifty federal, regional and local politicians.

In his report (published on 1 September 1998) Columberg suggested to gradually introduce bilingualism in the whole country (after a referendum on the issue) and to annex the Flemish periphery to the Region of Brussels-capital. However positive the reactions in the francophone camp, the report was greeted with jeers and negative criticism in Flanders. Prime minister Dehaene said to be surprised by some of Columberg's proposals, while the Flemish minister-president Luc Van Den Brande started a diplomatic offensive to correct the so-called "inaccurate image" that was drawn by the Columberg-report.

Finally, after some important amendments that were initiated by the Flemish members of the Council of Europe, and which significantly changed the original text, the Columberg-report was approved by the MPs Council of Europe on 25 September 1998. Thanks to the 'last minute' amendments, the Flemish political parties spoke of a victory in blocking the hostile francophone attack.

D. *Other tensions between the two communities*

The anti-tobacco law of 10 December 1997 upset the French-speaking community. The law had been initiated by the Flemish socialist Louis Vanvelthoven and had been passed thanks to the support of mainly Flemish deputies. The francophone political world feared that because of the law, which abolished all tobacco advertising from 1 January 1999 onwards, major sport events would become impossible in future (e.g. the Belgian F1 Grand Prix in Spa-Francorchamps). Several MPs of the biggest francophone political parties tried - in vain - to amend the text of the law. Even attempts to bring the case before court did not bring the desired solution, as judges declared the case to be beyond the competence of the court.

At the end of February 1998, three Walloon regional MPs initiated a proposition of decree to get round the federal law. They aimed at creating a kind of 'godparenthood', by which events that take place in buildings or on places that are owned by the Walloon Regional Government, or that are subsidised by this government, could unconditionally take place. Based on this proposition of decree, the *Fédération Internationale de l'Automobile* (FIA) decided to keep the Belgium F1 Grand Prix on the agenda for 1998. The proposition of decree was passed with an overwhelming majority on 16 December 1998.

In the meanwhile, a second attempt at federal level to get round the law had been made in October 1998. Even prime minister Dehaene declared at that time that "we do not have to be more catholic than the pope", meaning that the EU Directive only prohibited tobacco advertisement from 2006 onwards. Dehaene deemed that the Belgian law was too severe in this respect. However, for once the CVP did not back its own prime minister. SP party leader Fred Erdman as well blew the whistle on two SP-senators who had voted abstention on the issue in

the standing committee of the Senate. These events marked clearly that the division between supporters and opponents of the anti-tobacco-law was linguistically based.

Another hot issue in linguistic perspective was the rearrangement of the distribution code for the federal means for education (since 1989 a competence of the community governments). The French-speaking political parties were in favour of a distribution code based on the number of students (which was favourable to the French-speaking community), while the Flemish political parties demanded that the issue would be linked to an extension of the fiscal autonomy of the regional states. Prime minister Dehaene tried to calm the feelings in consultation with the minister-presidents of the community governments, but did not succeed in solving the problem in 1998.

VII. The Agusta-Dassault trial

A. *The issue of the parliamentary immunity of Guy Spitaels*

Early 1998, the 'Agusta-Dassault' bribery case was highly dominated by the issue whether or not the parliamentary immunity of former PS-party leader Guy Spitaels had to be lifted. The French-speaking opposition parties (Liberals and greens) were upset by what they interpreted as a manoeuvre by the majority parties to keep Spitaels out of court. However, on 11 March 1998, the parliament of the French-speaking Community decided to lift Spitaels' immunity in both the Agusta and Dassault affair. The result of the vote was: 56 in favour, 27 against and 9 abstentions. Two weeks later, on March 25th, the vote in the Walloon regional parliament led to a similar result.

Due to the outcome of the votes, Spitaels' name was added to the list of defendants that were summoned by the Court of Cassation. This list, published on 20 January 1998, originally was composed of 12 people, which were in one way or the other involved in the Agusta and/or the Dassault affair: the industrialists Serge Dassault (Dassault) and Raffaello Teti (Agusta); the former ministers Willy Claes (SP) and Guy Coëme (PS); Johan Delanghe, Etienne Mangé and Luc Wallyn (staff members of the SP); François Pirot, Jean-Louis Mazy, Merry Hermanus and André Bastien (staff members of the PS), and the lawyer Alfons Peulinckx. They were charged with forgery and corruption.

B. *A though verdict by the Court of Cassation*

Under an enormous international media-attention, the trial started on 2 September 1998 in the absence of Raffaello Teti, who had died of a heart attack on 22 August 1998. The trial started with a battle on procedural matters, due to which the Court on September 7th decided to suspend the trial for a period of seven days. At the restart of the trial, on 17 September 1998, most of the demands of the defence were put aside.

The central question at the trial was at which day the leaders of the SP had been informed about a possible donation to the party from the Italian helicopter company Agusta. Only if could be proved that they knew before the contract was signed on 19 December 1988, this would lead to a conviction for bribery. The then party leaders claimed that they were told of the donation for the first time on 19 January 1989 (thus being after the assignment of the contract). However,

this claim was challenged by the testimonies of both Luc Wallyn and Etienne Mangé. Wallyn and Mangé urged the possibility that the party leaders were informed before the end of 1988, as Wallyn had already obtained the guarantee that Agusta would pay on 13 October 1988. Three weeks after that day Mangé would have said that the SP was willing to accept the money. To solve the issue, three former SP party leaders (Karel Van Miert, Louis Tobback and Frank Vandembroucke) had to testify before the Court on 9 October 1998. They reconfirmed that they did not know about the donation before 19 January 1989. After the discovery of a farewell-letter written by the wife of Etienne Mangé, who committed suicide early November 1998, Luc Wallyn changed his story. For as Mangé's wife wrote that Mangé had acted on his own, when he had told Wallyn that 'the party' would accept the offer.

On 13 and 14 October 1998, the public prosecutor, Eliane Liekendael, and the first attorney general, Jean Du Jardin, delivered their closing speeches, in which they accused the former ministers Claes, Coëme and Spitaels of bribery and forgery. The fact that there was no regulation for the funding of political parties was acceptable as cause, but could not serve as a justification of what has happened, Liekendael said.

On 23 December 1998 the Court of Cassation gave judgement in the case. The verdict was very severe for the 12 accused, all of which got suspended prison sentences: Willy Claes received a suspended three-year, and Coëme and Spitaels a suspended two-year prison sentence. They were found guilty of passive corruption: Claes both in the Agusta and the Dassault affair, Coëme and Spitaels only in the latter case. On top of the suspended prison sentence, they were deprived of their civil and political rights for a period of 5 years. The Court also decided that Claes, Delanghe, Wallyn and Mangé had to pay back the bribery money (equaling some 111 million BEF). Spitaels, Coëme, Bastien, Mazy, Hermanus and Piroth had to do the same, for a smaller amount of money (some 49 million BEF).

The other politicians received suspended prison sentences varying from 3 months to 12 months for passive corruption. Bastien, Mazy and Piroth were the only ones to retain their civil and political rights. Alfons Peulinckx received a suspended two-year prison sentence for active corruption in the Agusta and Dassault affair, and for forgery in the Dassault case, while Serge Dassault received a suspended two-year prison sentence for active corruption in the latter case.

VIII. Foreign and defence policy

A. Foreign policy

Congo-Zaire - The already cool relationship between the Belgian government and the regime of president Kabila got even more troubled, following a couple of smaller incidents at the beginning of 1998 (e.g. the banning of the opposition leader Etienne Tshisekedi, the dissolution of the activist movement Azadho, and charges made by the Congolese state television that Belgian diplomats had smuggled guns into the country).

In August 1998 Kabila's regime was put under strong pressure by rebel forces. The Belgian government sent some airplanes to Kinshasha, in order to evacuate several hundreds of Belgian and other European citizens. During the civil war, the government did not choose a side, as they wanted to stay neutral in the

conflict. In an attempt to get financial and political backing, president Kabila paid a visit to Brussels on November 24-26, 1998. Kabila met King Albert, prime minister Dehaene and minister of Foreign Affairs Eric Derycke, but did receive a cold welcome, and left empty handed.

Rwanda - As an implementation of the recommendations made by the special committee of the Senate on Rwanda (see 1997-review), the government passed a special report on 23 January 1998. The report put some constraints on the future involvement of Belgian forces in missions of the UN and the OSCE. Especially in case a UN-mission was to be set up in a former colonial state, the Belgian participation would be limited to logistic or communicative support.

Paul Kagame, vice-president, minister of Defence and 'strong man' of Rwanda, paid a visit to Brussels on 20-21 January 1998. It was the first official visit of a Rwandese minister after the killing of 10 Belgian soldiers in Rwanda in April 1994.

With respect to the latter event, the government decided to make April 7th a national day of commemoration for all Belgian soldiers who died in peacekeeping operations. On 7 December 1998, chief commander Willy Herteleer handed over his report on the involvement of the general staff in the incident of April 7th, 1994, to the minister of defence. Herteleer deemed the then general staff was not to blame for the death of the soldiers. Therefore, he advised to the minister not to take any sanctions against the members of the general staff. This report led to very negative reactions among the members of the former special committee on the Rwanda case.

Ex-Yugoslavia - On 29 March 1998 a ceremony was organised at the King Baudouin stadium in Brussels, to honour more than 8.000 Belgian soldiers who had participated at several UN-peacekeeping missions in former Yugoslavia. Eight of them had died in office.

With regard to the situation in Bosnia, the government decided on 2 April 1998 to put some 500 soldiers at the disposal of the post-SFOR-peacekeeping mission of the UN. On 9 October 1998 the government agreed to participate at a possible NATO-air offensive in Kosovo.

B. *Defence policy*

The budget of the ministry of defence was increased with 500 million BEF in 1998, after five years in which the defence budget had been fixed at 98 billion BEF. Besides this raise of the budget, the ministry got some extra funding by selling old equipment (3.1 billion BEF) and military territories (340 million BEF), and by collecting pay backs from the UN (500 million BEF).

Furthermore, the government invested in four extra minesweepers (220 million BEF), in the modernisation of another eighteen F16-combat airplanes (1.32 billion BEF) and a new anti-tank-system for the groundforces (6.3 billion BEF). On 10 December 1998, the government decided to buy 18 pilotless Hunter-spotters (for a total of 2.5 billion BEF).

At the end of 1998, the Belgian army was composed of 42.850 soldiers and 3.200 civilians.

In March 1998 operation 'Vision 2015' started. It was a strategic plan of the general staff, which aimed at defining the future role of the Belgian army and the

Belgian security and defence policy until the year 2015. The project should be finished by the year 2000.

IX. Other events and developments

Cabinet reshuffle - The election of deputy prime minister and minister of Finances, Philippe Maystadt as party leader of the PSC on 17 June 1998, caused a small reshuffle of the federal government. Jean-Jacques Viseur (PSC) was sworn in as new minister of Finances, while the minister of Defence, Jean-Pol Poncelet, was promoted to the rank of deputy prime minister.

Ministers of State - At a ceremony to celebrate the 30th anniversary of his entry in the Chamber of Representatives, former minister Herman De Croo (VLD) was nominated Minister of State on 3 June 1998. On the occasion of the Belgian national day (July 21st), Philippe Maystadt (PSC), Gaston Geens (CVP), Robert Urbain (PS), François-Xavier de Donnée (PRL) and Antoine Duquesne (PRL) received the honorary title of Minister of State. In the autumn, on 18 November 1998, former prime minister Mark Eyskens (CVP) was nominated Minister of State as well.

Muslim Executive - On 13 December 1998 the Muslim community in Belgium organised an election for an executive board, which would advise the government on issues related to the Muslim community. Out of a total of some 300.000 Muslim, 90.000 persons could cast their vote. Some 45.000 actually did vote. A 'Constitutional Body' was set up, composed of 51 directly elected representatives and 17 co-opted members. Out of these 68 members, 17 had to be chosen to form the 'Executive of the Muslim Community in Belgium'.

Judicial reforms - The law of 5 March 1998 modified the rules for early releases of prisoners. This law was an outcome of the debates after the Dutroux case. Based on a law of 1888, Marc Dutroux had benefited from the system of early release, and therefore the whole system was under scrutiny. The new law imposes that it is no longer the minister of Justice who has to decide whether or not an individual will be granted early release. Instead, the decision is laid in the hands of a commission of experts.

The passing of the so-called Franchimont-bill (12 March 1998) was another important outcome of the committee 'Dutroux', and made a significant change to the judiciary system. From now on, the role of the magistrature in the investigation-proces was enhanced, and victims were enabled the right to consult the judicial file on their case.

Provinces - On 9 April 1998 Raymonde Dury (PS), member of the European parliament, was sworn in as governor of the district Brussels-capital. She resigned on November 11th, after a conflict with the interior minister Luc Van Den Bossche on a possible prohibition of a meeting of the extreme right party Vlaams Blok. Dury was succeeded by Véronique Paulus de Châtelet, who was sworn in on 18 December 1998.

Organised Crime - On 17 December 1998 the Senate agreed on a report of a special parliamentary committee on organised crime in Belgium. In the report, the committee warned both the political and the judicial world not to underes-

time the possible threats of organised criminals. Especially in the sectors of oil and diamonds the mafia was reigning, the report said.

National Bank - Due to the forthcoming European System of Central Banks, the statutes of the National Bank of Belgium had to be modified. This happened on 22 February 1998. At the same time the number of directors was raised from six to seven. The opposition parties were furious, as they interpreted this raise of director seats as a political manoeuvre to rapidly nominate a CVP-affiliated person.

Cools murder case - On 2 June 1998, Ben Almi Abdelmajid Ben Lamin and Ben Brahim Abdeljelil Ben Regeb were judged in Tunis (Tunisia). The assassins received a 20-year prison sentence for their involvement in the murder of André Cools (18 July 1991). At the end of 1998 it was still unknown who had commissioned the assassination.

X. The evolutions in the political parties

The conflict in the PSC between the current party leaders and their former president, Gerard Deprez, continued in 1998. The conflict rose in 1997 when Deprez set up a movement for renewal in the party (Mouvement des Citoyens pour le Changement, MCC).

After the publication of an article on 7 January 1998, in which Deprez pleaded for an alliance of PRL, FDF and PSC, PSC-party leader Nothomb said that Deprez had put himself out of the party. On January 12th, Nothomb was backed in his decision by the Comité Directeur of the party (by 34 votes in favour, 6 against and 2 abstentions). The verdict was that Deprez had put himself out of the party because of the strategic choices that he had made, and that he therefore no longer was a member of the PSC.

Because of the continuous turmoil in the party and the negative results in opinion polls, party leader Nothomb announced on 28 March 1998 that he would soon resign from office. By mid-May 1998 the newly installed 'national bureau' was put in charge of finding a consensus-candidate for the party leadership. Rapidly they found a successor in Philippe Maystadt. Although Maystadt preferred to stay in the government, he accepted to lead the party until after the parliamentary elections of June 1999. Maystadt was put under heavy pressure by prime minister Dehaene to accept the new post. Apparently, the CVP was afraid of a bad electoral result for the PSC, which would affect their own position as well.

In the period June 4th-19th, all members of the PSC could cast their vote for the party leadership elections. As there were no other candidates, the ticket Philippe Maystadt - Joëlle Milquet (who would possibly succeed to Maystadt after the 1999-elections) received 90,2 % of the votes.

On 24 October 1998, the MCC became a permanent organisation. Former PSC-deputy Nathalie de 't Serclaes was elected party leader, and Gerard Deprez was elected chairman of the 'Executive body'. Soon negotiations were started with the PRL-FDF to form an electoral alliance. These talks resulted in an agreement, signed on 1 December 1998.

Louis Tobback resigned as party leader of the Flemish Socialist Party, when he was sworn in as deputy prime minister and interior minister, on April 24th. Sen-

ator Fred Erdman was appointed interim party leader. Six months later, the party congress of 10 October 1998 confirmed Fred Erdman in his position. Erdman was the only candidate for the party leadership and obtained 98 % of the votes. Johan Van de Lanotte, one of the two other candidates supposedly suited for the job, was put in charge of the campaign for the 1999-elections.

On May 16-17, the SP organised an ideological congress. On this so-called 'Congress of the Future' the Flemish socialists aimed at becoming a "red-green and radical-democratic party of values". The congress dropped the article in the party programme in which the SP declared to strive for "anti-capitalist structural reforms". It acknowledged the role of the free market as motor of economic development. Regarding the possible further reform of the state, a compromise was settled between the 'unionists' of Freddy Willockx and the 'autonomists' of Norbert De Batselier.

For the VLD, 1998 was to a large extent dominated by a dispute between party leader Guy Verhofstadt and Marc Verwilghen, the chairman of the committee 'Dutroux'. Verhofstadt wanted to exploit Verwilghen's popularity at the general elections of 1999 in a big constituency (Antwerp or Brussels), while Verwilghen preferred to be candidate in his own constituency Dendermonde, or else to run for the Senate. It might well be that Verhofstadt, as party leader almost automatically predestined to stand for the Senate, feared a loss of personal votes if Verwilghen would feature on the same list. It would take until 1999 before a compromise was found.

In the meanwhile, the VLD had organised a party congress, entitled "Foundations for a change" (Ghent, April 24th-26th), in which important decisions for a future participation in government were taken. The congress however, was largely overshadowed by the brief escape of Dutroux (April 23rd).

On 9 January 1998, Bert Anciaux, former party leader of the Volksunie, declared that 'ID21' would be the name of the movement for political renewal he was working at. Some evolutions within 'ID21' (e.g. the fact that most of its members showed some reluctance towards the intended merger between ID21 and the Volksunie, and also towards the confederal ideas of the VU) caused some agitation among Volksunie members. Actually, the relationship between ID21 and Volksunie remained unclear, even after an agreement was reached to form an alliance for the general elections of June 1999. This agreement had been supported by 16 out of the 22 members of the party directorate of the Volksunie on 31 August 1998. The party council of 12 September 1998 confirmed this vote (97 in favour, 25 against and 5 abstentions), and Bert Anciaux was elected president of the alliance. On 14 October 1998 Patrik Vankrunkelsven was re-elected as party leader of the Volksunie. He was the only candidate and obtained 88 % of the votes.

The green party Agalev modified its 'green ideology' to the needs of the 21st century on a special congress, held in Leuven on 25 April 1998. The six MPs who, due to the rotation-principle, would no longer be able to run at the general elections of 1999, obtained an exception to this rule, by a two thirds majority of the congress.

On 24 July 1998, Wilfried Bervoets, the political secretary of the party (and thus the actual leader of the party) died. He was succeeded by Jos Geysels, the leader of the parliamentary group in the Flemish parliament.

The 'Assemblée générale' of the French-speaking green party Ecolo re-elected Isabelle Durant, Jacky Moraël and Jean-Luc Roland as secretary-generals for another four years, on 29 March 1998. Like Agalev, Ecolo granted an exception to the rotation-principle for the eight MPs concerned.

Because of the proximity of the general elections of June 1999 and the local elections of October 2000, the party council of the Vlaams Blok decided on 10 January 1998 to prolong the party leadership of Frank Van Hecke until the end of the year 2000. Normally, the renewal of his mandate was due in June 1999, in the midst of an electoral campaign.

On 24 February 1998 the Vlaams Blok announced that Johan Demol would be the head of list for the general elections in the Brussels constituency. Demol used to be the chief of the local police in the Brussels community of Schaarbeek, until he was fired by the minister of Interior Johan Vande Lanotte on 27 January 1998. Demol, well-known for his tough policy on crime, was the perfect figurehead for the Vlaams Blok-campaign for more security.

On 7 November 1998 the Vlaams Blok organised a meeting in Brussels, which caused a lot of political turmoil. Both minister Yvan Ylief (PS) and the mayor of Brussels, François-Xavier de Donnée (PRL) tried - in vain - to prevent that the meeting would take place. The events led to the resignation of the governor of the Brussels-district (Raymonde Dury), and to a modification of the law on party financing.

On 14 January 1998, Paul Marchal, the father of An who fell victim of Marc Dutroux, announced that he would set up a new political party "to defend the weak in the society". The party was called PNPb (Party for New Politics in Belgium), and was officially founded on 14 October 1998. Soon, internal rivalries led to a split in the party. Even Marc Similon, Marchal's lawyer and close friend, who had been elected party leader, would leave the party in 1999 after a dispute with Marchal.

Overzicht van het Vlaamse politiek gebeuren in 1998

door Mark DEWEERDT

Licentiaat in de Politieke Wetenschappen
Politiek redacteur bij De Financieel-Economische Tijd

I. Regering

Minister-vice-president en minister van Onderwijs en van Ambtenarenzaken Luc van den Bossche (SP) werd op 28 september benoemd tot vice-premier en minister van Binnenlandse Zaken in de federale regering. Hij volgde daar zijn partijgenoot Louis Tobback op, die ontslag had genomen wegens de zaak-Adamu (zie 'Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1998', hoofdstuk II). In de Vlaamse regering werd Van den Bossche als minister-vice-president op 28 september vervangen door Steve Stevaert, die sinds 1995 voor de SP van de kieskring Hasselt-Tongeren-Maaseik lid was van het Vlaams Parlement. Stevaert nam de bevoegdheid voor Openbare Werken, Vervoer en Ruimtelijke Ordening over van Eddy Baldewijns, die de twee portefeuilles van Van den Bossche (Onderwijs en Ambtenarenzaken) kreeg.

De oppositie en de pers zagen in de beslissing van de SP-top Van den Bossche naar de federale regering te transfereren een teken van de ondergeschiktheid van het Vlaamse aan het federale beleidsniveau. De keuze voor Stevaert, waarmee de socialisten beoogden het 'rood-groene' imago van de partij te versterken, wekte weinig enthousiasme bij de christen-democratische coalitiepartner. Herhaaldelijk lieten CVP'ers blijken de "medianummertjes" van "Steve Stunt", zoals zijn voorstel, op het SP-congres van 10 oktober, alle kinderen onder de twaalf gratis busvervoer te geven, maar matig te kunnen smaken.

Bij de bespreking van de begroting van Openbare Werken in de gelijknamige commissie van het Vlaams Parlement deed zich op 26 november een kortsluiting voor tussen de CVP-fractie en minister Stevaert. Volgens de CVP-fractie beantwoordde het investeringsprogramma 1999-2001 niet aan de prioriteiten die de administratie op grond van objectieve criteria had vastgelegd en zou Stevaert het geld voor de aanleg van fietspaden vooral voor gemeenten met een SP-burgemeester bestemmen. Bij de indicatieve stemming over het budget van het Vlaams Investeringsfonds (VIF) onthield zich één van de vijf CVP-commissieleden, waardoor het VIF wegens staking van stemmen voorlopig geblokkeerd was. Het incident werd in de daaropvolgende dagen met discrete contacten en in alle stilte bijgelegd.

II. Vlaams Parlement

Op 24 juni keurde het Vlaams Parlement een voorstel van decreet goed over de oprichting van een ombudsdienst, die in de plaats zou komen van de ombudsdienst die sinds 1992 bij het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap bestond. Tot de 'overheveling' van de ombudsdienst van de uitvoerende naar de decreetgevende macht was in 1997 beslist tijdens het overleg over de 'verfijning van de democratie'. De discussie ging vooral over de vraag of ombudsman Jan Goorden al dan niet automatisch zou worden overgeplaatst. Een meerderheid van de par-

lementsleden besliste ter wille van de objectiviteit en het gelijkheidsbeginsel ook hun eerste ombudsman via een vergelijkend examen te selecteren. Sommige oppositieleiden en commentatoren zagen in die beslissing een afrekening met Goorden, die zich als ombudsman kritisch had uitgelaten over het politieke dienstbetoon.

Volgens het decreet van 7 juli 1998 houdende instelling van de Vlaamse ombudsdienst (*Belgisch Staatsblad* van 25 augustus 1998) wordt de Vlaamse Ombudsman na een vergelijkend examen benoemd voor een periode van zes jaar, die eenmaal kan worden verlengd. Hij moet in de eerste plaats klachten onderzoeken over de werking van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en de Vlaamse openbare instellingen. De Ombudsman kan op grond van zijn bevindingen voorstellen en aanbevelingen doen om de dienstverlening van de Vlaamse overheid te verbeteren.

Op 15 december benoemde het Vlaams Parlement, op voordracht van een internationale jury, Bernard Hubeau tot Vlaams Ombudsman. Hubeau was sinds 1996 ombudsman van de stad Antwerpen. Goorden was als derde uit de selectie gekomen.

Op 13 mei benoemde het Vlaams Parlement Ankie Vandekerckhove tot eerste Vlaamse Kinderrechtencommissaris. Het Kinderrechtencommissariaat was in juli 1997 bij decreet opgericht ter behartiging van de belangen en rechten van kinderen en jongeren. Vandekerckhove, die voor vijf jaar werd benoemd, was werkzaam op de ombudsdienst van Kind en Gezin.

Met het bijzonder decreet van 14 juli 1998 tot wijziging van artikel 41 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen (*Belgisch Staatsblad* van 16 september 1998), dat de algemene beginselen bevatte, en het decreet van 14 juli 1998 houdende regeling van de bij het Vlaams Parlement ingediende verzoekschriften (*Belgisch Staatsblad* van 15 augustus 1998) haalde het Vlaams Parlement het petitierecht van onder het stof.

Volgens het bijzonder decreet en het decreet heeft elke burger die de volle leeftijd van 16 jaar heeft en in Vlaanderen of Brussel woont het recht bij het Vlaams Parlement door één of meer personen ondertekende verzoekschriften in te dienen. Verzoekschriften die ondertekend zijn door ten minste 15.000 Vlamingen moeten door het voltallige parlement worden onderzocht.

Met de activering van het petitierecht wilde het Vlaams Parlement bijdragen tot het verkleinen van de kloof tussen burger en politiek. De eerste verzoekschriften, over de Vlaamse Feestdag op de VRT, de bouw van een containerdok in Doel, de verbrandingsoven in Sint-Niklaas en de lawaaihinder door veldkanonnen, leken erop te wijzen dat vooral actiegroepen en individuen het petitierecht gebruikten om de grieventrommel te roeren.

Bij bijzonder decreet van 14 juli 1998 houdende uitvoering van artikel 37bis van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen (*Belgisch Staatsblad* van 26 augustus 1998) maakte het Vlaams Parlement het mogelijk de rechtstreeks verkozen Nederlandstalige senatoren uit te nodigen op zijn commissievergaderingen.

De Deontologische commissie van het Vlaams Parlement, die toeziet op de naleving van de 'Deontologische Code' voor dienstverlening, gaf Jan Béghin op 23 april een verwittiging. Het was de eerste sanctie wegens schending van de 'Deontologische Code'. Béghin (CVP) had bij een aankondiging van zijn dienstbetoonactiviteiten in een Brussels reclameblad zijn foto laten plaatsen, wat door de

'Code' verboden is. De Deontologische Commissie vond de klacht die tegen Béghin was ingediend gegrond, maar de feiten onvoldoende zwaar om de enige sanctie waarin de 'Deontologische Code' voorziet, met name een blaam, te kunnen verantwoorden. Zij besliste wel Béghin ervan te verwittigen dat hij het engagement tot naleving van de 'Code' moet nakomen en van die beslissing mededeling te doen aan de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement.

Leo Goovaerts (VLD) en Jaak Gabriëls (VLD) kregen op 19 mei van de Deontologische Commissie de aanbeveling de benaming 'ombudsdienst' niet meer te gebruiken in een advertentie resp. in rouwbetuigingen niet meer te verwijzen naar informatieverstrekking of dienstverlening. Ook in die gevallen vond de commissie dat de overtreding van de 'Deontologische Code' onvoldoende zwaar was om een blaam te geven.

Enkele andere klachten tegen leden van het Vlaams Parlement werden ongegrond of zelfs onontvankelijk verklaard. Een van de klachten - de eerste die werd ingediend - was gericht tegen de SP-afdeling van Geraardsbergen, die voor haar leden korting had bedongen bij de aankoop van brandstof. Omdat de feiten dateerden van vóór 1 januari 1998, de datum waarop de 'Deontologische Code' van kracht werd, en omdat er geen leden van het Vlaams Parlement bij het 'benzine-socialisme' betrokken waren, werd de klacht onontvankelijk verklaard.

III. Begrotingsbeleid

De Vlaamse regering sloot haar rekening over 1997 met een kasoverschot van 7,1 miljard frank. In 1996 was er nog een tekort van 24,5 miljard frank. Op de aangepaste begroting voor 1997 was een financieringstekort van 11,3 miljard frank. Het (positieve) boekhoudkundig begrotingsresultaat bedroeg volgens het Rekenhof 4,4 miljard frank. Dat bedrag kan echter niet helemaal met het tekort op de ingediende begroting worden vergeleken. Overigens was het de eerste keer dat de Vlaamse regering, als enige van de diverse regeringen, erin slaagde haar rekeningen over 1997 binnen de wettelijke termijn, in casu vóór 30 juni 1998, in te dienen.

De internationale ratingbureaus Moody's Investors Service (op 16 januari) en Standard & Poor's (op 10 februari) gaven de Vlaamse overheid hun hoogst mogelijke kwotering voor kredietwaardigheid voor de langlopende binnenlandse schuld (Aa1 resp. AAA).

Op 22 april stelde minister van Financiën en Begroting Wivina Demeester de aangepaste begroting voor 1998 voor. De inkomsten werden met 1,2 miljard frank verhoogd tot 572,9 miljard frank. De uitgaven werden lichtjes verminderd (van 571,685 naar 571,654 miljard frank). Door de vermindering van diverse uitgaven wegens de lage inflatie, het gebruik van "onderbenutte kredieten" voor andere doeleinden en een herschikking van sommige kredieten kon de regering 2,775 miljard frank extra investeren in wegen en waterwegen (1 miljard), gebouwen (600 miljoen), riolering (390 miljoen), kinder- en jeugdoptvang (375 miljoen), de sociale sector (330 miljoen) en redebotten (80 miljoen). De welzijnssector kreeg 990 miljoen frank extra, waarvan 750 miljoen frank ter uitvoering van het sociaal akkoord dat, na een nieuwe protestgolf van 'witte woede', met de non-profitsector was gesloten (zie 'Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1998', hoofdstuk V). Voor beroepsopleiding in het kader van de Europese richtsnoeren voor werkgelegenheid (zie verder onder IV) werd 500 miljoen frank uitgetrokken. Minister van Economie Eric van Rompuy kreeg er 1 miljard frank bij voor expansiesteun en kon daarvoor ook 1,7 miljard van de 2,5 miljard frank overblij-

vende Vesoc-middelen (van de werkgelegenheidsakkoorden 1996-1997 en 1998-2000) gebruiken die bedoeld waren voor een verlaging van de bedrijfslasten (de resterende 800 miljoen frank werd doorgeschoven naar 1999). Ten slotte zou de schuld versneld worden afgebouwd (+ 3 miljard frank) en werd het financieringsoverschot op de begroting voor 1998 van 23 miljoen tot 1,237 miljard frank opgetrokken.

De verhoging van de expansiesteun aan bedrijven viel niet in goede aarde bij de SP en de oppositiepartijen. Minister Van Rompuy had op 18 maart al gezegd dat er op de begroting onvoldoende geld beschikbaar was om aan alle aanvragen te voldoen en dat hij 3 miljard frank zou bij vragen. Bij de bespreking van de aanvullingsbegroting in de commissie voor Financiën en Begroting van het Vlaams Parlement wezen parlementsleden erop dat er niet alleen bij het fonds voor expansiesteun (FEERR) achterstand was en werd op een evaluatie van de regelgeving voor de expansiesteun aangedrongen. Van socialistische zijde werd gepleit voor een verschuiving van middelen van het FEERR naar investeringen.

De commissie voor Werkgelegenheid en Economische Aangelegenheden van het Vlaams Parlement hield op 2 juli een gedachtewisseling over het expansiebeleid. Minister Van Rompuy wees erop dat het aandeel van de toegekende expansiesteun in de begroting was gedaald van 3,7% in 1990 tot 1,6% in 1997. De commissie verzocht Van Rompuy de toekenningscriteria te herzien.

Tot verrassing van Van Rompuy en de CVP-fractie diende de VLD op 8 juli een voorstel van resolutie in met aanbevelingen voor een heroriëntering van de expansiesteun. Met de steun van SP, VU en Agalev werd het voorstel diezelfde dag goedgekeurd. Op 27 oktober stemde de Vlaamse regering op voorstel van Van Rompuy ermee in de richtlijnen voor de toekenning van expansiesteun te herzien en de steun meer af te stemmen op werkgelegenheid en startende ondernemingen.

Het Vlaams Parlement keurde op 27 mei een ontwerpdecreet goed over de inning en de hervorming van de onroerende voorheffing (OV). Het decreet van 9 juni 1998 houdende bepalingen tot wijziging van het Wetboek van de inkomstenbelastingen voor wat betreft de onroerende voorheffing (*Belgisch Staatsblad* van 18 juli 1998) gaf het Vlaams Gewest de toestemming vanaf 1 januari 1999 de OV - een gewestbelasting op het kadastraal inkomen van onroerende goederen waarop gemeenten en provincies opentienen heffen - zelf te innen in plaats van de federale belastingdiensten (op 26 mei had de Vlaamse regering na een openbare oproep en op advies van een evaluatiecommissie beslist de inning uit te besteden aan de intercommunale vereniging CIPAL, die sinds 1997 voor rekening van de Vlaamse Gemeenschap het kijk- en luistergeld int). Het decreet verving de procentuele vermindering wegens kinderlast of handicap op de totale OV door een forfaitaire aftrek op het OV-gedeelte voor het gewest. De vermindering, die tot dan toe moest worden aangevraagd, zou in het vervolg ambtshalve toegekend worden. In de nieuwe regeling zouden, afhankelijk van het kadastraal inkomen, sommige gezinnen meer en andere minder OV moeten betalen.

Op 16 september legde de Vlaamse regering de laatste hand aan de ontwerp-begroting voor 1999, die minister-president Van den Brande op 28 september aan het Vlaams Parlement voorstelde. De regering raamde de inkomsten op 604,7 miljard frank, een toename met 5,6% tegenover 1998. De uitgavenbegroting nam met 4,1% toe tot 594,9 miljard frank.

Door de groei van de inkomsten en een beperkte herschikking van bestaande beleidskredieten, was er 16,5 miljard frank beschikbaar voor nieuwe beleidsmaat-

regelen. Additionele middelen gingen in hoofdzaak naar wetenschappelijk onderzoek (2 miljard frank), het Sociaal Impulsfonds (1 miljard), het Vlaams Infrastructuurfonds (2 miljard), het basisonderwijs (1,7 miljard), het gehandicaptenbeleid (1,7 miljard), het Vlaamse aandeel in het actieplan ter uitvoering van de Europese richtsnoeren voor werkgelegenheid (1,250 miljard), leefmilieu (1,1 miljard) en huisvesting (1,6 miljard).

Het financieringsoverschot lag in feite hoger dan het eigenlijke begrotingsoverschot (9,8 miljard) omdat de regering 4 miljard frank had gereserveerd voor het Zorgfonds dat in 1999 zou worden opgericht ter financiering van de zorgverzekering en 1,7 miljard frank om conjunctuurschommelingen op te vangen.

In de 'Septemberverklaring' die hij op 28 september voorlas, schetste Van den Brande een uitermate rooskleurig beeld van de sociaal-economische toestand in Vlaanderen. In het daaropvolgende debat (30 september) relativeerde de oppositie het "succesverhaal", door onder meer te verwijzen naar de cijfers over de langdurige werkloosheid.

Op 18 december keurde de CVP-SP-meerderheid de begroting en het bijhorende programmadecreet goed. Met dat decreet van 19 december 1998 houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting van 1999 (*Belgisch Staatsblad* van 31 december 1998) voerde de Vlaamse overheid een eigen boete in voor beschadiging van het wegdek door overladen vrachtwagens. De opbrengst ervan gaat naar het Vlaams Infrastructuurfonds, voor het herstel van spoorvorming. Het programmadecreet versoepelde de voorwaarden waaronder familiale bedrijven en vennootschappen bij vererving het verlaagd successierechtentaxtarief kunnen genieten. Zo moet de erflater maar één keer, vijf jaar na de erfopvolging, in plaats van jaarlijks gedurende vijf jaar bewijzen dat de werkgelegenheid in het bedrijf niet verminderd is.

Het Arbitragehof verwierp op 9 december het vernietigingsberoep dat de federale regering had ingesteld tegen de vereenvoudiging en verlaging van de successierechten in het Vlaamse programmadecreet van 20 december 1996. Volgens het Arbitragehof was het Vlaams Parlement wel degelijk bevoegd om erfenissen te splitsen in een roerend en een onroerend deel, en de tarieven (voor onder meer familiale ondernemingen) te verlagen.

IV. Werkgelegenheid - Vlaminovorm

Het werkgelegenheidsbeleid van de regering-Van den Brande II kwam grotendeels neer op de invulling van een regionale bijdrage tot het Belgisch Actieplan voor de Werkgelegenheid, ter uitvoering van de zogenaamde Europese richtsnoeren (zie 'Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1998', hoofdstuk V).

Op 16 maart werden de regering en de sociale partners het eens over de Vlaamse bijdrage. Over een periode van vijf jaar zouden 40.000 werkloze jongeren en 45.000 werkloze volwassenen een 'trajectbegeleiding' krijgen van de VDAB. Het aanbod van opleidingen voor 'knelpuntberoepen' en het aantal 'werkervaringsplaatsen' voor deeltijds leerplichtigen zouden worden verhoogd. De werkgevers zouden in het kader van het doelgroepenbeleid aangemoedigd worden vrouwen en migranten in dienst te nemen. Een dag later deelde de Vlaamse regering mee dat ze voor de uitvoering van het akkoord 3,250 miljard frank uittrok: 500 miljoen voor 1998, 1,250 miljard in 1999 en 1,5 miljard in 2000.

Op 17 september stelde de Vlaamse regering aan de sociale partners voor de 'Vlaminov'-maatregel uit 1997 om te buigen naar vorming en opleiding. Bedrij-

ven uit de bewerkende en verwerkende nijverheid die in 1997 hun werkgelegenheid behouden of vermeerderd hadden en voor een bepaald bedrag aan investeringen hadden gedaan, konden in 1998 een vermindering krijgen van de onroerende voorheffing. Meer dan 11.000 bedrijven hadden de Vlaminov-vermindering aangevraagd.

Om beter in te spelen op de problemen van de arbeidsmarkt, stelde de Vlaamse regering voor aan bedrijven die in 1998 hun werkgelegenheid zouden behouden of vermeerderen, in 1999 vermindering van onroerende voorheffing te geven, op voorwaarde dat het geld zou worden gebruikt voor extra vorming (in plaats van investeringen). Ook zouden meer bedrijven de vermindering kunnen genieten. Vakbonden en werkgevers stemden met het voorstel in. De maatregel, 'Vlamivorm' genoemd, werd opgenomen in het decreet van 19 december 1998 houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting van 1999 (*Belgisch Staatsblad* van 31 december 1998). Voor de maatregel werd op de begroting van 1999 2,4 miljard frank gereserveerd.

V. Ruimtelijke ordening en milieubeleid

Ontwerpdecreet ruimtelijke ordening

Na lange en moeilijke gesprekken werden CVP en SP het eind juni eens over een ontwerpdecreet over de organisatie van de ruimtelijke ordening, dat de verouderde wet van 1962 zou vervangen en de instrumenten zou bevatten om de doestellingen van het in 1998 goedgekeurde Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) te realiseren.

De discussie ging vooral over de eis van de CVP dat zonevreemde woningen in landbouwgebied zouden kunnen worden verbouwd, herbouwd of uitgebreid. De SP stemde er uiteindelijk mee in de regels voor de verbouwing van zonevreemde woningen tijdelijk, gedurende een overgangperiode van vijf jaar, en onder bepaalde voorwaarden te versoepelen. Op de CVP-eis een verjaringstermijn voor bouwmisdriven in te voeren, wilde de SP niet ingaan.

Het ontwerpdecreet regelde voorts de structuurplanning en de ruimtelijke uitvoeringsplannen (die in de plaats kwamen van de gewestplannen en plannen van aanleg) op drie niveaus (gewest, provincie en gemeente), gaf de gemeenten onder bepaalde voorwaarden autonomie bij de uitreiking van stedenbouwkundige vergunningen, en voerde, naar analogie met de planschadevergoeding, een planbatenheffing in. Het ontwerp zou pas in 1999 door het Vlaams Parlement worden goedgekeurd.

Handhavingsbeleid

De Vlaamse regering maakte in het verslagjaar duidelijk dat zij, in het kader van een strakker ruimtelijkeordeningsbeleid, strenger wilde optreden tegen bouw-overtredingen, maar anderzijds ook in bepaalde gevallen een "sociale" oplossing wilde zoeken. Dat laatste was het geval voor de weekeindverblijven.

In zeventien gemeenten, zo bleek uit een onderzoek, werden weekeindverblijven in verblijfsrecreatiegebieden op grote schaal permanent bewoond, wat strijdig is met de regelgeving, of waren illegale weekeindhuisjes gebouwd in natuurgebied. Met medewerking van de betrokken gemeenten, dokterden minister van Ruimtelijke Ordening Eddy Baldewijns en zijn opvolger Steve Stevaert een oplossing uit voor Zemst, Zedelgem, Schilde en Brecht. Zij bestond erin door een

gewestplanwijziging een deel van de weekeindhuisjes te regulariseren, hetzij door permante bewoning mogelijk te maken (door recreatiezone in woonzone met recreatief karakter om te zetten), hetzij door niet-permanente bewoning toe te staan (door natuurgebied om te zetten in recreatiegebied). Omdat voor niet alle huisjes een oplossing mogelijk was, moesten sommige illegale verblijven gesloopt worden.

Op 5 mei besliste de Vlaamse regering permanente campingbewoning, die per 1 januari 2000 verboden zou worden, in bepaalde gemeenten en onder bepaalde voorwaarden tot 31 december 2006 te gedogen.

In de loop van het jaar liet de Vlaamse overheid ambtshalve enkele vonnissen uitvoeren tot afbraak van illegaal gebouwde woningen. Televisiebeelden daarvan lokten tegenstrijdige reacties uit. De opeenvolgende ministers van Ruimtelijke Ordening, Baldewijns en Stevaert, verdedigden het handhavingsbeleid en zeiden dat de overheid enkel rechterlijke beslissingen liet uitvoeren waaraan de betrokkenen zelf geen gevolg hadden gegeven.

Mestactieplan

Het bericht in *De Morgen* van 26 december 1997 over de "structurele overschrijding" van de nitraatnorm die de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) in 1996 in 43% van haar meetpunten in oppervlaktewateren had vastgesteld, bracht het debat over de bijsturing van het mestbeleid in een stroomversnelling. Minister van Leefmilieu Theo Kelchtermans ging er, mede op verzoek van verscheidene politieke partijen, mee akkoord de decretaal opgelegde evaluatie van het Mestactieplan (MAP) van eind 1995, die in het najaar zou beginnen, te vervroegen.

Op de nieuwjaarsreceptie van de SP, op 14 januari, zag Norbert de Batselier, die van 1992 tot 1995 minister van Leefmilieu was geweest, in de VMM-cijfers het bewijs dat zijn oorspronkelijke MAP van vóór de verkiezingen van 21 mei 1995 nadien "ten onrechte was uitgehold". Hij pleitte voor "het elimineren van een deel van de varkensstapel". De CVP-fractie en de Boerenbond reageerden furieus omdat De Batselier, die voorzitter van het Vlaams Parlement was, zich in het debat had gemengd. Minister Kelchtermans wees een vermindering van de varkensstapel af, maar brak een lans voor mestverwerking.

Vertegenwoordigers van de VMM nuanceerden op 21 januari in de commissie voor Leefmilieu van het Vlaams Parlement de berichtgeving in *De Morgen*. Zij zeiden dat die gebaseerd was op kaarten met de hoogste meetcijfers. Toch gaf de VMM toe dat tussen 1990 en 1996 in een derde van de meetpunten de nitraatvervuiling was toegenomen en de toestand in de drinkwatergebieden in West-Vlaanderen en Limburg ronduit slecht was.

Op die vergadering van de commissie voor Leefmilieu werd afgesproken dat de Stuurgroep Vlaamse Mestproblematiek op 28 april een advies over de bijsturing van het MAP zou formuleren.

Het Algemeen Boerensyndicaat (ABS) maakte gebruik van een vergadering van de Stuurgroep, waarin naast de Vlaamse overheid en wetenschappers, de landbouwsector en de milieubeweging vertegenwoordigd zijn, om op 26 februari met enkele honderden leden te protesteren tegen een rapport waarin de VMM zei dat heel Vlaanderen als ecologisch kwetsbaar gebied moet worden beschouwd, waar de strengste bemestingsnormen zouden moeten gelden. De Boerenbond had in zijn weekblad al zwaar naar het VMM-rapport uitgehaald. Minister Kelchtermans ontving op 27 februari apart de milieu- en de landbouworganisaties en

zei nadien dat beide partijen zich aan de afspraken en het tijdschema voor de MAP-evaluatie wensten te houden.

De Boerenbond presenteerde op 31 maart een eigen 'Mestactieplan' waarmee tegen 2003 de doelstellingen van de Europese nitraatrichtlijn gehaald zouden kunnen worden zonder de veestapel in te krimpen. Het plan voorzag in een ruimer gebruik van fosfaatarm voeder, de intrekking van vergunningen van varkens- en kippenkwekers die hun bedrijf stopzetten en geen opvolger hebben, en de uitvoer en verwerking van mest. Volgens de Boerenbond zou de mestdruk daarvoor met 15% verminderen.

Twee weken later pakte ook de milieubeweging met een eigen 'MAP' uit. Zij stelde voor heel het Vlaamse grondgebied aan te duiden als kwetsbaar gebied, waar één strenge bemestingsnorm zou gelden. Daarnaast zou, om het mestoverschot weg te werken, fosfaatarm voeder moeten worden toegediend en de veestapel moeten worden afgebouwd.

De Stuurgroep Vlaamse Mestproblematiek slaagde er op 28 april niet in een unaniem advies over de bijsturing van het MAP uit te brengen. De Boerenbond en het ABS verlieten de vergadering. Minister Kelchtermans trok het dossier tot zich en kondigde aan tegen midden juni een strengere MAP uit te werken.

Op 11 juli meldden enkele kranten dat Kelchtermans na wekenlang overleg binnen de CVP en met de landbouworganisaties een voorstel klaar had om het MAP aan te scherpen. Het voorzag in de vermindering van de hoeveelheid dierlijke mest die op cultuurgrond gebracht mag worden van 73,9 miljoen kilo fosfaat tot 47 miljoen kilo in 2003. Het overschot van 26 miljoen kilo zou worden weggewerkt door fosfaatarm veevoer toe te dienen, betere bemestingstechnieken te gebruiken en mest (13 miljoen kilo per jaar) te verwerken. Nieuw was dat de landbouwers de mogelijkheid zouden krijgen via een sectorale milieubeleids-overeenkomst (MBO) af te wijken van de decretaal vastgestelde bemestingsnormen en een eigen weg uit te tekenen om de MAP-doelstellingen te halen. Ook nieuw was de perceelsgewijze controle van het mestgebruik.

Op haar laatste vergadering vóór het zomerreces, op 24 juli, slaagde de Vlaamse regering er niet in een beslissing te nemen over de aanscherping van het mestbeleid. Volgens de regering waren de gesprekken "ver gevorderd, maar nog niet afgerond". Minister-president Van den Brande ontkende dat er onenigheid zou zijn in de regering. Volgens persberichten wilde de SP het ontwerpdecreet dat minister Kelchtermans had geschreven pas samen met de MBO goedkeuren. De landbouwsector had op 23 juli echter geweigerd zich in een protocolakkoord te engageren een MBO te sluiten, omdat het ontwerpdecreet waarvan de Boerenbond inzage had gekregen te zeer verschilde van een eerdere tekst. De wijzigingen zouden zijn aangebracht tijdens overleg tussen CVP- en SP-kabinetmedewerkers.

Meteen na de zomervakantie herhaalde de Boerenbond dat het ontwerpdecreet "onaanvaardbaar" was en werd binnen de meerderheid het overleg over de herziening van het MAP voortgezet. De gesprekken vorderden maar moeizaam en liepen vertraging op door de vervanging van vice-premier Van den Bossche door zijn partijgenoot Stevaert.

Op een persontmoeting kondigde minister Kelchtermans op 21 oktober aan dat hij "volgende week" aan de Vlaamse regering een Mestactieplan zou voorleggen dat "strenger, efficiënter, eenvoudiger en beter controleerbaar is". Hij waarschuwde de landbouwers en de SP voor "fatale" gevolgen wanneer zijn plan niet zou worden goedgekeurd.

Op 27 oktober, daags na een nachtelijke en rumoerige vergadering op topniveau, keurde de Vlaamse regering een ontwerpdecreet goed tot wijziging van het Mestdecreet uit 1991, alsook de milieubeleidsvereenkomst die minister Kelchtermans met de landbouwsector wilde sluiten. Kelchtermans wilde eerst op 28 oktober van de sector horen of hij bereid was de MBO te ondertekenen, maar op hun verzoek gaf hij de boerenorganisaties (Boerenbond en ABS) en de beroepsvereniging van veevoederfabrikanten (Bemefa) respijt tot 30 oktober. Vertegenwoordigers van de drie organisaties ondertekenden die dag de MBO.

Het tweede Mestactieplan bevat een reeks maatregelen om het nitraatgehalte in het grond- en oppervlaktewater in heel Vlaanderen tegen 2003 te reduceren tot maximum 50 mg per liter, zoals een Europese richtlijn voorschrijft. In het gewijzigde Mestdecreet zouden daartoe bemestingsnormen worden bepaald, die vanaf 1 januari 2003 gelden. De landbouwers kunnen kiezen voor een forfaitair stelsel of voor een nutriëntenbalansstelsel. In het forfaitaire stelsel moeten zij zich houden aan de bemestingsnormen die in het Mestdecreet staan en die zijn vastgesteld door wetenschappers. Voor de periode 1999-2000 gelden overgangsnormen, die vanaf 2001 wat worden aangescherpt. Vanaf 1 januari 2003 gelden de nog verder aangescherpte eindnormen. Naast de algemene normen die in heel Vlaanderen van toepassing zijn, gelden strengere normen in 'kwetsbare' drinkwaterwinningsgebieden, waardevolle agrarische gebieden, natuurgebieden en fosfaatverzadigde gebieden. De normen leggen niet alleen de totale maximumhoeveelheid fosfaat per ha op, maar bepalen ook hoeveel daarvan maximum uit dierlijke mest mag komen, het zogenaamde tussenschot. Dierlijke mest is schadelijker voor het milieu dan kunstmest.

In het nutriëntenbalansstelsel hebben landbouwers de keuze tussen een bedrijfsbalans (gebaseerd op reële stikstofverliezen), een mestuitscheidingsbalans (gebaseerd op de reële mestuitscheidingshoeveelheden) of een bodembalans (gebaseerd op de reële bemesting).

Verwacht werd dat de meeste boeren voor de bodembalans zouden kiezen. In dat geval geldt het 'tussenschot' niet en kan de boer zelf bepalen hoeveel dierlijke mest en hoeveel kunstmest hij gebruikt. Van de totale bemestingsnorm mag hij echter niet afwijken. Landbouwers die het nutriëntenbalansstelsel toepassen, kunnen de milieubeleidsvereenkomst (MBO) onderschrijven, die minister Kelchtermans met de landbouwsector had gesloten.

De 'papierene' controle van het MAP uit 1995 op het niveau van het landbouwbedrijf werd in MAP-2 vervangen door een effectieve controle op perceelsniveau. Boeren die voor het bodembalansstelsel kiezen moeten zelf, op eigen kosten, stalen nemen en door een erkend laboratorium laten onderzoeken. De Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) zal steekproefsgewijs alle landbouwers in Vlaanderen controleren. Boeren die de normen overschrijden, worden gestraft. Boeren in de kwetsbare drinkwatergebieden die de richtwaarde bereiken, worden financieel beloond.

Om te vermijden dat het mestoverschot verder zou stijgen, wordt de mestproductie en dus ook de veestapel in Vlaanderen bevroren tot 1 januari 2005. Daartoe besliste de Vlaamse regering de vergunningenstop die eind 1995 werd ingevoerd te handhaven en te versterken. De uitzonderingen die nog mogelijk waren, werden geschrapt. Bovendien komt er ook een 'stand still' op het niveau van de veeteeltbedrijven.

Op uiterlijk 31 oktober 2004 zal de Vlaamse regering beslissen of de 'vergunningenstop' op Vlaams niveau behouden blijft. De individuele landbouwer kan

vanaf 1 januari 2005 zijn veestapel uitbreiden als aan twee voorwaarden tegelijk is voldaan: elke bijkomende kilo mest moet worden verwerkt, en zowel de nieuwe als de bestaande stallen moeten worden aangepast om de ammoniakuitstoot te verminderen.

Het mestoverschot zou worden weggewerkt door fosfaatarm veevoeder en/of betere bemestingstechnieken te gebruiken, door mestuitvoer en, vooral, door mestverwerking. Het nieuwe Mestdecreet zou de landbouwers verplichten een deel van hun mestoverschot te laten verwerken. Boeren die niet aan de mestverwerkingsplicht voldoen, moeten een superheffing betalen. Als de mestverwerking niet zou slagen, zou de Vlaamse overheid in 2005 een vermindering van de veestapel oplegen.

In de milieubeleidsovereenkomst die zij op 30 oktober ondertekenden, gingen de Boerenbond, het Algemeen Boerensyndicaat en de Beroepsvereniging van Mengvoederfabrikanten de verbintenis aan hun leden voor te lichten en te stimuleren om nutriëntenarme veevoerders toe te dienen, om de stikstofverliezen bij de verhandeling en het gebruik van dierlijke mest te beperken, en om op hun kosten het nitraatresidu te laten bepalen van één of meer monsters die zij jaarlijks op hun percelen nemen.

De drie organisaties verbonden er zich voorts toe tegen uiterlijk 1 januari 2003 een jaarcapaciteit van 8 miljoen kilo fosfaat aan mestverwerking operationeel te maken en te houden, jaarlijks 2 miljoen kilo fosfaat uit te voeren, en de productie van dierlijke mest in de varkens- en pluimveesector met 4 miljoen kilo fosfaat te verminderen.

De Vlaamse overheid ging in de MBO de verbintenis aan via de Mestbank een jaarlijkse subsidie te verlenen aan de VZW die de Boerenbond, het ABS en Bemefa zouden oprichten om een aantal taken in het kader van het MAP uit te oefenen. De overheid verbond er zich voorts toe mestverwerkingsinitiatieven te helpen realiseren, meer bepaald wat het verkrijgen van grond en vergunningen betreft.

De Mestbank zou het wetenschappelijk onderzoek doen om de nitraatnorm (50 mg per liter water) technisch te 'vertalen' in een nitraatresidunorm die aangeeft hoeveel nitraat er na de oogst in de cultuurgrond mag achterblijven.

Het ontwerp van Mestdecreet zou in 1999 door het Vlaams Parlement besproken en goedgekeurd worden.

Afvalverbranding

Hoewel de deskundigencommissie-Baeyens in een rapport van 9 maart geen technische bezwaren had tegen de heropstarting van de ISVAG-huisvuilverbrandingsoven in Wilrijk, die hij in 1998 wegens overschrijding van de dioxinenorm had laten sluiten, stelde minister Kelchtermans een beslissing daarover uit tot de resultaten van een onderzoek over de gezondheidsrisico's in de nabij gelegen Neerlandwijk bekend zouden zijn. De raad van bestuur van de intercommunale vereniging besliste op 17 maart niettemin de oven op 2 april weer in gebruik te nemen. Kelchtermans vroeg de intercommunale vereniging op 18 maart haar besluit in te trekken. De raad van bestuur stemde daar op 24 maart mee in.

Volgens de resultaten van het medisch onderzoek, die begin juli bekend werden, zou er geen verhoogd risico op aangeboren afwijkingen bestaan en zouden de kinderen van de Neerlandwijk geen leerachterstand hebben. Omdat de resultaten van het onderzoek door onder anderen Nederlandse milieu-experts betwist werden, drong de commissie-Baeyens op aanvullend onderzoek aan. Mi-

nister Kelchtermans vond een derde gezondheidsonderzoek overbodig. Op 2 september besliste hij wel het advies van de commissie te volgen en de heringebruikname van de ISVAG-oven uit te stellen tot na de voltooiing van de renovatiewerken die na de zomervakantie waren begonnen en die vier à vijf maanden zouden duren.

Intussen had minister Kelchtermans op 1 juli een moratorium van twee jaar op de bouw van nieuwe afvalverbrandingsovens afgekondigd. De maatregel trof in de eerste plaats de plannen voor de bouw van één of twee verbrandingsovens in Antwerpen of/en Limburg, waarvoor in mei in een milieu-effectenrapport zes mogelijke vestigingsplaatsen waren aangeduid. De nieuwe oven in Drogenbos, waarvoor al een milieu- en bouwvergunning was gegeven, viel niet onder het moratorium, tenzij de Raad van State de vergunning zou vernietigen. Van het moratorium wilde Kelchtermans gebruik maken om de discussie over de verbranding van huishoudelijk afval te objectiveren en alternatieve verwerkingstechnieken aan te moedigen.

Omdat er al een tekort aan verbrandingscapaciteit was, zag minister Kelchtermans zich genooddaakt afwijkingen toe te staan op het verbod huishoudelijk afval te storten, dat op 1 juli van kracht werd.

VI. Onderwijs

Secundair onderwijs

De drie onderwijsvakbonden (ACOD, COC en VSOA) kondigden op 9 januari provinciale acties (28 januari), een nationale betoging (4 februari) en een algemene staking (11 februari) aan uit protest tegen het zogenaamde Tivoli-akkoord van 16 december 1997. In dat akkoord, genoemd naar het Mechelse restaurant waar het gesloten werd, waren CVP en SP overeengekomen het budget voor het basisonderwijs geleidelijk te verhogen met 3,1 miljard frank. Meer dan de helft daarvan (1,8 miljard frank) zou worden gehaald uit het secundair onderwijs, door onder meer de niet-vervanging van administratief en opvoedend hulppersoneel en door een rationalisatie (per fusiegemeente) van het studieaanbod op 1 september 1998. Die laatste maatregel impliceerde dat de ingrijpende hervorming van het secundair onderwijs die in het regeerakkoord was aangekondigd maar in de herfst van 1997 was vastgelopen op de financieringskwestie, de facto werd afgevoerd.

De bonden waren tevreden over de verhoging van het budget voor het basisonderwijs, maar aanvaardden niet dat dit ten koste van het secundair onderwijs zou gaan. Zij zeiden dat er 1400 voltijdse betrekkingen verloren zouden gaan. De bonden zeiden ook te ageren tegen het plan van minister van Onderwijs Luc van den Bossche de tijdelijke benoemingsstop in het secundair onderwijs, die in 1996 was ingevoerd, gedeeltelijk te verlengen.

Op 26 januari stelde minister van Cultuur Luc Martens, die tevens 'CVP-schaduwminister' van Onderwijs was, aan het partijbureau van de CVP voor de beperkte rationalisatie waarin het Tivoli-akkoord voorzag, te schrappen en een ruimere rationalisatie te realiseren op 1 september 1999, samen met bepaalde andere onderdelen van de geplande hervorming van het secundair onderwijs (schaalvergroting, beter statuut voor de leerkrachten). Het CVP-bureau steunde het voorstel van Martens. Het eiste ook dat vóór de verkiezingen van juni 1999 de werkmiddelen voor het vrij secundair onderwijs zouden worden verhoogd, zoals dat in 1997 voor het vrij basisonderwijs was gebeurd.

Minister Van den Bossche reageerde geïrriteerd op het voorstel van Martens en liet in een persmededeling uitschijnen dat de idee voor een 'midi-hervorming' van het secundair onderwijs in feite van hem kwam.

In de Vlaamse regering begon op 28 januari overleg over de financiering van een beperkte hervorming van het secundair onderwijs. De sporen die Martens in zijn nota had uitgetekend - de verrekening van de denataliteit, het terugverdieneffect van de rationalisatie en de vermindering met 10% van de werkingsmiddelen van de secundaire gemeenschapsscholen - bleken niet 'begrotingsbestendig' of politiek onhaalbaar te zijn.

Op 30 januari kante de CVP-fractie in het Vlaams Parlement zich tegen de verlenging van de benoemingsstop in het secundair onderwijs die minister Van den Bossche in een ontwerpdecreet had opgenomen. Voorzitter Peter Steenhaut van de ARGO (Autonome Raad van het Gemeenschapsonderwijs) kante zich in een gesprek met de VRT-radio tegen een vermindering van de werkingsmiddelen van het gemeenschapsonderwijs.

Op 4 februari betoogden in Brussel 7.300 (rijkswacht) tot "10.000 tot 15.000" (bonden) leerkrachten, vooral uit het secundair onderwijs, tegen de besparingsmaatregelen van het Tivoli-akkoord en de verlenging van de benoemingsstop. Na de manifestatie nodigde de Vlaamse regering de onderwijskoepels en de vakbonden uit "de eerstkomende weken" de stilgevallen onderhandelingen over de hervorming van het secundair onderwijs te hervatten. De regering zei dat ze de hervorming "zo maximaal mogelijk" wilde realiseren vóór de verkiezingen. 's Anderendaags beslisten de vakbonden de geplande algemene staking "voorlopig op te schorten" om het onderhandelingsinitiatief van de regering een kans te geven.

Al op 6 februari kwamen minister Van den Bossche, topambtenaren van het Onderwijsdepartement en afgevaardigden van de onderwijskoepels en -bonden in De Gravenhof in Dworp bijeen voor een nieuwe onderhandelingsronde. Om de weg vrij te maken voor een akkoord over de hervorming van het secundair onderwijs, had CVP-voorzitter Marc van Peel die ochtend (in *De Morgen* en tegenover de VRT-radio) voorgesteld de verhoging van de werkingsmiddelen voor de vrije scholen los te koppelen van de pedagogische hervorming van het secundair onderwijs.

Op 13 februari gaven de onderhandelaars in Dworp een 'gemeenschappelijke verklaring' uit, waarin de hoofdlijnen stonden van de onderwerpen waarover een consensus bestond. Zij beklemtoonden dat er evenwel nog geen akkoord was over de hervorming van het secundair onderwijs of over deelaspecten daarvan. De 'verklaring' handelde over meer de vermindering van het onderwijsaanbod, de vorming van scholengemeenschappen (in plaats van samenwerkingsverbanden), de financiële aanmoediging van vrijwillige fusies en/of overheveling van studiegebieden en het statuut van de leerkrachten. De verlenging van de benoemingsstop bleek van de baan te zijn.

Vanaf 16 februari werd het overleg voortgezet. Het ging dan hoofdzakelijk over de financiering en de regeling van de vrije keuze. In de vroege ochtend van 19 februari gingen de onderhandelaars uiteen zonder dat zij daarover een akkoord hadden gevonden. Diezelfde dag nog kwam de Vlaamse regering bijeen om "politieke beleidsbeslissingen" te nemen op basis van de "nuttige gesprekken" die in Dworp waren gevoerd.

Minister-president Van den Brande en minister van Onderwijs Van den Bossche stelden nadien op een persconferentie een "pedagogische hervorming" van het secundair onderwijs voor, met de bedoeling de studieoriëntering te verbe-

teren door de organisatie van het secundair onderwijs op een andere leest te schoeien en het studieaanbod te beperken. Zij zou op 1 september 1999 ingaan.

Centraal in het onderwijslandschap zou de scholengemeenschap (SG) staan, een vrijwillig samenwerkingsverband van scholen uit één of meer netten. Door pedagogische voordelen (gunstiger rationalisatienormen, meer opvoeders en administratieve medewerkers) en financiële tegemoetkomingen (waarvoor het geld zou worden gehaald uit de niet-indexering van de werkingssubsidie gedurende drie opeenvolgende schooljaren), zou de overheid de vorming van SG's aanmoedigen. Het gemeenschapsonderwijs mocht er maximaal 80 hebben, het vrij gesubsidieerd (katholiek) onderwijs 120, het officieel gesubsidieerd (provinciaal en stedelijk) onderwijs 29. Een SG moet ten minste drie studierichtingen van het algemeen secundair onderwijs, twee studiegebieden van het technisch secundair onderwijs en twee studiegebieden van het beroepssecundair onderwijs aanbieden.

Het aantal basisopties, beroepenvelden en studierichtingen in het secundair onderwijs zou worden verminderd van 415 naar 315. Vooral in het technisch en beroepssecundair onderwijs zouden erg specialistische of niet-relevante richtingen verdwijnen.

Tot ongenoegen van de katholieke onderwijskoepel voorzag het hervormingsplan, ingevolge verzet van CVP-parlementsleden en CVP-minister van Cultuur (en 'schaduwminister van Onderwijs') Luc Martens, niet in een rationalisatienorm voor de studiegebieden (een bepaald aantal leerlingen dat vereist is om een studiegebied of -richting aan te bieden). Wel zou, om de scholen min of meer te verplichten hun studieaanbod in te krimpen, het pakket uren-leerkracht op het niveau van de 'inrichtende machten' over een periode van vier jaar met 2,5% worden verminderd.

Aan de (degressieve) financieringsregeling van het secundair onderwijs werd niet geraakt. Scholen voor technisch en beroepssecundair onderwijs konden de bestaande ambten van werkmeester, werkplaatsleider en teeltleider behouden. Het contingent opvoedend hulppersoneel en administratief personeel zou, door natuurlijke afvloeiing, over een periode van acht à negen jaar met een vijfde verminderen. Daardoor zou 1,1 miljard frank (in plaats van de 1,8 miljard frank waarvan het Tivoli-akkoord sprak) naar het basisonderwijs kunnen worden overgeheveld.

Om de boventaligheid op te vangen, het ontslag van tijdelijke personeelsleden te voorkomen en jongeren niet af te schrikken voor een loopbaan in het onderwijs te kiezen, zou er een gunstige uitstapregeling voor oudere personeelsleden komen. De benoemingsstop werd opgeheven. Gespreid over een periode van drie jaar zou de functiebeschrijving en evaluatie worden ingevoerd. Leerkrachten die twee opeenvolgende negatieve beoordelingen krijgen of drie negatieve beoordelingen tijdens hun loopbaan, zouden worden ontslagen.

Om de schoolbesturen en directies meer verantwoordelijkheid te geven, zou het ambt van directeur en onderdirecteur een mandaatsfunctie worden van vier jaar, maar verlengbaar. Het statuut van de tijdelijke personeelsleden zou worden verbeterd, onder meer door de afschaffing van de voorrangregeling van vastbenoemden.

Ten slotte werd overeengekomen dat de werkmiddelen van het vrij onderwijs en het officieel gesubsidieerd onderwijs, in afwachting van een onderzoek naar de objectiveerbare kostprijverschillen, tegen 2007 zouden worden ver-

hoogd tot 76% (in plaats van 51,3 resp. 53,9%) van de werkingsmiddelen van het gemeenschapsonderwijs.

Volgens de regering zouden de hervormingsmaatregelen en de verhoging van de werkingsmiddelen binnen de begroting van het secundair onderwijs kunnen worden gerealiseerd, al sloot zij een verhoging van het totale onderwijsbudget niet uit.

Op 7 april keurde de Vlaamse regering een voorontwerp van decreet over de hervorming van het secundair onderwijs goed. Het voorgeschreven overleg daarover met de vakbonden had diezelfde dag niet tot een akkoord geleid. De bonden noemden de besparingsmaatregelen onaanvaardbaar en stelden acties in het vooruitzicht.

In *Het Volk* van 8 mei kondigden de CVP-parlementsleden Gilbert Vanleenhove en Freddy Sarens amendementen op het hervormingsplan aan om de afvloeiing van de opvoeders te beperken en de lineaire vermindering van het pakket uren-leerkracht te corrigeren voor Brussel en enkele landelijke gebieden. Minister Van den Bossche reageerde geërgerd op die "show".

Bij de definitieve goedkeuring van het ontwerpdecreet, op 19 mei, besliste de Vlaamse regering "op initiatief en op voorstel van Luc van den Bossche" de besparing van 1,1 miljard frank door de inkrimping van het administratief personeel en de vermindering van het aantal opvoeders te reduceren tot 600 miljoen frank, en de inlevering van 2,5% op het pakket uren-leerkracht te milderen voor de secundaire scholen in Brussel en in de landelijke gebieden Veurne, Diksmuide en Sint-Laureins. De regering deed daarmee een tegemoetkoming aan de CVP-fractie, zowel als aan de vakbonden. Toch vonden de bonden de bijsturing "onvoldoende" en bleven zij met acties dreigen.

Tijdens de bespreking van het ontwerpdecreet in de Onderwijscommissie van het Vlaams Parlement deelde minister Van den Bossche mee dat het budget voor het secundair onderwijs op termijn met 1,5 miljard frank zou worden verhoogd. Omdat er nog geen regeling kon worden gevonden voor een beroepsprocedure, stelde de commissie bij amendement de invoering van de leerkrachtenevaluatie uit tot 2006. Het Vlaams Parlement keurde het ontwerpdecreet houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs op 9 juli goed. Het decreet, op datum van 14 juli 1998, verscheen op 29 augustus 1998 in het *Belgisch Staatsblad*.

Gemeenschapsonderwijs

Samen met de hervorming van het secundair onderwijs keurde het Vlaams Parlement op 9 juli ook een reorganisatie van het gemeenschapsonderwijs goed. De hervorming van de ARGO (Autonome Raad van het Gemeenschapsonderwijs) was aangekondigd in het regeerakkoord en door de CVP de facto aan de hervorming van het secundair onderwijs gekoppeld. Nadat over dat laatste een akkoord was gesloten, nodigde minister Van den Bossche eind mei de vier partijen (CVP, SP, VLD en VU) die in 1988 het bijzonder ARGO-decreet hadden goedgekeurd en waarmee hij al in 1997 gesprekken was begonnen, alsmede Agalev voor nieuw overleg uit. De oppositiepartijen VLD, VU en Agalev hadden al een voorstel van bijzonder decreet over de ARGO-hervorming ingediend.

Op 18 juni ondertekenden Van den Bossche en vertegenwoordigers van de vijf partijen een politiek akkoord over de depolitisering, decentralisering en respon-

sabilisering van het gemeenschapsonderwijs, dat naderhand in een ontwerpdecreet werd opgenomen.

Het bijzonder decreet van 14 juli 1998 betreffende het gemeenschapsonderwijs (*Belgisch Staatsblad* van 30 september 1998), dat in de plaats komt van het bijzonder decreet van 19 december 1988 over de ARGO, verdeelt de bevoegdheden voor de organisatie en werking van het Gemeenschapsonderwijs over drie niveaus: de school (die een acht leden tellende verkozen schoolraad krijgt), de (nieuwe) scholengroep en de Raad van het Gemeenschapsonderwijs. De scholengroep en de Raad zijn 'inrichtende macht'. In de schoolbesturen mogen niet langer politieke mandatarissen zitting hebben.

De scholengroep, die uit verschillende basis- en secundaire scholen bestaat, krijgt belangrijke bevoegdheden voor het pedagogisch, personeels- en financieel beleid. Zij wordt bestuurd door een algemene vergadering (met afgevaardigden van elke schoolraad), een raad van bestuur en een algemeen directeur.

De RGO waakt over de vrije keuze en de kwaliteit van het gemeenschapsonderwijs en beslist alleen nog over investeringen en grote infrastructuurwerken. De Raad telt vijftien leden, die niet meer door het Vlaams Parlement worden benoemd, maar verkozen worden door de schoolraden of aangewezen door de universiteiten van Brussel, Gent en Leuven en door de vijf Vlaamse Autonome Hogescholen. Het dagelijks beleid is in handen van een manager.

De invoering van de nieuwe organisatie zou op 1 april 1999 beginnen en eindigen met de samenstelling van de RGO op 1 januari 2003.

Hoger onderwijs

Op initiatief van de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) - die bij decreet van 7 juli 1998 (*Belgisch Staatsblad* van 28 augustus 1998) officieel werd erkend - en de twee grote vakbonden schorsten de 29 hogescholen op 17 maart de lessen voor informatievergaderingen. Met de actie wilden de hogescholen protesteren tegen het "verstikkende financiële keurslijf" waarin de 'enveloppefinanciering' uit het Hogescholendecreet van 13 juli 1994 ze duwde. De hogescholen wezen er onder meer op, dat het financieringssysteem geen rekening hield met de ongeveer 6.000 studenten die er sinds 1994 waren bijgekomen.

Minister Van den Bossche zei diezelfde dag nog dat de begroting voor 1999 een "gepast antwoord" zou geven op het verzoek van de hogescholen om extra financiële middelen. Hij maakte gewag van 500 miljoen frank. In de begroting, zo bleek in het najaar, werd het hogescholenbudget met 585 miljoen frank verhoogd.

Op 19 juni stelde minister Van den Bossche Paul Martens, de algemeen directeur van de Katholieke Hogeschool Kempen, tot bijzonder commissaris voor de hogescholen aan. Hij kreeg de opdracht voorstellen te doen voor de 'optimalisering' van het onderwijsaanbod aan de 29 hogescholen.

Op 24 september meldde *De Standaard* dat oud-rector Roger Dillemans (KU Leuven), die als bijzonder commissaris van de minister van Onderwijs sinds 1995 de 'optimalisering' van het universitair studieaanbod onderzocht, in zijn tweede rapport de veralgemening van het toelatingsexamen aanbeval. Volgens Dillemans is de vrije toegang tot het universitair onderwijs wegens de kostprijs en het grote aantal mislukkingen onhoudbaar geworden. In zijn rapport pleitte hij er ook voor het jaarsysteem aan de universiteiten op te geven en de opleiding te verdelen over modules waaraan deelgetuigschriften zijn verbonden.

Dillemans had medio 1997 in zijn eerste voortgangsrapport voorgesteld kleinere studiegebieden te schrappen of samen te voegen, en in Vlaanderen vier "volwaardige" universiteiten uit te bouwen. In zijn tweede rapport sprak hij van twee "volledige" (Gent en Leuven) en twee "volwaardige" universiteiten (Antwerpen en Brussel), en brak hij, ondanks het verzet van de VUB, nogmaals een lans voor de vorming van een confederatie tussen de KU Leuven en de KU Brussel. Volgens *De Standaard*, die op 8 april een nota van minister Van den Bossche citeerde, waren de rectoren het intussen eens geworden over de "invriezing" van enkele kleine studierichtingen.

Kinesithérapie

Op 20 maart deelde minister van Onderwijs Van den Bossche mee dat zowel de hogescholen als de universiteiten kinesitherapeuten zouden kunnen blijven opleiden. Met die beslissing kwam een einde aan een slepend debat over de kineopleiding die, ingevolge een federale wet, vanaf het academiejaar 1999-2000 (oorspronkelijk 1998-1999) op ten minste vier jaar werd gebracht (aan de hogescholen duurde de opleiding op dat ogenblik drie jaar).

Van den Bossche had in 1997 eerst voorgesteld de kineopleiding aan de hogescholen toe te wijzen, maar dat lokte felle protesten uit van de universiteiten. Zijn tweede voorstel drie hogescholen en de KU Leuven kinesitherapeuten te laten opleiden, strandde op bezwaren van de Raad van State. Tegen zijn suggestie dat universiteiten en hogescholen samen de opleiding zouden verzorgen, stelden de universiteiten hun veto.

Volgens de "ad hoc"-oplossing van 20 maart zouden de negen hogescholen die een driejarige kineopleiding hadden een beroepsgerichte vierjarige tweecycloopleiding kunnen aanbieden, die leidt naar het diploma van licentiaat in de kinesithérapie. Aan de universiteiten van Brussel, Gent en Leuven zou de vierjarige kineopleiding worden omgevormd tot een vijfjarige opleiding lichamelijke opvoeding, kinesithérapie en revalidatiewetenschappen, met een brede wetenschappelijke basisvorming revalidatiewetenschappen die ook tot beroepsbekwaamheid kinesithérapie leidt. Tussen de universiteiten en de hogescholen zouden "bruggen" worden gebouwd om de overgang van de ene naar de andere opleiding mogelijk te maken.

Het Vlaams Parlement stemde op 10 juni met de verlenging van de opleidingen in. Het decreet van 23 juni 1998 betreffende de hervorming van het hoger onderwijs in de kinesithérapie en de revalidatiewetenschappen in de Vlaamse Gemeenschap verscheen op 8 augustus in het *Belgisch Staatsblad*. De drie universiteiten besloten hun opleiding te behouden. Van de negen hogescholen verkozen er vier de kineopleiding te behouden; de vijf andere ruilden ze in voor een andere opleiding.

Centra voor Leerlingenbegeleiding

Het decreet van 1 december 1998 betreffende de Centra voor Leerlingenbegeleiding (*Belgisch Staatsblad* van 10 april 1999) integreerde, per 1 september 2000, de ongeveer 200 PMS-centra en de circa 100 équipes voor medisch schooltoezicht (MST) in een honderdtal multidisciplinaire Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB), die een beleidscontract of -plan sluiten met de scholen waarmee ze samenwerken.

VII. Media

Het Vlaams Parlement keurde op 4 maart een voorstel van decreet van Tuur van Wallendael (SP) en Carl Decaluwé (CVP) goed, dat de vrije nieuwsgaring regelt. Het voorstel, dat al in 1995 was ingediend, beoogde alle omroepen het recht te geven verslag uit te brengen van sportwedstrijden en andere evenementen, ook als één omroep daarover met de organisatoren een 'exclusiviteitscontract' had gesloten. De Raad van State had, in een opmerkelijk advies, gezegd dat het Vlaams Parlement de bevoegdheid had een dergelijk 'grondrecht' in te voeren.

Tegen het voorstel was eind 1997 fel protest gerezen bij de Belgische Voetbalbond. De bond vreesde dat het recht op vrije nieuwsgaring een einde zou maken aan de exclusiviteitscontracten, die jaarlijks vele honderden miljoenen frank opbrachten. Overleg tussen de indieners van het voorstel en de Voetbalbond resulteerde in een vergelijk over de precieze invulling van het recht op vrije nieuwsgaring.

Na de artikelsgewijze bespreking van het voorstel in de commissie voor Media vroeg minister van Media Eric van Rompuy op 16 januari 1998 een tweede lezing. Hij wilde onderzoeken of de regel van de vrije nieuwsgaring ook kon gelden voor buitenlandse zenders en buitenlandse evenementen. Op verzoek van Van Rompuy werd, om bevoegdheidsproblemen te voorkomen, het voorstel op 22 januari geamendeerd om het toepassingsgebied ervan te beperken tot de Vlaamse zenders en tot evenementen in Vlaanderen. Drie oppositiepartijen, de VLD, de Volksunie en Agalev, vroegen daarover het aanvullend advies van de Raad van State.

In zijn advies zei de Raad van State dat de vrije nieuwsgaring niet kan worden beperkt tot evenementen in Vlaanderen. Volgens de Raad kon de Vlaamse overheid verplichtingen opleggen voor evenementen die buiten zijn grondgebied plaatsvinden. Het onderscheid in de toepassing van de vrije nieuwsgaring tussen Vlaamse en niet-Vlaamse evenementen zou bovendien strijdig zijn met het grondwettelijke gelijkheidsbeginsel. Op verzoek van minister Van Rompuy werd tijdens de plenaire bespreking het voorstel in die zin geamendeerd en de beperking tot evenementen in Vlaanderen geschrapt.

Nadat de VLD een tweede lezing had gevraagd, en ondanks een oproep van VRT-topman Bert de Graeve en VTM-adviseur Leo Neels de tekst bij te sturen, keurden de fracties van CVP, SP en VU het voorstel van decreet op 4 maart ongewijzigd goed.

Het decreet van 17 maart 1998 houdende regeling van het recht op vrije nieuwsgaring en de uitzending van korte berichtgeving door de omroepen (*Belgisch Staatsblad* van 17 april 1998) geeft elke omroep van of erkend door de Vlaamse Gemeenschap het recht op vrije informatiegaring. Voor evenementen waarop exclusieve uitzendrechten zijn verleend, houdt dat het recht in opnamen te maken en een korte berichtgeving te verzorgen in journaals (maximum drie minuten) en actualiteitsprogramma's (maximum vijftien minuten). De 'secundaire omroep' heeft het recht, met het oog op die korte berichtgeving, tegen een billijke vergoeding opnamen te krijgen van de exclusiviteitshouder. Het decreet trad op 1 juli in werking.

Minister van Media Van Rompuy diende in februari een ontwerpdecreet in om het Omroepdecreet in overeenstemming te brengen met de Europese richtlijn 'Televisie zonder grenzen'. De Europese Commissie had al herhaaldelijk bezwaren geuit tegen het reclamemonopolie dat de commerciële zender VTM voor een

periode van 18 jaar had gekregen en tegen de bepaling in het Omroepdecreet dat 51% van de VTM-aandelen in handen moeten zijn van Nederlandstalige uitgevers. Van Rompuy had op de formele ingebrekestelling door de Europese Commissie gewacht om het reclamemonopolie op te heffen, teneinde een schadeclaim van VTM te voorkomen.

Het Vlaams Parlement keurde het ontwerpdecreet op 1 april goed. Het decreet van 28 april 1998 tot wijziging van sommige bepalingen van de decreten betreffende de radio-omroep en de televisie, gecoördineerd op 25 januari 1995 verscheen op 20 mei in het *Belgisch Staatsblad*. Het schrapte, zoals gezegd, het reclamemonopolie van de commerciële zender VTM, de regel dat 51% van het aandeelhouderschap in VTM bij Nederlandstalige uitgevers moet berusten, als ook het verbod op telewinkelen en op prijsvermelding van producten. Voorts bracht het de definities van omroep, reclame, Europese producties en telewinkelen in overeenstemming met de EU-richtlijn 'Televisie zonder grenzen'. Het verbod op het uitzenden van reclame in de buurt van kinderprogramma's werd uitgebreid tot sponsoring. De regionale tv-omroepen kregen het recht ook nationale reclame uit te zenden; de maximale duur van hun uitzendingen werd verlengd van 200 tot 300 uur (exclusief herhalingen). Betaalzenders kregen het recht maximum drie uur per dag eigen programma's ongecodeerd uit te zenden.

De commerciële zender VTM besloot meteen na de goedkeuring van het decreet vanaf eind mei zijn kinderprogramma's af te voeren, uit protest tegen de handhaving van het verbod vóór en na die programma's reclame uit te zenden. De omroep kwam echter van dat voornemen terug.

Van de opheffing van het reclamemonopolie werd verwacht dat de commerciële zender VT4, die vanuit Londen onder Britse licentie uitzond en door die 'U-bochtconstructie' niet onderworpen was aan de Vlaamse regelgeving, een zendvergunning bij de Vlaamse overheid zou aanvragen. De omroep maakte in 1998 echter geen aanstalten een Vlaamse zender te zullen worden.

Op 24 juni keurde het Vlaams Parlement een voorstel van decreet goed dat de regelgeving over de lokale radio's wijzigde. Ingevolge het decreet van 7 juli 1998 houdende wijziging van de decreten betreffende de radio-omroep en de televisie, gecoördineerd op 25 januari 1995 (*Belgisch Staatsblad* van 18 juli 1998) is er voortaan sprake van 'particuliere radio-omroepen', waarvan de lokale radio's uitzenden voor een deel van een gemeente, een gemeente of een beperkt aantal aaneensluitende gemeenten, en de agglomeratieradio's uitzenden voor de stedelijke agglomeraties Antwerpen, Gent en Brussel-Hoofdstad. Het Vlaams Commissariaat voor de Media erkent de particuliere radio's en reikt de zendvergunningen uit, op basis van het frequentieplan dat de Vlaamse regering opstelt. Particuliere radio's kunnen samenwerken voor informatiegaring, programma-aanmaak en reclamewerving, maar zij moeten een deel van de dag eigen, lokale programma's en driemaal daags een journaal uitzenden. Het VLD-voorstel commerciële landelijke radio mogelijk te maken, was tijdens de bespreking van het voorstel van decreet verworpen.

Minister Van Rompuy had eerder al laten verstaan het aantal lokale radio's te beperken van ongeveer 330 tot een 200-tal. Wegens een conflict met de Franse gemeenschapsregering over de verdeling van de radiofrequenties, kreeg Van Rompuy het nieuwe frequentieplan niet klaar tegen 1 januari 1999. Het Vlaams Parlement besliste daarom op 2 december de vergunning van de bestaande lokale radio's, die op 31 december verstreek, te verlengen tot eind 2001. Op dat ogenblik loopt ook de beheersovereenkomst met de openbare omroep VRT af en zou de verdeling van de hele frequentieband opnieuw bekeken kunnen worden.

De Vlaamse regering schraptte in de begroting voor 1998 de rechtstreekse steun (36 miljoen frank in 1997) aan de geschreven pers, die tot dan toe vooral de krant *De Morgen* (16 miljoen in 1997) ten goede was gekomen. In de plaats daarvan maakte de regering geld vrij voor multimediaprojecten van de krantenuitgevers en voor de opleiding van journalisten. De Algemene Vereniging van Belgische Beroepsjournalisten (AVBB) paste zich in 1998 aan de federale staatsstructuur aan, door de oprichting van twee afzonderlijke verenigingen, een Nederlandstalige en een Franstalige. De Vlaamse regering had van de splitsing een voorwaarde voor verdere subsidiëring gemaakt.

VIII. Staatshervorming

In 1998 zette de commissie voor Staatshervorming van het Vlaams Parlement de bespreking voort van de 'Discussienota voor een verdere staatshervorming', de zogenaamde Schrikkelnota, die de Vlaamse regering op 29 februari 1996 had goedgekeurd, ter voorbereiding van een gesprek met de Franstaligen over de verruiming en verdieping van de autonomie van de gewesten en de gemeenschappen.

Aan het eind van de bespreking van het hoofdstuk 'Vervoer en mobiliteit' keurde op 7 januari een meerderheid van de commissieleden (CVP, VLD, VU en Vlaams Blok) een tekst goed waarin onder meer de "overdracht van de spoorinfrastructuur en de exploitatie aan de deelstaten", met andere woorden de splitsing van de NMBS, werd gevraagd. De SP en Agalev onthielden zich bij de stemming. In de tekst werd ook voorgesteld de bevoegdheid voor de binnenvaart naar de deelstaten over te hevelen, alsook de bevoegdheid om mobiliteitsregulerende heffingen en belastingen in te voeren.

Eveneens op 7 januari eiste een CVP-SP-VU-Blok-meerderheid de bevoegdheid van de deelstaten voor de telecommunicatie op, inclusief de vrijmaking van de markt. De SP en Agalev onthielden zich.

Op 11 maart werden, na de bespreking van de desbetreffende hoofdstukken, teksten goedgekeurd over ontwikkelings samenwerking, landbouw en energie. Met negen stemmen tegen twee (SP en Agalev) eiste de commissie de volledige bevoegdheid over de ontwikkelings samenwerking voor de deelstaten op.

Unaniem was zij van oordeel dat de deelstaten de mogelijkheid moeten krijgen een eigen onafhankelijk reguleringsorgaan voor energie op te richten, en dat Vlaanderen het beheer van het Continentaal Plat toegewezen moet krijgen.

Met tien stemmen voor en één onthouding (Agalev) pleitte de commissie voor de regionalisering van het volledige landbouwbeleid.

In de commissie voor Staatshervorming werden vervolgens lange discussies en hoorzittingen gehouden over de verruiming van de fiscale autonomie en de plaats van Brussel in de staatsstructuur. Besluiten daarover werden op 25 november aangenomen.

De vertegenwoordigers van CVP, SP en VU keurden een tekst goed waarin werd voorgesteld de bestaande gewestbelastingen (zoals ze staan opgesomd in de Financieringswet van 1989), alsook de schenkingsrechten, volledig te regionaliseren, inclusief de inningsbevoegdheid. Agalev en het Vlaams Blok onthielden zich; de VLD was bij de stemming afwezig. "De bevoegdheid over de personenbelasting moet deels of volledig overgedragen worden aan de deelstaten, om aldus in belangrijke mate bestaande dotaties te vervangen", stond voorts in de tekst, die

een compromis was tussen CVP (die de volledige overdracht van de personenbelasting voorstond) en SP (die van de personenbelasting een concurrerende belasting wilde maken). Inzake de vennootschapsbelasting stelde de commissie voor de opbrengst aan de gewesten toe te kennen, en de federale overheid de bevoegdheid te laten de belastbare basis en de tarieven vast te stellen om "fiscale dumpingpraktijken" te vermijden. Wel zouden de gewesten kortingen op de vennootschapsbelasting moeten kunnen toestaan. In de conclusies werd ook een "omkeerbaar, doorzichtig en op objectieve parameters georganiseerd solidariteitsmechanisme tussen de deelstaten" geëist.

In de tekst over Brussel, die de instemming kreeg van CVP, SP en VU (het Vlaams Blok en Agalev onthielden zich, de VLD was afwezig), werd uitgegaan van de noodzaak de tweeledigheid van het hoofdstedelijke gebied te versterken. Daartoe zou de institutionele band tussen de Vlaamse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) in Brussel versterkt en zouden de Brusselse leden van het Vlaams Parlement rechtstreeks verkozen moeten worden. De commissie kwam voorts op voor een gewaarborgde vertegenwoordiging van de twee gemeenschappen op alle beleidsniveaus, het gezamenlijk beheer door de twee gemeenschappen van de tweetalige instellingen, samenwerkingsverbanden tussen de twee deelstaten in domeinen waarvoor een beleid op Brussels niveau niet functioneel is (buitenlandse handel, landbouw, wetenschappelijk onderzoek) en de mogelijkheid voor de deelstaten in Brussel op te treden in domeinen als huisvesting en tewerkstelling.

Eind 1998 diende de commissie enkel nog de bespreking van het 'varia'-hoofdstuk af te ronden. Nadien zou zij een slottekst opstellen waarover het voltallige Vlaams Parlement zich diende uit te spreken.

Op initiatief van minister van Financiën en Begroting Wivina Demeester had op 4 en 5 december in Brussel een colloquium over fiscale autonomie plaats, waaraan economen uit Vlaanderen, het Franstalige landsdeel en het buitenland deelnamen.

Op 28 januari riep de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV), het overleg- en adviesorgaan van de werkgevers- en werknemersorganisaties, de Vlaamse regering op haar "communautaire egelstelling" te verlaten en met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een samenwerkingsovereenkomst te sluiten. Volgens de SERV vormen Vlaanderen en Brussel een sociaal-economische belangengemeenschap en moeten de Vlaamse en Brusselse beleidsmakers de meerwaarde daarvan door overleg en samenwerking maximaliseren. Minister-president Van den Brande reageerde afwijzend. Hij zei dat een samenwerkingsakkoord tussen Vlaanderen en Brussel "in de huidige institutionele context" niet aan de orde was.

IX. Het repressiedecreet

Parlementsleden van CVP, Vlaams Blok en Volksunie keurden op 10 juni een voorstel van decreet van Herman Suykerbuyk (CVP) goed, dat het de Vlaamse regering mogelijk maakt financiële steun te geven aan oorlogs- en repressieslachtoffers.

Voortbouwend op een geactualiseerde versie van een inventaris van de sociale en menselijke gevolgen van de naoorlogse repressie, die een parlementaire werkgroep in de toenmalige Vlaamse Raad in 1984 had opgesteld, was begin 1995 onder alle fracties in het Vlaams Parlement overeengekomen jaarlijks 10 miljoen frank vrij te maken voor bijstand aan personen die nog altijd de gevolgen dragen

van de repressie. Gezien de gevoeligheid van het 'amnestie'-dossier en ter wille van het politieke evenwicht zouden ook de oorlogsslachtoffers een tegemoetkoming kunnen krijgen.

In het regeerakkoord dat CVP en SP in juni 1995 hadden gesloten, stond dat "de nodige opvolging zal worden gegeven aan de aanbevelingen van de werkgroep van het Vlaams Parlement inzake het wegwerken van sociale gevolgen voor de oorlogsslachtoffers en de getroffen en de repressie en epuratie".

Op de begroting was sinds 1995 10 miljoen frank voorzien voor "allerlei uitgaven in verband met de wegwerking van de sociale en menselijke gevolgen voor de slachtoffers van de oorlog, met name ook de Spaanse Burgeroorlog, en voor de getroffen en de repressie". Omdat de regering talmde met de uitvoering van de afspraak, diende Herman Suykerbuyk in mei 1996 een voorstel van decreet in om de voorwaarden te regelen waaronder de getroffen en de repressie en de slachtoffers van de Spaanse Burgeroorlog bijstand zouden kunnen genieten.

In een advies van 12 november 1996 wierp de Raad van State bevoegdheidsbezwaren op. Volgens de Raad was het Vlaams Parlement niet bevoegd aan de repressiegetroffen en oorlogsslachtoffers bijstand te verlenen. Suykerbuyk paste op advies van de hoogleraren Paul van Orshoven en Karel Rimanque zijn voorstel aan. De bijstand zou niet afhankelijk zijn van de hoedanigheid van oorlogs- of repressieslachtoffer, maar van een "bestaansonzekere toestand" die het gevolg is van oorlogsomstandigheden, repressie en epuratie. Begin november 1997 bracht de Raad van State opnieuw een negatief advies uit. Volgens de Raad is de "bestaansonzekere toestand" geen "algemene noodsituatie" en paste het voorstel nog steeds niet in het algemeen welzijnsbeleid waarvoor de gemeenschappen bevoegd zijn.

Op 5 november keurde een meerderheid (CVP, Vlaamse Blok en VU) in de commissie voor Welzijn van het Vlaams Parlement het voorstel-Suykerbuyk niettemin goed. De SP stemde tegen, VLD en Agalev onthielden zich. Intussen was op initiatief van de indieners en op verzoek van de betrokkenen de verwijzing naar de slachtoffers van de Spaanse Burgeroorlog geschrapt. Hoewel de Hoge Raad van Oorlogsslachtoffers in een advies meegedeeld had dat de oorlogsslachtoffers niet in eenzelfde decreet met de getroffen en de repressie genoemd wilden worden, behield Suykerbuyk conform het politiek akkoord de koppeling tussen beide

Begin 1998 riep het Parlement van de Franse Gemeenschap een belangenconflict tegen het voorstel-Suykerbuyk in. Overleg daarover in het Overlegcomité resulteerde niet in een consensus (4 februari). Ook in het daarop door de wet voorziene overleg tussen de twee parlementen bleven Vlamingen en Franstaligen op 12 februari lijnrecht tegenover elkaar staan. In een advies aan het Overlegcomité stelde de Senaat op 2 april dat de belangenconflictprocedure "definitief moet worden afgesloten" omdat het voorstel "niet vrij is van een bevoegdheidsconflict". Daarop stond niets meer de behandeling van het voorstel in de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement in de weg. Met 60 stemmen voor, 43 tegen (SP en de meeste liberalen en groenen) en 16 onthoudingen (liberalen, groenen en de CVP'er Jan Béghin) keurde het Vlaams Parlement het voorstel op 10 juni goed.

Het decreet van 23 juni 1998 houdende bijkomende bijstand aan personen die in een bestaansonzekere toestand verkeren ten gevolge van oorlogsomstandigheden, repressie en epuratie (*Belgisch Staatsblad* van 31 juli 1998) regelt de voorwaarden waaronder inwoners van het Vlaams Gewest die zich ingevolge re-

pressie- en oorlogsomstandigheden in een bestaansonzekere toestand bevinden een jaarlijkse vergoeding kunnen krijgen van 20.000 frank (+ 5.000 frank per persoon ten laste). Enkel repressieveroordeelden die genade of eerherstel hebben gekregen komen in aanmerking.

De goedkeuring van het decreet lokte scherp protest uit in het Franstalige landsdeel, bij joodse organisaties en in zogenaamde vaderlandlievende kringen, waar het decreet als een vergoelijking van de collaboratie en een "kaakslag voor de nazi-slachtoffers" werd beschouwd. De CVP kreeg kritiek omdat zij het 'cordon sanitaire' rond het Vlaams Blok zou hebben gebroken. Al op 11 juni werd premier Dehaene over de kwestie geïnterpelleerd in de Kamer en de Senaat. Hij verwees in zijn antwoord naar de adviezen van de Raad van State en zei dat het aan het Arbitragehof toekomt uitspraak te doen over bevoegdheidsconflicten.

Tijdens het defilé ter gelegenheid van de nationale feestdag hadden de oudstrijders aan hun vlaggenstokken een zwart lint gebonden ten teken van protest tegen het 'repressiedecreet'. Na de publicatie van het decreet in het Staatsblad dienden de federale regering, de Waalse en de Brusselse gewestregering, de Franse gemeenschapsregering, de Senaat en diverse verenigingen vernietigingsberoep in bij het Arbitragehof.

De Financieel-Economische Tijd schreef op 6 november dat de uitvoering van het decreet op de lange baan werd geschoven. Officieel was er sprake van technische problemen rond de uitvoeringsbesluiten, maar in feite lagen de SP-ministers in de Vlaamse regering dwars.

X. Varia

Deurganckdok Doel - Gazet van Antwerpen meldde op 3 januari dat kopstukken van de CVP (Marc van Peel, Miet Smet en Paul Dumez) en de SP (Freddy Willockx en Robert Voorhamme) uit Antwerpen en het Waasland het eens waren geworden over de uitbreiding van de Antwerpse haven op de linker Scheldeoever, waardoor het polderdorp Doel zou verdwijnen. De haven drong sinds 1995 aan op uitbreidingsmogelijkheden om de aangroei van het containerverkeer op te vangen. Plannen voor de bouw van een getijdendok waren op 27 mei 1997 in de Vlaamse Havencommissie ingediend. Een beslissing daarover had de Vlaamse regering voor zich uitgeschoven, hoofdzakelijk omdat zij niet tot een oplossing kwam voor de ca. 900 inwoners van Doel.

Op 20 januari stemde de Vlaamse regering dan toch in met de aanleg van het Deurganckdok, ten zuiden van Doel. Het project bestaat uit onder meer de bouw van 4,85 kilometer kaaimuren, de verdere ophoging van de haventerreinen, de aanleg van bedieningswegen en doorgaande verkeerswegen, en de uitrusting van de oevers van het Doeldok. De kostprijs werd op 13,8 miljard frank geraamd, waarvan 10,6 miljard ten laste van de Vlaamse overheid. Er zouden 395 hectare grond worden onteigend. Uit budgettaire en ruimtelijke overwegingen zou het project in drie fases worden gerealiseerd. De containerterminal zou tegen 2010 klaar moeten zijn.

De Vlaamse regering zei dat zij de leefbaarheid van Doel niet kon garanderen. Daarom zou zij een werkgroep oprichten die tegen 1 juni een sociaal en financieel begeleidingsplan zou uitwerken voor de 893 mensen die in de 366 huizen van Doel woonden. De werkgroep kreeg de opdracht voorstellen te doen voor de onteigening van de woningen. Alle inwoners zouden de mogelijkheid krijgen

zich in Beveren te vestigen. Een bemiddelaar zou in overleg met de Doelenaars de uitvoering van het begeleidingsplan opvolgen.

De Vlaamse regering kondigde ook aan, in overleg met de betrokkenen, de zogenaamde wet-Chabert aan te passen om het Waasland nauwer te betrekken bij het beheer en de exploitatie van de Waaslandhaven, zoals de haven op de Linkerscheldeoever werd genoemd. Vóór het einde van het jaar zou een strategisch plan voor de verdere uitbouw en maritieme ontsluiting van de Waaslandhaven worden opgesteld, maar de Vlaamse regering besliste op 20 januari alvast de aanleg van het Baalhoekkanaal en het Kieldrechtdok definitief te schrappen.

De beslissing zette kwaad bloed bij de inwoners van Doel. Ook de milieubeweging protesteerde tegen het besluit. Er werden juridische acties bij de Raad van State en de Europese Commissie ingeleid.

Luchthaven Deurne - Wegens verdeeldheid in en tussen de regeringspartijen slaagde de Vlaamse regering er in het verslagjaar niet in een beslissing te nemen over de toekomst van de luchthaven van Deurne.

In september 1995 had de Vlaamse regering aangekondigd af te zien van de verlenging van de start- en landingsbaan en de mogelijkheid te onderzoeken de luchthaven te privatiseren. In het kader van dat onderzoek was het studiebureau Ernst & Young belast met een bedrijfseconomische analyse van de luchthaven. *De Financieel-Economische Tijd* meldde op 8 mei dat uit dat onderzoek was gebleken dat de privatisering enkel haalbaar is als het aantal passagiers toeneemt en bijgevolg de startbaan verlengd wordt. De Vlaamse overheid zou de investeringskosten (1 à 1,2 miljard frank) daarvoor voor haar rekening moeten nemen.

De SP-fractie in het Vlaams Parlement sprak zich op 9 juni tegen een verlenging van de startbaan uit, zolang de particuliere sector niet had aangetoond de geprivatiseerde luchthaven op een rendabele, ecologische en veilige manier te kunnen exploiteren. De fractie kwam daarmee in botsing met de CVP-ministers Van den Brande en Demeester, die hadden laten verstaan voorstander te zijn van de verlenging van de startbaan. In de commissie voor Vervoer van het Vlaams Parlement zei minister-president Van den Brande op 25 juni dat er in Antwerpen en in Vlaanderen een breed draagvlak was voor het behoud van de luchthaven van Deurne, en dat daarvoor de verlenging van de startbaan nodig was.

Hoewel Van den Brande bevestigd had dat de Vlaamse regering vóór het reces een besluit zou nemen, kwam zij op haar vergadering van 24 juli niet verder dan het geven van de opdracht aan de administratie aanvullende rapporten op te stellen over de verwachte trafiekstijging en de milieugevolgen van de verlenging van de startbaan, en een bestek voor de concessiegeving voor te bereiden. Van den Brande sprak van "een belangrijke tussenstap" en zei dat de regering op grond van die rapporten in november een beslissing zou nemen.

Een haalbaarheidsstudie van het Duitse bureau Spiekermann, die op 2 december in *De Financieel-Economische Tijd* uitlekte, bevestigde dat Deurne zonder de verlenging van de startbaan geen overlevingskansen had. Als de startbaan verlengd zou worden (kostprijs 1,7 miljard), zou de luchthaven vanaf 2004 op een rendabele manier uitgebaat kunnen worden.

Op haar laatste vergadering van het jaar, op 19 december, 'valideerde' de Vlaamse regering de Spiekermann-studie, bevestigde zij dat Deurne enkel een zakenluchthaven kon zijn en hield zij drie mogelijkheden open: sluiting; optimalisering met de bestaande startbaan; verlenging van de startbaan en ondertunneling van de Krijgsbaan.

Minister van Ruimtelijke Ordening en Vervoer Steve Stevaert kreeg de opdracht twee procedures te beginnen: een voor de sluiting van de luchthaven en een voor de verlenging ervan. In beide gevallen was een herziening van het gewestplan en een milieu- en mobiliteitseffectenrapport nodig; voor de 'optimalisering met behoud van de startbaan' was geen gewestplanwijziging vereist. Tegen 2 maart 1999 diende minister Stevaert ook een voorstel van bestek voor te leggen voor de uitbesteding van de exploitatie aan een private of gemengde concessionaris. In het bestek zouden eveneens twee scenario's aan bod komen: behoud respectievelijk verlenging van de startbaan. Afhankelijk van de reactie van de kandidaat-concessionarissen, zou de "definitieve optie inzake de toekomst van de luchthaven" worden genomen, zei de Vlaamse regering.

In feite bleven er maar twee mogelijkheden over. Ofwel was er vanuit het bedrijfsleven, al dan niet met steun van het Antwerps Havenbedrijf, belangstelling om Deurne te exploiteren en zou de Vlaamse overheid 1,7 miljard frank investeren in de verlenging van de startbaan. Ofwel was er geen belangstelling, en dan zou de luchthaven dichtgaan. Het status-quo was uitgesloten, aangezien de Vlaamse overheid niet van plan was nog langer de verliezen te dekken. Minister-president Van den Brande zei dat er al van "verschillende groepen" belangstelling was, maar hij liet uitschijnen dat een definitieve beslissing niet vóór de verkiezingen van 13 juni 1999 zou worden genomen.

Voor de luchthaven van Oostende, waarvan zij in 1995 eveneens de privatisering in het vooruitzicht had gesteld, nam de Vlaamse regering op 19 december een gelijkaardige beslissing. Ook daarvoor moest minister Stevaert tegen 2 maart 1999 een concessiebestek opmaken. Alleen als er voldoende belangstelling zou zijn van kandidaat-exploitanten, was de Vlaamse regering bereid te investeren in de uitbouw van de luchthaven. De sluiting ervan was echter niet aan de orde. Volgens een rapport van het Duitse onderzoeksbureau Spiekermann, waarover *De Standaard* op 2 november had bericht, zou tegen 2015 in de luchthaven van Oostende 9 miljard frank geïnvesteerd moeten worden.

Adviescommissie Volksraadplegingen - Minister van Binnenlandse Aangelegenheden Leo Peeters installeerde op 2 maart een vijf leden tellende Vlaamse Adviescommissie voor Volksraadplegingen. Zij heeft de opdracht de Vlaamse regering te adviseren over aanvragen voor gemeentelijke en provinciale volksraadplegingen die sinds 1995 resp. 1997 mogelijk zijn. Het gaat daarbij over onder meer de formulering van de vraag en de informatieverstrekking aan de bevolking. Met de oprichting van de commissie wilde Peeters het beleid inzake volksraadplegingen objectiveren.

Samenwerking publieke en private ziekenhuizen - Het decreet van 14 juli 1998 tot wijziging van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn (*Belgisch Staatsblad* van 10 september 1998) verruimde de mogelijkheden van OCMW-ziekenhuizen om samen te werken met private ziekenhuizen. CVP en SP waren het daarover pas na lange en moeizame onderhandelingen eens geworden. Bij de oppositie was er sprake van een "uitverkoop" van de kleine OCMW-ziekenhuizen aan Caritas, de koepel van christelijke ziekenhuizen.

Scheepskredieten - Bij staking van stemmen verwierp het Vlaams Parlement op 24 juni het VU-voorstel een onderzoekscommissie op te richten om na te gaan of er in de jaren tachtig en het begin van de jaren negentig onregelmatigheden waren begaan bij de toekenning en het beheer van niet-terugbetaalde scheepskre-

dieten, waarvoor eerst de federale en nadien de Vlaamse overheid zich borg hadden gesteld. De oppositie beweerde dat de Vlaamse overheid nalatig was geweest in de opvolging en de controle van de dossiers, maar minister van Economie Eric van Rompuy betwistte dat.

De zaak was in 1998 weer in de actualiteit gekomen na een bericht in *Het Volk* (8 januari) dat het parket van Dendermonde onderzocht of een directeur van de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid (NMKN) zich bij de behandeling van de kredietdossiers voor de bouw van één of twee schepen op de Boelwerf in Temse had laten omkopen door de bouwheer. Van maart tot mei hield de commissie voor Werkgelegenheid en Economische Aangelegenheden van het Vlaams Parlement een reeks hoorzittingen over de scheepskredieten, waarop kaderleden van de ASLK (waarvan de NMKN een onderdeel geworden is) en curatoren van de failliete rederij ABC Containerlines ondervraagd werden. De weigering van de toplui van de overheidsholding Gimvindus en van Wim Coumans, de kabinetschef van minister-president Van den Brande en toenmalig voorzitter van het directiecomité van de NMKN, in het openbaar te getuigen, was voor de oppositie de aanleiding de oprichting van een onderzoekscommissie voor te stellen. Op 28 oktober verwierp het Vlaams Parlement, andermaal bij staking van stemmen, een nieuw voorstel, deze keer van de VLD en de VU, een onderzoekscommissie over de toekenning en het beheer van scheepskredieten op te richten. Intussen had Gimvindus beslist de NMKN in gebreke te stellen voor de wijze waarop zij de kredietdossiers beheerde. Daarmee trachtte de Vlaamse overheidsholding de 3,2 miljard frank achterstallige scheepskredieten geheel of gedeeltelijk te recupereren.

Staten-generaal lokale besturen - In Mechelen had op 22 oktober een 'staten-generaal' van de lokale besturen plaats, waarop de Vlaamse regering delegaties van de gemeente- en OCMW-besturen ontving. In het regeerakkoord van juni 1995 hadden de coalitiepartijen een pact tussen regering en gemeenten aangekondigd "waarin ze samen hun taken en middelen zodanig herverdelen dat ze een betere dienstverlening aan de Vlamingen kunnen verzekeren". Vanuit de gemeenten was sindsdien geregeld geklaagd over het uitblijven van het 'pact' en over de "betutteling" door en de "regeldrift" van de Vlaamse overheid, die de gemeentelijke autonomie uitholden. In de zomer maakte de Vlaamse regering eindelijk werk van het aangekondigde 'pact' met de gemeente- en OCMW-besturen. Omdat de tijd die de gemeenten hadden gekregen om de ontwerp tekst te bespreken die de Vlaamse regering had voorgesteld, te kort was, werd de geplande 'staten-generaal' omgebogen van de plechtige ondertekening van het 'pact' tot het vertrekpunt van een tweede overlegronde. Op de 'staten-generaal' was overigens maar de helft van de Vlaamse gemeenten aanwezig. Het 'pact' met de gemeenten zou in 1999 ondertekend worden.

Fentx-project - Het (federale) Sociaal-Economisch Comité voor de Distributie, dat uit tien ambtenaren bestaat, adviseerde op 21 januari negatief over het winkelgedeelte en tuincentrum van het 'funshopping'-complex dat de Limburgse Re-conversie maatschappij (LRM) en particuliere investeerders op de voormalige mijn-terreinen van Waterschei (Genk) wilden oprichten. Daarmee was het omstreden project na tien jaar politiek en juridisch touwtrekken voorgoed afgevoerd.

Wapenstilstandsberdenking - Op 10 november ontstond beroering na een bericht in *De Standaard* dat minister-president Van den Brande en voorzitter De Batselier van het Vlaams Parlement niet waren uitgenodigd op de herdenking in

Ieper van de 80ste verjaardag van het einde van de Eerste Wereldoorlog, waarop onder anderen koning Albert II en koningin Elizabeth II van Groot-Brittannië en enkele leden van de federale regering aanwezig zouden zijn. Volgens het stadsbestuur van Ieper was de lijst van genodigden opgesteld door het Hof, in samenspraak met de Britse ambassade, maar het Hof had aan *De Standaard* gezegd dat het niet tussenbeide was gekomen. In een mededeling ontkende het Hof diezelfde dag "formeel dat het enig aandeel heeft gehad in de keuze van de genodigden op de verschillende plechtigheden van 11 november".

De kwestie kwam nog op 10 november ter sprake tijdens het vragenuurtje in het Vlaams Parlement. Van den Brande zei dat "de organisatie die op een bepaalde manier wordt georiënteerd" de grondwettelijke realiteit van het federale België miskent. Premier Dehaene zei op 12 november in de Kamer dat de plechtigheid in Ieper door de stad en de Britse ambassade was georganiseerd. Van den Brande herhaalde op 13 november dat "door bepaalde kringen geen vertegenwoordigers van de Vlaamse overheid gewenst werden" op de Wapenstilstandsherdenking.

Slovenië - Minister-president Luc van den Brande ondertekende op 3 september in Ljubljana een samenwerkingsverdrag tussen Vlaanderen en de republiek Slovenië. Het was het zevende akkoord dat Vlaanderen met een Centraal- of Oost-Europees land sloot.

Faciliteitenconflict - De communautaire spanningen over de rondzendbrieven van de Vlaamse regering over de toepassing van de faciliteitenregeling worden behandeld in het artikel 'Overzicht van het Belgische politiek gebeuren in 1998', hoofdstuk VI.C.

SURVEY OF THE POLITICAL PARTIES IN BELGIUM OVER 30 YEARS

General Survey 1970-1983

W. DEWACHTER, M. VERMINCK., M. MAES, E. DAS, I. VANHOREN, Morfologie van de Belgische politieke partijen 1970-1985, Morphologie des partis politiques belges 1970-1985. *Res Publica*, 1988, no. 4, pp. 481-698.

Flemish Political Parties since 1983

I. VANPOL, Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1983 en 1984. *Res Publica*, 1985, no. 2-3, pp. 311-367.

M. VERMINCK, Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1985 en 1986. *Res Publica*, 1987, no. 3, pp. 449-508.

M. VERMINCK, Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1987 en 1988. *Res Publica*, 1989, no. 3, pp. 385-440.

M. VERMINCK, Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1989 en 1990. *Res Publica*, 1991, no. 3-4, pp. 523-584.

M. VOS, P. JANSSENS, S. FIERS, Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1991 en 1992. *Res Publica*, 1993, no. 3-4, pp. 503-559

P. JANSSENS, Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1993 en 1994. *Res Publica*, 1995, no. 3-4, pp. 389-426.

P. BIONDI, Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1995 en 1996. *Res Publica*, 1997, no. 4, pp. 629-691.

P. BIONDI, Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1997 en 1998. *Res Publica*, 1999, no. 2-3, pp.

French-speaking Political Parties since 1983

I. VANPOL, Morphologie des partis politiques francophones en 1983. *Res Publica*, 1984, no. 4, pp. 503-540.

I. VANPOL, Morphologie des partis politiques francophones en 1984 et 1985. *Res Publica*, 1986, no. 3, pp. 503-541.

M. VERMINCK, Morphologie des partis politiques francophones en 1986 et 1987. *Res Publica*, 1988, no. 2-3, pp. 311-343.

M. VERMINCK, Morphologie des partis politiques francophones en 1988 et 1989. *Res Publica*, 1990, no. 2-3, pp. 313-348.

M. VOS, Morphologie des partis politiques francophones en 1990 et 1991. *Res Publica*, 1992, no. 3-4, pp. 453-490

P. JANSSENS, Morphologie des partis politiques francophones en 1992 et 1993. *Res Publica*, 1994, no. 3-4, pp. 319-341.

P. JANSSENS, Morphologie des partis politiques francophones en 1994 et 1995. *Res Publica*, 1996, no. 3-4, pp. 575-606.

P. BIONDI, Morphologie des partis politiques francophones en 1996 et 1997. *Res Publica*, 1998, no. 3-4, pp. 463-495.

BASIC INFORMATION ON THE POLITICAL PARTIES IN BELGIUM

Series: Morphology of Belgian Political Parties

A Key to the Reading

Topics

1. *Party Congress - Congrès - Congres*
Place - date - theme - number of participants
2. *General Council - Conseil Général - Algemene Raad/Partijraad*
2.1 Composition - 2.2 Frequency of meeting - 2.3 Areas of authority
3. *Party Bureau - Bureau du Parti - Partijbureau/Partijbestuur*
3.1 Composition - 3.2 Frequency of meeting - 3.3 Areas of authority
4. *Executive - Executive - Uitvoerend bestuur/dagelijks bestuur*
4.1 Composition - 4.2 Frequency of meeting - 4.3 Areas of authority
5. *Arbitration Board - Conseil d'arbitrage - Arbitrageraad/Geschillencommissie*
5.1 Composition - 5.2 Frequency of meeting - 5.3 Areas of authority
6. *Internal Elections - Elections Internes - Interne Verkiezingen*
Date - number of candidates - elections of party president or other important officers
7. *Executives - Cadres - Kader*
7.1 External executives - 7.2 Internal Executives
8. *Number of Staff - Personnel - Personeelsbestand*
Cabinet of the Party President - Study Service - Press and Communication Services - Pressure Groups - Number of Staff in Parliament - Number of Employees
9. *Number of Members - Membres - Ledenbestand*
Internized for federation, gender, age if available
10. *Publications - Publications - Publicaties*
11. *Party Finances - Comptes du Parti - Partijfinanciën*
12. *Organization Chart - Organigramme - Organogram*

Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1997 en 1998

door Peter BIONDI

Wetenschappelijk medewerker aan de Afdeling Politologie van de Katholieke Universiteit Leuven, in samenwerking met de secretariaten van de politieke partijen ¹

CHRISTELIJKE VOLKSPARTIJ (CVP)

1. Het congres

In 1997 en 1998 werden twee congressen georganiseerd:

- Antwerpen, 13 december 1997. Agenda: "Samen leven. Samen vooruitgaan."
- Leuven-Haasrode, 5 en 6 juni 1998. Agenda: "Mensen maken het verschil". Opkomst: 5 juni: 1.900 aanwezigen; 6 juni 1.300 aanwezigen.

2. Het algemeen partijbestuur ²

2.1. Samenstelling

Artikel 42.1.2 van de statuten: "Het algemeen partijbestuur bestaat uit:

2.1.1. Leden met stemrecht:

a. de leden aangewezen volgens artikel 23.2.e door de arrondissementale partijbesturen. Voor het arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde voegt zich hierbij een lid aangewezen uit en door de Hoofdstedelijke Partijraad. Elke arrondissementale afdeling is gerechtigd tenminste één afgevaardigde aan te wijzen als lid van het partijbestuur. Daarenboven is elke arrondissementale afdeling gerechtigd vanaf 5.000 leden en daarna per schijf van 5.000 leden een extra afgevaardigde aan te wijzen. Waar de afvaardiging vanuit de arrondissementale afdeling uit 3 of meer leden bestaat moet minstens 1/3 jonger dan 35 jaar zijn en er moet minstens één vrouw, respectievelijk één man zijn in opgenomen;

Antwerpen

Adriaenssens Annemie, Palinckx Koen, Van Campen Marcel

Mechelen-Turnhout

Dams Maria, Declercq Jef, Hellemans Jos, Van Thielen Jos

Brussel-Halle-Vilvoorde

Olbrechts Jean-Paul, Van Elsen Koen, Verhaegen Chris, Wambacq Frans

Leuven

De Vlies Carl, Swinnen Monique

Limburg

Broers Huub, Cornelissen Sigris, Vandebosch Edgard, Vandeput Marc

Aalst-Oudenaarde

De Pauw Lea, Tortelle Patrick, Van Den Bosche Marcel

¹ In het bijzonder danken wij: Sven Van Campenhout (CVP), Guy Van den Boer (SP), Clair Ysebaert (VLD), Nico Moyaert (VU), Stefan Colaes (Agalev) en Roeland Raes (Vlaams Blok)

² Binnen de CVP bestaat er nog een partijraad. Net als in 1995-1996 kwam deze ook in 1997-1998 niet samen.

Gent-Eeklo

De Winne Etienne, De Clercq Isabelle

Sint-Niklaas-Dendermonde

Lambers Peter, Lostrie Truus

Brugge

Claus-Boydens Moniek, Van Damme Bart

Kortrijk-Roeselare-Tielt

Vankeirsbilck Erik, Wulleman Gerard

Veurne-Diksmuide-Ieper-Oostende

Van Canneyt Luk, Verfaillie Jan

Hoofdstedelijke Partijraad

Ghekiere Guido

*b. de leden die rechtstreeks verkozen zijn.**Dit zijn:*1. *de voorzit(s)ter verkozen door de leden;*2. *de ondervoorzit(s)ters*3. *een aantal leden, te kiezen door het algemeen partijcongres. Dit aantal is 1/2 van het aantal leden die door de arrondissementen worden afgevaardigd*³*c. de leden die ambtshalve toetreden.**Dit zijn:*1. *de voorzit(s)ter en 4 leden van de CVP-Kamerfractie, de voorzit(s)ter en één lid van de CVP-Senaatsfractie, de voorzitter en 4 leden van de CVP-fractie in de Vlaamse Raad, en de voorzit(s)ter van de Vlaamse EVP-fractie in het Europees Parlement, allen gekozen door hun respectievelijke fracties;*

Van Peel Marc (vanaf 6 juni 1996)

Merckx-Van Goey Trees en Thyssen Marianne

Bogaert Hendrik, Cox Leo, Delvou Monique, De Ryck Monique, Durnez Jan, Gabriels Jozef, Helsen Ludo, Justaert Marc, Laridon Lies, Smits Jan, Steverlyncx Jan, Turtelboom Annemie, Van Cauwelaert Annelies, Verbeke Walter, Verheyen Inge, Willems Annick

Kamer

Tant Paul, Ansoms Jos, Goutry Luc, Lenssens Jan, Van Parys Tony (vanaf april 1997: De Clerck Stefaan)

Senaat

Vandenberghie Hugo, Caluwé Ludwig

Vlaamse Raad

De Roo Johan, Beerden Georges, Coens Joachim, De Schamphelaere Mia, Van Cleuvenbergen Riet

Brusselse Hoofdstedelijke Raad

Vandenbossche Walter, Beghin Jan

Europees parlement

Chanterie Raf, Tindemans Leo, Martens Wilfried

³ Op de algemene ledendag van 28 november 1998 werden nieuwe verkiezingen gehouden. Werden verkozen: Bogaert Hendrik, Bosmans Marleen, De Ryck Monique, De Smet Bart, Delvou Monique, Gabriels Jozef, Justaert Marc, Laridon Lies, Molemans Marijke, Roelof Els, Steverlyncx Jan, Traest Isabelle, Turtelboom Annemie, Van Gool Nick, Verfaillie Jan.

2. twee leden van het dagelijks bureau van de CVP-Jongeren en twee leden van het dagelijks bureau van de CVP-werkgroep "Vrouw en Maatschappij", waaronder de respectievelijke voorzit(s)ters
- CVP-Jongeren**
Vermeire Raf, Defreyne Peter
CVP-werkgroep "Vrouw en Maatschappij"
de Bethune Sabine, Van Vaerenbergh Myriam
3. de CVP-leden van de Federale, de Vlaamse regering en de Brusselse Gewestregering, de CVP-voorzit(s)ters(s) van de parlementaire instelling(en)
- Leden van de Federale regering**
Dehaene Jean-Luc, De Clerck Stefaan (vanaf april 1997: Van Parys Tony), Moreels Reginald, Pinxten Karel, Smet Miet, Van Rompuy Herman
Leden van de Vlaamse regering
Demeester-De Meyer Wivina, Kelchtermans Theo, Martens Luc, Van Den Brande Luc, Van Rompuy Eric
Lid van de Brusselse Gewestregering
Chabert Jos
Voorzitter van de Senaat
Swaelen Frank
Van Bladel Paul
4. een vertegenwoordig(s)ter, aangeduid door de leden bij de BSD en Overzee
5. de voorzit(s)ter van de Vereniging van oud-CVP-parlementsleden
6. de voorzit(s)ter van de Vereniging van CVP-raadsleden
7. de voorzit(s)ter van de CDE-werkgroep ⁴
8. de voorzit(s)ter van de CVP-werkgroep Senioren
9. de voorzit(s)ter van de Commissie Buitenland
10. de voorzit(s)ter van de Commissie van Beroep ⁵
- Devos Godelieve
Taylor John
Van Outryve Jaques
Devos Godelive
Eyskens Mark ⁶
Bevernage Carl

⁴ CDE is de algemene werkgroep Christendemocraten voor Europa.

⁵ "De commissie van beroep beslist over geschillen, die voortvloeien uit de toepassing van de bepalingen van de statuten en de daarbij aansluitende reglementen. De Commissie brengt haar advies steeds binnen de in de statuten en reglementen voorziene termijn uit bij het Algemeen Partijbestuur, dat dan een beslissing neemt die bindend is voor alle betrokkenen." (art. 58.1 van de CVP-statuten).

⁶ Zowel Eyskens Mark als Bevernage Carl vallen onder art. 42.1.3 van de statuten: "Het algemeen partijbestuur kan alle personen die het wenst te raadplegen, uitnodigen en horen."

d. de bestuursleden, gecoöpteerd door bovenvermelde leden, voor maximum 1/2 van het onder a. aangegeven aantal leden. De coöptatie moet rekening houden met bijzondere ervaring, deskundigheid of functie en moet gebeuren met het oog op het verzekeren van een evenwichtige vertegenwoordiging van de maatschappelijke geledingen, de arrondissementen, de jongeren, de vrouwen. Personeelsleden van de partij en haar bijzondere organen en organisaties, personeelsleden van parlementsleden, kabinetmedewerkers die werkzaam zijn op het kabinet van een Minister, Staatssecretaris of medewerker verbonden aan één van de parlementaire fracties komen evenwel niet in aanmerking voor coöptatie. Gecoöpteerde partijbestuursleden krijgen ambts-halve ontslag indien zij een ambt van kabinetlid of van medewerker bij één van de parlementaire fracties aanvaarden. Het algemeen partijbestuur kan op de kandidatuurstelling voor de coöptatie met een 2/3 meerderheid een uitzondering toestaan.

2.1.2 Leden met raadgevende stem

- a. de algemeen secretaris*
- b. de secretarissen van de CVP-Kamerfractie, CVP-Senaatsfractie en de CVP-fractie in de Vlaamse Raad*
- c. de directeur van de studiedienst*
- d. de directeur van het IPOVO ⁷*
- e. de woordvoerder van de CVP. Hij/zij staat in voor het verslag van de bestuursvergaderingen*
- f. de personeelsleden-secretarissen van één van de bijzondere vaste commissies en werkgroepen en van de bijzondere organisaties, zoals beschreven in de artikelen 50 en 60 en van de CVP-Jongeren en van de CVP-werkgroep Vrouw en Maatschappij zoals beschreven in de artikelen 70 en 80*

Audoor Caroline, Baeck Karel, Coussemet Frans, Daniels Jos, Demedts Hilde, Diependaele Hein, Dua Anne-Marie, Gijsen Jan, Maene-Vileyn Chris, Molemans Marijke, Renders Jan, Van De Velde Karel, Vanden berghe Jean-Pierre, Vanheusden Marleen

Taes Chris

De Jonge Mark, Bresseleers Jan, Kennes Ward

Vanden Berghe Ingrid

Deckers Miet

Buijs Willy (tot juni 1997; vanaf september 1997: Poulussen Peter)

Delcroix Leo (senator) en Stalmans Jos (directeur VKW-Limburg) maakten eveneens deel uit van het partijbestuur.

⁷ Instituut voor Politieke Vorming

2.2 Frequentie van samenkomst

Het algemeen partijbestuur komt maandelijks samen, uitgezonderd in de vakantiemaanden.

2.3 Bevoegdheden

Art. 42.2 van de statuten: "Het algemeen partijbestuur vertegenwoordigt de CVP op het algemeen en internationaal vlak. Overminderd de bevoegdheden van het partijcongres en de partijraad heeft het algemeen partijbestuur tot taak: a. het programmeren en leiden van alle politieke en organisatorische activiteiten van en binnen de CVP (...); b. het bijeenroepen van partijraad en congres, de voorbereiding van de besluitvorming en de uitvoering van de partijraad en congres; c. de goedkeuring van de reglementen, ter verfijning van statutaire bepalingen; de zorg voor de handhaving van de statuten en reglementen en het uitoefenen van de partijtucht. De behandeling van de klachten (...); d. het opstellen van ontwerpprogramma's voor de verkiezing op elk bestuursniveau; e. de voorbereiding en de organisatie van de verkiezingscampagnes; f. de zorg voor het beheer van de geldmiddelen en eigendommen van de CVP (...); g. de benoeming, schorsing en het ontslag van algemeen secretaris en de aanduiding van de personeelsleden die verantwoordelijk zijn voor het secretariaat van bijzondere commissies, organen en organisaties, zoals beschreven in de artikelen 50 en 60; h. de systematische bespreking en toetsing van het beleid van de regeringen en van het parlementair werk (...); i. de selectie van de politieke mandatarissen (...); j. de voordracht van de kandidaten voor het algemeen voorzitterschap en voor het lidmaatschap van het algemeen partijbestuur; k. het instellen of oprichten en opheffen van vaste bijzondere werkgroepen of commissies, organen en organisaties, alsmede het aanduiden van de respectievelijke voorzitters ervan onder de leden van het partijbestuur; l. het verkiezen van twee ondervoorzitters (...); m. het aanduiden van CVP-afgevaardigden in de organen van de Europese Volkspartij (...); n. de opmaak van een ontwerp van jaarverslag en van jaarprogramma (...); o. het nemen van beslissingen in spoedeisende gevallen en in alle gevallen, waarin door deze statuten en bijborende reglementen niet is voorzien; p. het beslissen tot positieve acties die moeten leiden tot de paritaire democratie tussen mannen en vrouwen."

3. Het algemeen partijbureau

3.1 Samenstelling

Art. 43.1.2: "Het algemeen partijbureau is samengesteld uit:

1. Leden met stemrecht

a. de algemeen voorzit(s)ster en de beide ondervoorzit(s)ters waaronder minstens 1 man of vrouw	Van Peel Marc, Merckx-Van Goey Trees en Thyssen Marianne
b. tien niet-parlementsleden, te kiezen door en uit het algemeen partijbestuur	Baeck Karel, Cox Leo, Daniels Jos, Gabriels Jozef, Helsen Ludo, Laridon Lies, Renders Jan, Steverlynck Jan, Turtelboom Annemie, Van Cauwelaert Annelies

c. de voorzit(s)ters en een tweede vertegenwoordig(s)ter van de CVP-fractie(s) in de parlementaire instellingen in ons land en in het Europees Parlement

d. de Eerste Minister of eventueel Vice-Eerste-Minister en de Voorzit(s)ter van de Vlaamse regering wanneer zij tot de CVP behoren en één lid uit de Federale en uit de Vlaamse regering en uit de Brusselse Gewestregering

e. de voorzit(s)ters van de parlementaire instellingen, indien zij tot de CVP-behoren

f. de algemeen voorzit(s)ter van de CVP-Jongeren

g. de algemeen voorzit(s)ter van de CVP-werkgroep "Vrouw en Maatschappij"

b. de voorzit(s)ter van de Vereniging van CVP-raadsleden

i. de voorzit(s)ter van de CVP-werkgroep Senioren

2. Leden met raadgevende stem

a. de algemeen secretaris

b. de directeur van de studiedienst

c. de directeur van IPOVO

d. de woordvoerder van de partij

Kamer

Tant Paul, Van Parys Tony (vanaf april 1997: De Clerck Stefaan)

Senaat

Vandenberghe Hugo, Caluwé Ludwig

Vlaamse Raad

De Roo Johan, De Schamphelaere Mia

Brusselse Hoofdstedelijke Raad

Vandenbossche Walter, Beghin Jan

Europees Parlement

Chanterie Raf, Tindemans Leo

Leden van de Federale regering

Dehaene Jean-luc, Van Rompuy Herman

Leden van de Vlaamse regering

Van Den Brande Luc, Kelchtermans Theo

Lid Brusselse Gewestregering

Chabert Jos

Swaelen Frank (Senaatsvoorzitter)

Vermeire Raf

de Bethune Sabine

Taylor John

Devos Godelieve

Taes Chris

Vanden Berghe Ingrid

Deckers Miet

Buijs Willy (tot juni 1997; vanaf september 1997: Poulussen Peter)

Namen eveneens deel aan de vergaderingen van het algemeen partijbureau ⁸:

- de ministers De Clercq Stefaan (vanaf april 1997: Van Parys Tony), Demeester-De Meyer Wivina, Martens Luc, Pinxten Karel, Smet Miet, Van Rompuy Eric en staatssecretaris Moreels Reginald

- de parlementsleden Ansoms Jos, Goutry Luc, Lenssens Jan, Coens Joachim, Beerden Georges, Van Cleuvenbergen Riet en Delcroix Leo

⁸ Art. 43.1.3: "Het partijbureau kan ook in functie van de agenda andere leden van de Federale, Vlaamse en Brusselse Regering en van de CVP-fracties van de parlementaire instellingen uitnodigen. Ook de voorzit(s)ters en/of secretarissen van bijzondere werkgroepen of commissies, organen en organisaties kunnen in functie van de agenda worden uitgenodigd en worden gehoord."

- de voorzit(s)ter van de Commissie Buitenland: Eyskens Mark
- de voorzitter van de EVP-fractie in het Europees Parlement: Martens Wilfried

3.2 Frequentie van samenkomst

Het algemeen partijbureau komt wekelijks samen, uitgezonderd in de vakantie-maanden.

3.3 Bevoegdheden

De bevoegdheden van het algemeen partijbureau worden geregeld in art. 43.2.1 van de statuten: *"Het algemeen partijbureau heeft een collegiale bevoegdheid. Het staat in voor de opvolging van de politieke actualiteit en van de werking van de partij als beweging. M.i.b. heeft het partijbureau tot taak en is bevoegd voor: a. de dagelijkse leiding van alle politieke en organisatorische activiteiten van en binnen de CVP en haar diensten; b. het bijeenroepen van het partijbestuur met inbegrip van het bepalen van plaats, datum en agenda; c. de voorbereiding van de besluitvorming en uitvoering van de besluiten van het algemeen partijbestuur; d. het nemen van beslissingen in spoedeisende gevallen, waarbij het namens het partijbestuur optreedt. Deze beslissingen moeten zo snel mogelijk verantwoord worden aan het partijbestuur; e. het ziet toe op de samenhang van de initiatieven en stellingnamen van de CVP-fracties van de parlementaire instellingen en de CVP-Ministers en Staatssecretarissen met de visie en standpunten van de partij; het volgt daartoe o.m. de politieke actualiteit; f. het voorbereiden van een ontwerp van jaarverslag en van jaarprogramma."*

5. Commissie van beroep

5.1 Samenstelling

Art. 58.2 van de statuten: *"De commissie bestaat uit zeven leden waarvan minstens twee leden voorzitter zijn van een arrondissementele afdeling en twee leden voorzitter van een gemeentelijke afdeling. Indien de klacht afkomstig is uit de gemeentelijke of arrondissementele afdeling waartoe een commissielid behoort, moet hij /zij zich laten vervangen."*

5.2 Frequentie van samenkomst

De commissie komt samen telkens haar een geschil wordt voorgelegd.

5.3 Bevoegdheden

Art. 58.1 van de statuten: *"De commissie van beroep beslist over geschillen, welke voortvloeien uit de toepassing van de bepalingen van deze statuten en de daarbij aansluitende reglementen. De commissie brengt haar advies steeds binnen de in de statuten en reglementen voorziene termijn uit bij het algemeen partijbestuur dat dan een beslissing neemt die bindend is voor alle betrokkenen."*

6. Interne verkiezingen

Op de algemene ledendag van 28 november 1998 werd een nieuw algemeen partijbestuur gekozen. (zie algemeen partijbestuur)

7. Kaderleden

7.1 Mandatarissen

Volksvertegenwoordigers	29
Senatoren	12
Vlaamse volksvertegenwoordigers	41
Leden Bursselse Hoofdstedelijke Raad	3
Federale Ministers	5, vanaf 22sept. 1997 ⁹
Vlaamse Ministers	6
Ministers Brusselse Gewestregering	1
Leden Europees Parlement	4
Provincieraadsleden	155
Bestendig Afgevaardigden	13
Gemeenteraadsleden	2.797
Burgemeesters	172
Schepenen	825
OCMW-raadsleden	1.242
OCMW-voorzitters	165

7.2 Bestuursleden 12.052

8. Personeelsbestand

8.1 Belangrijke functies

Algemeen secretaris	Deckers Miet
Adjunct-Algemeen secretaris	Vanden Berghe Ingrid
Directeur Cepass	Poulussen Peter
Directeur Communicatie Taes Chris	

8.2 Diensten en groepen

Directeur IPOVO	Pauwels Mario
Voorzitter Internationale Betrekkingen en CDE	Van Outryve Jacques (*) ¹⁰
Secretaris Internationale Betrekkingen	Van Maercke Luc
Secretaris CDE	Loete Koen
Voorzitter Werkgroep CVP-Senioren	Devos Godelieve (*)
Secretaris Werkgroep CVP-Senioren	Loete Koen
Voorzitter Vereniging CVP-Raadsleden	Taylor John (*)
Secretaris Vereniging CVP-Raadsleden	Bastiaens Caroline

⁹ Op 22 september 1997 verving Brigitte Grouwels Anne Van Asbroeck in de Vlaamse regering.

¹⁰ Personen aangeduid met * behoren niet tot het personeelsbestand, maar zijn verkozen in deze functie.

Voorzitter "Vrouw en Maatschappij"	de Bethune Sabine (*)
Secretaris "Vrouw en Maatschappij"	Lobijn Ann (vanaf 1 oktober 1997) (tot 30 september 1997 Scheerlinck Leen)
Voorzitter CVP-Jongeren	Vermeire Raf (*)
Secretaries CVP-Jongeren	Van Laethem Kris (vanaf 1 oktober 1998) (tot 30 september 1998 Pelssers Ingrid)
Voorzitter Commissie Buitenland	Eyskens Marc (*)
Voorzitter Commissie Beroep	Bevernage Carl

8.3 Parlementaire medewerkers

Kamer: 17 universitaire en 2 administratieve medewerkers
 Senaat: 7 universitaire en 2 administratieve medewerkers
 Vlaamse Parlement: 8 universitaire en 3 administratieve medewerkers
 Daarnaast beschikt elke fractie over een fractiesecretaris.

8.4 Globaal aantal tewerkgestelden

In vast verband	39
In Derde Arbeidscircuit verband	44

9. Ledenaantallen

Indeling naar arrondissement

Arrondissement	1997	1998	Toe- of afname
Brugge	4.047	3.774	-273
Oostende-Veurne-Diksmuide-Ieper	6.528	6.453	-75
Kortrijk-Roeselare-Tielt	8.535	8.372	-163
Gent-Eeklo	8.667	8.352	-315
Aalst-Oudenaarde	9.678	9.134	-544
Dendermonde-Sint-Niklaas	8.396	8.266	-130
Antwerpen	10.504	10.056	-448
Mechelen-Turnhout	17.597	17.295	-302
Limburg	14.778	14.181	-597
Leuven	7.968	7.640	-328
Brussel-Halle-Vilvoorde	15.301	14.799	-502
Overzee	110	119	+9
Totaal	112.109	108.441	-3.668

Indeling naar geslacht

	man	vrouw	Totaal
1997	66.497	45.612	112.109
1998	63.973	44.306	108.279 ¹¹

11 Voor 162 leden zijn de gegevens onvolledig.

*Indeling naar leeftijdscategorie*¹²

	1997	1998
-35 jaar	15.606	13.926
36-50	30.092	28.550
51-64	31.619	37.098
+65	28.417	28.634
Totaal	105.734	106.208

10. Publicaties

IPOVO

- *Eindteksten Congres "Voorrang voor Kinderen"*
- *Wegwijs in de Belgische politieke instellingen*
- *Politieke ideologieën vergeleken*
- *Eindteksten congres 5 en 6 juni 1998*
- *Een klare kijk op de CVP*
- *Actiebrochures*
- *Euthanasie*
- *Vaardigheden*

Vereniging van CVP-raadsleden

Telegram: maandblad voor mandatarissen. Oplage: 3.800

CEPESS

- *Nieuw Tijdschrift voor Politiek*: tweemaandelijks
- *Cepess-kronieken*: maandelijks. Geven een overzicht van de gebeurtenissen van de voorbije maand. Elke maand verschijnen 6 kronieken: sociale toestand, economische toestand, financiële toestand, internationale toestand, binnenlandse politiek, efemeriden.
- *Cepess-dossiers*: 10 nummers per jaargang

CVP-werkgroep "Vrouw en Maatschappij"

- *Niet zonder ons-Nieuwsbrief*: driemaandelijks. Oplage: 1.000
- *Niet zonder ons-ledenblad*: driemaandelijks. Oplage: 30.000 (vanaf 4de kwartaal 1998)
- *Jaarverslag 1996-1997*
- *Jaarverslag 1997-1998*

CVP-Jongeren

- *Radikaal*: Tijdschrift van de CVP-Jongeren, 10 nummers per jaar. Oplage: 5.000
- *Denk mee krant*: Maandelijks opinieblad voor CVP-Jongeren. Oplage: 3.000

CVP

- *Ledenblad : Keerpunt*, maandblad. Oplage: 90.000
- Chris TAES, *Politiek moet. Een krachtmeting van de CVP met de anti-politiek*, 1997.

Internetadres: <http://www.cvp.be>

¹² Zowel in 1997 en 1998 beschikt men niet voor alle leden over de geboortedatum. In 1997 zijn er dat 6.375 en in 1998 2.233.

11. Financiën ¹³

	1994	1995	1996	1997	1998
Opbrengsten uit courante werking	225.619.526	241.594.038	272.234.240	239.451.771	235.425.487
- Dotaties ¹⁴	108.360.228	108.087.166	107.900.836	107.962.047	108.041.580
Kamer	54.366.776	54.606.636	54.782.356	54.812.961	54.852.696
Senaat	53.993.452	53.480.530	53.118.480	53.149.086	53.188.884
- Giften VZW	1.460.424	937.086	1.449.367	-	-
- Giften, schenkingen of legaten	- 25.000	-	-	5.000	
- Bijdragen van de fracties	74.342.373	87.021.059	72.081.104	66.666.573	67.345.587
Kamer	34.470.768	36.209.867	37.522.388	38.190.459	38.753.877
Senaat	34.470.768	36.209.867	27.609.960	28.120.614	28.429.710
Gemeenschapsraden	4.608.726	15.587.995	-	-	-
Gewestraden	-	-	-	355.500	162.000
Andere	3.032.000	5.694.000	6.948.756	-	-
- Bijdragen van partijgeledingen	-	-	15.383.367	14.228.316	13.386.712
- Lidgelden	2.697.393	14.801.668	17.303.356	15.476.898	15.115.551
- Opbrengsten uit het roerend of onroerend vermogen	-	-	-	-	-
- Opbrengsten van manifestaties, publicaties en reclame	3.102.916	5.852.743	5.367.243	3.110.850	1.956.335
- Diverse prestaties	35.656.192	24.869.316	52.748.967	32.007.087	29.574.722

¹³ De gegevens inzake de financiën van de politieke partijen komen uit: Verslag van de Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen. *Parlementaire stukken*, 1810/1 (G.Z. 1994-1995) (Kamer); 558/1 (G.Z. 1995-1996) (Kamer); 1008/1 (G.Z. 1996-1997) (Kamer); 1558/1 (G.Z. 1997-1998) (Kamer); 2171/1 (G.Z. 1998-1999) (Kamer).

Kosten uit courante werking	(225.699.751)	(269.075.273)	(234.804.144)	(248.431.153)	(237.409.708)
- Dotaties	60.176.076	87.688.741	60.347.166	36.748.035	70.314.778
Federaties en lokale bewegingen	28.122.869	53.621.428	10.477.900	12.731.200	12.214.442
Verenigingen en groeperingen verbonden aan de partij	32.053.207	34.067.313	49.899.266	24.016.835	58.100.336
- Diensten en diverse goederen	174.312.245	166.290.000	87.250.337	76.915.991	71.613.786
Huisvestingskosten	7.511.974	7.447.924	7.583.259	9.432.262	7.149.152
Administratieve werkingskosten	50.960.240	53.310.209	42.513.197	43.482.229	41.107.238
Publicaties	33.378.708	35.141.813	23.415.033	9.393.079	2.455.290
Kosten voor reclame, propaganda en partijvergaderingen	21.689.905	27.425.389	13.427.348	14.015.967	20.902.106
Kosten voor verkiezingspropaganda	60.771.418	42.964.665	-	-	-
Diverse kosten	-	-	311.500	592.454	-
- Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen	46.116.433	54.187.332	61.921.469	75.961.584	59.979.273
- Afschrijvingen en waardeverminderingen op immateriële en materiële vaste activa	4.640.864	3.404.236	3.952.995	11.398.484	11.518.428
- Waardeverminderingen op voorraden en vorderingen	-	-	-	-	2.155.136
- Voorzieningen voor risico's en kosten	(60.000.000)	(43.000.000)	20.000.000	44.320.000	20.680.000
- Courante fiscale kosten	454.133	505.964	1.332.177	3.087.059	1.148.307
Resultaat uit courante werking vóór financiële resultaten	(80.225)	(27.481.235)	37.430.096	(8.979.382)	(1.984.221)
Financieel resultaat	4.390.129	423.153	(3.396.491)	(5.794.875)	(5.122.383)
Uitzonderlijk resultaat	108.053	(7.506.247)	(803.490)	12.186.433	9.364.664
Resultaat van het boekjaar	4.417.957	34.564.329	33.230.115	(2.587.824)	2.258.060

12. Organogram

Aangezien er zich geen wijzigingen hebben voorgedaan ten aanzien van de situatie in 1995 en 1996 wordt verwezen naar "Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1995 en 1996" in *Res Publica*, 1997, nr.4, pp. 629-691.

DE SOCIALISTISCHE PARTIJ (SP)

1. Het congres

In de periode 1997-1998 werden er in het totaal 4 congressen gehouden:

- Lier, stadsfeestzaal De Mol, 11 oktober 1997. Actualiteitscongres. Agenda: toelichting bij de politieke actualiteit van de federale en de Vlaamse regering door respectievelijk Johan Vande Lanotte en Luc Van Den Bossche; intentieverklaring van de kandidaten-partijvoorzitter. Aantal stemgerechtigden: 504. Aantal aanwezigen: 650.

- Roeselare, CC De Spil, 13 en 14 december 1997. Administratief congres. Agenda: toelichting bij het politiek verslag en bij het werkings- en financieel verslag van de partij; toelichting bij de werkingsverslagen van de nevenorganisaties (SCS, SV, CSC-V, JS); stemming over de samenstelling van het Partijbureau, de deontologische commissie, de financiële commissie en de PES-delegaties; bekendmaking van de uitslag van de verkiezing van de partijvoorzitter. Aantal stemgerechtigden: 504; Aantal aanwezigen: 820.

- Brussel, VUB, 16 en 17 mei 1998. Toekomstcongres. Agenda: het SP-Toekomstcongres. Hier werd het SP-ideeënerfgoed grondig herbekeken. Ruim een jaar lang werd in verschillende werkgroepen in Vlaanderen gewerkt rond 11 contracten: politiek, economie, cultuur, mondiaal, sociaal, justitie, ethiek, onderwijs, mobiliteit, stad en ruimte, milieu. Aantal stemgerechtigden: 504. Aantal aanwezigen: 1.200.

- Gent, Vooruit, 10 oktober 1998. Actualiteitscongres. Agenda: het congres diende zich uit te spreken over het volgende voorstel van het partijbureau: de kandidatuur van Fred Erdman om het Voorzitterschap van de SP uit te oefenen tot na de regeringsvorming van 13 juni 1999; Johan Vande Lanotte werd verzocht de verkiezingscampagne voor '99 te leiden; het mandaat toevertrouwd aan Norbert De Batselier voor de verdere verdieping van de stellingen van het Toekomstcongres en het mandaat van Steve Stevaert voor het begeleiden van de personele vernieuwing werden nogmaals bevestigd. Debat over de politieke actualiteit, meer in het bijzonder voor wat betreft het Brusselse, het Vlaamse en het federale Parlement en regering. Aantal stemgerechtigden: 496. Aantal aanwezigen: 730.

2. De raad van voorzitters en secretarissen

2.1 Samenstelling

Art. 22 van de statuten: *"De stemgerechtigde leden van de raad van voorzitters en secretarissen zijn: 1. De stemgerechtigde leden van het partijbureau en de leden van de administratieve commissie; 2. De leden van het Europees Parlement, de fracties van het federale parlement, van het Vlaamse Parlement, van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad en de bestendige deputaties; 3. De voorzitters en secretarissen van de federaties; 4. De Voorzitters en de secretarissen van de afdelingen van de SP, die ten minste vijftig leden tellen; 5. Elke SP-afdeling die meer dan vijfhonderd leden telt heeft recht op één bijkomende afgevaardigde per begonnen schijf van vijfhonderd leden boven de vijfhonderd leden. Streefdoel is dat deze bijkomende afgevaardigden komen uit verschillende deelstructuren waar zij het mandaat van voorzitter of secretaris waarnemen. De raadgevende leden van de raad van voorzitters en secretarissen zijn: 1. De leden van het partijbureau met raadgevende stem; 2. Een afgevaardigde van iedere nevenorganisatie."*

2.2 Frequentie van samenkomst

Art. 23 van de statuten: *"De raad van voorzitters en secretarissen vergadert op initiatief van het partijbureau of van de administratieve commissie. De raad van voorzitters wordt bijeengeroepen op verzoek van minstens vijftwintig afdelingen uit tenminste vier provincies of op verzoek van de fracties van het federale parlement, van het Vlaamse Parlement of van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad."*

2.3 Bevoegdheden

Art. 21 van de statuten: *"De raad van voorzitters en secretarissen is het hoogste orgaan tussen twee congressen. Hij heeft als opdracht, op voorstel van het partijbureau: 1. Het benoemen van de nationaal secretaris en de adjunct-secretaris(sen); 2. Het behandelen tussen twee congressen in, van politieke problemen in het algemeen; 3. Zich bij hoogdringendheid uit te spreken over het beheer gevoerd door het partijbureau of de administratieve commissie."*

3. Het partijbureau

Op het administratief congres van 13 en 14 december 1997 werd het Partijbureau verkozen volgens de statuten van de SP aangenomen door het Congres van 9 en 10 december 1995.

3.1 Samenstelling

De samenstelling van het partijbureau wordt geregeld in de artikelen 29 en 30 van de statuten:

- de partijvoorzitter Tobback Louis (op 27 april 1998 vervangen door Erdman Fred)
- de nationale secretaris Blomme Linda
- de adjunct-nationale secretaris Houttekier Dirk
- leden met stemrecht Bonte Hans, De Batselier Norbert, De Loor Herman, De Ridder Peter, Derycke Frank (op 23 november 1998 vervangen door Smit Tánja), Detiège Léona, Landuyt Renaat, Maes Jacky, Sleenckx Jef, Stevaert Steve (op 5 oktober 1998 vervangen door Vermassen Ghislain), Stroobant René, Swennen Guy, Swinnen René, Termont Daniël, Van Asbroeck Anne, Van Lancker Anne, Vanlerberghe Myriam, Van Wallendael Tuur, Vermeir René

- leden met raadgevende stem

Baldewijns Eddy, Beke Frank, Bossuyt Gilbert, Claes Willy, Colla Marcel, Colpaert Toon, Derycke Eric, De Vits Mia, Geunens Jos, Grijp Rufin, Janssens William, Lemonnier Martine, Merchiers Nadia, Peeters Guy, Peeters Jan, Peeters Leo, Stevaert Steve (vanaf 5 oktober 1998), Tobback Louis (vanaf 27 april 1998), Vande Lanotte Johan, Van den Bosche Luc, Vandenbussche Michiel, Van Der Maelen Dirk, Van Miert Karel, Vanvelthoven Louis, Verboven Xavier, Verheyden Herman, Willemaers Eric, Willockx Freddy

3.2 Frequentie van samenkomst

Het partijbureau komt wekelijks samen op maandag, uitgezonderd tijdens de vakantieperiodes.

3.3 Bevoegdheden

De bevoegdheden van het partijbureau worden geregeld in art. 27 van de statuten: *"Het partijbureau leidt en vertegenwoordigt de partij. Het voert de beslissingen van het congres en van de raad van voorzitters en secretarissen uit. Het is bovendien bevoegd voor alles wat niet uitdrukkelijk aan het congres en aan de raad van voorzitters en secretarissen is voorbehouden. Het benoemt de delegaties die de partij vertegenwoordigen. Om de samenwerking met de andere socialistische partijen in Europa en in de wereld, zoals voorzien in artikel 3, voor te bereiden en te coördineren, wijst het partijbureau tijdens de eerste zitting na het administratief congres een internationaal secretaris aan. Deze internationaal secretaris wordt aangewezen voor een periode van twee jaar. De internationaal secretaris maakt met raadgevende stem deel uit van het partijbureau en is lid van het uitvoerend bestuur. Het partijbureau neemt alle nodige beslissingen en vraagt desgewenst de mening van elke statutaire geleiding van de partij. Het kan voor het één of het ander punt van de agenda raad inwinnen van een partijlid, dat hierover inlichtingen kan verschaffen. Het partijbureau moet aan het nationaal congres een verslag over het voorbije politieke jaar voorleggen. Het stelt politieke beslissingen op halflange of lange termijn voor, evenals de ontwerp-resoluties. Wordt het verslag, dat het partijbureau aan het congres voorlegt, niet éénparig door de leden van het partijbureau goedgekeurd en verzet zich minstens één derde ertegen, dan heeft deze oppositie het recht een minderheidsnota bij het verslag te voegen. Alle stemmingen van het partijbureau, die niet bij éénparigheid geschieden, gebeuren bij afroepen van de naam. Zij worden in de notulen van de vergadering opgetekend. De genomen beslissingen en de stemverdeling worden in het schriftelijk verslag aan het congres opgenomen."*

4. Het uitvoerend bestuur

4.1 Samenstelling

Het uitvoerend bestuur is samengesteld volgens artikel 42 van de SP-statuten van 9 en 10 december 1995. De samenstelling ziet er als volgt uit: "

- *de partijvoorzitter* Tobback Louis (op 27 april 1998 vervangen door Erdman Fred)
- *de voorzitters van de SP-fracties in de federale parlementen en het Vlaamse Parlement* Erdman Fred, Vanvelthoven Louis, Bossuyt Gilbert
- *de voorzitter van de SP-delegatie in het Europees Parlement* Willockx Freddy
- *de nationaal secretaris en de adjunct-secretaris(sen)* Blomme Linda, Houttekier Dirk
- *de internationale secretaris* Van Der Maelen Dirk
- *de voorzitter van de administratieve commissie* Landuyt Renaat
- *de directeur van het SEVI (Studiecentrum Emile Vandervelde Instituut)* Colpaert Toon

4.2 Frequentie van samenkomst

Het uitvoerend bestuur komt om de veertien dagen samen

4.3 Bevoegdheden

De bevoegdheden worden geregeld in art. 42 van de statuten: *"Het uitvoerend bestuur is verantwoordelijk voor het dagelijks beheer en beleidsvoorbereidend werk van de partij en haar componenten en voor de praktische en dagelijkse leiding van verkiezingscampagnes, volgens de richtlijnen van het partijbureau."*

5. De administratieve commissie

5.1 Samenstelling

De samenstelling wordt geregeld in art. 36 van de statuten: "

De administratieve commissie telt negen leden. Daarvan duidt het partijbureau vier leden aan uit haar stemgerechtigde leden. Dit gebeurt tijdens de zitting volgend op het administratief congres.

De partijvoorzitter kiest tevens de voorzitter van de administratieve commissie onder haar stemgerechtigde leden.

Het Korps van secretarissen van de federaties duidt in haar midden vier leden van de administratieve commissie aan tijdens de eerste zitting van het administratief congres

De Loor Herman, Maximus Lydia (op 22 december 1997 vervangen door Van Asbroeck Anne), Smit Tanja (op 22 december 1997 vervangen door Vanlerberghe Myriam), Vermeir René

Landuyt Renaat

André Alain, Carleer Bert, De Geest Fons, Vanaken Peter

5.2 Frequentie van samenkomst

De administratieve commissie vergadert op uitnodiging van haar voorzitter of op verzoek van tenminste drie leden. In 1997 kwam de administratieve commissie 9 keer samen, in 1998 10 keer.

5.3 Bevoegdheden

Luidens artikel 35 van de statuten bestaat de opdracht van de administratieve commissie uit:

1. toezicht houden op de naleving van de statuten en zo nodig elke inbreuk be- teugelen;
2. voorleggen aan het tweejaarlijks administratief congres van een voorstel van samenstelling van de financiële commissie;
3. zich uitspreken over de toepassing van de statuten;
4. nader aangeven van de werkmethodes."

6. Interne verkiezingen

Op het administratief congres van 13 en 14 december 1997 werd de uitslag van de rechtstreekse verkiezing van de partijvoorzitter bekend gemaakt. Louis Tob- back werd als partijvoorzitter herkozen met 83,89 % van de stemmen

- ontvangen stembiljetten: 47.819
- Blanco en ongeldig: 171 (0,36%)
- Onthoudingen: 1.300 (2,72%)
- Neen-stemmen: 6.235 (13,04%)
- Ja-stemmen: 40.113 (83,89%).

Op 27 april 1998 werd hij vervangen door Fred Erdman die op het actualiteits- congres op 10 oktober 1998 als partijvoorzitter werd bevestigd door 98 % van de stemgerechtigde congresgangers.

7. Kaderleden

7.1 Mandatarissen

Volksvertegenwoordigers	20
Vlaamse volksvertegenwoordigers	26
Senatoren	9
Leden Brusselse Hoofdstedelijke Raad	2
Federale ministers	4
Vlaamse ministers	4 tot 22 september 1997, 3 vanaf dan ¹
Ministers Brusselse Gewestregering	1
Leden Europees Parlement	3
Provincieraadsleden	75
Bestendig Afgevaardigden	10
Gemeenteraadsleden	825
Burgemeesters	39
Schepenen	228

7.2 Bestuursleden 6.500

Aard coalities

In 119 van de 327 Vlaamse gemeenten ² zit de SP in de meerderheid, in 198 in de oppositie en in 10 gemeenten is de SP niet opgekomen.

Homogeen SP-bestuur 2

¹ Anne Van Asbroeck werd in de Vlaamse regering vervangen door Brigitte Grouwels (CVP)

² Plus de 19 gemeenten van het Brussels Gewest

SP-CVP	40
SP-VLD	20
SP-CVP-VU	3
SP-VLD-VU	3
SP-CVP-VLD	1
Coalitie met meerdere/andere partij(en)	32
SP in meerderheid op kartellijsten	18

8. Personeelsbestand

8.1 Belangrijke functies of diensten

- Nationaal Secretariaat	Blomme Linda
Nationaal Secretaris	Houttekier Dirk
Adjunct-Nationaal Secretaris	
- Studiedienst SEVI	
Voorzitter	Tobback Louis (op 27 april 1998 vervangen door Erdman Fred)
Directeur	Colpaert Toon
Afgevaardigd Beheerder	Vanvelthoven Louis
- Vormingscentrum Herman Vos	
Voorzitter	Vanlerberghe Myriam
Directeur	De Block Daniël
- Pers	
Directeur communicatie	Verheyden Herman
- Jongsocialisten	
Voorzitter Jongsocialisten	Casaer Dylan (op 21 maart 1998 vervangen door Gennez Caroline)
Secretaris Jongsocialisten	Trap Lydia (op 1 september 1998 vervangen door Waegemans Carolus)
- Socialistische Vrouwen	
Voorzitter Socialistische Vrouwen	Detiège Leona
Secretaris Socialistische Vrouwen	Claes Vera
- Vormingswerk	
Voorzitter CSC-Vormingswerk	Vandenbussche Michiel
Secretaris CSC-Vormingswerk	Leunens Patrick
- SCS (Socialistische Centrale voor Sportbeleid)	
Voorzitter SCS	Colla Marcel (op 14 juni 1997 vervangen door Van Nieuwkerke André)
Secretaris SCS	Dupaix Freddy

8.2 Parlementaire medewerkers

Kamer	19
Senaat	3
Vlaams Parlement	4

8.3 Globaal aantal tewerkgestelden

De situatie op 31 december 1998 was als volgt:

	vast	gesco	dac
SP	29	-	-
Vormingscentrum Herman Vos	5 + 1 ht ³	-	3 + 1 ht
Socialistische Omroepstichting	2	1	2 + 1 ht
Studiedienst SEVI	10 + 6 ht	14 + 4 ht	23 + 4 ht

9. Ledenaantallen

Federatie	1997	1998	Toe- of afname
Brugge	1.566	1.568	+2
Oostende-Westhoek	5.286	5.355	+69
Kortrijk-Roeselare-Tielt	4.839	4.710	-129
Gent-Eeklo	6.489	6.289	-200
Aalst-Oudenaarde-Ronse	6.758	6.885	+127
Waas en Dender	3.646	3.332	-314
Antwerpen	10.879	10.452	-427
Mechelen-Turnhout	9.855	9.508	-347
Limburg	13.252	12.975	-277
Leuven	7.266	7.162	-104
Halle-Vilvoorde	3.898	3.704	-194
Brussel ⁴	2.082	2.118	+36
Totaal	75.816	74.058	-758

10. Publicaties

Periodieken

Doèn (ledenblad, maandelijks 75.000 ex.)

Inzicht (blad voor bestuursleden, tweewekelijks, 6.500 ex.)

Paperclip

SEVI, *Werkgelegenheid in Vlaanderen: analyse omzetten in krachtige hefboomen voor het beleid*

Jan VERMEERSCH, *De Socialistische Partij 1978-1998: Tussen revisionisme en zwarte zondag*

[Vervolg op blz. 334]

³ ht=halftijds

⁴ Het federaal administratief congres van de SP-federatie Brussel-Halle-Vilvoorde, in vergadering op zaterdag 6 december 1997, heeft beslist tot de oprichting van twee afzonderlijke SP-federaties gevormd door al de partijafdelingen bestaande binnen de kiesomschrijving Halle-Vilvoorde en Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

11. Financiën

	1994	1995	1996	1997	1998
Opbrengsten uit courante werking	119.464.353	128.845.825	128.280.008	129.019.177	128.435.124
- Dotaties	78.529.524	81.155.925	83.040.640	83.101.851	83.181.384
Kamer	39.457.328	40.213.438	40.757.908	40.788.513	40.828.248
Senaat	39.072.196	40.942.487	42.282.732	42.313.338	42.353.136
- Giften VZW	2.687	2.295.179	1.306.933	160.000	1.000
- Giften, schenkingen of legaten	-	-	1.386.538	2.057.257	2.549.131
- Bijdragen van de fracties	8.600.000	9.900.000	6.200.000	6.000.000	12.000.000
Kamer	3.600.000	4.900.000	2.200.000	2.000.000	4.000.000
Senaat	4.000.000	4.000.000	2.000.000	2.000.000	4.000.000
Gewestraden	1.000.000	1.000.000	2.000.000	2.000.000	4.000.000
- Bijdragen van partijgeledingen	-	-	-	-	-
- Lidgelden	19.080.226	19.380.620	19.745.869	16.680.432	16.707.661
- Opbrengsten uit het roerend of onroerend vermogen	-	-	-	-	-
- Opbrengsten van manifestaties, publicaties en reclame	2.861.535	3.814.998	4.516.797	5.124.301	4.975.642
- Diverse prestaties	7.705.716	12.299.103	12.083.231	13.895.336	9.020.306

5 Dotaties aan componenten (Herman Vos: 1.500.000 BEF), dotaties aan nevenorganisaties (Socialistische Vrouwen, VZW 2.470.000 BEF; Jong Socialisten, VZW: 1.700.000 BEF; CSC Vormingswerk, VZW: 600.000 BEF), dotaties aan andere verenigingen en groepen: 7.278.768 BEF.

	1994	1995	1996	1997	1998
Kosten uit courante werking	(114.987.683)	(121.403.038)	(134.842.541)	(132.662.468)	127.460.388
- Dotaties	2.799.003	4.270.664	14.923.530	26.048.770	16.428.676
Federaties en lokale bewegingen	-	-	10.000.000	12.500.002	6.009.931
Verenigingen en groeperingen verbonden aan de partij ⁵	2.799.003	4.270.664	4.923.530	13.548.768	10.418.745
- Handelsgoederen en hulpstoffen	-	-	(129.654)		
Wijziging in de voorraad	-	-	(129.654)		
- Diensten en diverse goederen	113.334.890	82.871.479	49.447.335	48.683.534	47.119.473
Huisvestingskosten	3.374.518	3.538.031	4.883.754	4.124.256	5.008.368
Administratieve werkingskosten	16.232.899	12.672.932	19.388.553	20.171.604	10.990.667
Publicaties	16.008.028	14.092.149	15.269.362	13.812.684	14.993.353
Kosten voor reclame, propaganda en partijvergaderingen	17.187.678	4.624.724	9.905.666	10.574.990	16.127.085
Kosten voor verkiezingspropaganda	52.328.525	40.299.331	-	-	-
Diverse kosten	8.203.245	6.834.312	-	-	-
- Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen	16.544.604	32.035.782	53.865.793	50.098.898	55.375.906
- Afschrijvingen en waardeverminderingen op immateriële en materiële vaste activa	2.197.854	1.816.235	1.508.994	1.917.232	1.822.385
- Waardeverminderingen op voorraden en vorderingen	-	-	4.492.462	461.133	628.118
- Voorzieningen voor risico's en kosten	(20.000.000)	-	10.000.000	5.000.000	5.200.000
- Courante fiscale kosten	111.332	408.878	604.427	582.555	503.605
Resultaat uit courante werking vóór financiële resultaten	4.476.670	7.442.787	(6.562.533)	(3.643.291)	974.736
Financieel resultaat	3.033.988	2.338.871	2.893.719	2.131.176	1.120.998
Uitzonderlijk resultaat	1.202.041	(319.6963)	50.000	31.086	(141.281)
Resultaat van het boekjaar	8.712.699	9.461.965	(3.618.814)	(1.481.029)	1.954.453

12. Organogram

Aangezien er zich geen wijzigingen hebben voorgedaan ten aanzien van de situatie in 1995 en 1996 wordt verwezen naar "Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1995 en 1996" in *Res Publica*, 1997, nr.4, pp. 629-691.

Andere publicaties

Worden er te veel werklozen geschorst?

Buitengebied binnen de Vlaamse Ruit? Een nieuw sociaal-economisch project voor de Rupelstreek.

Democratie in de gemeente: een onderzoek naar de visie van de gemeente- en OCMW-mandatarissen van de SP: een onderzoek in het kader van het politiek contract van het Toekomstcongres van de SP

Kiezen: een sociaal recht, een burgerplicht.

Turkije en de situatie van de Koerden: Standpunten van SP en PES.

PWA's in Vlaanderen: een brug tussen twee werelden?

De balans in evenwicht: Woekeren met ruimte: samen balanceren.

Toer door de sociale economie.

Sociale bescherming: van vangnet tot trampoline naar werk" ...?

Internetadres: <http://www.sp.be>

VLAAMSE LIBERALEN EN DEMOCRATEN (VLD)

1. Het Congres

In 1997 en 1998 werden er door de VLD twee congressen georganiseerd:

- Oostende, 21-23 maart 1997. Thematisch congres: "Een liberaal onderwijsconcept voor het Vlaanderen van morgen". Aantal deelnemers: ongeveer 750 leden die allen stemgerechtigd zijn.
- Gent, 24-26 april 1998. Thematisch congres: "Fundamenten voor verandering". Aantal deelnemers: ongeveer 900 leden die allen stemgerechtigd zijn.

3. Het bestuur

3.1. Samenstelling

Art. 7 van de statuten ¹: *"Het bestuur is samengesteld uit door en onder de leden verkozen leden, van wie, op elk ogenblik, ten minste de helft niet-mandatarissen. Te dien einde worden minstens zoveel niet-mandatarissen als mandatarissen op afzonderlijke lijsten verkozen. Naast de door en onder de leden verkozen bestuursleden bestaat het bestuur uit de voorzitter en de fractieleiders van het overeenstemmend niveau. De secretaris, de penningmeester en eventueel de politiek secretaris worden door het bestuur verkozen uit de door en onder de leden verkozen betuursleden. Het nationaal bestuur bestaat, naast de voorzitter en de fractieleiders, uit 30 door en onder de leden verkozen leden... Elk kiesarrondissement is door ten minste één lid-afgevaardigde vertegenwoordigd in het nationaal bestuur... Het bestuur kan elkeen met raadgevende stem uitnodigen."*

De samenstelling van het bestuur ziet er na de bestuursverkiezingen van 7 juni 1997 als volgt uit:

- Voorzitter	Verhofstadt Guy
- Verkozen bestuursleden	
- De mandatarissen	Beysen Ward, Bril Louis, Chevalier Pierre, Coveliers Hugo, Daems Rik (eerste ondervoorzitter), De Clercq Willy, De Croo Herman, De Gucht Karel, Denys André, Dewael Patrick, Gabriëls Jaak (penningmeester), Leduc Jeannine, Neyts-Uytbroeck Annemie, Vanderpoorten Marleen, Versnick Geert (secretaris-generaal)
- De niet-mandatarissen	Bellin Annie, Braem Nicole, Claes-Van Waes Simone, Cor-tois Didier (in 1998 vervangen door De Wit Lucette), De-bal Hilda, De Rol Luc, Geens André, Meeus Peter, Michiels Ann, Naeyaert Daisy, Taelman Martine, Van den Eeckhout Elfride, Van Riet Iris, Van Waeyenberghe Marleen, Ysebaert Clair

¹ De VLD-statuten zoals gewijzigd op de algemene vergaderingen van 9 november 1996 en 14 december 1996.

- Fractieleden
- Coveliers Hugo (Senaat-tevens rechtstreeks verkozen),
Denys André (Vlaams Parlement - tevens rechtstreeks verkozen),
Dewael Patrick (Kamer - tevens rechtstreeks verkozen),
Goovaerts Leo (Brusselse Hoofdstedelijke Raad),
Neyts-Uytbroeck Annemie (Europa-tevens rechtstreeks verkozen)

3.2. Frequentie van samenkomst

Het bestuur komt wekelijks samen, op maandagmorgen.

3.3. Bevoegdheden

De bevoegdheden worden geregeld in art. 9, § 1 van de statuten: *"Het bestuur is verantwoordelijk voor de politieke standpuntbepaling in overeenstemming met de besluiten van het congres, voor de organisatie van de bestuursverkiezingen en de voorverkiezingen, overeenkomstig de procedure voorzien in de artikelen 14, 18, 19 en 20 van deze statuten, en voor de deelname van de partij aan de verkiezingen."*

5. De statutaire tuchtorganen

5.1 Samenstelling

Art. 22 van de statuten: *"Er zijn drie statutaire tuchtorganen: de arrondissementele statutaire commissies, de nationale statutaire commissie en de beroepskamer. Zij zijn belast met het toezicht op de naleving van de statuten en de sanctionering ervan. De nationale en de arrondissementele statutaire commissies zijn samengesteld uit een gewezen nationale, respectievelijk een gewezen arrondissementele voorzitter en acht leden. Deze acht leden worden overeenkomstig de procedure voorzien in artikel 14 van deze statuten verkozen door en onder de desbetreffende leden. Zij worden verkozen voor een termijn van vier jaar. De beroepskamer is samengesteld uit elf leden. Deze leden worden overeenkomstig de procedure voorzien in artikel 14 van deze statuten, verkozen door en onder de leden. Zij worden verkozen voor een termijn van vier jaar."*

5.3 Bevoegdheden

Art. 23 van de statuten: *"De arrondissementele statutaire commissies zijn bevoegd voor het, in eerste aanleg, onderzoeken en beslechten van klachten en geschillen waarbij één of meerdere partijen of instanties betrokken zijn die ressorteren onder hun gebied en die het gemeentelijk of arrondissementeel belang niet overstijgen. De nationale statutaire commissie is, als enig orgaan, belast met de interpretatie van de statuten. Zij ontvangt en behandelt klachten, in eerste aanleg, over de werking van de partij en over de deontologie van de VLD-mandatarissen. Zij geeft jaarlijks haar visum aan de begroting en de rekeningen van de VLD-Partij van de Burger en van de VLD-fracties en doet uitspraak over de klachten die zij hieromtrent heeft onderzocht... De beroepskamer doet in beroep uitspraak over beslissingen die de nationale statutaire commissie in eerste aanleg heeft genomen."*

6. Interne verkiezingen

Voorzitter

Op 7 juni 1997 werden voorzittersverkiezingen gehouden. Guy Verhofstadt haalde in de eerste ronde meer dan de helft van de stemmen en werd alzo de nieuwe partijvoorzitter.

Aantal geldige stemmen: 31.884 (98,83 %)
 Aantal ongeldige stemmen: 232 (0,72 %)
 Aantal blanco stemmen: 146 (0,45 %)

Overzicht geldige stemmen

Naam	Aantal stemmen	%
Borremans Roger	29	0,09
Cuypers Kris	20	0,06
Daems Rik	6.260	19,63
De Croo Herman	8.763	27,48
Degroote Jean-Pierre	9	0,03
Delwiche Trudo	9	0,03
De Maesschalck Eddy	8	0,03
Desmet Chrétien	7	0,02
De Stoop Christian	45	0,14
Eeckhaut Albert	7	0,02
Florizoone Urbain	39	0,12
Forier Joseph	9	0,03
Janssens Peter	19	0,06
Verhofstadt Guy	16.617	52,12
Vonck Ivan	43	0,013

Bestuursverkiezingen

Op 7 juni 1997 werd eveneens een nieuw bestuur verkozen. Overzicht van de geldige stemmen voor de verkozen bestuursleden:

Mandatarissen	Aantal stemmen	Niet-mandatarissen	Aantal stemmen
Daems Rik	18.772	Taelman Martine	6.010
Dewael Patrick	17.216	Ysebaert Clair	5.614
Neys-Uyttebroeck Annemie	17.005	Van Riet Iris	5.145
De Croo Herman	16.900	Michiels Ann	4.724
Gabriëls Jaak	13.671	Geens André	4.678
Vanderpoorten Marleen	13.607	Braem Nicole	4.345
De Clercq Willy	13.205	Claes-Van Waes Simone	3.894
Denys André	12.685	Van Waeyenberge Marleen	3.875
Versnick Geert	12.446	Meeus Peter	3.620
De Gucht Karel	11.640	Bellin Annie	3.543
Chevalier Pierre	11.627	Debal Hilda	3.511

Mandatarissen	Aantal stemmen	Niet-mandatarissen	Aantal stemmen
Coveliërs Hugo	11.332	Cortois Didier	3.191
Beysen Ward	9.772	Nayaert Daisy	3.153
Bril Louis	8.378	Van Den Eeckhout Elfride	3.102
Leduc Jeannine	8.129	De Ro Luc	2.899

De eerste ondervoorzitter is het verkozen bestuurslid dat de meeste stemmen behaalde (Rik Daems). De secretaris-generaal (Geert Versnick) en de penningmeester (Jaak Gabriëls) worden door het partijbestuur uit zijn midden verkozen.

7. De kaderleden

7.1 Mandatarissen

Volksvertegenwoordigers	21
Senatoren	10
Vlaamse volksvertegenwoordigers	27
Leden Brusselse Hoofstedelijke Raad	2
Leden Europees Parlement	3
Provincieraadsleden	85
Bestendig Afgevaardigden	5
Gemeenteraadsleden	1.097
Burgemeesters	53
Schepenen	281
OCMW-raadsleden	573
OCMW-voorzitters	50

7.2 Bestuursleden

6.021 (afdelingen) en 1.314 (arrondissementen)

8. Personeelsbestand

8.1. Belangrijke functies

- Partijvoorzitter	Verhofstadt Guy
- Eerste ondervoorzitter	Daems Rik
- Secretaris-Generaal	Versnick Geert
- Penningmeester	Gabriëls Jaak
- Algemeen partijsecretaris	Ysebaert Clair
- directeur VLD-studiendienst der parlementaire fracties	Kerremans Jan
- Instituut voor Kadervorming	Daems Rik (voorzitter); Poppe Patrick (directeur)
- Pers en communicatie	Somers Bart
- Voorzitter VLD-vrouwen	Van Riet Iris
- Voorzitter Socio-Culturele Vereniging van Vlaamse Liberale Vrouwen	Claes-Van Waes Simone
- Voorzitter VLD-Jongeren	Reekmans Peter (de naam werd in 1998 veranderd in Jong VLD waarvan Jo De Rol voorzitter werd)

8.2. Parlementaire medewerkers

Federaal Parlement	27
Vlaams Parlement	8

8.3. Globaal aantal tewerkgestelden

In totaal 17 waarvan 12 in vast verband.

9. Ledenaantallen

<i>Arrondissement</i>	<i>1997</i>	<i>1998</i>	<i>Toe- of afname</i>
Brugge	3.109	3.012	-97
Oostende-Veurne-Diksmuide-Ieper	5.876	5.645	-231
Kortrijk-Roeselare-Tielt	5.283	5.367	+84
Gent-Eeklo	10.518	10.063	-455
Aalst-Oudenaarde	7.609	7.494	-115
Dendermonde-Sint-Niklaas	5.198	5.099	-99
Antwerpen	7.460	7.319	-141
Mechelen-Turnhout	7.244	6.940	-304
Limburg	9.310	8.726	-584
Leuven	7.263	6.897	-366
Brussel-Halle-Vilvoorde	10.084	9.788	-296
Nationaal	558	591	+33
Totaal	79.512	76.941	-2.571

10. Publicaties*Programmatorische publicaties*

Het vertrouwen herstellen. Prioriteitenplan van de VLD, 13 januari 1997.

Een liberaal onderwijsconcept voor het Vlaanderen van morgen. Verslagboek VLD-congres, Oostende, 21-23 maart 1997

Kinderen en jongeren in gezin en samenleving. VLD-studiedag, Brussel, 26 april 1997.

Liberale recepten voor meer werk. Het VLD-veiligheidsplan. Brussel, 23 april 1997.
Vlaanderen: naar een andere ruimtelijke ordening. VLD-fractie Vlaams Parlement, 1997.

Fundamenten voor verandering. VLD-congres, Gent, 24-26 april 1998.

Periodieken

De Burgerkant, maandelijks ledenblad, verstuurd aan alle leden.

Nieuwsbrief, kaderblad, verstuurd aan ongeveer 8.000 kaderleden, verschijnt 10 keer per jaar.

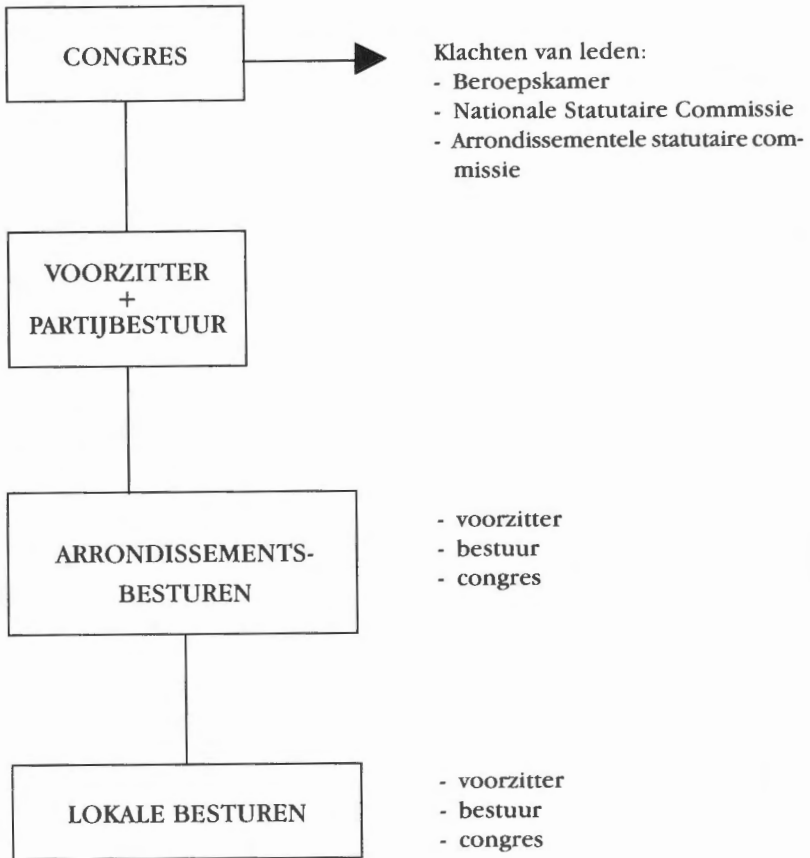
Internetadres: <http://www.vld.be>

11. Financiën

	1994	1995	1996	1997	1998
Opbrengsten uit courante werking	111.538.811	164.924.266	124.882.898	121.404.958	130.296.383
- Dotaties	77.694.936	81.949.446	85.997.096	85.058.307	85.137.840
Kamer	39.459.332	41.261.914	43.553.864	42.584.469	42.624.204
Senaat	38.235.604	40.687.532	42.443.232	42.473.838	42.513.636
- Giften VZW	-	-	-	-	-
- Giften, schenkingen of legaten	-	-	-	-	4.296.000
- Bijdragen van de fracties	18.967.997	65.138.326	23.437.880	23.710.467	26.236.747
Kamer	13.738.501	7.760.000	8.211.136	9.148.735	9.211.174
Senaat	4.779.996	4.780.326	4.762.344	4.550.232	6.860.232
Gemeenschapsraden	-	6.700.000	10.104.000	9.711.500	9.577.841
Gewestraden	-	168.000	-	-	-
Andere	449.000	45.730.000	360.400	300.000	587.500
- Bijdragen van partijgeledingen	-	-	-	-	-
- Lidgelden	13.033.184	16.149.630	11.108.657	8.868.278	8.203.150
- Opbrengsten uit het roerend of onroerend vermogen	-	-	-	-	-
- Opbrengsten van manifestaties, publicaties en reclame	621.537	878.200	3.881.933	2.875.775	5.603.806
- Diverse prestaties	1.221.157	185.590.115	457.332	892.131	818.840

	1994	1995	1996	1997	1998
Kosten uit courante werking	(109.129.489)	(185.590.115)	(97.116.845)	(111.704.871)	(116.021.628)
- Dotaties	18.208.021	1.602.172	14.384.721	14.948.226	15.728.230
Federaties en lokale bewegingen	16.907.956	-	10.000.000	9.555.608	11.567.416
Verenigingen en groeperingen verbonden aan de partij	1.300.065	1.602.172	4.384.721	5.392.618	4.160.814
- Diensten en diverse goederen	89.615.374	153.118.442	47.563.165	59.417.219	58.255.483
Huisvestingskosten	1.2853435	5.169.529	3.729.263	5.113.802	4.003.417
Administratieve werkingskosten	18.236.445	18.570.342	21.657.134	24.327.597	24.339.655
Publicaties	12.218.080	6.235.617	6.067.646	16.014.403	20.655.482
Kosten voor reclame, propaganda en partijvergaderingen	9.160.984	2.939.491	12.182.950	10.388.513	2.961.176
Kosten voor verkiezingspropaganda	47.741.921	116.668.704	-	-	-
Diverse kosten	972.509	1.444.759	3.926.172	3.572.904	6.295.753
- Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen	18.306.094	29.581.577	19.208.674	21.592.120	25.540.343
- Afschrijvingen en waardeverminderingen op immateriële en materiële vaste activa	-	4.524.365	4.885.596	5.407.594	5.484.608
- Waarderverminderingen op voorraden en vorderingen	3.000.000	-	-	-	-
- Voorzieningen voor risico's en kosten	(20.000.000)	(3.236.441)	11.074.689	10.339.712	11.012.964
- Courante fiscale kosten	-	-	-	-	-
Resultaat uit courante werking vóór financiële resultaten	2.409.322	(20.665.849)	27.766.053	9.700.087	14.274.755
Financieel resultaat	(6.907.752)	(5.264.388)	-6.362.484	-2.717.372	(2.194.128)
Uitzonderlijk resultaat	-	(24.377.443)	-	-	-
Resultaat van het boekjaar	(2.855.066)	(51.951.044)	21.403.569	6.982.715	12.080.627

12. Organogram

VOLKSUNIE - VLAAMSE VRIJE DEMOCRATEN

1. Het congres

In de periode 1997-1998 werden vier congressen georganiseerd:

- Brussel, Paleis voor Congressen, 1 juni 1997. Conventie (partijmeeting zonder stemmingen) met als thema: "Niet scheiden doet lijden". Aanwezigheid: tussen 900 en 1.000 personen.
- Leuven, KU Leuven, 22 en 23 november 1997. Statutair ledencongres met als thema: "Laat de democratie nooit meer zwijgen". Er waren vier deelthema's: democratie en administratie, democratie en economie, democratie en justitie en democratie en politiek. Enkel leden met een geldige lidkaart voor 1997 konden stemmen, maar ook niet-leden konden resoluties en amendementen indienen en verdedigen. Aanwezigheden op de vier sectievergaderingen van zaterdag 22 november schommelen tussen 300 en 400. Op de plenumvergadering zondag 23 november waren ongeveer 1.000 personen aanwezig.
- Gent, Internationaal Congres Centrum (ICC), 27 september 1998. Bijzonder partijcongres dat beliste over het voorstel om een alliantie te vormen met de politieke vernieuwingsbeweging ID21. Aanwezigheden geschat op 350 personen.
- Antwerpen, Arenbergschouwburg, 29 november 1998. Alliantiemoment van VU en ID21 waar Volksunie en ID21 voor het eerst samen mobiliseerden. Aanwezigheden geschat op 1.000 personen.

2. De partijraad

Art. 6.1.1: Lid van de partijraad zijn: "

	1997	1998
- <i>de arrondissementsvoorzitters, de arrondissementssecretarissen en twee vaste afgevaardigden aan te wijzen door de arrondissementsraad uit eigen leden. Voor deze vier afgevaardigden wordt door het arrondissementsbestuur uit eigen leden één plaatsvervanger aangewezen;</i>	<i>Antwerpen</i>	<i>Antwerpen</i>
	Giebens Joris, Loete Bob, Pauli Koen, Sanders Effi, Schiltz Els * ¹	Cools Patrick, Giebens Joris* (vanaf 12/09), Pauli Koen, Vanes Gerda (vanaf 13/06), Waterloos Bart
	<i>Mechelen</i>	<i>Mechelen</i>
	Anciaux Koen, Billiet Mia*, De Cuyper Danny, Van Bouwel Liesbeth, Van Weert Els	Anciaux Koen, Billiet Mia*, De Cuyper Danny, Van Bouwel Liesbeth, Van Weert Els
	<i>Turnhout</i>	<i>Turnhout</i>
	Aerts Kris, Draulans Hugo, Hertogs Klara, Laureys Bert*, Tops Liliane	Draulans Hugo, Hertogs Klara, Peeters Jaak (vanaf 12/09), Slegers Diane* (vanaf 12/09), Tops Liliane
	<i>Halle-Vilvoorde</i>	<i>Halle-Vilvoorde</i>
	Adang Frans, Anciaux Roel, Claes Greet, Croonberghs Jef, Raspoet Reinhilde*	Adang Frans, Claes Greet, Croonenberghs Jef, Durang Wim, Raspoet Reinhilde*

1 Plaatsvervangers worden aangeduid met *.

Leuven

Bex Jos, Bex Stijn, Brocatus Jan, Raskin Gerda*, Ruytings Annie

Hasselt-Tongeren-Maaseik

Appeltans Laurens, Bruninx Christiane, Daniëls Stijn, Robijn Luc, Stulens Annette*

Aalst-Oudenaarde

Denayer Danny, De Bruecker Hugo, Feusels Emi, Vande Velde Rufin, Van Vaerenbergh Bert*

Dendermonde

De Koker Denise*, Strynckx Jan, Van Acker Chris, Verhaegen Jozef, Verschuren Jacques

Gent-Eeklo

Callewaert Hildegard, Genbrugge Christiane, Goethyn Denise*, Roegiers Jan, Sleurs Elke

Sint-Niklaas

Dehandschutter Lieven, De Munck Lucie, Kegels Amedee*, Maes Pieter-Jan, Weyers Jan

Brugge

Barremaecker Henk, Boussemaere Joël, Grootaerd Luk, Lemiengre Johan*, Vanhecke Gerard

Ieper

Alleman Marleen, Cardoen Stefaan, Delaere Wilfried*, Goudeseune Filiep, Goudeseune Joël

Kortrijk-Roeselare-Tielt

Clicque Bart, Soete Tonie, Van Biervliet Johan*, Vandebulcke Goedele, Vandewalle Erik

Leuven

Aerts Kris* (vanaf 14/03), Bex Jos, Bex Stijn, Brocatus Jan, Ruytings Annie

Hasselt-Tongeren-Maaseik

Appeltans Laurens, Daniëls Stijn, Pauly Anita (vanaf 13/06), Robijns Luc, Stulens Annette*

Aalst-Oudenaarde

Denayer Danny, De Bruecker Hugo, Feusels Emi, Vande Velde Rufin, Van Vaerenbergh Bert*

Dendermonde

De koker Denise*, De Mol Hugo, Van Acker Chris, Verhaegen Jozef, Willems Jean-Pierre

Gent-Eeklo

Callewaert Hildegard, Genbrugge Christiane, Goethyn Denise*, Roegiers Jan, Sleurs Elke

Sint-Niklaas

Dehandschutter Lieven, De Munck Lucie, Kegels Amedee*, Maes Pieter-Jan, Weyers Jan

Brugge

Barremaecker Henk, Boussemaere Joël, Ennaert Pascal (vanaf 10/10), Lemiengre Johan*, Vanhecke Gerard

Ieper

Alleman Marleen, Cardoen Stefaan, Delaere Wilfried*, Goudeseune Filiep, Goudeseune Joël

Kortrijk-Roeselare-Tielt

Clicque Bart, Soete Tonie, Van Biervliet Johan*, Vandebulcke Goedele, Vandewalle Erik

- de bijkomende arrondissementsafgevaardigden en één bestendig plaatsvervanger, door de arrondissementstraat uit de eigen leden verkozen. Hun aantal bedraagt één per schijf van 7.000 stemmen behaald op de lijst voor de Vlaamse Raad van de VU bij de jongste verkiezingen. Een laatste schijf van 5.000 stemmen of meer wordt beschouwd als een volledige schijf van 7.000 stemmen. Voor het arrondissement Brussel wordt het aantal stemmen behaald op de lijst voor de Brusselse Hoofdstedelijke Raad in aanmerking genomen. Het aantal afgevaardigden bedraagt ten minste 2. Indien één van deze personen wegvalt dan dient bij(zij) bij verkiezing te worden vervangen;

Oostende-Veurne-Diksmuide

Becuwe Peter, De Gryse Noël, Maes Steven, Nolf Pierre, Snauwaert Roos

Brussel

Aerts Bert, Delannoo Stef, Muls Walter*, Quix Marie-Paule, Verhasselt Mark

Antwerpen

De Smet Luc, Lemmens Luk, T'Sijen Koen, Van Camp Bart, Van Gelder Dirk, Vercauteren Henri*, Vergauwen Dirk

Mechelen

Hendrickx Marc, Meys André*, Van Weert Jef

Turnhout

Boulliard Jan, Mertens Bart, Thys Annemie, Thys Jan*

Halle-Vilvoorde

Durang Wim, Herbots Bart, Maes Lieve*, Van Ransbeeck Frans, Voet Jan

Leuven

Croonenberghs Ludo, Janssens Robert, Marrin Geert*, Proost Ciska, Rastelli Annemie, Stockx Jos

Hasselt-Tongeren-Maaseik

Aerts Danielle, Coninx Ivo, Houbrechts Dirk, Thys Rik, Van Berkel Piet, Van Bree Jef, Vandenbrande Johan*, Vissers Linda

Aalst-Oudenaarde

De Knibber Noël, Van Reeth Karel*, Van Wilderode Herwig, Verbestel Patrick

Dendermonde

Moens Steven*, Peelman Carla

Oostende-Veurne-Diksmuide

Becuwe Peter, De Gryse Noël, Maes Steven, Nolf Pierre, Snauwaert Roos

Brussel

Aerts Bert (vanaf 13/06), Delannoo Stef (vanaf 13/06), Muls Walter*, Quix Marie-Paule, Verhasselt Mark

Antwerpen

Cordy Paul, De Smet Luk, T'Sijen Koen, Van Camp Bart, Van Den Houtte Herman, Vercauteren Henri*, Vergauwen Dirk

Mechelen

Hendrickx Marc, Van Assche Wilfried*, Van Weert Jef

Turnhout

Boulliard Jan, Laureys Bert, Thys Annemie, Valgaeren Jo* (vanaf 12/09)

Halle-Vilvoorde

Anciaux Roel, Herbots Bart, Maes Lieve*, Van Ransbeeck Frans, Voet Jan

Leuven

Croonenberghs Ludo, Janssens Robert, Marrin Geert*, Proost Ciska, Rastelli Annemie, Stockx Jos

Hasselt-Tongeren-Maaseik

Aerts Danielle, Coninx Ivo, Houbrechts Dirk, Thys Rik, Van Berkel Piet, Van Bree Jef, Vissers Linda, X*

Aalst-Oudenaarde

De Knibber Noël, Van Reeth Karel*, Van Wilderode Herwig, Verbestel Patrick

Dendermonde

Moens Steven*, Willems Bart (vanaf 12/12)

Gent-Eeklo

Bauwens Bart, Decaluwe Lieven*, De Maertelaere Joeri, Polfliet Günther, Van Gelder Koen, Van Meenen Koen

Sint-Niklaas

Blancquaert Christian*, Stevens Guido, Van Landeghem Theo

Brugge

Collier Zeger, Ennaert Pascal, Jacques Hilde*

Ieper

Hoflack Luk*, Meersseman Marc

Kortrijk-Roeselare-Tielt

Debels Marleen, Guillemin Luc, Jacques Wim*, Verreth Guido, Wullaert Bjorn

Oostende-Veurne-Diksmuide

Bouillet Yves*, Breem Mietje, Godderis-T'Jonck Daniëlle

Brussel

Bracke Marie-Lou, De Win Patrick*, Matthé Mie

Gent-Eeklo

Bauwens Bart, Decaluwe Lieven*, De Maertelaere Joeri, Polfliet Günther, Van Gelder Koen, Van Meenen Koen

Sint-Niklaas

Blancquaert Christian*, Stevens Guido, Van Landeghem Theo

Brugge

Collier Zeger, Jacques Hilde*, Grootaerd Luk (vanaf 10/10)

Ieper

Hoflack Luk*, Meersseman Marc

Kortrijk-Roeselare-Tielt

Debels Marleen, Guillemin Luc, Jacques Wim*, Verreth Guido, Wullaert Bjorn

Oostende-Veurne-Diksmuide

Bouillet Yves*, Breem Mietje, Godderis-T'Jonck Daniëlle

Brussel

Bracke Marie-Lou, De Win Patrick*, Matthé Mie

- *de bestendig afgevaardigden, de parlementsleden, de leden van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad, de staatssecretarissen en de ministers*

1. *Bestendig afgevaardigden*

2. *Vlaamse parlementsleden*

Brepoels Frieda, Van Autgaerden Herman

Bogaert Jean-Marie, Kuijpers Willy, Lauwers Herman, Maes Nelly, Sauwens Johan, Vandenbroeke Chris, Van Dijck Kris, Van Grembergen Paul, Van Vaerenbergh Etienne

Brepoels Frieda, Van Autgaerden Herman

Bogaert Jean-Marie, Dehandschutter Lieven (vanaf 20/10), Lauwers Herman, Raskin Gerda, Sauwens Johan, Vandenbroeke Chris, Van Dijck Kris, Van Grembergen Paul, Van Vaerenbergh Etienne

3. Kamerleden	Borginon Fons, Bourgeois Geert, Olaerts Hugo, Van de Castele Annemie, Van Hoorbeke Karel	Borginon Fons, Bourgeois Geert, Olaerts Hugo, Van de Castele Annemie, Van Hoorbeke Karel
4. Senatoren	Anciaux Bert, Loones Jan	Anciaux Bert, Loones Jan
5. Europees parlementslid	Vandemeulebroeke Jaak	Maes Nelly (vanaf oktober)
6. Brusselse Hoofdstedelijke Raad	Gatz Sven	Gatz Sven
7. Staatssecretaris	Anciaux Vic	
8. Minister van Staat	Schiltz Hugo	Schiltz Hugo
9. Aftredend Staatssecretaris		Anciaux Vic
- de leden van het partijbestuur voor de duur van hun mandaat als partijbestuurslid	De Saeger Willy, Maes Bob, Vankrunkelsven Patrik	Basiliades Johan, De Saeger Willy, Maes Bob, Vankrunkelsven Patrik
- de aftredende leden van het partijbestuur	Luyten Walter, Janssens-Vanoppen Simonne, Tommelein Nora, Vanden Bempt Pol, Van Horenbeek Luk, Verheirstraten Herman	Luyten Walter, Janssens-Vanoppen Simonne, Tommelein Nora, Vanden Bempt Pol, Vangermeersch Sigurd, Van Horenbeek Luk, Verheirstraten Herman
- de provinciale voorzitters	Caudron Jan, De Rammelaere Luc, Notermans Erik, Vanden Bempt Pol, Van Weert Jef	Caudron Jan, Notermans Erik, Vanden Bempt Pol, X, X
- de hoofdredacteur van het algemeen partijblad	Van Liedekerke Maurits	Van Liedekerke Maurits
- de algemene directeur	Moyaert Nico	Moyaert Nico
- één afgevaardigde van elke VU-fractie in de provinciale raden, en één vaste plaatsvervanger, aan te wijzen door de fractie	<i>Antwerpen</i> Koen Raets, Pauli Koen* <i>Vlaams Brabant</i> Denayer Juul*, Peeters Richard <i>Limburg</i> Peumans Jan, Putzeys Vic* <i>West-Vlaanderen</i> Reubens Ingrid, Vandaele Wilfried* <i>Oost-Vlaanderen</i> Persyn Gust*, Taghon Jaak	<i>Antwerpen</i> Koen Raets, Pauli Koen* <i>Vlaams Brabant</i> Denayer Juul*, Peeters Richard <i>Limburg</i> Peumans Jan, Putzeys Vic* <i>West-Vlaanderen</i> Reubens Ingrid, Vandaele Wilfried* <i>Oost-Vlaanderen</i> Persyn Gust*, Taghon Jaak
- vijf door de nationale raad van de VU-Jongeren aan te duiden afgevaardigden alsmede één plaatsvervanger	Desmaretz Bart, De Winter Kristin, Hoebeke Hans*, Merremans Marius, Poppelier Guido, Vangermeersch Sigurd	De Sutter Bjorn, De Winter Kristin, Himpe Kurt*, Storms Annelies, Van Audenhove Klaas, Vandenbroucke Joris

- de directeur van het vormingsinstituut	Dehandschutter Lieven	Brocatus Jan (vanaf oktober 98)
- de stafmedewerker van VUJO (Volksunie-Jongeren)	Degeyter Kate	Degeyter Kate
- de algemene voorzitter van VVM (Vereniging van Vlaamse Mandatarissen)	Van Vaerenbergh Etienne	Van Vaerenbergh Etienne
<i>Art. 6.1.2.:</i>
<i>"Bij gewone meerderheid kan de partijraad ten hoogste 20 leden met stemrecht coöpteren</i>	Baert Frans, Bettens Veerle, Broeckx Erik, Decoster Lutgart, De Leeuw Frans, Faes Inge, Hoorne Danny, Joosten Petrus, Jordan Robin, Kennis Koen, Puype Jan, Roose Bart, Roppe Annemie, Staes Bart, Van Avermaet Aimé, Vandenbroucke Pieter, Van Den Heede Frans, Van Opstal Sandra, Vermaercke Karl	M
Baert Frans, Bettens Veerle, Broeckx Erik, Constandt Jürgen (vanaf 12/09) Decoster Lutgart, Defoort Eric (vanaf 12/09), Faes Inge, Kennis Koen, Platel Marc (vanaf 12/09), Roose Bart, Roppe Annemie, Staes Bart, Van Avermaet Aimé, Vandenbroucke Peter, Van Den Heede Frans, Van Den Kerckhove Mieke (vanaf 12/09), Van Opstal Sandra, Vermaercke Karl, Wellens-Purnal Anita (vanaf 12/09)
<i>Art. 6.1.3:</i>
<i>Aftredende parlementsliden blijven lid van de partijraad tot de eerstevolgende algemene vernieuwing van de raad, tenzij hun arrondissementenraad zich daartegen verzet met een 2/3 meerderheid</i>	Geen	Kuijpers Willy, Vandemeulebroucke Jaak
- <i>Art. 6.2:</i>
<i>"Na de installatie van de nieuwe partijraad wijst deze uit eigen leden een bureau aan bestaande uit de voorzitter van de partijraad, een eerste en tweede ondervoorzitter, een secretaris en een verslaggever</i>	<i>Voorzitter:</i>
Claes Greet
<i>Leden:</i>
Gieben Joris (tot 10/2), Joosten Petrus, Peeters Richard, Polfliet Günther	<i>Voorzitter:</i>
Claes Greet
<i>Leden:</i>
Aerts Bert, Peeters Richard, Polfliet Günther

2.2 Frequentie van samenkomst

Art. 6.6 van de statuten: *"De partijraad vergadert in beginsel om de maand. Op verzoek van ten minste 10 % van de leden roept de voorzitter van de raad de partijraad in buitengewone vergadering bijeen binnen de twintig dagen."*

2.3 Bevoegdheden

De bevoegdheden blijken uit de art. 6.1 en 6.5 van de statuten: *"De partijraad is, na het congres, het hoogste orgaan van de partij. De werking van de partij wordt bepaald door de partijraad. Het partijbestuur wordt door de partijraad aangesteld en gecontroleerd."*

3. Het partijbestuur

3.1 Samenstelling

	1997	1998
<i>Art. 7.1.1: "Stemgerechtigde leden van het partijbestuur zijn:</i>		
- <i>van rechtswege: de stichter-voorzitter</i>	Van der Elst Frans (overleden op 9 augustus 97)	
- <i>de algemene voorzitter en de algemene secretaris, beide belast met de algemene politieke leiding en het algemeen beheer van de partij</i>	Anciaux Bert, Appeltans Laurens	Vankrunkelsven Patrik (vanaf 10/10), Appeltans Laurens
- <i>twee ondervoorzitters, waarvan er één bij voorrang geen parlementslid is</i>	Van Krunkelsven Patrik, Maes Nelly	Defoort Eric (vanaf 10/10), Maes Nelly
- <i>acht, door de partijraad te verkiezen partijraadsleden waarvan ten hoogste twee parlementslid zijn. Voor zover als nodig staan de laatst verkozen kandidaten-parlementslid hun plaats af aan de eerste niet verkozen kandidaten-niet-parlementslid. Hebben deze laatste kandidaten niet de vereiste meerderheid behaald, dan wordt er opnieuw gestemd. Zijn er niet voldoende kandidaten-niet-parlementslid, dan vervalt de beperking tot het beloop van het aantal ontbrekende kandidaten.</i>	Bex Jos, Borginon Fons, Bourgeois Geert, Callewaert Hildegard, Caudron Jan, Maes Bob, Roppe Annemie, Staes Bart	Bex Jos, Borginon Fons, Bourgeois Geert, Callewaert Hildegard, Caudron Jan, Maes Bob, Roppe Annemie, Staes Bart

- drie leden van de Vlaamse Raadsfractie, waaronder de voorzitter van de fractie	Lauwers Herman, Sauwens Johan, Van Grembergen	Paul Lauwers Herman, Sauwens Johan, Van Grembergen Paul
- de voorzitter van de groep in het Europees Parlement	Vandemeulebroucke Jaak	Maes Nelly (vanaf oktober)
- de voorzitter van de VU-fractie in de Senaat	Loones Jan	Loones Jan
- de voorzitter van de VU-fractie in de Kamer	Van de Castele Annemie	Van de Castele Annemie
- één bijkomend lid verantwoordelijk voor de jongerenwerking, op voorstel van de nationale VUJO-Raad, door de partijraad uit eigen leden aangewezen. Deze persoon is een reële schakel tussen het partijbestuur en VUJO: hij is tevens lid van het dagelijks bestuur van VUJO;	Vangermeersch Sigurd	Basiliades Johan
- de algemene penningmeester, belast met het financieel beheer van de partij	De Saeger Willy	De Saeger Willy

Art. 7.1.2: "Lid van het partijbestuur met raadgevende stem zijn:

- de aftredende algemene voorzitter en de aftredende algemene secretaris	<i>Aftredende algemene secretaris</i> Vandenbroeke Chris	<i>Aftredende algemene secretaris</i> Vandenbroeke Chris
- de voorzitter van de partijraad of zijn plaatsvervanger, aangewezen door de leden van het bureau van de partijraad uit eigen leden	Claes Greet	Claes Greet
- de algemene directeur	Moyaert Nico	Moyaert Nico
- de ministers en staatssecretarissen, voor de periode van hun mandaat én de daaropvolgende bestuursperiode van het partijbestuur	<i>Staatssecretaris</i> Anciaux Vic <i>Minister van Staat</i> Schiltz Hugo	<i>Staatssecretaris</i> (afgetreden) Anciaux Vic <i>Minister van Staat</i> Schiltz Hugo <i>Aftredende Europarlementslid</i> Vandemeulebroucke Jaak

3.2 Frequentie van samenkomst

Het partijbestuur komt wekelijks samen.

3.3 De bevoegdheden

De bevoegdheden worden geregeld in art. 7.2 van de statuten: "*Het partijbestuur is belast met de uitvoering van de beslissingen van de partijraad en met de dagelijkse leiding van de partij. Het heeft tot taak de politieke ontwikkelingen van nabij te volgen en is bevoegd om te beslissen in spoedeisende aangelegenheden, onder voorbehoud van goedkeuring door de partijraad.*"

4. Het dagelijks bestuur

4.1 Samenstelling

Omtrent het dagelijks bestuur bestaan er geen statutaire bepalingen.

	1997	1998
- algemeen voorzitter	Anciaux Bert	Vankrunkelsven Patrik (vanaf 10/10)
- algemeen secretaris	Appeltans Laurens	Appeltans Laurens
- twee ondervoorzitters	Maes Nelly, Vankrunkelsven Patrik	Defoort Eric (vanaf 10/10), Maes Nelly
- algemeen penningmeester	De Saeger Willy	De Saeger Willy
- alliantievoorzitter VU-ID21	-	Anciaux Bert
- algemeen directeur	Moyaert Nico	Moyaert Nico

4.2 Frequentie van samenkomst

Het dagelijks bestuur komt wekelijks samen.

4.3 Bevoegdheden

Het dagelijks bestuur heeft de volgende bevoegdheden:

- voorbereiding en uitvoering beslissingen partijbestuur
- beslissingen betreffende de organisatie en de werking van het Algemeen Secretariaat
- beleidsvoorbereiden werk
- coördinatie werking Algemeen Secretariaat en VU-Fracties

6. Interne verkiezingen

Algemeen voorzitter

Op de partijraad van 10 oktober 1998 werd Patrik Vankrunkelsven verkozen tot algemeen voorzitter. Hij behaalde 100 van de 114 uitgebrachte stemmen (14 onthoudingen). Hij was de enige kandidaat.

Ondervoorzitter

Op de partijraad van 10 oktober 1998 werd Eric Defoort verkozen tot ondervoorzitter. Hij behaalde 56 van de 117 uitgebrachte stemmen; Sigurd Vangermeersch behaalde er 55 (er waren tevens 6 blanco-stemmen).

7. Kaderleden*7.1 Mandatarissen*

	1997	1998
Volksvertegenwoordigers	5	5
Senatoren	3	3
Vlaamse volksvertegenwoordigers	9	9
Leden Brusselse Hoofdstedelijke Raad	1	1
Ministers Brusselse Gewestregering	1	0
Leden Europees Parlement	1	1
Provincieraadsleden	15	15
Bestendig Afgevaardigden	2	2
Gemeenteraadsleden	260	260
Burgemeesters	11	11
Schepenen	59	58

7.2 Bestuursleden

2.246

2.185

8. Personeelsbestand*8.1 Belangrijkste functies*

Algemeen directeur	Moyaert Nico
Politiek medewerker en pers	Van Weert Els
Directeur Vormingscentrum Lodewijk Dosfel	Dehandschutter Lieven, Brocatus Jan (vanaf 10 oktober 1998)
VU-Jongeren	Degeyter Kate
Hoofdredacteur	Van Liederkerke Maurits
Vlaams Nationaal Studiecentrum	Jacques Hilde

*8.2 Parlementaire medewerkers**Kamer*

6 fractiemedewerkers + 1 deeltijds
5 administratieve secretarissen (1 per parlementslid)

Senaat

1 fractiemedewerker
2 administratieve secretarissen

Vlaams Parlement

4 fractiemedewerkers
9 administratieve secretarissen

8.3 Globaal aantal tewerkgestelden

Hierover zijn er geen cijfers beschikbaar.

9. Ledenaantallen

<i>Arrondissement</i>	<i>1997</i>	<i>1998</i>	<i>Toe-of afname</i>
Brugge	544	506	-38
Oostende-Veurne-Dismuide	1.131	1.017	-114
Ieper	268	265	-3
Kortrijk-Roeselare-Tielt	2.338	2.282	-56
Gent-Eeklo	2.224	1.983	-241
Aalst-Oudenaarde	1.230	1.080	-150
Dendermonde	887	823	-64
Sint-Niklaas	955	845	-110
Antwerpen	1.923	1.820	-103
Mechelen	970	831	-139
Turnhout	977	856	-121
Limburg	1.702	1.589	-113
Leuven	1.062	963	-99
Halle-Vilvoorde	2.023	1.765	-258
Brussel	253	235	-18
Totaal	18.487	16.860	-1.627

10. Publicaties

Programmatorische publicaties

1997

- *Vlaamse lasten, Waalse lusten: vooroordelen van de regionalisering van de Belgische staatsschuld*
- *Media, politiek en democratie*
- *Mobiliseren voor mobiliteit*
- *Overheid dekt fraude bij verzekeringsmaatschappijen toe*
- *Vlaamse befbomen voor een actief werkgelegenheidsbeleid*
- *Wonen en werken in de stad: voorstellen om tot een keerpunt te komen*
- *Als de dood voor de zachte dood?*
- *VU-standpunt Eurostemrecht*
- *De nieuwe politieke cultuur na het compromis Langendries*
- *Wallonië schikt, Vlaanderen knikt*
- *Uit respect: ontslag uit de commissie over de vermoorde en verdwenen kinderen*
- *Laat de democratie nooit meer zwijgen: persmap Volksuniecongres*

1998

- *Stappen naar een Vlaamse justitie: VU-voorstel artikel 151 Grondwet*
- *VU-voorstel krachtlijnen justitie*
- *Brusselse crisis oplossen op federaal niveau*
- *Vlaanderen kiest de kant van de Rand: Volksunie Randdag*
- *On line met de VU: voorstellen internet website*
- *Bijzonder partijcongres VU: persmap*
- *Naar een ander vreemdelingenbeleid?*
- *State of the Union: de perverse logica van het Belgische wafelijzermodel*
- *VU-visie op de verder grondwetsberzienting*
- *Wanbeheer, fraude en nepotisme bij het Europees Beroepsopleidingsprogramma "Leonardo da Vinci"*

Periodieken

- Standpunten

kwartaaltijdschrift van het Vlaams Nationaal Studiecentrum VZW
1997, 3de jaargang

1. *Personen met een handicap. Naar een geïntegreerd beleid*
2. *Onze democratie is ziek. Diagnose en remedies op het vlak van justitie, economie en administratie*
3. *Onze ingrediënten voor het gerecht*
4. *Europa in de 21ste eeuw*

1998, 4de jaargang

- 1 *Van migranten en nieuwe Vlaminge*
- 2 *Vlaams-Brabant. Rand of rampgebied*
- 3 *Octopusakkoord*
- 4 *Mensenhandel, kinderontvoering en kindermisbruik in de Europese Unie*

- *De Toekomst*

Gratis ledenblad van de Volksunie

1997, 2de jaargang

1998, 3de jaargang

Verschijningsfrequentie: 10 maal per jaar. Oplage: 18.000 ex.

- *Wij-Vlaams Nationaal*

Vlaams-Nationaal Weekblad. Oplage: 4.500 ex.

- *Wij-Jongeren*

Maandblad VUJO (Volksunie-Jongeren). Oplage: 3.000 ex.

Internetadres: <http://www.volksunie.be>

11. Financiën

	1994	1995	1996	1997	1998
Opbrengsten uit courante werking	64.786.705	64.057.268	67.980.237	67.117.298	66.449.740
- Dotaties	41.531.880	37.934.028	35.372.848	35.434.059	35.513.592
Kamer	20.714.732	18.435.292	16.811.512	16.842.117	16.881.852
Senaat	20.817.148	19.498.736	18.561.336	18.591.942	18.631.740
- Giften VZW	-	-	-	-	-
- Giften, schenkingen of legaten	1.111.684	1.648.250	3.427.362	2.013.940	1.452.178
- Bijdragen van de fracties	14.013.255	18.100.288	21.632.096	21.865.757	21.815.757
Kamer	5.253.198	5.754.206	5.889.891	6.050.715	6.127.302
Senaat	7.588.347	7.206.203	6.868.805	7.145.156	7.251.770
Gemeenschapsraden	1.171.710	5.139.879	8.066.736	8.160.414	8.282.040
Gewestraden	-	-	806.664	509.472	509.472
Andere	-	-	-	-	-
- Bijdragen van partijgeledingen	-	-	-	-	84.097
- Lidgelden	5.606.360	4.398.249	5.483.884	5.146.000	4.680.890
- Opbrengsten uit het roerend of onroerend vermogen	516.000	540.000	540.000	540.000	540.000
- Opbrengsten van manifestaties, publicaties en reclame	1.039.888	650.124	801.674	1.154.679	667.914
- Diverse prestaties	967.638	786.329	722.373	962.863	1.340.485

	1994	1995	1996	1997	1998
Kosten uit courante werking	(68.500.514)	(39.425.461)	(69.366.915)	(75.663.999)	(77.914.902)
- Dotaties	37.098.854	38.633.874	22.081.356	18.743.368	20.526.041
Federaties en lokale bewegingen	319.590	153.000	667.000	449.000	45.200
Verenigingen en groeperingen verbonden aan de partij	36.779.264	38.480.874	21.414.356	18.294.368	20.480.841
- Diensten en diverse goederen	41.315.313	52.243.751	16.143.774	27.703.002	25.252.363
Huisvestingskosten	871.491	857.449	895.114	3.556.658	1.705.970
Administratieve werkingskosten	6.953.680	7.324.538	11.317.474	11.362.373	14.042.088
Publicaties	-	492.600	275.689	321.750	55.087
Kosten voor reclame, propaganda en partijvergaderingen	5.308.643	5.012.684	3.203.543	11.862.638	8.903.145
Kosten voor verkiezingspropaganda	27.955.809	38.158.690	-	-	-
Diverse kosten	225.690	397.790	469.954	599.583	546.073
- Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen	4.247.505	6.341.754	10.533.116	12.423.045	16.224.909
- Afschrijvingen en waardeverminderingen op immateriële en materiële vaste activa	1.076.313	694.100	2.690.713	1.814.087	2.464.233
- Waardeverminderingen op voorraden en vorderingen	-	-	-	-	53.835
- Voorzieningen voor risico's en kosten	(15.915.357)	(59.336.011)	17.600.000	14.600.000	13.000.000
- Courante fiscale kosten	677.886	847.993	317.956	380.497	393.521
Resultaat uit courante werking vóór financiële resultaten	(3.713.809)	24.631.807	(1.386.678)	(8.546.701)	(11.465.132)
Financieel resultaat	3.808.933	1.866.960	1.461.036	1.532.035	1.846.800
Uitzonderlijk resultaat	95.124	(100.394)	66.280	10.607	36.124
Resultaat van het boekjaar	0	26.418.373	140.638	(7.004.059)	(9.582.238)

12. Organogram

Aangezien er zich geen wijzigingen hebben voorgedaan ten aanzien van de situatie in 1995 en 1996 wordt verwezen naar "Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1995 en 1996" in *Res Publica*, 1997, nr.4, pp. 629-691.

AGALEV

1. Het congres

In 1997 en 1998 werden er vier congressen gehouden.

- Gent, ICC, 26 april 1997. Thematisch congres 'Bruisende steden'. Opkomst: 200 deelnemers. Open voor pers en niet-leden (categorie 3).
- Brussel, VLEKHO, 27 september 1997. Planningscongres (evaluatie beleidsnota 1996-1997, bespreking en goedkeuring beleidsnota 1998-1999, verkiezing nieuwe leden partijbestuur en arbitrageaad). Opkomst: 130 deelnemers. Vooral bedoeld voor kaders, maar alle leden kunnen deelnemen en hebben stemrecht (categorie 2).
- Leuven, MSI, 25 april 1998. Politiek-inhoudelijk congres rond ecologische welvaart, verbondenheid en burgerschap. Opkomst: 500 deelnemers. Open voor pers en niet-leden (categorie 3).
- Brussel, VLEKHO, 21 november 1998. Pollcongres Senaat en Europa. Opkomst: 300 deelnemers. (categorie 2).

2. Het Partijbestuur

2.1. Samenstelling

De samenstelling wordt geregeld in art. 7.1 van de statuten. Maken deel uit van het partijbestuur:

- *minimaal zes en maximaal negen vrijwilligers. Deze vrijwilligers worden gedragen door Regionale Groepen en verkozen door het Congres. Van deze vrijwilligers moet minimaal één derde vrouwen zijn en mogen er maximaal twee uit dezelfde regio komen. Elke provincie moet vertegenwoordigd zijn. Kandidaten zijn minstens twee jaar lid van de partij*
 - Bossaerts Stef
 - Brauwerts Rita (verkozen op pollcongres 21/11/1998)
 - Callant Angelo (tot 8/6/1998)
 - De Vroey Claudine (verkozen op pollcongres 21/11/1998)
 - De Ridder Karel
 - Maertens Guido
 - Maertens Michiel (verkozen op pollcongres 21/11/1998)
 - Nijssen Lambert (verkozen op pollcongres 21/11/1998)
 - Steenkiste Guido (voorzitter Partijbestuur)
 - Vertriest Isabel
 - Wuyts Suzy (tot 27/4/1998)
- *de fractieleiders van de Kamer en het Vlaams Parlement en een derde lid uit één van de andere drie fracties, met namen de Senaat, het Europees Parlement en de Brusselse Hoofdstedelijke Raad, dat wordt aangeduid door de Fractie. De twee andere fracties worden zonder stemrecht vertegenwoordigd in het partijbestuur.*
 - Aelvoet Magda (Europarlement)
 - Geysels Jos (Vlaamse Raad)
 - Tavernier Jef (Kamer)
 - Boutmans Eddy (Senaat)

- *de Politiek Secretaris en Partijsecretaris van het landelijk niveau* Bervoets Wilfried (politiek secretaris tot overlijden op 24 juli 1998)
Geysels Jos (politiek secretaris ad interim tijdens ziekte en na overlijden Wilfried Bervoets)
Lemiengre Luc (Partijsecretaris)
- *de voorzitter van de Politieke Raad* Heyse Tine (voorzitter Politieke Raad sinds 17/1/1998, in opvolging van Bosmans Ward, voorzitter Politieke Raad tot 17/1/1998)

2.2. Frequentie van samenkomst

Het partijbestuur vergadert wekelijks op maandag

2.3. Bevoegdheden

De bevoegdheden van het partijbestuur worden geregeld in art. 7.2-7.5 van de nieuwe statuten: *"Het partijbestuur neemt het beheer van Agalev op landelijk niveau waar. Hiertoe neemt het onder meer verantwoordelijkheid op voor de partij-uitbouw, de partijstrategie en het volgen van de politieke actualiteit.*

Het partijbestuur heeft tegenover de Fractie de volgende bevoegdheden: een interpellatierecht tegenover de Fractie en de individuele fractieleden; de verantwoordelijkheid voor de evaluatie van de fractiewerking en de fractieleiders. Deze evaluatie moet jaarlijks gebeuren. De fractieleiders zijn niet aanwezig bij hun eigen evaluatie. De fractieleiders hebben het recht gehoord te worden over de evaluatie van de fractiewerking en de fractieleiders.

Het partijbestuur heeft de bevoegdheid over de organisatorische residuaire aangelegenheden die door de statuten en hun uitvoeringsbesluiten niet werden toegekend aan een groep en die het lokale overstijgen.

Het partijbestuur moet de volgende taken opnemen: het besturen van de partij op basis van beslissingen die door het congres en de politieke raad worden genomen; beslissingen nemen over de structuur van het secretariaat en hiertoe het dagelijks bestuur de nodige richtlijnen geven; de opvolging van de partijstrategie, de partij-uitbouw, de fractiewerking, de politieke actualiteit en eventuele onderhandelingen tussen twee bijeenkomsten van het congres in; de organisatie van de interne en externe communicatie (o.m. contacten met de pers en de media); de organisatie van congresbijeenkomsten, verkiezingscampagnes en verkiezingsadministratie. Het partijbestuur staat in voor de voorbereiding van het congres. Het partijbestuur stelt de voor elke verkiezing toepasselijke pollreglementen op, op basis van het door de politieke raad opgemaakte pollreglement; de organisatie van de internationale vertegenwoordiging van Agalev."

3. De Politieke Raad

3.1. Samenstelling

De samenstelling wordt geregeld in art. 6.1 van de statuten. Maken deel uit van de Politieke Raad:

- de regionale politieke secretarissen

Brauwers Rita (*Brugge*) (tot januari 1998; vanaf maart 1998: Balbaert Jurgen)

Cuyvers Jo (*Aalst-Oudenaarde*)

De Beleyr Paul (*Sint-Niklaas-Dendermonde*)

De Jonghe Werner (*Leuven*) (tot oktober 1997; vanaf december 1997: Vandermeersch Sofie)

De Nijs Kris (*Brussel*)

De Vroey Claudine (*Halle-Vilvoorde*) (tot juni 1998; vanaf oktober 1998: Dehandschutter Lode)

Dhaene Jan (*Kortrijk-Roeselaere-Tielt*) (tot december 1998)

Heyerick Paul (*Gent-Eeklo*) (tot maart 1997; vanaf mei 1997: Vermaere Jef)

Luyten Peter (*Antwerpen*)

Maertens Michiel (*Westboek*) (tot november 1998; vanaf januari 1999: Venus Danny)

Mertens Marc (*Mechelen-Turnhout*)

Vanhoutte Peter (*Limburg*)

- één vertegenwoordiger per schijf of begonnen schijf van 250 leden van elke regionale groep. Kandidaten moeten minstens één jaar lid zijn van de regionale groep. De grootte van de schijf moet regelmatig worden berekend.

Aalst-Oudenaarde

Matthieu Jan (ondervoorzitter sinds 17/1/1998)

Antwerpen

Boden Rita, Bosmans Ward (voorzitter tot 17/1/1998), Los René, Pillot Jan (tot oktober 1997), Schroeven Joos, Van Dyck Paul (vanaf december 1997), Vermeulen Jo

Brugge

Bogaert Gino (tot januari 1998), Brauwers Rita (tot november 1998) (ondervoorzitter tot 17/1/1998), De Smidt Liesbeth (vanaf december 1998)

Brussel

Roelandt Erik

Gent-Eeklo

Holemans Dirk, Robert François, Heyse Tine (voorzitter sinds 17/1/1998)

Halle-Vilvoorde

Claes Robert (vanaf september 1997), Leley Marguerite (tot mei 1997)

Kortrijk-Roeselaere-Tielt

Debaere Juul

- zes afgevaardigden uit de gemeente-, distrikt- en OCMW-raadsleden, waarvan minstens één van elk. De afgevaardigden worden aangeduid door de groep van lokale mandatarissen
- vijf gemandateerde provincieraadsleden
 - Leuven*
Cerfontaine Georges (vanaf mei 1997), Grauwels Kristien (tot maart 1997), Roosens Geert (vanaf maart 1998), Vandekerckhove Pieter (tot december 1997)
 - Limburg*
De Roeck Jacinta (vanaf december 1997), Rutten Ludo (tot oktober 1997)
 - Mechelen-Turnhout*
Bertels Nora, Gilles Jan (vanaf november 1998), Van Belle Jan (tot oktober 1998), Van Hees Dirk
 - Sint-Niklaas-Dendermonde*
Baetens Tom (tot december 1998), Cappaeert Wim (vanaf januari 1999), Ketels Luc
 - Westhoek*
Baert Edwin (vanaf januari 1999), Venus Dany (tot december 1998)
 - Gemeentertaadsleden:* De Brouwer Walter, Grauwels Kristien (vanaf februari 1997), Orij Flor, Van Durme Wilfried (vanaf februari 1997)
 - Districtsraadslid:* Lauwers Stef
 - OCMW-raadslid:* Van den Bossche Nadine
 - Antwerpen*
Gys Mia
 - Limburg*
Mangelschot Rieta
 - Oost-Vlaanderen*
Lockefer Sylvain
 - Vlaams-Brabant*
Polfliet Alex
 - West-Vlaanderen*
Viane Jean-Marie (tot mei 1997), Lievyns Maureen (vanaf september 1997)
- de leden van het partijbestuur, de Agalev-vertegenwoordigers van het Federaal Bureau en van de Fractie. In tegenstelling tot de andere leden van de Politieke Raad hebben geen stemrecht.

3.2. Frequentie van samenkomst

In principe driemaandelijks. De Politieke Raad kan echter vergaderen indien hij dit nodig acht. Zowel in 1997 als in 1998 waren er zes vergaderingen. Vergaderingen gaan door op zaterdag, telkens van 10u tot 17 u. Zij zijn open voor alle leden (categorie 2).

3.3. Bevoegdheden

De bevoegdheden van de Politieke Raad worden geregeld in art. 6.2-6.8 van de statuten.

"De politieke raad is bevoegd voor de inhoudelijke politieke lijn van de partij. Deze slaat op de uitwerking van de ideologie, de politieke doelstellingen en krachtlijnen, en de prioriteitsbepaling. De politieke raad kan aan het congres voorstellen doen. De timing ligt in handen van het partijbestuur.

Als er onvoldoende tijd is om een congres te organiseren over politieke onderwerpen waarbij de identiteit van de partij betrokken is, dan beslist de politieke raad over deze materie tussen twee bijeenkomsten van het congres in.

Evocatie- en interpellatierecht, annuleringsrecht en doorstroming naar de regio's. De leden van de Politieke Raad hebben een algemeen evocatie- en interpellatierecht tegenover de Politiek Secretaris en de leden van het Partijbestuur. Zij kunnen leden van de Fractie en alle andere politieke mandatarissen van de partij interpelleren over hun publieke handelingen en de standpunten die ze publiek innemen. Met een tweederde meerderheid kan de Politieke Raad bindende richtlijnen geven aan het Partijbestuur en besluiten vernietigen van het Partijbestuur. De regionale politieke secretaris en de regionaal verkozen leden van de Politieke Raad zijn verantwoordelijk voor de doorstroming van de politieke discussie tussen het regionaal en het landelijk niveau en omgekeerd. De leden van de Politieke Raad brengen verslag uit en vragen feedback over de werking van de Raad in Regionale Groepen.

De politieke raad neemt de eindbeslissing inzake rekening en begroting. Hij bekrachtigt of verwerpt het beleidsvoorstel van het partijbestuur.

De politieke raad bepaalt in een basispollreglement de algemene voorwaarden waaraan de kandidatenlijsten moeten voldoen en de procedures waardoor zij tot stand komen.

De politieke raad is bevoegd voor de politiek-inhoudelijke residuaire aangelegenheden die door de statuten en hun uitvoeringsbesluiten niet werden toegekend aan een groep en die het lokale overstijgen.

De politieke raad installeert projectwerkgroepen. Deze projectwerkgroepen bereiden de politieke besluitvorming van de politieke raad voor."

4. Het dagelijks bestuur

4.1. Samenstelling

Art. 8.1 van de statuten: *"Het Dagelijks Bestuur wordt waargenomen door de volgende personen: 1. De Politiek Secretaris, die in zijn/haar functie bevestigd wordt door het Congres op voorstel van het Partijbestuur en na advies van de Politieke Raad. Hij/zij draagt de eindverantwoordelijkheid van de partij. Als zodanig volgt hij/zij de werking van de Fractie op. 2. De Partijsecretaris, die in zijn/haar functie bevestigd wordt door het Congres op voorstel van het Partijbestuur en na advies van de Politieke Raad. Hij/zij staat in voor het management van de partij. Alle directiefuncties binnen het nationaal secretariaat vallen onder zijn/har bevoegdheid.*

4.2. Bevoegdheden

De bevoegdheden van het dagelijks bestuur worden geregeld in art. 8.2-8.3 van de statuten: *"Het Dagelijks Bestuur is bevoegd voor de dagelijkse werking van de partij en heeft een beleidsvoorbereidende verantwoordelijkheid. Het Dage-*

lijks Bestuur moet de volgende taken opnemen: aanwerving, begeleiding en evaluatie van het personeel binnen het voorziene kader; ondersteuning van de werking van de Politieke Raad en van het Partijbestuur; coördinatie van het geheel van politieke activiteiten, het partijmanagement en de campagnes; uitvoeren van de opdrachten van het Partijbestuur; organisatie van de dienstverlening aan de mandatarissen (gemeente, provincie, nationaal); leiding geven aan een coördinatie van de diensten.

5. De arbitrageraad

5.1. Samenstelling

Art. 11.1 van de statuten: *"De arbitrageraad bestaat uit vijf leden. Zij worden verkozen voor drie jaar, uit leden die minstens twee jaar lid zijn van Agalev. Een lid van de Arbitrageraad kan dit mandaat slechts twee opeenvolgende termijnen uitoefenen. De vrijgekomen mandaten worden ingevuld door leden die verkozen worden op de eerstvolgende bijeenkomst van het Congres."*

5.2. Bevoegdheden

De bevoegdheden worden geregeld in art. 11.5-11.6 van de statuten: *"In de regel treedt de Arbitrageraad enkel op na een gemotiveerde schriftelijke klacht van een groep of een lid, dat daarbij gesteund wordt door minstens vier leden. In dringende omstandigheden volstaat een mondelinge klacht die nadien schriftelijk bevestigd wordt. De Arbitrageraad geeft geen adviezen vooraf. De Arbitrageraad heeft geen eigen meldingsplicht of -recht over niet-statutaire beslissingen binnen de partij. Voor het vervullen van haar opdracht beschikt de Arbitrageraad over de beginselverklaring, de statuten en de Congresbeslissingen."*

6. Interne verkiezingen

Er waren normaal geen verkiezingen van Politiek Secretaris en Partijsecretaris voorzien. Wegens ziekte en overlijden van Wilfried Bervoets werd Jos Geysels op 8 juni 1998 door het partijbestuur tijdelijk de opdracht van Politiek Secretaris toevertrouwd, maximaal tot 1 september 1999. Het partijbestuur keurde deze beslissing unaniem min één onthouding goed.

In totaal werden vier nieuwe leden van het partijbestuur verkozen ter invulling van vacante plaatsen (zie boven). Zij werden verkozen door het congres (resp. planningscongres en pollcongres).

7. Kaderleden

7.1 Mandatarissen

Volksvertegenwoordigers	5
Senatoren	2
Vlaamse volksvertegenwoordigers	7
Leden Europees Parlement	1
Provincieraadsleden	24
Gemeenteraadsleden	212
Burgemeesters	1
Schepenen	17
OCMW-raadsleden	94
OCMW-voorzitters	1

Overzicht van de coalities

In de volgende gemeenten vormt Agalev een coalitie met ¹:

Antwerpen: SP(13) - VLD(7) - Antwerpen '94(9) - Agalev-BSV(7)

Boechout: VLD(3) - CVP(7) - Agalev(4)

Diepenbeek: VDD(Scheurlijst CVP)(11) - VLD(1) - Agalev(1)

Grimbergen: CVP(14) - GRAS(Agalev-SP)(4) - VU(1)

Hasselt: SP(15) - VLD(5) - Agalev(2) - VU(1)

Kaprijke: SAMEN(Agalev-Onafhankelijken-VLD-VU-SP)(9)

Lanaken: Inzet(VU-SP-Agalev)(6) - VLD(9)

Lint: CVP(5) - Lint 2.000(2) - Agalev(2)

Malle: Kartel VLD-DBM(7) - GRIM(Agalev)(4) - SP(2)

Mechelen: SP(10) - CVP(10) - Agalev(3)

Merelbeke: CVP(9) - MVP(4) - Agalev(1)

Stabroek: CVP(5) - VLD(3) - IDEE(VU)(3) - Agalev(3)

Zoersel: CVP(6) - DDV(4) - Agalev(3) - VU(2)

Zwijndrecht: SP(6) - VLD(4) - Voluit(Scheurlijst VU)(2) - Agalev(4)

8. Personeelsbestand*8.1. Partijdiensten*

- Dienst administratie en logistiek	Fagard Malou (diensthoofd), Allard Els, De Jans Martine, Desmaele Ingrid, Martens Nico,
- Dienst administratie en financiën	Merckx Hildegarde
- Vorming- en raadsledenwerking Ploeg-Landweg	Daems Rudi, Debruyne Michel, D'Hondt Leen, Janssens Frederik, Mendonck Guy, Van den Bossche Nadine
- Documentatiedienst Instituut Politieke Ecologie (IPE)	Gijsels Mick
- Studiedienst IPE	Byttebier Adelheid, Daems An, Heughebaert Marc, Janssens Johan, Vandenbrouwke Geert, Van Dijck Jack

8.2. Politiek en Partijsecretariaat

- Politiek Secretariaat	Geysels Jos (Politiek Secretaris ad interim), Mertens Jan, Guillams Greet, Pira Ingrid, Wollaert Piet
- Partijsecretariaat	Lemiengre Luc (Partijsecretaris), Andries Koen, Boulez Mario, Debruyne Louis, De Neef Eddy, Hendrickx Vera, Hostens Frederika

¹ De cijfers tussen haakjes duiden op het aantal zetels per partij of kartellijst.

8.3. Fractiemedewerkers

- Federale kamers
Barbé Luc (fractiesecretaris), Jambers Anita, Schoenmaekers Christel, Wijnandt Hilde (fractiemedewerkers), Vinck Rita (administratie)
- Vlaams Parlement
Verbeeck Remi (fractiesecretaris), Christiaens Frans, Debunne Stefaan (fractiemedewerkers), Balis Karin (administratie)
- Europees Parlement
Mertens Jan (inhoudelijk medewerker), Lauwes Cécile (administratief medewerker)

8.4. Globaal aantal tewerkgestelden

Er zijn in totaal 50 personen in vast verband tewerkgesteld.

9. Ledenaantallen

Voor 1998 zijn nog geen detailcijfers bekend.

	1997	1998
Aalst-Oudenaarde	106	
Antwerpen	903	
Brugge	194	
Brussel	76	
Gent-Eeklo	444	
Halle-Vilvoorde	203	
Kortrijk-Roeselare-Tielt	177	
Leuven	281	
Limburg	183	
Mechelen-Turnhout	526	
Sint-Niklaas-Dendermonde	217	
Oostende-Veurne-Diksmuide-Ieper	94	
Totaal	3.404	3.690

10. Publicaties

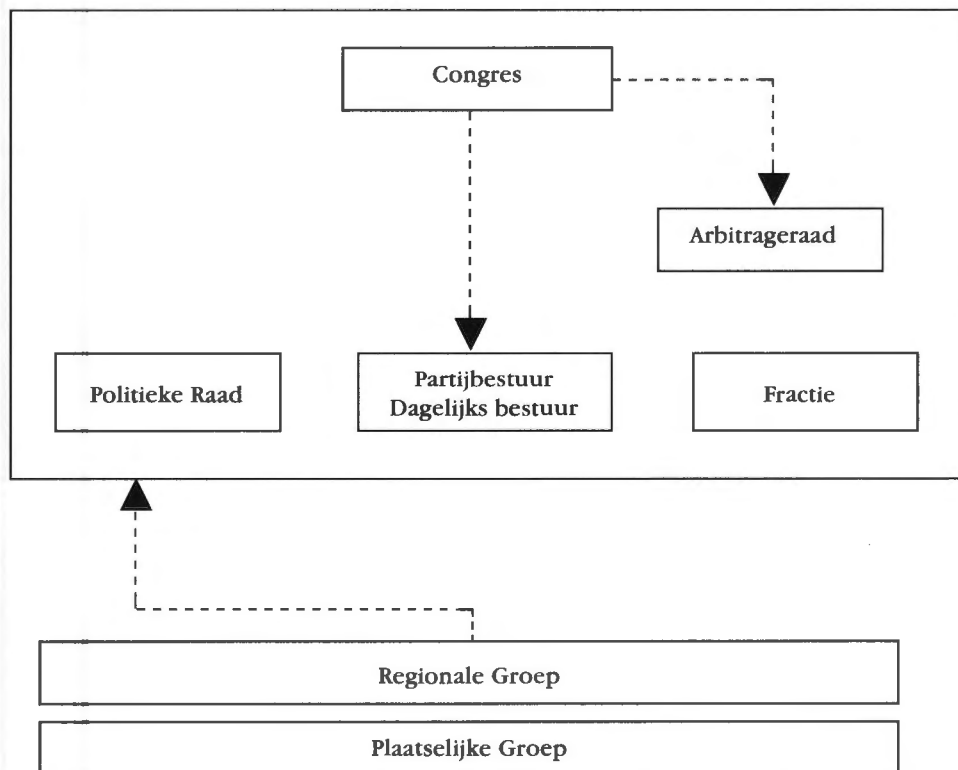
Periodieken

- *Bladgroen*, maandblad van de Vlaamse groenen. Ongeveer 3.500 ex.
- *Oikos* (politiek-theoretisch tijdschrift), verschijnt vier keer per jaar. Ongeveer 500 ex.
- *Europa magazine*, driemaandelijks. Ongeveer 1.500 ex.

Brochures

- *Het groene verhaal*
- *Statuten van Agalev*
- *Jouw groene wegwijzer* (informatie over de werking van Agalev)
- *Over het koppel dat nooit vrijde omdat het geen gaatje vond. Een groene kijk op tijd, werk en werkloosheid.*
- *Het is tijd dat onze koeien weer vegetariërs worden. Een groene kijk op voeding.*
- *Nee, we gaan met de auto. Er is te veel verkeer. Een groene kijk op verkeersonveiligheid en mobiliteit.*
- *Vroegere hadden ze schrik van strenge winters, nu van warme zomers. Een groene kijk op de ozonproblematiek.*
- *Hoe staat het met onze vruchtbaarheid? Een groene kijk op onze hormonenhuisbouding.*
- *Groen charter voor de rechten van het kind.*
- *Zonder stem wordt je niet gehoord. Prioriteiten voor een groen allochtonenbeleid.*
- *Soms zeg je gewoon JA maar* (infolder Jong-Agalev)

Internetadres: <http://www.agalev.be>

Organogram

11. Partijfinanciën

Het betreft de activiteiten van de partij Agalev (nationaal secretariaat en de personeelskosten van de provinciale secretariaten) en van de VZW's Groenhuis en Groenfonds.

	1994	1995	1996	1997	1998
Opbrengsten uit courante werking	75.526.387	70.028.486	69.861.017	70.189.070	72.686.776
- Dotaties	35.812.524	32.353.825	29.892.040	29.953.251	30.032.784
Kamer	17.536.028	16.689.138	16.088.608	16.119.213	16.158.948
Senaat	18.276.496	15.664.687	13.803.432	13.834.038	13.873.836
- Giften VZW	-	-	-	-	-
- Giften, schenkingen of legaten	2.000	2.000	25.546	26.635	44.901
- Bijdragen van de fracties	22.203.354	21.755.737	22.232.323	23.930.025	25.932.000
Kamer	8.149.664	6.823.587	5.676.530	6.958.658	8.512.080
Senaat	7.553.712	5.727.324	4.452.103	4.750.582	4.834.912
Gemeenschapsraden	937.368	4.008.712	6.274.128	6.346.989	6.441.588
Europees Parlement	5.292.610	5.196.114	5.829.562	5.873.796	6.143.420
- Bijdragen van partijgeledingen	12.657.040	11.092.585	11.538.154	11.274.860	11.393.461
- Lidgelden	1.306.647	1.480.823	1.791.011	1.610.583	1.687.117
- Opbrengsten uit het roerend of onroerend vermogen	-	-	-	-	-
- Opbrengsten van manifestaties, publicaties en reclame	436.992	318.328	345.815	313.977	288.710
- Diverse prestaties	3.107.830	3.025.188	4.036.128	3.079.739	3.307.803

Kosten uit courante werking	(71.689.766)	(68.291.453)	(73.387.098)	(67.379.894)	(74.583.884)
- Dotaties	13.259.565	13.291.453	16.049.668	14.621.081	11.843.520
Federaties en lokale bewegingen	8.965.961	7.656.800	9.563.261	9.790.825	6.888.734
Verenigingen en groeperingen verbonden aan de partij	4.293.604	5.634.653	6.486.407	4.830.256 ²	4.954.786
- Diensten en diverse goederen	33.997.998	27.779.204	25.405.761	31.732.891	32.837.147
Huisvestingskosten	3.344.383	917.082	4.435.467	4.339.841	4.295.818
Administratieve werkingskosten	12.477.702	8.695.913	12.647.212	15.787.315	13.177.790
Publicaties	3.0000.101	2.317.883	2.591.547	2.779.311	2.738.473
Kosten voor reclame, propaganda en partijvergaderingen	824.005	3.035.149	4.266.890	7.577.474	11.359.349
Kosten voor verkiezingspropaganda	11.421.098	11.033.729	-	-	-
Diverse kosten	2.930.709	1.779.448	1.464.645	1.248.950	1.265.717
- Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen	29.218.606	31.540.206	23.099.232	25.839.866	30.091.468
- Afschrijvingen en waardeverminderingen op immateriële en materiële vaste activa	2.413.258	1.465.641	1.643.366	1.476.568	1.627.157
- Waarderverminderingen op voorraden en vorderingen	-	-	-	-	-
- Voorzieningen voor risico's en kosten	7.580.083	(5.727.111)	6.879.429	(6.570.683)	(2.020.075)
- Courante fiscale kosten	380.422	294.585	309.642	280.171	204.667
Resultaat uit courante werking vóór financiële resultaten	3.836.621	1.384.508	(3.526.081)	2.809.176	(1.897.108)
Financieel resultaat	1.387.386	797.201	965.241	1.196.544	1.207.630
Uitzonderlijk resultaat	(427.644)	(900434)	(531.262)	(5.927.407)	1.363.720
Resultaat van het boekjaar	4.796.363	1.268.843	(3.092.102)	(1.921.687)	674.242

2 Ontvangen dotaties: Agalev, parlementaire fracties: 1.196.000; PLOEG VZW, 2.634.256; GROENE OMROEP VZW, 1.000.000.

VLAAMS BLOK

1. Het congres

In 1997 en 1998 werden er twee congressen gehouden: ¹

- Gent, ICC, 8 juni 1997. Thema: "Stop corruptie, propere handen". Opkomst: ongeveer 800 deelnemers
- Brussel, Congressenpaleis, 7 november 1998. Thema: "Brussel bevrijden". Opkomst: ongeveer 1.000 deelnemers. ²

2. De partijraad

2.1 Samenstelling

Art. 1.1.2 van de statuten: "De partijraad bestaat uit:

- *de leden van het partijbestuur*

Claeys Philip
Peeters Walter
Vatlet Patsy
- *twee afgevaardigden per arrondissement*

Bultinck Koen, Decoorne Lucien, Delbeke Francis, D'Haeseleer Guy, Goyvaerts Hagen, Heyndrickx Marc, Loos Francis, Marginet Werner, Masyn Luc, Meeus Paul, Monballiu Ludo, Neel Staf, Rackham Ivo, Schelfhout Jozef, Schoofs Bert, Sintobin Stefaan, Smout Willy, Van Goethem Roland, Van Noten Annie, Van Steenberge Gerd, Verrept Marc, Vleghels Els

- *de volksvertegenwoordigers, senatoren, Vlaamse volksvertegenwoordigers en Europarlementsleden*

Voorzitter: Van Nieuwenhuysen Luk
Aers Wilfried, Annemans Gerolf, Belien-Colen Alexandra, Buelens Door, Carpels-Dillen Marijke, Ceder Jurgen, Creyelman Frank, De Man Filip, De Reuse Herman, Dewinter Filip, Dillen Karel, Geraerts Jean, Huybrechts Pieter, Laeremans Bart, Lootens Dominiek, Lowie Ignace, Penris Jan, Raes Roeland, Sevenhans Luc (vervanger van Xavier Buisseret), Spinnewijn John, Strackx Felix, Van Den Broeck Jaak, Van Den Eynde Francis, Van

¹ Art. 2.3: "Het congres is een middel om het nationalistisch gedachtegoed en de praktische politieke problematiek uit te diepen. Het congres moet opgevat worden als een confrontatie van partijleden, die in gezamenlijke vergadering zoeken naar overeenstemming in de benadering van de maatschappelijke problemen. De materie waarover overeenstemming werd bekomen, geldt als verworvenheid.

² De plenaire zittingen zijn toegankelijk voor leden, sympathisanten en pers. De werkgroepen zijn enkel toegankelijk voor leden. Er wordt tijdens de congressen niet gestemd.

	Hauthem Joris, Vanhecke Frank, Van Overmeire Karim, Van Wallegem Roeland, Vergoustraete Chris, Verreycken Wim, Verrijken Emile, Wymeersch Frans
- één afgevaardigde per provincie van de provincieraadsleden	Laeremans Jan, Van der Sande Philip (vervanger van Wollaert Peter), Van Vooren Joris, Verschaete Koenraad, Wenmeekers-Colombie Hélène
- een bijzonder vertegenwoordiger voor Brussel	Erens Frederic
- met een opdracht belaste leden, voorgedragen door het partijbestuur	Buysse Yves, De Geest Maurits, De Ridder Jef, Hermans Emiel
- een afgevaardigde van de Vlaams Blok Jongeren	Bosselaers Steven

2.2 Frequentie van samenkomst

De partijraad komt om de maand samen.

2.3 Bevoegdheden

Art. 1.1 van de statuten: *"De partijraad is het hoogste beslissingsorgaan van de partij."*

Art. 1.1.6 van de statuten regelt de bevoegdheden:

"1. De partijraad bespreekt alle politieke materies en treft beslissingen van fundamentele aard inzake strategie en politieke koers.

2. Hij verstrekt algemene richtlijnen voor de ondergeschikte besturen of organen en beoordeelt hun algemene werking en koers.

3. Hij bespreekt de voorstellen en handelingen van de besturen en organen en spreekt er al dan niet zijn goedkeuring over uit.

4. Hij behandelt en beslecht klachten en tuchtaangelegenheden na advies van het partijbestuur.

5. Hij bepaalt de inhoud van congressen en kaderdagen.

6. Hij heeft controlerecht op alle publicaties, ook die van lagere organen; hij kan publicatie van een tekst verbieden of inhoud en opmaak wijzigen.

7. Hij is verantwoordelijk voor aanstelling en ontslag van bestuursleden in hoefde van hun functie en als lid van de partij en voor uitsluiting uit de partij van mandatarissen.

8. Hij beslist over elke wijziging van het huishoudelijke reglement, eventueel na advies door het partijbestuur en ziet toe op de naleving ervan."

3. Het partijbestuur

3.1 Samenstelling

Het partijbestuur bestaat uit: ³

³ Deze samenstelling wijkt enigszins af van de samenstelling zoals deze in art. 1.2.2 van de de statuten is geregeld.

voorzitter	Frank Vanhecke
ere-voorzitter	Karel Dillen
ondervoorzitter	Roeland Raes
penningmeester	Vatlet Patsy
juridische- en mediaceel	Ceder Jurgen
fractie leider Vlaams Parlement/organisatie	Dewinter Filip
fractie leider Senaat	Verreycken Wim
fractie leider Kamer/studiedienst	Annemans Gerolf
hoofdredacteur/woordvoerder	Van Hauthem Joris
Nationalistische Omroepstichting	Van Overmeire Karim
financieel adviseur	Peeters Walter
voorzitter partijraad	Van Nieuwenhuysen Luk
Vlaams Blok Jongeren-voorzitter	Claeys Philip
Voorzitter Vereniging Vlaams Blok Mandatarissen	Van den Eynde Francis

3.2 Frequentie van samenkomst

Het partijbestuur komt om de week samen.

3.3 Bevoegdheden

Art. 1.2.1 van de statuten: *"Het partijbestuur beslist in alle zaken van dagelijks beheer van de partij en heeft residuaire bevoegdheid. Het neemt standpunten in en verspreidt mededelingen. Het partijbestuur brengt verslag uit over zijn werking aan de partijraad. Het bepaalt de te volgen tactieken, werkt in overleg met de partijraad de partijstrategie uit en geeft richtlijnen aan de ondergeschikte besturen."*

4. Het dagelijks bestuur

4.1 Samenstelling

Dit is formeel geen ander orgaan, vermits alle partijbestuurleden op het dagelijks bestuur verwacht worden. De samenstelling is gelijk aan die van het partijbestuur.

4.2 Frequentie van samenkomst

Het dagelijks bestuur komt om de week samen. Het wordt voorgezeten door de ondervoorzitter die ook de dagelijkse leiding van het nationaal secretariaat heeft.

4.3 Bevoegdheden

Het dagelijks bestuur is belast met het dagelijks beheer en neemt geen politieke beslissingen. Zijn taken omvatten o.m.:

- aankopen van materiaal, drukwerken
- praktische regeling rond congressen, meetings en dergelijke
- alle problemen rond personeelsbeleid

6. Interne verkiezingen

In de periode 1997-1998 zijn er geen wijzigingen geweest betreffende de belangrijkste functies.

7. Kaderleden

7.1 Mandatarissen

Volksvertegenwoordigers	11
Senatoren	5
Vlaamse volksvertegenwoordigers	17
Leden Brusselse Hoofdstedelijke Raad	2
Leden Europees Parlement	2
Provincieraadsleden	34
Gemeenteraadsleden	187
OCMW-raadsleden	41

7.2 Bestuursleden 1420

8. Personeelsbestand

8.1 Belangrijke functies

- politiek secretaris van de voorzitter	Buyse Yves
- coördinator studiedienst	Bultinck Koen
- Vormingsdiensten	
Nationalistisch Vormingsinstituut	Wienen Wim
Frank Goovaertsfonds	Bultinck Koen
VVBM (Vereniging Vlaams Blok Mandatarissen)	De Lobel Hilde
- pers en communicatie	Buyse Yves Wienen Wim
- Vlaams Blok Jongeren	Claeys Philip

8.2 Parlementaire medewerkers

Federaal Parlement	15,5
Vlaams Parlement	4,5
Brusselse Hoofdstedelijke Raad	1
Europees Parlement	1

8.3 Globaal aantal tewerkgestelden

Binnen het Vlaams Blok zijn er in totaal 77 personen tewerkgesteld.

[9. Ledenaantallen en 10. Publicaties: zie blz. 374]

11. Financiën

	1994	1995	1996	1997	1998
Opbrengsten uit courante werking	75.927.078	100.247.951	116.982.204	119.757.876	120.787.930
- Dotaties	46.103.424	49.683.869	52.250.044	52.311.255	52.390.788
Kamer	22.820.876	24.917.549	26.419.564	26.450.169	26.489.904
Senaat	23.282.548	24.766.320	23.830.480	25.861.086	25.900.884
- Giften VZW	-	-	-	-	-
- Giften, schenkingen of legaten	458.151	1.414.810	39.473	503.055	1.051.032
- Bijdragen van de fracties	26.642.143	46.205.382	61.099.019	62.614.400	61.636.888
Kamer	15.069.151	18.444.205	20.368.126	20.659.355	21.588.355
Senaat	7.549.181	11.485.294	14.762.385	15.237.236	15.434.840
Gemeenschapsraden	1.224.379	12.909.853	21.176.725	21.334.506	20.760.810
Gewestraden	-	478.030	860.887	1.220.496	1.708.984
Andere	2.799.432	2.888.000	3.930.896	4.162.827	2.143.899
- Bijdragen van partijgeledingen	-	-	-	-	-
- Lidgelden	2.082.846	1.546.727	1.157.104	1.650.515	1.654.577
- Opbrengsten uit het roerend of onroerend vermogen	-	-	-	-	-
-Opbrengsten van manifestaties, publicaties en reclame	898.954	607.160	2.436.564	2.678.651	4.054.645
- Diverse prestaties	277.679	253.884	-	-	-

	1994	1995	1996	1997	1998
Kosten uit courante werking	(76.694.335)	(69.373.647)	(92.900.398)	(122.895.419)	156.656.452
- Dotaties	3.619.038	3.519.538	6.559.547	10.943.385	8.103.177
Federaties en lokale bewegingen	3.619.538	3.519.538	5.709.547	6.493.385	5.239.398
Verenigingen en groeperingen verbonden aan de partij	-	-	850.000	4.450.000	2.863.779
- Diensten en diverse goederen	68.456.660	67.510.256	51.790.932	88.544.714	116.371.792
Huisvestingskosten	3.414.509	4.280.582	6.443.250	6.769.268	7.256.723
Administratieve werkingskosten	8.793.835	10.995.691	15.130.038	17.805.837	20.532.201
Publicaties	3.007.948	2.917.285	6.153.169	3.534.657	8.738.889
Kosten voor reclame, propaganda en partijvergaderingen	5.935.074	9.884.846	24.064.475	60.434.952	79.843.979
Kosten voor verkiezingspropaganda	47.305.294	39.431.852	-	-	-
Diverse kosten	-	-	-	-	-
- Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen	1.696.897	4.146.655	3.397.770	4.770.368	4.068.884
- Afschrijvingen en waardeverminderingen op immateriële en materiële vaste activa	2.917.839	4.386.775	5.687.479	6.614.561	7.194.931
- Waarderverminderingen op voorraden en vorderingen	2.000	198.743	-	-	17.000
- Voorzieningen voor risico's en kosten	(250.000)	(10.650.000)	25.000.000	11.150.000	20.125.000
- Courante fiscale kosten	251.901	261.680	464.670	872.391	775.668
Resultaat uit courante werking vóór financiële resultaten	(767.257)	30.874.304	24.081.806	(3.137.543)	(35.868.522)
Financieel resultaat	3.485.682	1.227.618	3.496.874	2.982.409	3.920.571
Uitzonderlijk resultaat	-	-	53.662	718.054	58.873
Resultaat van het boekjaar	2.718.425	32.101.922	27.632.342	562.920	(31.889.078)

9. Ledenaantallen

<i>Arrondissement</i>	<i>1997</i>	<i>1998</i>	<i>Toe- of afname</i>
Brugge	453	470	+17
Oostende	364	394	+30
Kortrijk-Roeselare-Tielt	491	534	+43
Gent-Eeklo	761	785	+24
Aalst-Oudenaarde	528	755	+27
Dendermonde-Sint-Niklaas	803	879	+76
Antwerpen	3.217	3.556	+339
Mechelen	647	729	+82
Turnhout	460	468	+8
Limburg	813	918	+105
Leuven	400	419	+19
Halle-Vilvoorde	795	873	+78
Brussel	208	309	+101
Buitenland/Wallonië	108	129	+21
Totaal	10.055	11.218	+1.163

10. Publicaties

Brochures

- Congresboek *Brussel bevrijden*
- *10 vooroordelen tegen het Vlaams Blok (nieuwe versie)*
- *Hefboom tot een Vlaamse Staat*
- Vijf themabrochures: *Recht op veiligheid, Vlaamse onafhankelijkheid, Een keuze voor het leven, Stop corruptie, Stop immigratie*
- *Fotoboek "20 jaar rebel"*
- *Een programma voor de toekomst van Vlaanderen*
- *Project Vlaamse Staat*

Periodieken

- maandblad *"Vlaams Blok"* (oplage 26.000)
- tweemaandelijks *"Vrij Vlaanderen"* toegestuurd aan alle leden tot 35 jaar (oplage 6.000)
- tweemaandelijks *"Kaderblad"* opgestuurd naar alle kaderleden

12. Organogram

Aangezien er zich geen wijzigingen hebben voorgedaan ten aanzien van de situatie in 1995 en 1996 wordt verwezen naar "Morfologie van de Vlaamse politieke partijen in 1995 en 1996" in *Res Publica*, 1997, nr.4, pp. 629-691.

Political opinion polls in Belgium from 1 January 1998 to 13 June 1999

by Bram WAUTERS¹

Research Assistant at the section Political Sociology of the Katholieke Universiteit Leuven

Notwithstanding its inherent limitations, the opinion poll is an important way to register public opinion. In Belgium particularly, where little attention is paid to other forms of registration of public opinion and where little effort has been made to develop political statistics, it is important that the various polls that are conducted throughout the political year by different organisations be registered and classified. This survey tries to fill this need by taking up an old tradition in the Political Yearbook.² From 1974 to 1992, an annual review of the political opinion polls in Belgium was published in *Res Publica*. The University of Ghent compiled the information about opinion polls in this period in a book.³ In recent years, however, no classification or overview of political opinion polls has been available. The present inventory lists the political opinion polls for 1998 and for 1999 up to the elections of 13 June. Given the importance of these elections for the Chamber of Representatives, the Senate, the European Parliament, and the Flemish Parliament as well as for the Walloon Parliament, the Brussels Council, and German-speaking Council, it is appropriate to cover the entire period from 1 January 1998 to these elections and not to stop, as in previous surveys, at 31 December 1998.

This review of political opinion polls in Belgium is divided in function of the major policy sectors: foreign policy, social policy, economic policy, financial policy, domestic policy, and cultural policy. This is the same classification scheme as was used previously. Although the opinion polls may concern several policy sectors, each was classified only under the one judged to be the most appropriate. Thus, if one does not find what one is looking for, one should consult other related policy sectors.

We wish to stress that this survey only lists the opinion polls. They were not tested for their scientific value, so we are unable to indicate their scientific or other value.

This research instrument covers the political opinion polls that were published in 1998 or 1999 (before 13 June) with a subject relevant for that period. For example, we did not include the important ISPO poll on voting behaviour

1 The author would like to thank the following for the information they provided: Jan Drijvers (Dimarso), Prof. Frank Thevissen (VUB), Jean-Pol Thiebaut (Inra-Marketing Unit), Pierre Baudewyns (PIOP), Astrid Depickere (ISPO), Sandra Van Heyste (Dimarso), Leo Vereycken (Market Development), Jean-Pierre Stroobants (*Le Soir*) and Roger Creyf (VRT).

2 See: E. DAS, Political opinion polls in Belgium, 1974-1989. Index of keywords and references. *Res Publica*, 1991, nr. 3-4, pp. 641-659.

3 Steunpunt Sociopolitiek Systeem, *De politieke opiniepeilingen in België 1974-1991*, Gent, 1992.

even though some publications based on it appeared in 1998 because it concerned the 1995 elections, which were outside of our reference period.

In this inventory, the title of the poll is given along with the content, the institute that conducted the poll, the time of polling, the size of the sample, the sponsor, and the bibliographical data of its publication. A dash indicates that the item of information is confidential or unknown. To facilitate matters, we have added the period of polling to the title of the poll.

A) Foreign Policy

1 UNO and other world organisations

War in Serbia and Kosovo (April 1999)

Content: attitude toward NATO bombings, possible intervention of ground troops, refugees from Kosovo in Belgium
 INRA BELGIUM - MARKETING UNIT, 9-12 April 1999, sample of 502 Belgians 18 years old and older
 Sponsor: *Le Soir*
 Publication: *Le Soir*, 14 April 1999

NATO-bombings in Serbia (April 1999)

Content: agreement with NATO bombings and with a possible intervention of ground troops, refugees from Kosovo in Belgium
 DIMARSO, 16-22 April 1999, sample of 1,002 Belgians 15 years old and older
 Sponsor: VRT-Journaal
 Publication: on TV: *VRT Journaal*, 23 April 1999
De Standaard, 27 April 1999

2 European policy

Expectations from the European Union (February 1998)

Content: expectations towards more European integration, what will be better/worse?
 M.A.S., -, sample of 2,000 Belgians
 Sponsor: *Het Nieuwsblad*
 Publication: *Het Nieuwsblad*, 13 February 1998

The public opinion in the European Union (April-May 1998)

Content: knowledge of the European Union, knowledge of and support for the euro and enlargement of the EU, perceived and desired importance of the European Parliament, participation in the European elections of 13 June 1999, expectations for the future, issues of concern, trends in public opinion
 INRA BELGIUM - MARKETING UNIT, 10 April - 4 May 1998, sample of 1,007 Belgians 18 years old and older as part of a sample of 16,165 people in the 15 Member States of the European Union
 Sponsor: European Commission
 Publication: *Eurobarometer, Report number 49*, September 1998

The single currency (euro) (April 1998)

Content: knowledge of the process of introducing the euro, knowledge of its value and attitude toward the single currency

SOBEMAP, 18-23 April 1998, sample of - Belgians

Sponsor: -

Publication: *Le Soir*, 2 May 1998

3 Policy toward the developing countries

Situation in South-Sudan (September 1998)

Content: attitude toward military intervention and the increase of aid for Sudan, attitude toward solutions for the conflict

SURVEY & ACTION, 9-13 September 1998, sample of 1,004 Belgians 17 years old and older

Sponsor: Le Soir

Publication: *Le Soir*, 19 September 1998

4 East-West-relations

5 Defence policy

6 International relations

7 Foreign policy of other countries

8 Domestic policy of other countries

B) Social Policy

1 Labour system

2 Employment policy

Temporary workers (April 1998)

Content: profile and career of temporary workers

SOBEMAP, -, sample of 1,000 Belgians who were temporary workers in 1996

Sponsor: UPEDI (Organisation of temporary employment agencies)

Publication: *Le Soir*, 24 April 1998 en *De Financieel-Economische Tijd*, 24 April 1998

3 Professional organisations

4 Social security

5 Family policy and demographic policy

6 Public health

The dioxin and chicken scandal (June 1999)

Content: attitude toward biological products, consumption behaviour, effect of the crisis on voting behaviour, confidence in the government

INRA BELGIUM - MARKETING UNIT, 4-5 June 1999, sample of 500 Belgian people, 18 years old and older

Sponsor: Le Soir

Publication: *Le Soir*, 8 June 1999

The dioxin and chicken scandal and changing voting behaviour (June 1999)

Content: influence of the chicken crisis on one's voting behaviour, evaluation of the policy of the ministers who resigned

MARKET RESPONSE, 7 June 1999, sample of 402 Flemish people, 18 years old and older

Sponsor: Regionale Uitgeversgroep

Publication: *Het Belang van Limburg*, 9 June 1999
De Gazet van Antwerpen, 9 June 1999

- 7 **Housing**
- 8 **Social planning**
- 9 **Consumption**
- 10 **Environmental protection (including urban planning)**
- 11 **Welfare**

C) **Economic Policy**

1 **Property**

Debt of individual families (December 1997)

Content: debt of individual families, use of loans, money spending
 MARKETING UNIT, December 1997, sample of 3,919 Belgian families
 Sponsor: Koning Boudewijn Stichting, Belgische Vereniging van Banken,
 Groep Gerling, Observatoire du Cr dit en de l'Endettement / Overleg Schuldenoverlast
 Publication: *Gazet van Antwerpen*, 25 March 1998

- 2 **Organisation of the economy**
- 3 **Prices policy**
- 4 **Subsidization policy**
- 5 **Policy regarding economic cycles**
- 6 **Energy policy**
- 7 **Infrastructure - transport and communications**

Local airport in Antwerp (February-April 1999)

Content: attitude towards the expansion of the airport of Antwerp
 DIMARSO, 23 February- 4 March 1998, sample of 4,600 inhabitants of
 Antwerp 17 years old and older and 31 March-2 April 1998, sample of 200
 people who live near the airport 17 years old and older
 Sponsor: RUG - Gazet Van Antwerpen
 Publication: *Gazet van Antwerpen*, 12 May 1998

Use of mobile phones in cars (December 1997)

Content: use of mobile phones while driving a car
 MARKETING UNIT, December 1997, sample of - Belgian people
 Sponsor: Belgisch Instituut voor Verkeersveiligheid (BIVV)
 Publication: *Gazet van Antwerpen*, 10 September 1998
Het Belang van Limburg, 10 September 1998

- 8 **Regional development**
- 9 **Industrial policy**
- 10 **Trade policy**
- 11 **Agricultural policy**
- 12 **Policy vis-à-vis the middle classes and the self-employed**

List of priorities for the next government (April 1999)

Content: satisfaction about the policy toward small and medium-sized enterprises, favourite prime minister, list of priorities for the next govern-

ment

MARKETING DEVELOPMENT, - 1999, sample of - self-employed and representatives of small and medium-sized enterprises

Sponsor: NCMV

Publication: *Z(elfstandig) O(ndernemen) Magazine*, 16 April 1999

D) Financial Policy

- 1 Investments and savings
- 2 Budget policy
- 3 Fiscal policy
- 4 Monetary and credit policy

E) Domestic Policy

- 1 Organisation of the state
- 2 National institutions

Expectations and priorities for the future (December 1997)

Content: trends and evolutions in the next century, priorities for the future, attitude toward European judge Wathélet and the right to vote for immigrants

DIMARSO, 1-13 December 1997, sample of 522 Flemish people 18 years old and older and a sample of 197 MP's from Flanders (either Senate, Chamber or Flemish Parliament)

Sponsor: De Financieel-Economische Tijd

Publication: *De Financieel-Economische Tijd*, 31 December 1997 -
2 January 1998

Trust in institutions, expectations for the future (Oktober-November 1998)

Content: trust in institutions and groups of people (women, citizens, teachers,...), trends and evolutions in the next century, importance of the year 2000

SURVEY & ACTION, 24 Oktober-5 November 1998, sample of 1,210 Belgian people

Sponsor: Le Soir and De Standaard

Publication: *Le Soir*, 6 January 1999

De Standaard, 6 January 1999

Seasonal barometer of public opinion (March 1998)

Content: voting intentions, popularity of politicians, satisfaction with the government

INRA BELGIUM-MARKETING UNIT, 6-16 March 1998, sample of 750 people from Wallonia, 750 people from Flanders and 500 from Brussels

Sponsor: La Libre Belgique

Publication: *La Libre Belgique*, 30 March 1998

Seasonal barometer of public opinion (September 1998)

Content: voting intentions, popularity of politicians, satisfaction with the government

INRA BELGIUM-MARKETING UNIT, 1-12 September 1998, sample of 750

people from Wallonia, 750 people from Flanders and 500 from Brussels
 Sponsor: La Libre Belgique
 Publication: *La Libre Belgique*, 28 September 1999

Seasonal barometer of public opinion (December 1998)

Content: voting intentions, popularity of politicians, satisfaction with the government
 INRA BELGIUM-MARKETING UNIT, 30 November-10 December 1998, sample of 750 people from Wallonia, 750 people from Flanders and 500 from Brussels
 Sponsor: La Libre Belgique
 Publication: *La Libre Belgique*, 21 December 1998

Seasonal barometer of public opinion (March 1999)

Content: voting intentions, popularity of politicians, satisfaction with the government
 INRA BELGIUM-MARKETING UNIT, 2-14 March 1999, sample of 750 people from Wallonia, 750 people from Flanders and 500 from Brussels
 Sponsor: La Libre Belgique
 Publication: *La Libre Belgique*, 29 March 1999

Seasonal barometer of public opinion (May 1999)

Content: voting intentions, popularity of politicians, satisfaction with the government
 INRA BELGIUM-MARKETING UNIT, 3-21 May 1999, sample of 750 people from Wallonia, 750 people from Flanders and 500 from Brussels
 Sponsor: La Libre Belgique
 Publication: *La Libre Belgique*, 31 May 1999

The resignation of the ministers of Justice and Home Affairs (April 1998)

Content: resignation of ministers De Clerck and Vande Lanotte, resignation of the whole government, resignation of the chef of the gendarmerie
 TELEPERFORMANCE, 24 April 1998, sample of 1,266 Belgians 18 years old and older
 Sponsor: La Dernière Heure
 Publication: *La Dernière Heure*, 25 April 1998

The resignation of the ministers of Justice and Home Affairs (April 1998)

Content: resignation of ministers De Clerck and Vande Lanotte, resignation of the whole government, new elections, party faithful voting behaviour
 INRA BELGIUM - MARKETING UNIT, 24-27 April 1998, sample of 500 Belgians 18 years old and older
 Sponsor: Le Soir
 Publication: *Le Soir*, 28 April 1998

National government (March 1999)

Content: evaluation of the current government, changes to the government after the elections, reasons to vote for a party, attitude toward democracy
 SURVEY & ACTION, 15-26 March 1999, sample of 1,404 Walloon people

Sponsor: Le Soir
 Publication: *Le Soir*, 20 April 1999

3 Regional institutions

Socioscopic of the Walloon people (July 1998)

Content: how the Walloons see themselves, their way of life and their attitude toward the monarchy

INRA BELGIUM - MARKETING UNIT, 10-25 July 1998, sample of 1,500 Walloons

Sponsor: PRL-FDF

Publication: *Le Soir*, 29 August 1998

A purple coalition? (April 1999)

Content: preferred coalition partner in the Walloon government of one's favourite party

SURVEY & ACTION, 15-26 March 1999, sample of 1,404 Walloon people

Sponsor: Le Soir

Publication: *Le Soir*, 13 April 1999

The Walloon Region (December 1998 - January 1999)

Content: attitudes of Walloon people towards the Walloon region

PIOP, December 1998-January 1999, sample of 573 Walloon people

Sponsor: Institut Jules Destrée

Publication: -

4 Provincial and local institutions

Voting intentions for the local elections in Antwerp (May 1998)

Content: voting intentions, preferred mayor, disliked mayor

DIMARSO, 23 February- 4 March 1998, sample of 4,600 inhabitants of Antwerp 17 years old and older

Sponsor: RUG - Gazet Van Antwerpen

Publication: *Gazet van Antwerpen*, 26 May-30 May 1998

5 Political parties

White movement and the white party (January 1998)

Content: attitude toward the white movement that struggles for a better functioning of the judiciary system, attitude toward a white political party and toward Paul Marchal, voting intentions

FIELD RESEARCH, 6-11 January 1998, sample of 1,000 Belgians

Sponsor: Het Laatste Nieuws and La Dernière Heure

Publication: *Het Laatste Nieuws*, 14 January 1998

La Dernière Heure, 14 January 1998

Gérard Deprez and his MCC-movement that split off the PSC (January 1998)

Content: knowledge of, attitude towards and evaluation of the MCC

INRA BELGIUM - MARKETING UNIT, 20-31 January 1998, sample of 400 people from Brussels and 700 people from Wallonia, 18 years old and older

Sponsor: PRL-FDF

Publication: *Le Soir*, 13 February 1998

6 Elections

Voting intentions (April 1998)

Content: voting intentions

INRA BELGIUM - MARKETING UNIT, 2-11 April 1998, sample of 1,100 French-speaking Belgians, aged 18 years and older

Sponsor: PRL-FDF

Publication: *Le Soir*, 20 April 1998

Voting intentions (May 1998)

Content: voting intentions in Flanders and in the province of Limburg, compulsory voting, preferred prime minister

DIMARSO, 14-26 May 1998, sample of 1,074 Flemish people 17 years old and older and of 416 inhabitants of the province Limburg

Sponsor: RUG-Concentra

Publication: *Het Belang van Limburg*, 12 and 13 June 1998 and *De Gazet van Antwerpen*, 12 and 13 June 1998

Voting intentions (August 1998)

Content: voting intentions

INRA BELGIUM - MARKETING UNIT, 14-26 August 1998, sample of 400 people from Brussels and 700 people from Wallonia 18 years old and older

Sponsor: PRL-FDF

Publication: *Le Soir*, 29 August 1998

Political Autumn poll (August - September 1998)

Content: voting intentions, preferred prime minister, preferred coalition, importance of policy issues, evaluation of the current government, attitude towards a come-back of politicians who resigned, attitude on certain policy issues

DIMARSO, 31 August-12 September 1998, sample of 1,000 Flemish people 15 years old and older

Sponsor: Knack

Publication: *Knack*, 30 September 1998 and 7 Oktober 1998

Voting intentions (February - March 1999)

Content: voting intentions

SURVEY & ACTION, 23 February-3 March 1999, sample of 1,928 Belgian people 17 years old and older

Sponsor: Le Soir

Publication: *Le Soir*, 25 March 1999

Voting intentions (March - April 1999)

Content: voting intentions, preferred prime minister, preferred coalition, importance of policy issues, who has real power in Belgium?

M.A.S., 15 March-9 April 1999, sample of 2,400 people from Flanders and the region Brussels-Halle-Vilvoorde 18 years old and older

Sponsor: Knack and VTM

Publication: *Knack*, 28 April 1999

Voting intentions (March - April 1999)

Content: voting intentions in Flanders and in the provinces Antwerp and Limburg, kind of elections held on 13 June, relation between issues and parties

DIMARSO, 29 March - 20 April 1999, sample of 1,000 Flemish people 18 years old and older, sample of 250 inhabitants of the province Limburg and 125 inhabitants of the province Antwerp

Sponsor: Regionale uitgevergroep
 Publication: *Het Belang van Limburg*, 13 May 1999 and
De Gazet van Antwerpen, 13 May 1999

Voting behaviour of young people (May 1999)

Content: voting intentions of young people, relation of voting behaviour to employment and voting behaviour of parents
 FIELD RESEARCH, 8 - 14 May 1999, sample of 1,000 Flemish people between 18 and 24 years old
 Sponsor: Het Laatste Nieuws
 Publication: *Het Laatste Nieuws*, 19 May 1999

Media figures as candidates in the elections of 13 June (March 1999)

Content: popularity, political credibility and chances of succes for media figures who are candidate for the elections of 13 June
 CENTER FOR APPLIED MARKETING/COMMUNICATION RESEARCH (FREE UNIVERSITY BRUSSELS), 1 - 14 March 1999, sample of 797 Flemish people aged 18 years and older
 Sponsor: -
 Publication: *De Standaard*, 3 June 1999

The extent to which voters remain faithful to the party they voted for the last elections (May 1999)

Content: party faithful voting behaviour
 FIELD RESEARCH, 1-7 May 1999, sample of 1,000 Flemish people 18 years old and older
 Sponsor: Het Laatste Nieuws
 Publication: *Het Laatste Nieuws*, 11 May 1999

The extent to which voters remain faithful to the party they voted for the last elections (part two) (June 1999)

Content: party faithful voting behaviour
 FIELD RESEARCH, 5-9 June 1999, sample of 1,000 Flemish people 18 years old and older
 Sponsor: Het Laatste Nieuws
 Publication: *Het Laatste Nieuws*, 11 June 1999

Exit-poll (June 1999)

Content: voting behaviour
 DIMARSO, 13 June 1999, sample of 5,000 Flemish people 18 years old and older
 Sponsor: VRT/De Financieel-Economische Tijd
 Publication: *De Financieel Economische Tijd*, 14-18 June 1999

- 7 **Rights and liberties**
- 8 **Administration of justice**
- 9 **Linguistic problems and minorities**

Perception of the circular letter of minister Peeters (March 1998)

Content: attitude of Flemish people toward facilities for French speaking people in the Flemish region around Brussels
 INRA BELGIUM-MARKETING UNIT, 6-10 March 1998, sample of 568 Flemish people 18 years old and older

Sponsor: Le Soir
 Publication: *Le Soir*, 16 March 1998

Flemish-Walloon-relations (March 1998)

Content: attitude toward facilities for French speaking people in the Flemish region of Brussels, attitude toward the enlargement of the region of Brussels, attitude toward institutional reforms and evaluation of the relations between Flemings and Walloons

INRA BELGIUM-MARKETING UNIT, 6-16 March 1998, sample of 750 people from Wallonia, 750 people from Flanders and 500 from Brussels

Sponsor: La Libre Belgique
 Publication: *La Libre Belgique*, 14 April 1998

Belgium, Flanders and Wallonia (November 1998)

Content: attitude toward the persistence of Belgium, pride about Belgium, knowledge of the country's languages, relation with Flanders, what can be improved in Belgium?

INSTITUT D'ENSEIGNEMENT SUPÉRIEUR (NAMUR), November 1998, sample of 3,000 inhabitants of Namur

Sponsor: -
 Publication: *De Standaard*, 9 January 1999

10 Maintenance of public order

11 War recovery

12 Problems concerning foreigners

Regulation concerning immigrants and refugees (September 1998)

Content: attitude toward refugees and their stay in Belgium

INRA BELGIUM-MARKETING UNIT, 28-30 September 1998, sample of 531 Belgian people 18 years old and older

Sponsor: Le Soir
 Publication: *Le Soir*, 2 Oktober 1998

13 Moral conceptions

14 Church-state relations

F) Cultural Policy

1 Education

Knowledge of languages (May 1999)

Content: knowledge of languages, which languages were taught at school
 INRA BELGIUM-MARKETING UNIT, - 1999, sample of 700 Belgian people 18 years old and older

Sponsor: Tweektaligheid in Beweging-Bilinguisme en Mouvement (Tibem)
 Publication: *De Standaard*, 20 May 1999
Het Belang van Limburg, 20 May 1999

2 Scientific research

3 Adult education

4 Leisure

5 Emancipation of women

6 Youth

7 Art**8 Mass communication****The use of internet (June 1998)**

Content: use of internet: how much time spent on it, for which purposes used, the advantages of internet

SOBEMAP, 9-24 June 1998, sample of 1,863 Belgians 15 years old and older
 Sponsor: Onderzoeks- en Informatiecentrum van de Verbruikers-organisaties (OIVO)

Publication: *De Financieel-Economische Tijd*, 4 September 1998

Kanaal Z (February 1999)

Content: knowledge of the business TV-channel Kanaal Z, ever watched the channel?

SOBEMAP, 15-20 February 1999, sample of 616 inhabitants of Flanders and Brussels

Sponsor: Kanaal Z

Publication: *De Financieel-Economische Tijd*, 25 February 1999

Kanaal Z (February - May 1999)

Content: knowledge of the business TV-channel Kanaal Z, ever watched the channel?

SOBEMAP, 15 February-3 May 1999, sample of 5,652 Flemish people 18 years old and older

Sponsor: Kanaal Z

Publication: *De Financieel-Economische Tijd*, May 1999

9 Cultural autonomy**10 Tourism****11 Sports****EURO 2000 (April 1999)**

Content: knowledge of, attitude toward and interest in the European Championship football (EURO 2000)

INRA BELGIUM, 27-29 April 1999, sample of 500 inhabitants of Belgium 18 years old and older

Sponsor: Le Soir

Publication: *Le Soir*, 3 May 1999

Addresses of opinion-polling institutions:

PIOP, Place Montesquieu 1/7-8, 1348 Louvain-la-Neuve

ISPO, E. Van Evenstraat 2B, 3000 Leuven

Field Research, Treft 68A, 1853 Strombeek-Bever

Survey & Action, Chaussée de La Hulpe 178/3, 1170 Brussel-Bruxelles

M.A.S., Tervuursevest 120, 3000 Leuven

Dimarso-Gallup, Rogierlaan-Avenue Rogier 240, 1030 Brussel-Bruxelles

Inra Belgium - Marketing Unit, Louizalaan-Avenue Louise 430, 1050 Brussel-Bruxelles

Sobemap, Louizalaan-Avenue Louise 250, 1000 Brussel-Bruxelles

RES PUBLICA

Tijdschrift voor politologie – Revue de science politique

Hoofdredacteur – Wilfried DEWACHTER – Rédacteur en chef
Redactiesecretaris – Peter BIONDI – Secrétaire de rédaction

Redactieadres – Adresse de la rédaction
E. Van Evenstraat 2B, B-3000 Leuven

Uitgegeven door het Politologisch Instituut v.z.w.
Publié par le Politologisch Instituut a.s.b.l.
E. Van Evenstraat 2B, B-3000 Leuven
Rekening - Compte: 979-2795315-71

Wettelijk depot - Dépôt légal : D/RP 1999/2-3.
ISSN 0486-4700

Gedrukt in België - Imprimé en Belgique

Niets uit dit tijdschrift, behalve de abstracts, mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Het Politologisch Instituut neemt geen verantwoordelijkheid op zich voor de uitgebrachte meningen; deze verbinden alleen de auteurs.

De bijdragen moeten persklaar aangeboden worden, getypt met dubbel interlinie. Zij moeten vergezeld zijn van een Engelstalige samenvatting van maximum 150 woorden. Bij aanvaarding moet de tekst ook op diskette ingeleverd worden (bij voorkeur Word 97 onder Windows 95), volgens de vormgeving gebruikt in nummer 1 van deze jaargang. Voor de volgorde van provincies, arrondissementen en kieskringen in België: zie Res Publica 1997 nr. 3. De niet opgenomen manuscripten worden niet teruggezonden.

De Nederlandse teksten dienen in de nieuwe spelling gesteld.

Tous droits de traduction, d'adaptation et de reproduction (sauf les résumés), y compris les microfilms et les photocopies, sont réservés pour tous pays.

Le «Politologisch Instituut» n'assume pas la responsabilité des opinions émises; celles-ci n'engagent que les auteurs.

Les articles qui nous sont envoyés devront être dactylographiés en double interligne et accompagnés d'un court résumé (max. 150 mots) en anglais. En cas d'acceptation de l'article le texte devra également être fourni sur support magnétique, suivant la composition du numéro 1 de cette année. Pour l'ordre des provinces, arrondissements et circonscriptions électorales belges, voir Res Publica 1997 n° 3. Les manuscrits non insérés ne sont pas rendus.

Foto: Pierre-Yves Thienpont

Abonnements- en verkoopsvoorwaarden van het tijdschrift

Conditions d'abonnement et de vente de la revue

1. Jaarabonnement – Abonnement annuel	B.F. - F.B.
persoon - personne	1.200
Instelling - Institution	2.400
Uitsluitend voor België: student (mits vermelding van de universiteit, de studierichting, het studiejaar en het inschrijvingsnummer Uniquement pour la Belgique: étudiant (en mentionnant l'université, l'orientation et l'année d'études, le numéro d'immatriculation)	850
2. Verkoop per nummer (nog uitsluitend vanaf 1985) - Vente au numéro (à partir de 1985 seulement)	
persoon - personne	600
Instelling - Institution	600
Verkoop dubbel nummer (nog uitsluitend vanaf 1985) - Vente numéro double (à partir de 1985 seulement)	
persoon - personne	1.000
Instelling - Institution	1.000
Uitgeput: 1988/4, 1991/1, 1992/1 en jaargang 1995 (uitgezonderd nummer 2) Épuisé: 1988/4, 1991/1, 1992/1 et l'année 1995 (sauf le numéro 2)	
3. Verzameling van 1963 tot 1980 en van 1985 tot 1990 (zolang de voorraad strekt) Collection de 1963 à 1980 et de 1985 à 1990 (jusqu'à épuisement du stock)	
België - Belgique	30.000
Andere landen - Autres pays	33.000

**STEUNABONNEMENTEN VOOR RES PUBLICA
VAN
PARLEMENTSLEDEN**

Herman DE CROO, Kamervoorzitter

Frank SWAELEN, ere-Senaatsvoorzitter

Luc VAN DEN BOSSCHE, Minister van Ambtenarenzaken en Modernisering van de Openbare Besturen

Marc VERWILGHEN, Minister van Justitie

Bert ANCIAUX, Vlaams Minister van Cultuur, Jeugd, Stedelijk Beleid, Huisvesting en Brusselse Aangelegenheden

Steve STEVAERT, Vlaams Vice-Minister-President en Minister van Mobiliteit, Openbare Werken en Energie

Geert BOURGEOIS, Kamerlid

Koen BULTINCK, Kamerlid

Ludwig CALUWE, Vlaams parlamentslid

Johan DE ROO, Vlaams parlamentslid

Simonne JANSSENS-VANOPPEN, Vlaams parlamentslid

Mimi KESTELIJN-SIERENS, Senator

Jan LOONES, Senator

Leo PEETERS, Vlaams parlamentslid

Joke SCHAUVLIEGE, Kamerlid

Bart SOMERS, Kamerlid

René SWINNEN, ere Vlaams parlamentslid

Arnold VAN APEREN, Kamerlid

Annemie VAN DE CASTEELE, Kamerlid

Paul VAN GREMBERGEN, Vlaams parlamentslid

Patrik VANKRUNKELSVEN, Senator

Iris VAN RIET, Senator

Jan BEGHIN, Lid van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad

Johan DEMOL, Lid van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad

Het Politologisch Instituut dankt hen
zeer oprecht voor deze gewaardeerde steun.

RES PUBLICA

Belgian Journal of Political Science

Editor: Wilfried DEWACHTER
Assistant editor: Peter BIONDI

PUBLISHER

POLITOLOGISCH INSTITUUT v.z.w. : E. Van Evenstraat 2B, B-3000 Leuven

Subscriptions can be paid by bank account: 979-2795315-71.
and 300.82.940 for the Netherlands

D/RP 1999/2-3. ISSN 0486-4700

Printed in Belgium

No part of this publication, except the abstracts, may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

The «Politologisch Instituut» bears no responsibility for opinions expressed by authors; the latter are solely responsible for the opinions they forward.

Manuscripts to be considered for publication should conform to the following requirements: two type-written copies (double-spaced) must be submitted, ready for press: they must include a summary in English, not longer than 150 words. Manuscripts that are not accepted are not returned. The electronic version on floppy disk should only be sent with the final accepted version of the manuscript (preferably in Word 97 for Windows 95).

Annual subscription and sales conditions

1. Annual subscription	
Individuals	1.200 BF
Institutions	2.400 BF
2. Single issue (only from 1985 on)	
Individuals	600 BF
Institutions	600 BF
Double issue (only from 1985 on)	
Individuals	1.000 BF
Institutions	1.000 BF
Stock issues 1988/4, 1991/1, 1992/1 and the entire volume 1995 (issue 2 excepted) are exhausted	
3. Collection 1963-1980 and 1985-1990 (as long as the issues in stock last)	
Belgium	30.000 BF
Other countries	33.000 BF

Claims for undelivered copies must be made no later than two months following month of publication. The publisher will supply missing copies when losses have been sustained in transit and where the reserve stock will permit.

The articles of Res Publica are abstracted in the following journals

- ABC POL SCI.
Advanced Bibliography of Contents: Political Science and Government.
- International Political science Abstracts
Documentation Politique Internationale
- International Bibliography of Political Science
Bibliographie internationale de science politique.
- International Bibliography of the Social Sciences
Bibliographie internationale des sciences sociales.
- International Bibliography of Economics
Bibliographie internationale de science économique.
- Social Sciences Citation Index. An International Multidisciplinary Index to the Literature of the Social, Behavioral and Related Sciences.
- Sociological Abstracts.
- Bulletin analytique de documentation politique, économique et sociale contemporaine.
- United Nations. Monthly Bibliography. Selected articles.
Nations Unies. Bibliographie mensuelle. Articles sélectionnés.
- Bulletin de renseignements documentaires. Communautés Européennes.
Documentation bulletin. European Communities.

